Nicolae Stroescu-Stînișoară

VREMEA ÎNCERCURII

roman autobiografic

ALBATROS

Nicolae Stroescu-Stînișoară s-a născut la Târgu Jiu, la 1 noiembrie 1925. A urmat liceul „Colegiul Carol I" din Craiova, până în clasa a VII-a, iar clasa a VIII-a a absolvit-o la Liceul „Alexandru Lahovary" din Râmnicu Vâlcea. În continuare, a făcut studii de drept și filosofie la București.

Între 1952–1964 a trăit în clandestinitate. În septembrie 1969, a emigrat în Germania. A lucrat la postul de radio Europa Liberă, inclusiv ca director al Departamentului Român, până în 1995. În 1983, și-a luat doctoratul în filosofie la Universitatea din München. A colaborat la *Lexiconul biografic pentru istoria Europei de Sud-Est (Biographisches Lexikon zur Geschichte Südosteuropas*, München, 1976) și la reviste germane de filosofie. După decembrie 1989, a colaborat la revista *Jurnalul Literar* și la diferite ziare.

„Gilbert Keith Chesterton spunea: «Ce-și dorește cel mai mult omul este o poveste». Sunt convins de adevărul profund și verificabil istoric și etnologic al acestei afirmații.

Pe plan personal, trebuie să mărturisesc că, din cea mai proaspătă tinerețe, mi-am dorit să scriu un roman sau mai multe. Dar romanul real al vieții mele a împiedicat acest lucru. Pe de altă parte, eu văd în roman o posibilitate de sondare și prezentare integrală (cel puțin ca tendință) a realității, așa cum o percepe autorul (în dialog tăcut cu cititorul). Aceasta înseamnă că și autorul însuși se reflectă în roman cu diferitele laturi ale personalității lui, afective, poetice, religioase sau nu, filosofice, intelectuale. Ceea ce nu înseamnă o nouă «înveșmântare», ci, adesea, o fuziune."

Nicolae Stroescu-Stînișoară
în revista *Dorul*, anul XII, nr. 148

ISBN 973-24-0969-X

Coperta: MIRCEA MUNTENESCU
Lector: OLGA-SILVIA TURBATU

© Editura Albatros
Piața Presei Libere nr.1, sector 1
București – 71341

Nicolae Stroescu-Stînişoară

VREMEA ÎNCERCUIRII

Editura ALBATROS
Bucureşti • 2003

Motto:

Lui Inge.

Poporului român
pentru suferințele
și calitățile lui
nerecunoscute.

ISBN 973-24-0969-X

Motto:

Lui Inge.

Poporului român pentru suferințele și calitățile lui nerecunoscute.

Partea întâi

URMĂRIREA

Persoane la a căror părere țin mi-au spus că romanul meu fiind autobiografic ar fi trebuit să folosesc numele reale, începând cu personajul principal. Le-am răspuns că tocmai pentru că întâmplările au fost reale şi sunt implicați şi alții o anumită discreție a avut ultimul cuvânt.

Autorul

Dinu se predă

„Domnule maior, am venit să mă pun la dispoziția autorităților în legătură cu un proces politic din 1952. Încă de atunci m-am găsit sub urmărire, dar până acum m-am sustras arestării."

Zi de toamnă aurie, bucureşteană, septembrie 1964. Dinu pătrunsese în clădirea Procuraturii Generale Militare pentru a se preda după aproape 13 ani de când reuşise cu greu să scape de urmăritori. Dimineața devreme mai trecuse o dată pe la biroul avocatului J.B., cu care începuse să se sfătuiască cu câteva luni de zile în urmă. Penalist ingenios şi cu vervă viguroasă, ale cărui succese profesionale coexistau cu aversiunea față de ideologia regimului comunist, J.B. îi fusese, cu mulți ani în urmă, recomandat de Dana, care nu-i spusese acestui vechi prieten al familiei că Dinu este căutat de Securitate. Atunci, Dinu îi solicitase lui J.B. o consultație şi sprijin pentru altcineva. Jovialul maestru al baroului nici nu visase că tânărul cu care repede se angajase în scurte, dar mustoase discuții politice, avea de-a face nu numai cu înfruntarea ideilor, ci şi cu hărțuiala Securității. De fapt, poate că Dinu, la vremea aceea, era mai liber decât acest avocat de succes. El trăia „liber ca păsările cerului", nu era încadrat în câmpul muncii, nu era trecut în nici o carte de imobil, nu figura în nici o evidență medicală, nu vota, nu lua parte la şedințe, nu era nici sindicalist (e adevărat însă că Irmgard îi plastografiase un carnet de sindicat, un fals pe care nu l-a folosit niciodată). Condiția de fugar îl dezlegase de toate servituțile societății totalitare în afară de efortul de a dejuca în permanență echipele de urmărire.

Când l-a vizitat pe avocatul J.B., după decretele de grațieri nominale (nu lege de amnistie) din 1964, Dinu şi-a cerut scuze pentru comportamentul conspirativ pe care-l avusese la întâlnirea dinainte, ceea ce i s-a acordat cu nedisimulată încântare (dacă ar fi şi numai pentru că „i-a dus de nas" pe securişti timp de 12 ani) şi i-a spus că ar vrea să revină la suprafață, dar nu fără unele îndrumări juridice. A putut constata că acel consens „reacționar" din convorbirile lor de odinioară era mai mult decât verbal. E adevărat că, urmându-i disciplinat sfaturile, a trebuit să mai absolve vreo trei luni de tensiune suplimentară provocată de faptul că îi amâna până „poimâine" predarea în mâinile securiştilor, aşteptând nu ştiu ce moment sau împrejurare mai favorabilă, aşa că Dinu se tot prezentase la el dis-de-dimineață ca „să-i dea pornirea", cu două trăistuțe, una cu un schimb de rufe şi cealaltă cu ceva hrană rece, ca să i se tot spună să vină din nou „peste trei zile". Până la urmă, momentul prielnic încăpățânându-se să nu sosească, avocatul J.B., vizibil emoționat, în ciuda optimismului său structural şi a miilor de decrete de grațieri nominale, i-a dat ultimele intrucțiuni şi l-a trimis la Procuratura Generală Militară („e mai bine ca mai întâi să vă înregistreze ei şi abia pe urmă să ajungeți la securişti, unde şi aşa vă vor trimite").

Sta în fața maiorului din holul Procuraturii Generale Militare; un bărbat la 40 de ani, şaten, bine făcut, cu fizionomie destinsă. „Probabil de origine țărănească, fire comunicativă, slujbaş neîncrâncenat" a fost prima impresie a lui Dinu, şi sentimentul că supriza vizibilă ce i-o provocase nu declanşase adversitate, ci mai degrabă un regret cu un grăunte de respect. Cu o expresie care părea să oglindească speranța că „dracu poate că nu este chiar atât de negru", l-a întrebat liniştit: „ Pe ce vă bazați când spuneți că ați fost căutat?"

„Vă pot chiar da numărul procesului de la Tribunalul Militar şi alte date concrete".

„Totuşi, lucrați undeva. Aveți un domiciliu".

Dinu ştia că atunci când sunt îndeplinite aceste condiții şi dacă infracțiunea e mai uşoară, în unele cazuri, cercetarea ar putea fi începută pe picior de libertate.

„Din păcate, nu am mai lucrat de mulți ani și nu am un domiciliu legal". Se vedea bine că maiorul, fără umoare autoritară, ar fi vrut reducerea la dimensiuni mai puțin grave a situației în care îi spunea că se găsește (sau credea că se găsește) Dinu și ar fi preferat o soluție mai puțin dramatică.

„În cazul acesta, trebuie să vă rog să așteptați", și l-a invitat să ia loc pe o bancă de lemn, nu departe de soldatul înarmat cu pistol mitralieră, postat în interior, iar el a intrat în biroul principal, din parterul Procuraturii Generale Militare, aflat în apropiere de Piața Rosetti.

Dinu se pregătea pentru cele ce vor urma, ronțăind niște biscuiți din traista pusă sub bancă. („Nu e bine să intru în fabrică pe burta goală".) Venise clipa ocolită, afurisită, arsă în efigie timp de 12 ani. Știa că nu va fi ușor, dar, în același timp, urca în el un sentiment de mare ușurare, de izbăvire, cu subtonuri triumfale. După fuga îndelungată, arestarea care urma se proiecta ca un fel de „eliberare".

A trecut un timp, apoi ușa biroului s-a deschis, și un colonel cu mină încruntată s-a apropiat de el și i-a spus scurt: „Dumneata trebuie să aștepți o jumătate de oră". Dinu aștepta învelit în alveola formulelor de exorcizare. „O să mă sechestrați, dar ăsta este costumul de scafandru în care trebuie să intru pentru a părăsi submarinul încremenit pe fund". Dar pereții alveolei începuseră să se desfacă, lăsând gândurile să se rotească, păsări neliniștite înainte de furtună, ceața începuse să miroasă a văzduh. „Nu m-au învins, dar acum le va reveni rolul de învingători, mie, cel de învins. Trebuie să simulez o înfrângere totală pentru a le muia reacția împotriva celor care m-au ajutat tot timpul acesta să le scap printre degete și printre orgoliile lor de vânători galonați. Deviza mea actuală: Să nu le fac rău celor care mi-au făcut bine".

Irmgard scăpase. Plecase în Germania, în 1963, mai înainte ca ei să ajungă la ea. Totul era ca el să susțină până la capăt că, în afară de ea, nimeni dintre cei cu care avusese de-a face (și aceștia trebuiau să rămână numai cei despre care securiștii luaseră deja cunoștință) nu a știut că el era un fugar. De altfel, în ultimii ani, după ce timpul în care se ascunsese

depăşise toate termenele scontate şi toate amnistiile sperate, dar care apăruseră plafonate în aşa fel încât să nu includă pedepsele majore, cele privitoare la acţiuni împotriva Securităţii statului, principala justificare morală a perseverării marşului pe aceste nisipuri mişcătoare fusese, în ochii lui Dinu, necesitatea de a-i cruţa pe cei care fuseseră solidari cu el, de a le evita atragerea într-un proces în care ar fi fost condamnaţi pentru „omisiune de denunţ", cuantumul de pedeapsă putând fi destul de aproape de cel al inculpatului principal. Acum, situaţia internă şi coordonatele internaţionale erau mai bune, iar decretele de graţiere prin care se goleau închisorile politice atenuaseră gravitatea urmărilor posibile pentru cei care îl ajutaseră, până la a le face, poate chiar, cel puţin momentan, irelevante. Dar aceasta era numai faţa luminată a lunii. Cea întunecată consta din dosarele ce li se vor face acelora care l-au ajutat pe acest „duşman al poporului" sau au indus în eroare autorităţile. Şi nimeni nu poate garanta că după destindere nu vine o încordare şi că cei neloviţi acum nu vor plăti mai târziu. Cei care îl tăinuiseră de-a lungul anilor, asumându-şi riscurile, împărtăşiseră griji şi anxietăţi, dar nu cedaseră nici fricii şi nici raţiunii care nu înceta să le şoptească despre zădărnicia acestei tentative de a te sustrage sancţiunii în mijlocul unui sistem poliţienesc atotputernic. În perioadele cele mai sumbre găsise o lumină în gândul că prietenii lui întreţin un zid invizibil de protecţie între el şi urmăritorii lui. „În statul totalitar, fugarul trebuie să posede talentul însingurării, dar secretul reuşitei lui este comuniunea. Orice fisurare a etanşeităţii, nu numai juridice, ci şi politice, pe care depoziţiile mele trebuie să le-o asigure celor care au riscat pentru mine, ar pângări retroactiv această minunată prietenie".

Regăsire

Cu vreo două luni înaintea intrării în groapa leilor, Dinu, care, de la plecarea lui Irmgard şi după ce, rând pe rând, trebuise să-şi întrerupă ultimele contacte şi să intre într-o fază

de solitudine radicală în mijlocul oraşului, pe cât de aglomerat şi agitat, pe atât de orb la existenţele individuale, a trăit o neaşteptată spargere a atolului însingurării lui. Trecând în grabă prin dreptul cinematografului Patria, l-a văzut brusc pe Paul. „A ieşit din închisoare. E neschimbat. E bine. Dar regula trebuie respectată. Nu iau legătura cu el înainte de a trece prin anchetă. 13 ani, 13 ani de când nu ne-am văzut. Nu trebuie să comit o greşeală tocmai acum. Nici să-i fac lui greutăţi. Mai întâi, purgatoriul. Cei care îl însoţesc nu-mi sunt cunoscuţi. Păcat, dar trebuie să grăbesc pasul în altă direcţie. El merge mai departe. Deci nu m-a văzut. Şi aşa nu mai e nimic de făcut... Gata..."

Dar Paul nu urmase ca pe o peliculă de film sugestiile tăcute şi autosugestiile învălmăşite ale lui Dinu, ci secundele acelea s-au tradus pentru el altfel. Îl văzuse pe Dinu. Luându-şi rămas bun de la cei doi s-a întors din drum, şi cu paşi mari s-a oprit, cu statura lui de un metru nouăzeci şi cinci, în faţa lui Dinu: „Ce faci? De ce nu vii la mine? Eşti supărat pe mine?" „Ce copilărie! Supărare pe Paul?"

Strada a tăcut brusc. Ceilalţi nu mai sunt. Şi lumea s-a schimbat. Ochii nu mai văd copacii oglindiţi în apă, ci privesc la ei pe mal, drepţi, cu coroane învolburate în vibraţie tăcută.

„Nici vorbă de aşa ceva, dar nu m-am prezentat încă la Securitate. Cred că nu e bine să afle cineva că ne-am întâlnit mai înainte. Eu voi susţine că nimeni nu a ştiut nimic de mine şi nici de planul de a mă preda...".

„Bine că ne-am întâlnit noi. Ce o să facem cu securiştii e altceva. Dar noi trebuie să ne întâlnim. Şi acum, şi pe urmă. Când ne vedem? Mâine? Unde?"

Şi s-au văzut la ştrandul Floreasca, ca pe vremuri, chiar şi înainte de organizaţia de rezistenţă, înainte de dispariţia lui Paul, înainte ca Dinu să se ascundă şi de procesul şi condamnarea la 15 ani a lui Paul.

Îi fusese coleg de liceu la Craiova, pe urmă, camarad de studenţie bucureşteană, pe când începuseră să se veştejească repede libertăţile şi marile promisiuni, iar în ei fierbea o revoltă încă necomprimată, dar şi bucuria de a-şi juca împreună

tinerețea, încântarea descoperirilor cotidiene în arhipelagul uman, social, cultural al marelui oraş-capitală, impunător şi labirintic, nepăsător şi vivace, cu patină cosmopolită şi în acelaşi timp, valah până în măduva oaselor, deținând experiențe şi secrete neaccesibile vieții în provincie, de unde veneau, o capitală care dansa pe cumpăna apelor istoriei înşelătoare, dar încă nu se lăsase intimidată, spectacolul unei lumi avide şi totodată nonşalante, în care exuberanțele postbelice ale poftei de viață se întretăiau cu ofensiva cenuşie şi implacabilă a sovietizării, caruselul divertismentelor şi spectacolelor de varietăți în ritm american, cu profețiile apocaliptice, glasul strident al vestitorilor epocii slugărniciei, cu cel adânc ce îndemna la împotrivire.

Oricum, Dinu, Paul şi prietenii lor îşi îndeplineau de zor inițierea în misterele independenței post-liceale, frecventau cursuri, explorau biblioteci, şi, când punga comună o permitea, berăriile Gambrinus şi Dunărea şi câte un local în care supraviețuia Bucureştiul de altădată. Observau orbita urmată sub noua zodie de oamenii de litere sau de ştiință, atitudinea partidelor şi a exponenților acestora, dar interesul lor principal era îndreptat către spusele şi gesturile celor care respingeau fără echivoc compromisul cu partidul impus de sovietici. Totul era interesant pentru ei: şi partea gravă sau auorelată de idei a lumii, şi cea clarobscură, de pildă a cafenelelor unde se practicau, pe lângă biliard, şi jocuri de noroc interzise, zaruri etc., în care adeseori personaje cu alură interlopă aruncau pe masa verde vrafuri de bancnote pierdute sau câştigate la o învârtitură de zar, în timp ce la cantina studențească de vis-à-vis se servea, cu dezinvoltură, carne de cal; mediul chelnerilor mai vârstnici, care îți povesteau cum şi-au clădit case din bacşişurile primite de la jocurile de poker, la care, în timpul lui Carol al II-lea, Gabriel Marinescu îi invita pe mafioții americani, despre care serviciul secret îl informa că sunt în trecere prin Bucureşti.

Dar nopțile petrecute la un pahar de vin erau din ce în ce mai încărcate de electricitate politică. Între mânie şi înflăcărare începuseră să se sature de vorbe şi să caute o ieşire prin fapte din hățişul din ce în ce mai des al descurajărilor şi

capitulărilor pe care nu voiau să le accepte în universul lor intangibil. Zarurile aruncate la Ialta sau la Moscova nu le răsunaseră încă în urechi şi, chiar dacă ar fi ştiut cum au căzut ele, tinerii aceştia nu ar fi acceptat rolul ce le era prevăzut. Pentru ei sunase nu numai ceasul marii contestaţii politice, ci şi al unei noi relaţii cu ţara şi naţiunea. România poate că fusese un înalt simbol, o idee mai mult sau mai puţin interiorizată, practicată sau exploatată, un alibi, o amintire întreţinută pedagogic sau o nostalgie fără consecinţe. Acum, în timp ce curcubeul libertăţii arcuit dinspre apus începea să se frângă, simţeau că era în joc ceva mai mult decât legitima aspiraţie la democraţie, că se dezlănţuise un război perfid împotriva valorilor fundamentale şi a acelei demnităţi istorice condensate în cuvântul „România", care, sub uriaşa presiune a istoriei, iradia sensuri şi îndemnuri noi. Dincolo de toate naivităţile, confuziile, provocările, sutele şi miile de organizaţii de rezistenţă născute în anii aceia au fost tot atâtea încercări de a salva aceste sensuri şi o identitate esenţială, percepute cu atât mai intens, cu cât ameninţarea anihilării lor devenea din ce în ce mai neîndoielnică.

Cu precauţiile de rigoare, s-au întâlnit chiar a doua zi la ştrandul Floreasca. „Ăsta era visul meu în închisoare, să mai ajung să mă tăvălesc în nisipul fierbinte pe malul lacului!" Trupul zvelt al polisportivului foarte dotat şi subtil de dinaintea celor 13 ani de închisoare nu-şi pierduse nimic din calma frumuseţe şi elasticitate. Despre Dinu nu mai ştiuse nimic. Cu timpul, începuse să se teamă că a murit, până când, după ani de zile de închisoare, au apărut nişte securişti care i-au pus o serie de întrebări cu privire la el. Şi-a dat seama că este în viaţă şi că încă e căutat.

Dinu i-a rezumat odiseea celor 13 ani. „Cred că, într-un anumit sens, acest război al nervilor a fost mai greu decât închisoarea mea." „Scopul meu acum este să închei capitolul în mod onorabil, adică fără neplăceri pentru ceilalţi. Nici nu ştiam dacă ai ieşit. Am mai lungit-o cu prezentarea la procuratură, pentru că avocatul J.B. ar fi vrut mai întâi să încerce marea cu degetul şi să ia legătura cu unul dintre anchetatorii de la

Malmaison, pe care l-a servit cândva într-o chestiune importantă pentru acesta. Un proces de divorț. Divorțul este o încălcare gravă a moralei proletare, şi s-a introdus o legislație care îl face foarte greu de obținut." „Nu trebuie să se conteze pe obținerea vreunei bunăvoințe în cadrul anchetei. Chiar dacă avocatul l-ar putea influența favorabil pe unul dintre anchetatori, ceea ce este foarte problematic, ancheta este efectuată de un colectiv format din patru-cinci ofițeri. Te vor prelua pe rând, dar seara ei țin o şedință în care îşi confruntă şi evaluează rezultatele şi stabilesc ruta pentru ziua următoare, punctele slabe depistate până acum, cum pot fi ele exploatate, dozarea presiunilor, ramificațiile ce trebuie urmărite etc. etc. Nici unul dintre anchetatori nu poate acționa independent. Chiar dacă tu vii la ei după ce noi, ceilalți, am fost puşi în libertate, din momentul în care te au, în sfârşit, în mâna lor, te vor ancheta după toate regulile. Te poți aştepta ca ancheta să dureze mai mult de o săptămână-două, cât speră avocatul."

„E adevărat că, din punct de vedere pur juridic, totul este posibil, pentru că eu nu pot beneficia de o grațiere ca voi, care ați fost judecați, condamnați şi ați executat o parte mai mare sau mai mică din pedeapsă. Eu apar în dosarul lotului respectiv cu învinuiri similare cu ale tale, dar nu am fost judecat în lipsă. Se pare că preferă deschiderea unui alt proces, eventual cu formarea unui nou lot, abia după ce îl prind pe fugar. De reținut este că totuşi, teoretic, ar putea să-mi deschidă un proces. Ceea ce nu este însă probabil în actuala conjunctură, când vechii condamnați politici sunt puşi în libertate".

„Nu îți vor face proces, dar te vor ancheta serios şi pe mai multe planuri, sperând să scoată cât mai mult de la tine. Trebuie să avem în vedere starea lor psihologică actuală. Sunt destul de furioşi, iritați sau oricum frustrați de această masivă punere în libertate a deținuților politici. Nu numai că mulți sunt răniți în orgoliul lor represiv, dar se tem că fostele victime şi-o vor lua în cap, vor prinde curaj, «se vor obrăznici». Aceasta va influența negativ anchetarea ta."

„Voi ține seama de starea lor de spirit, cu atât mai mult cu cât acesta este un element care pledează în plus pentru strategia

pe care mi-am elaborat-o în lunile acestea de aşteptare, o strategie determinată de obiectivul meu principal. Întrucât eu nu am de apărat decât pe cei care m-au ajutat, partea cea mai grea a anchetei o vor constitui întrebările asupra lor (cunoscuți sau necunoscuți). După cum ți-am spus, voi susține teza, desigur greu de acceptat pentru ei, că nimeni nu a ştiut că eu, de fapt, eram un fugar. Pentru a putea, cât de cât, preveni violența reacției şi a nu înteți agresivitatea întrebărilor lor pe această temă atât de sensibilă pentru mine, va trebui ca, de la început, nu doar să evit orice ar sugera imaginea unui campion al maratonului în arta ascunderii, ci să şi joc rolul celui cu moralul slăbit de îndelungatele încercări la care m-a supus urmărirea lor, un om care crede că va fi trimis în judecată şi condamnat. În felul acesta, poate că voi evita intensificarea investigației, mai ales în partea tabu pentru mine, sau o voi devia întrucâtva, iar răspunsul cu adevărat incredibil că „nimeni nu a ştiut că ajută sau adăposteşte un om aflat în conflict cu legea" va avea efecte mai puțin explozive. Cu cât mai resemnat voi părea, cu atât poate că voi micşora bombardamentul asupra singurului teren pe care îl am de apărat în această anchetă. Deci, răpindu-i acestei istorii orice pozitivitate şi personajului principal orice nimb de victorie secretă sau de nocivitate potențială, nu mai rămâne multă substanță pentru imaginea existenței fundalului de solidaritate complice, pe care ar trebui să o identifice şi să o incrimineze anchetatorii de acum, cel puțin în fişele şi dosarele persoanelor vizate. Succesul moral şi faptic trebuie ocultat, spiritul de confruntare trebuie disimulat. Eu văd această comportare nu ca o capitulare, ci ca o asceză necesară. Ce nu am cedat în anii aceştia trebuie acum îmbracat în straie cenuşii. A fost o poveste luminată de prea multe fapte generoase ca să nu merite la sfârşit sacrificiul acesta."

Paul îi urmărea spusele cu acea atitudine plină de atenție ascuțită despre care Dinu îşi amintea cum, din când în când, pune brusc stăpânire pe expresia lui, altfel flegmatică, parcă scormonind deodată în spatele trăsăturilor calme un jar neaşteptat, o scurtă rafală de vivacitate afectivă, contrastând cu ținuta lui rezervată şi cu umorul sec. În mica schiță de strategie

expusă de Dinu, calculul rece psihologic se întâlnea cu fidelitățile inimii, onoarea impunea deghizarea, dragostea cerea disimulare, pasiunea adevărului trebuia, pentru un timp, reprimată. Reapariția prietenului aflat într-o altă lume în toți acești 13 ani metamorfozase îndelungatul monolog în dialog mărturisitor. Proiectul lui Dinu, explicat în ajunul confruntării cu ancheta, purta semnele unei crescute capacități de detașare, dar în el erau distilate trăiri și întâmplări care nu mai pot fi șterse nici din creier și nici din inimă. De aici, curba emoțională a expunerii.

În liniștea de dinaintea bătăliei, gustată în întâlnirea de pe malul lacului Floreasca, vorbele lui Dinu (și el simțise cum, fără voie, aluneca într-o ușoară exaltare) aduseseră o adiere de melancolie reflexivă. Dinu se întreba dacă nu cumva devenise prea patetic, contrar legilor nescrise ale vechii lor prietenii. Dar în ochii „realistului laconic", Paul, juca o flăcăruie aprobativă.

„Se vede că anii de «vivere pericolosamente» te-au învățat multe. Dar nu ar trebui să fii așa de îngrijorat de eventualele urmări pentru prieteni. Ei au fost și sunt solidari cu tine și nici nu se vor gândi să-ți facă reproșuri. De altfel, pentru noi toți lupta nu s-a terminat." „Da, dar eu am acumulat o mare datorie morală. E adevărat că lupta continuă, dar s-ar putea ca eu, până la urmă, să plec la Irmgard, în Germania, iar ei rămân aici. Nu numai recunoștința, ci și onoarea mea este în joc". „Iei lucrurile prea în serios. Singura preocupare a ta acum ar trebui să fie care sunt cele mai bune mișcări pentru revenirea la viața normală, trecând cu minimum de pierderi prin furcile caudine, care vor fi ceva mai dificile decât crede avocatul tău. Trebuie să fii pregătit sufleteşte pentru o probă mai lungă și mai grea."

Dinu primea inițierea în navigația prin strâmtorile întunecate și perfide ale Anchetei, știind că bătrânul lup de mare îl înarmează cu ce are mai sigur în memoria și reflecția îndelungatei lui experiențe. Își formase mai de mult convingerea că experiența bine înțeleasă și urmată înseamnă vitală economie de timp și de suferință, dar că ține de înțelepciunea adâncă a firii înclinarea celor aflați în preziua unor acțiuni riscante, nu neapărat de a ignora, ci de a nu prea crede în justețea

avertismentelor mai sumbre. Nu avocatul J.B., ci Paul se bucura în ochii lui de cel mai înalt grad de credibilitate, însă, potrivit umorii lui de om care s-a decis să intre într-un teritoriu amenințător, urechea îi era mai sensibilă la optimismul lui J.B. decât la realismul lui Paul. De partea acestuia din urmă se afla prietenia cu rădăcini întrepătrunse în adolescența comună şi autoriatatea unei experiențe pe care avocatul n-a cunoscut-o niciodată. Dar, în ciuda incomparabilelor ei prerogative, experiența stă sub semnul lui „atunci şi acolo", iar el înfruntă un „acum şi aici", pe care „vechiul ocnaş" nu avusese încă timp să-l adulmece bine. Paul nu trăise nici preludiul şi nici curba schimbărilor de dincolo de zidul închisorilor, nu putuse observa şi cântări disponibilitățile de flexiune sau mimetism pe care puteai sau nu miza la acea oră a istoriei româneşti. Cât ar fi fost de sagace ştiința lui concentrațională, orice specializare conține şi riscul deformării profesionale. I-a dat excelente arme şi merinde pentru o luptă asupra căreia proiecteză, din trecut, nişte umbre poate prea mari. Cât priveşte pronosticul ceva mai lejer al avocatului J.B., cine ştie dacă el nu se întemeiază totuşi pe nemuritoarea pravilă a hatârului sau pe o cât de mică doză de coruptibilitate la care, într-o situație ceva mai destinsă decât cea actuală, ar putea fi accesibili chiar şi unii securişti? Dinu nu putea subestima ascuțişul anchetei, dar, nevoind să-l contrazică pe Paul, era ceva mai optimist în ceea ce privea durata ei.

„Eu m-am pregătit şi tu m-ai pregătit. Încolo, să-i mai dăm şi în mă-sa!"

O evadare neizbutită

A doua zi, Dinu l-a dus la ştrandul Băneasa. De-a lungul anilor o rărise cu frecventarea ştrandurilor şi, când o făcea, îşi alegea locuri mai îndepărtate de plaja principală. La lacul Băneasa găsise umbra câtorva pomi dincolo de capătul aleii principale. E adevărat că la sfârşitul aleii se găsea şi un fel de mic turn cu terasă, unde din când în când se serveau răcoritoare, dar puțini se deplasau până acolo, şi, pe de altă parte, nici

completa singurătate nu era recomandabilă pentru cine nu voia să bată la ochi. Scufundarea în apa lacului, reînnoire jucăuşă a contactului cu elementul primordial, alinătoarea îmbrăţişare a răcorii, alunecarea ca în vis a înotului, alternarea apariţiei şi dispariţiei ţărmului verde, singurătatea luminoasă la mijloc de cer şi adâncuri, alegerea nestingherită a ţelului, rugăciune ritmică, împlinită a trupului de a reveni şi rămâne la suprafaţă...

„Spune, Paule, cum a fost cu Ioanid? Eu nu-l cunosc personal, dar întâmplarea a făcut să locuiesc, în ultima etapă a ascunderii mele, într-o cameră de pe strada Dr. Leonte din Cotroceni, care îi aparţinuse mamei lui, Lenuţa Ioanid. Ea stătuse câţiva ani acolo, într-un mic apartament al prietenei şi finei ei, Gigi Gheorghiu, şi se mutase în altă parte. Gigi, fosta profesoară de gimnastică a regelui Mihai, era mătuşa Danei, o prietenă de toată încrederea, care îmi făcuse mai demult cunoştinţă cu ea şi mi-a aranjat şi acest domiciliu clandestin, atât de aproape de camera de student din Carol Davilla, de care îţi aminteşti şi unde am avut norocul să nu mă găsesc în noaptea când au descins securiştii să mă aresteze. Împreună cu Dana, hotărâsem din vreme că Gigi nu trebuie să ştie că sunt căutat de Securitate. Aceasta pentru ca, în cazul prinderii mele, să nu o transformăm în complice, ci mai târziu, fiindcă, poate dacă ar fi cunoscut realitatea, nu ar fi acceptat.

Gigi o cunoscuse pe Irmgard şi, când aceasta a plecat, în octombrie 1963, în Germania, Dana i-a spus că eu locuisem până atunci la ea, că între timp îmi pierdusem propria cameră, că până una alta sunt dispus să plătesc o mică chirie. Dar i s-a spus că nu vreau să mă anunţ la circumscripţia de miliţie, pentru că mai demult nu am dat urmare unei chemări ca martor al acuzării într-un proces politic, şi că şi aşa nu stau prea bine cu regimul.

Gigi avea încredere în mine şi îmi povestea secretele ei, de la cele de familie până la cele politice. Într-una din vizitele pe care i le-am făcut prin 1953, am găsit-o în uşă. Purta un rucsac voluminos şi avea o figură radioasă, ca şi când ar fi plecat într-o excursie frumoasă. «Dinule, plec să-i duc nişte lucruri lui Ion Ioanid. A evadat din închisoare şi este ascuns în

Bucureşti». Dacă n-aş fi cunoscut-o bine, aş fi zis că e mitomană. Evadare dintr-o închisoare comunistă? Doamna Ioanid lăsase în apartamentul lui Gigi o ladă cu lucruri de îmbrăcăminte ale soţului ei decedat, domnul Tilică Ioanid. Povestea evadatului Ion Ioanid am urmărit-o de la distanţă, prin Dana şi prin Gigi, care, după cum ţi-am spus, nu ştia că şi eu sunt un fugar. À propos de ştrandurile noastre, Dana mi-a povestit cum într-o zi un cunoscut al lui Ioanid «s-a ciupit ca să ştie dacă nu visează», când l-a văzut pe Ion la ştrandul Floreasca, fiind totuşi informat foarte bine că el se află la închisoare, cu o condamnare de 12 ani. Treptat, am aflat şi despre căderea, după circa şase luni, a lui Ioanid, şi urmările, inclusiv condamnarea la câţiva ani închisoare a unei prietene a lui. Probabil că tu ştii mai mult de la sursă."

Paul i-a povestit lui Dinu cum a decurs evadarea din lagărul minei de la Cavnic a grupului din care făcea parte şi el. Totul fusese pregătit cu grijă, dar s-a comis o greşeală fatală. Între candidaţii la evadare, alimentele şi medicamentele au fost împărţite separat. Medicamentele le-au primit Paul şi medicul Miltiade Ionescu (Mache). Proviziă de alimente a primit-o altcineva. În momentul evadării, după ce trecuseră de ţarcul lagărului şi trebuiau să urce o coastă priporoasă împădurită, Mache, mai mic de statură, a avut greutăţi cu cordul şi nu a izbutit să se caţăre. „Paule", a spus el, „lasă-mă aici şi du-te. Eu trebuie să renunţ, dar în nici un caz şi tu." Însă Paul, care o luase înainte, s-a întors, l-a sprijinit şi împins încet, încet. Operaţiune anevoioasă, care a reuşit, dar a însemnat ruperea celor doi de ceilalţi care, conform imperativului de a mări cât mai mult diametrul cercului de căutare al trupelor de intervenţie MAI când se va da alarma, au înaintat în marş forţat, pe căi diferite, către un punct situat sub o culme, unde îşi dăduseră întâlnire peste trei zile. Paul şi Mache au rămas singuri. Nu aveau asupra lor nici un aliment, ci numai medicamente. Au rătăcit vreo trei zile prin păduri, orientându-se după muşchiul copacilor şi încercând să-şi astâmpere foamea cu ciuperci crude şi buruieni. Abia se mai ţineau pe picioare, când au văzut, într-o vale, o stână.

„Dacă vom coborî la stână, e pericol să fim semnalați Securității, dar şi aşa nu mai avem putere să mergem mai departe“, a spus Mache. Ajunşi la stână, baciul i-a primit şi i-a ospătat cum se cuvine. În timp ce mâncau, Paul a văzut cum un ciobănaş de vreo opt-nouă ani, întins lângă foc, nu-şi desprindea ochii de la ei. La urmă au mulțumit şi au pornit la drum. Abia depăşiseră liziera pădurii, şi ciobănaşul a venit fugind din urmă: „Nene, nene, baciul are legătură cu Securitatea! Stâna e înconjurată!“ În vocea lui Paul vibra ecoul întâmplării cu ciobănaşul: „Aş fi vrut să-i mulțumesc, să pecetluiesc cumva noblețea faptei acestui copil curajos. Nu aveam asupra mea decât un cuțitaş. I l-am dat lui.“

Au mai făcut câțiva paşi şi dintr-un tufiş s-a desprins un soldat cu pistolul mitralieră îndreptat către ei. Era galben la față şi tremura. „Paule, ăstuia îi este aşa de frică, încât va trage în noi“, a şoptit Mache.

„Nu trage, bă!“, s-a auzit o voce din spate şi a apărut un plutonier care i-a luat în primire şi i-a dus la un locotenent. Acesta a vorbit cu ei pe un ton liniştit, întrebându-i cine sunt. Au răspuns că sunt deținuți politici, de meserie medici, şi au evadat acum trei zile din închisoare. De la locotenent au aflat de ce era cât pe ce să-i împuşte soldatul. Atât locotenentul, cât şi subalternii şi soldații lui fuseseră informați că este vorba despre nişte deținuți de drept comun, criminali foarte periculoşi, care deja omorâseră în drumul lor o femeie şi un copil, într-o casă la margine de sat. „Eu am să vă duc să va predau la Cluj.“

S-au urcat într-un jeep, locotenentul cu ei doi în spate, şi un soldat lângă şofer. După un timp s-a văzut apărând din dreapta, la câteva sute de metri în față, un ofițer înarmat cu pistol mitralieră. „Acum urmează un moment periculos pentru dumneavoastră. Eu îl ştiu pe căpitanul ăsta. Îmi va cere să vă predau lui. Dacă o fac, vă va împuşca sub pretextul că ați vrut să fugiți“.

Căpitanul stătea la marginea drumului şi a făcut semn cu mâna să oprească. „Pe ăştia mi-i predai mie!“ „Tovarăşe căpitan, eu am ordin precis să-i arestez şi să-i predau personal la comandament la Cluj.“ „Eu răspund de ei şi am ordinele mele pe

care trebuie să le urmezi! Coborâți-i din maşină!" „Tovarăşe căpitan, eu nu pot să-mi încalc ordinul primit!" În clipa aceea, căpitanul a pus piciorul pe scărița jeepului. „Dă-i drumul!", i-a spus locotenentul şoferului, şi maşina a pornit în viteză, iar căpitanul a alunecat în drum. „Uff, ați scăpat!", a exclamat locotenentul. I-a dus şi i-a predat la Cluj.

Procuratura îl pasează Securității pe Dinu

Uşa s-a deschis, şi colonelul l-a chemat înăuntru. Se mai găseau acolo doi civili, care nu intraseră prin hol. Şedeau nemişcați, cu fața spre Dinu, pe două scaune alăturate, vis-à-vis de masa colonelului. Au tăcut tot timpul, scormonindu-l cu ochi curioşi, parcă puțin mirați. Aproape de birou mai era pus un scaun.

„Stai jos. Ia spune, de unde ştii că eşti căutat? Cine te-a informat?"

„Am fost avertizat de Ion Manoliu. Trebuie să fac precizarea că, între timp, Ion Manoliu a murit".

„Ei, nu merge chiar aşa!, l-a apostrofat colonelul. Vrei să dai vina pe mort?"

„Ştiu că tot ce voi afirma va fi verificat. El era unchiul proprietăresei camerei închiriate de mine ca student. Nu mă aflam acolo în noaptea când Securitatea m-a căutat să mă aresteze. După o lungă percheziție, l-au luat de o parte şi i-au reproşat că nu a fost vigilent, că în preajma lui s-a conspirat împotriva statului. Pe urmă i-au dat misiunea ca, în caz că mă întâlneşte, să mă atragă într-un local şi să-i anunțe imediat prin telefon. El, în schimb, m-a anunțat pe mine, să mă ascund."

„Şi ți-a cerut bani? Cât?"

„Nu mi-a cerut nimic. Mi-a oferit să mă ajute cu bani".

„Lasă poveştile ăstea, care nu fac decât să-ți agraveze situația!"

„Atitudinea lui se explică numai prin simpatia pe care o avea pentru mine. Era un om ceva mai în vârstă, şi cred că l-a

impresionat plăcut faptul că i-am sărit de câteva ori în ajutor. La purtatul unor geamantane etc. Îi plăcea să stea de vorbă cu mine. Îi părea rău că nu am serviciu. S-a oferit să-mi găsească el ceva. Atunci mi-a şi mărturisit că vrea să intervină, printre alţii, la un maior de Securitate, căruia îi dă din când în când informaţii. L-am rugat să renunţe la acea intervenţie. Nu vroiam să-l jignesc, dar am recurs la argumentul că e mai bine ca eu să evit acest contact. Ion Manoliu m-a înţeles şi a continuat să fie foarte deschis faţă de mine. Înainte de război lucrase la o societate petrolieră româno-americană şi, mai târziu, a acceptat să fie agent informator, ca să nu-şi piardă locul la Sovrom-Petrol."

Dinu a ţinut pentru el că Ion Manoliu îi spusese că nu a dat informaţii decât despre unii din întreprindere, care mai demult fuseseră oamenii americanilor şi acum deveniseră comunişti sau prieteni ai regimului. Adevărul este că Ion Manoliu fusese un tradiţionalist bonom, a cărui seninătate funciară nu îl împiedica să-i deteste pe sovietici şi acoliţii lor din România. „Agentul informator", care purta melon şi aprecia cămăşile bine călcate, muşchiul în sânge şi şpriţul rece, nu ezitase o clipă să-i dea lui Teofil bani ca să procure penicilină pentru partizanii din munţi.

„Pentru a nu lăsa nici o îndoială asupra pericolului în care mă găseam, Ion Manoliu mi-a arătat numerele de telefon primite de la ofiţerii de Securitate, spunându-mi că le pot încerca la orice oră, ca să văd ce mi se răspunde. «Întreabă de tovarăşii David sau Iancu, fără să spui altceva!» Am format numărul de la un telefon public la unu noaptea, am spus cele două nume, şi mi s-a răspuns prompt: «Cine eşti? Raportează!» Am pus receptorul în furcă. Sunt sigur că fişa de informator a celui care a fost Ion Manoliu poate fi verificată".

Colonelul a tăcut. Iar tăcerea asupra lui Ion Manoliu nu a fost întreruptă pe întreg parcursul anchetei de la Malmaison.

„Unde ai locuit în timpul acesta?"

Era una dintre întrebările cele mai grele pentru Dinu, şi el îi pregătise o soluţie de o simplitate care era în raport direct proporţional cu folosul de a scoate dintr-un foc din cauză zeci

de persoane pe la care îşi schimbase vizuinile în cei aproape 13 ani de clandestinitate: „În anii aceştia, până în octombrie 1963, am locuit în Bucureşti la Irmgard Filip. Trebuie să fac precizarea că ea a plecat în RFG."

„Aştept răspunsuri serioase! Vrei oare să mă duc să o arestez pe femeia asta în Germania?"

„Domnule colonel, şi această afirmaţie a mea va putea fi verificată. Există foşti vecini ai lui Irmgard Filip, care m-au văzut venind şi plecând. Ei au privit aceasta ca pe o relaţie obişnuită între un bărbat şi o femeie."

„Dar ea ştia că eşti căutat?"

„Multă vreme nu, dar până la urmă i-am spus."

Irmgard ştiuse de la început totul, dar Dinu, care voia să susţină în faţa anchetei că el le-a ascuns chiar şi prietenilor celor mai apropiaţi situaţia lui reală, a răspuns şi în cazul lui Irmgard, chiar dacă ei nu puteau să mai ajungă la ea, într-un mod care să facă verosimilă pretinsa regulă de fier a discreţiei lui în această privinţă.

„Şi din ce ai trăit?"

„Un timp am lucrat, cu întreruperi, ca instalator pe şantierele unor cooperative, pe urmă m-a ajutat Irmgard Filip. La plecare, a vândut tot ce avea, precum şi două covoare ale mele, pe care le adusesem în locuinţa ei, şi mi-a lăsat o sumă de bani, din care am rezistat până acum."

„Vei merge cu dânşii. Să răspunzi clar şi sincer la întrebările care îţi vor fi puse, pentru ca ancheta să poată fi în scurt timp încheiată."

Cei doi s-au ridicat o dată cu Dinu şi l-au însoţit în hol. Aici, el şi-a ridicat de sub bancă cele două trăistuţe, sub privirile de atenţie mărită ale însoţitorilor, care l-au condus prin uşa principală la un automobil care îi aştepta. Dinu nu se pricepea la mărci de automobile, dar i-a trecut prin minte că era un Ford de tip vechi, cenuşiu, de dinainte de război. Impresia aceasta de timpuri trecute i-a întărit-o şi şoferul, un om de 50 de ani, îmbrăcat într-un costum de culoare închisă şi purtând o şapcă englezească. Te făcea să te gândeşti la un burghez care îşi plimbă prin Bucureşti maşina, ca pe o fosilă dragă, de dinainte de

potopul comunist. L-au aşezat pe Dinu între ei doi, pe scaunul din spate. Cele două traiste accentuau înghesuiala, cei doi păstrau o mână în buzunar, de parcă ar fi ţinut-o pe un revolver, şi priveau din când în când, evident îngrijorați, spre cele două traiste. „Poate că se gândesc că am în ele dinamită, că sunt un fanatic sau cu mintea deranjată de îndelungata existență subterană şi că vreau să-mi iau rămas bun de la viață, aruncându-mă în aer împreună cu ei."

Lui Dinu nu-i displăcuse formularea colonelului procuror referitoare la obligația de a răspunde corect pentru ca ancheta să poată fi încheiată într-un timp scurt. Avusese tot timpul senzația că procurorul militar îşi reglase duritatea tonului, potrivit prezenței securiştilor, dar că în încheiere vroise să semnaleze şi rolul ce-i revine procuraturii în finalizarea reglementară a cazului.

„Ideea lui J.B. a fost bună. Prezentarea la Procuratura Militară, urmărind o luare în evidență judiciară, mai înainte de a începe să alunec pe scocul anchetei securiste, a decurs conform planului, dar ea mi-a oferit şi ceva în plus: o sondare a reacției de bază a autorității penale. Este clar că, în consonanță cu decretele de grațiere, procuratura merge pe stingerea expeditivă a urmăririlor încă nerezolvate. Securiştii nu dispun nici de temeiuri operative şi nici de acoperire politică pentru o anchetă extinsă sau prea agresivă. O săptămână, cel mult două, a spus J.B. că va dura toată povestea. Nu e mult."

Maşina mergea încet. Apucase să vadă că se îndreaptă spre Cişmigiu, când unul din însoțitori i-a vârât peste cap ochelari opaci prinşi cu bandă. Maşina a cotit de mai multe ori, în acelaşi ritm lent şi pe urmă a stopat. A auzit cum s-a deschis o poartă, prin care au trecut, şi pe urmă maşina s-a oprit. A fost luat de braț, scos din maşină şi dirijat câțiva metri. I s-au luat ochelarii opaci şi i s-au dat înapoi ochelarii lui de distanță. Se afla într-o sală de conferințe în fața a 20-30 de spectatori, unii în civil, alții în uniformă, aşezați comod pe scaune. O adunare mai degrabă veselă, priviri atente, curioase. Sta în fața lor, exponat viu, din specia pe cale de dispariție a fugarilor de cursă lungă, şi ei îl priveau cu priviri strălucitoare, fără să scoată un

cuvânt. Tăcerea multiplă iscoditoare a fost întreruptă de un personaj între două vârste, un colonel în uniformă, care se mişca şi vorbea lent, degajând o brutalitate domoală.

„Ochelarii ăştia fumurii îi purtai ca să derutezi organele de urmărire ale statului!"

„Domnule colonel, ochelarii mi-au fost prescrişi medical cu 25% umbral. Astăzi este o zi neagră pentru mine, cea a arestării, dar este şi o zi luminoasă, pentru că, predându-mă autorităţilor, am pus capăt calvarului. Ştiu că voi fi judecat şi condamnat."

Dinu începuse prin a reacţiona spontan la interpelarea butucănoasă a colonelului (în curând avea să afle că era comandantul Închisorii de Anchetă Malmaison), dar rapid a schimbat viteza, intrând în strategia domolirii prin autodiminuare. Şi proba a reuşit. Colonelul s-a mai îmblânzit: „Stai, mă, că mai există şi reeducarea!"

Dar dacă acest test al „conceptului strategic" funcţionase *a prima vista*, se arătase cu acest prilej şi faţa cealaltă. Planul era bun, dar aplicarea lui era limitată de firea şi de propria dinamică a convingerilor esenţiale ale celui care îl practica. Dinu nu era lipsit de o anumită capacitate de asceză, dar, în ciuda hotărârii de a înfrâna impulsul veracităţii şi al sincerităţii în care ajunsese să vadă o cale regală de acces şi de comunicare a ceea ce este valoros în viaţă şi, de fapt, condiţia oricărei speranţe de transparenţă la divin, se vedea că nu e chiar atât de uşor să-ţi pui în lanţ idealul. E mai uşor să te autoumileşti, decât să-ţi laşi umilite credinţele. Pe tot parcursul anchetei, Dinu va fi soldatul credincios al acelei strategii a autodiminuării, dar, în acelaşi timp, nu va înceta „să-şi dea arama pe faţă" în privinţa credinţei lui fundamentale. Aplicarea planului de camuflare prin mediocrizarea celor întâmplate era îngreunată şi de vechea deprindere a celui anchetat de a se vedea pe sine ca participând solidar la o luptă naţională şi internaţională împotriva conspiraţiei comuniste. Acesta era un dat al istoriei personale care comanda reflexe comportamentale, prefigura moduri de reacţie a căror autoînăbuşire ar fi declanşat, în curând, conflict şi dezgust interior, ar fi putut fi resimţită ca un fel de harakiri moral.

Din sala de conferințe, Dinu a fost dus într-un birou nu prea mare, mobilat cu o cochetărie mic burgheză. Etajere, niște bibelouri, perdele în culori, covor moale, câteva tablouri. La masa acoperită cu cristal sta un bărbat la 50 de ani, cu barbișon. Fizionomie total destinsă, peste care era așternut un zâmbet discret, vorbă și gesturi vioaie.

„Ia loc. Toată povestea a început cu organizația aceea subversivă pe care ați făcut-o. Cred că prin 1949. A trecut mult de atunci."

„Da, noi eram studenți, și ce se întâmpla ne contrazicea vederile și idealurile, educația și mentalitatea."

„Era o situație specială."

„Se adăuga și credința foarte răspândită că în mod inevitabil se va produce o ciocnire, un război, între americani și ruși. Noi vroiam să ne pregătim pentru această eventualitate. Nu ne împăcam cu gândul că rușii ne vor folosi drept carne de tun sau că vom merge ca oile la tăiere."

„Ideea aceea a iminenței unui război nu ținea seama de o realitate capitală. Aceea că după terminarea unui război ca acela, izbucnirea în scurt timp a unui nou război este ceva de domeniul imposibilului. Gândește-te numai la greutatea de a mobiliza din nou și de a transporta trupele. Căile ferate erau în mare măsură distruse. Tehnic și psihologic e nevoie de mai mult timp până să se urnească un nou război. Aceasta era o eroare."

„Noi trăiam într-o anumită atmosferă și nici nu judecam chiar la rece."

„Da, desigur. Acum urmează să lămurești cât mai repede lucrurile pentru a reintra în legalitate."

A făcut un gest de despărțire și a apăsat pe un buton. Plutonierul care așteptase în fața ușii a intrat și l-a condus într-alt birou, rece și golaș, fără covor și bibelouri, și l-a așezat în fața unei măsuțe. Întâlnirea cu omul cu barbișon fusese aproape plăcută. Nu numai că semănase a normalitate, dar Dinu se gândea că probabil acesta este omul de la Malmaison, pe care mizase avocatul J.B. Ori a fost foarte discret, ori l-a contactat în ultima clipă. „A fost evident că omul cu barbișon

a vrut să-mi calmeze anxietățile, să-mi sugereze că lucrurile se vor rezolva fără prea mari greutăți. A vorbit în așa fel încât să-mi dea curaj, mai ales după ce mă auzise spunând că mă aștept la un proces. Va fi cum a spus J.B."

A intrat și a luat loc la biroul acoperit de hârtii și dosare unul dintre cei doi care îl preluaseră de la Procuratura Militară. Era mai departe în civil (ceva mai târziu, Dinu a aflat că era căpitanul B., care a fost anchetatorul principal și coordonator al cercetării). Un om la 35 de ani, de statură potrivită, zvelt, brunet, ochi mari cu priviri iscoditoare, parcă ușor amuzate, fără a fi îngăduitoare. „Ți-am adus hârtie destulă. Ai tocuri. Scrie cum a fost, de la început până la sfârșit. Cum și de ce. Cine te-a adăpostit. Adevărul. Ai timp. Nu omite nimic." Și l-a lăsat singur.

Începutul era mai liniștit decât se așteptase. Și-a adunat puțin gândurile, ca la un examen scris, și pe urmă a început să aștearnă pe hârtie momentele principale, așa cum se pregătise. Singura inovație a fost o introducere, în care spunea că motivul principal al conflictului lui cu regimul a plecat de la faptul că îi repugna neadevărul ridicat la rangul de metodă, că nu a fost de acord cu rolul conferit minciunii în politica statului încă de la început. Continuă să creadă că nimic durabil nu se poate construi, decât pornind de la cunoașterea și recunoașterea adevărului, cât ar fi el de incomod sau neplăcut. Dinu știa cât de absurde sau neghioabe sunau asemenea afirmații în urechile anchetatorilor lui, dar simțise nevoia unei clipe de purificare înaintea ceasurilor și zilelor de relație falsă și nesinceritate tactică impuse și autoimpuse. Și mai era ceva: ideea că, oricât de refractar ar fi mediul și inoportun momentul, cuvântul e sămânță. Cât despre biografia pentru uzul Malmaisonului, ea era făcută în așa fel, încât să înșire multe, fără a spune nimic.

Ore de neverosimilă liniște. Într-un târziu, căpitanul B. a apărut grabit, dar neagresiv și l-a dus în alt birou mai somptuos, cu covor, masă de lemn sculptat, câteva fotolii. L-a așezat pe unul dintre ele și i-a pus o pânză de culoare închisă peste cap, acoperindu-i privirea. „Așteptați aici!"

Lumina era aprinsă. Timpul se scurgea fără socoteală. Până la urmă a auzit cum uşa a fost deschisă cu impetuozitate. Cineva i-a ridicat cârpa de pe faţă. Deasupra lui era aplecat un bărbat înalt şi corpolent, în civil. Capul, care se apropiase de el, era mare, cu obraji proaspăt bărbieriţi, frizură îngrijită, ochi de gâscan agresiv. „Ce puneaţi voi la cale în strada Parfumului?! Credeaţi că vă merge!" Din spatele lui, vocea căpitanului B. a intervenit grăbită: „Nu. El nu e din strada Parfumului. El e fugarul!"

„Tu ce te-ai gândit? «Mă duc la ei şi îi prostesc cum vreau. Le servesc nişte poveşti... N-au ce-mi face». Aşa credeţi voi?!"

„Eu sunt conştient de gravitatea situaţiei în care mă găsesc. M-am prezentat să-mi execut pedeapsa." Privirea de gâscan s-a muiat o clipă, de parcă ar fi căzut pe covor nişte boabe de porumb. Strategia lui Dinu funcţionase încă o dată. I-a întors spatele şi a ieşit pe uşă. Căpitanul B. l-a predat pe Dinu plutonierului. Ochelari opaci, mers ezitant, dus de braţ, pe un coridor ce părea foarte lung. Se mai auzeau şi alţi paşi, mişcându-se repede în ambele direcţii. Dar nici o vorbă. De două ori au răsunat un fel de şuiere înfundate. Plutonierul l-a oprit o clipă. Pe urmă l-a trecut printr-o uşă. Scoaterea ochelarilor opaci, dezbrăcare completă, verificare intimă corporală, ridicarea curelei, a şireturilor şi a ochelarilor. „Dacă ai nevoie de ei la anchetă îi vei putea primi de câte ori mergi la interogatoriu."

„Nu îmi sunt necesari." Era un neadevăr, pentru că fără ochelari nu putea distinge prea bine mimica anchetatorului de la distanţa la care văzuse că îl plasaseră faţă de biroul căpitanului B., dar avea convingerea că, mai devreme sau mai târziu, va apărea şi unul din echipa de urmărire şi că, dacă purta ochelarii fumurii, s-ar putea să fie recunoscut, căci numai cu şapte-opt luni în urmă se frecase, pur şi simplu, la un moment dat, de urmăritorii lui pe scara unui autobuz aglomerat, în care se urcaseră şi vărul lui şi Ionică Porumbaru, cu care trebuia să se întâlnească în stil conspirativ, după aplicarea riguroasă a regulilor stabilite pentru a se verifica dacă prietenii nu sunt filaţi.

Dinu inventase de multă vreme o metodă simplă, pe care o practica la întâlnirea cu oricare dintre persoanele pe urmele cărora

Securitatea ar fi putut ajunge la el, inclusiv Irmgard, din momentul în care a încetat să mai locuiască la ea, întrucât începuse să planeze acest pericol. Locul şi data întâlnirii viitoare se stabileau la întâlnirea anterioară. În caz că Dinu aranja întâlnirea prin telefon (acesta nu era niciodată cel de acasă, ci de la serviciu sau de altundeva), folosea un nume care făcea parte cu adevărat din cercul mai larg al cunoştinţelor prietenului respectiv şi, în stil de convorbire de serviciu sau ocazională, arunca o cifră sau o zi a săptămânii („nu am găsit numărul 2 al revistei", „în ultimele două-trei zile nu m-am simţit prea bine", „miercuri a fost un program frumos"). Ziua întâlnirii rezulta din cea indicată, la care se adăuga 2. Ora întâlnirii era întotdeauna aceeaşi. Locul de asemenea. Dinu venea şi stătea deoparte, observând-o, de exemplu, pe Irmgard cum coboară din tramvai sau autobuz şi se îndreaptă într-o direcţie cunoscută. Cu precauţii mai mari decât ale unui securist, începea să o urmărească de la distanţă. Urmărirea aceasta dura până când se putea convinge că Irmgard „nu are nici o codiţă". Abia atunci se apropia de ea. Ea nu va lua niciodată această iniţiativă, ci, dacă el nu o abordează,va părăsi treptat zona, comportându-se cât mai natural şi cu justificările necesare.

Aceste precauţii antifilaj l-au salvat de la o arestare sigură, la 3 ianuarie 1964. Plănuise o întâlnire cu vărul lui şi cu prietenul Ionică. La ora 14 trebuiau să se afle toţi trei, dar fără să ia legătura, în staţia autobuzului 33 de la „Grădiniţa". După ce se urcau în autobuz, trebuiau să rămână separaţi şi să coboare la staţia Popa Tatu, unde cei doi urmau să se îndrepte spre o cofetărie, sub filajul lui Dinu. Dacă terenul se dovedea a fi curat, îi găsea la o masă în cofetărie. Vărul lui Dinu, Şerban, lua masa la mama lui, într-un bloc din apropiere. Faţada blocului era în partea opusă staţiei, şi Dinu nu o putea vedea. Când sosise în staţie, găsise doi bărbaţi care aşteptau autobuzul. Nu trebuia să-l preocupe, pentru că se găseau acolo înaintea apariţiei prietenilor săi.

La un moment dat, Dinu a văzut un bărbat care venea în fugă dinspre colţul cu faţada invizibilă a blocului. Acesta a mers direct către cei doi, pe care îi găsise în staţie, şi le-a spus, cu voce scăzută, ceva care semăna a „Vine!". Şi imediat a

apărut Şerban. Dinu nu a vrut să tragă pe loc concluzia că e vorba de securişti. De altfel, autobuzul întârziind, se adunase multă lume în staţie, iar aşa cum era îmbrăcat, în palton cu guler de blană şi purtând bască şi ochelari („umbrali“ 25%), despre care ştia că nu apăreau în fotografia pe care o arătaseră (unor cunoscuţi) securiştii în ultimii ani, Dinu se considera destul de bine camuflat. Şerban şi Ionică îşi dăduseră mâna, dar pe Dinu îl ignorau, conform regulii. Autobuzul era foarte aglomerat. Şerban şi Ionică au ezitat. Cei trei s-au hotărât să aştepte şi ei un alt autobuz, dar, în momentul în care Şerban şi Ionică s-au răzgândit totuşi, Dinu constată că şi cei trei s-au răzgândit şi s-au căţărat pe scară. Pentru Dinu, concluzia că era vorba de trei securişti pe urmele singurilor prieteni cu care mai ţinea, cât de cât, legătura ar fi fost foarte neplăcută.

Dinu ştia ce feste îţi poate juca, în asemenea situaţii, imaginaţia şi a vrut să-şi facă şi el filajul până la capăt. A sărit în ciorchinele agăţat de scara maşinii 33 şi a pătruns înăuntru, frecându-se, pur şi simplu, de cei trei suspecţi, a căror atenţie era îndreptată înainte, către prietenii săi care pătrunseseră până la mijlocul autobuzului. La staţia Popa Tatu, au coborât Şerban şi Ionică, dar şi cei trei. Dinu a coborât lent, în ultimul moment, a intrat într-un Aprozar vis-à-vis şi i-a văzut pe cei doi urmându-i pe Şerban şi Ionică pe o stradă laterală, care şi ea aparţinea precauţiilor ştiute. Al treilea s-a pitit în unghiul unei faţade, aşteptând. Nu mai rămânea nici o îndoială. Ceea ce s-a verificat peste câteva zile printr-un telefon inofensiv, dar bine cifrat. Şerban şi Ionică îşi dăduseră până la urmă seama că sunt urmăriţi, iar dispariţia lui Dinu o interpretaseră ca pe o arestare a lui. Dinu se temea că, dacă în timpul anchetei va fi confruntat cu cei din echipa de urmărire, purtând ochelari fumurii, aceştia îşi vor aminti de cel care se înghesuise cu ei pe scara autobuzului, unde ei îi urmăriseră fără nici un rezultat pe Şerban şi Ionică. Rezultatul le-ar fi căzut în poală abia acum, şi el nu ar fi fost deloc plăcut pentru Ionică şi Şerban, care susţinuseră că nu l-au mai văzut de ani de zile pe Dinu.

Luarea amprentelor este efectuată de un om tânăr, senin, bine dispus, conştiincios, fără brutalitate. Ar putea fi un cofetar

bun să împletească coca pentru covrigi. Fotografie din trei poziții cu un număr pe piept. Pe urmă, ochelari opaci şi un plutonier îl poartă de braț, ca pe un cal de dârlog, pe coridor şi, ceea ce e puțin mai dificil, pe nişte scări în sus. Alt coridor, a cărui linişte deplină e spartă de zăngănitul puternic în mai mulți timpi al unei broaşte de uşă. E introdus într-o încăpere. „Scoate ochelarii!" E o celulă de câțiva metri, cu ciment pe jos, două paturi de beton – acoperite cu saltele subțiri şi câte o pătură – lipite de câte un perete. În colțul dintre ele, o măsuță fixă. Pe celălalt perete, o țeavă de duş deasupra unui closet turcesc. Cu fața la perete, stă un bărbat de statură potrivită, bine legat. „Întoarce-te!" Omul execută ordinul. Privirile se întâlnesc. „Vă cunoaşteți?" Cei doi răspund: „nu". „Dați mâna şi prezentați-vă!"„Dinu Rogojanu". „Sandu Avram". Dinu a aflat pe urmă că, dacă s-ar fi cunoscut cu cel aflat în celulă, ar fi fost dus în alta.

Debuturile rezistenței

Ceea ce începuse ca o banală trecere în fugă pe la serviciul lui Ion Manoliu, în drum spre gară, pentru a-l saluta şi a-i transmite prin el proprietăresei chiria pentru camera de student, pe unde nu mai fusese de luni de zile, găsindu-se pe şantierul condus de prietenii lui, la Sinaia, şi venind numai la sfârşit de săptămână la Bucureşti, când dormea în mansardă, se terminase cu aflarea unor veşti fatidice.

Din iarna lui 1945 încoace, Dinu intrase pe un făgaş unde nu te puteai aştepta decât la rău din partea noilor autorități. Contribuise la înființarea organizației de tineret a PNȚ-ului în Vâlcea, pe urmă, în strânsă camaraderie de luptă, în ciuda diferenței de vârstă, cu preşedintele şi secretarul partidului, participase la campania electorală din 1946, trăise radicalizarea măsurilor guvernului comunist în zona rurală şi emersiunea, cu multe fațete, a împotrivirii țărăneşti şi boiereşti, începuse să-şi formuleze cu mult avânt o doctrină proprie a rezistenței antisovietice văzută ca versiune est-europeană a luptei anticolonialiste,

se împărtăşise din curentul crescând al spiritului de rezistenţă naţională, cu atât mai convingător pentru el, cu cât acesta venea de jos în sus şi din toate direcţiile societăţii româneşti, nefiind impus de nimeni şi nici ca rezultat al unei elaborări ideologice, ci echivalând cu un fel de instinct sau bun-simţ popular. Comunicase în mai multe rânduri cu diferite iniţiative de organizare a rezistenţei, ca, până la urmă, să devină şi el membru, cu nume conspirativ şi misiune asumată, al uneia dintre aceste organizaţii. Incultura şi opacitatea spirituală a conducerii instaurate sub presiunea sovieticilor şi în serviciul acestora erau atât de mari, încât ea însăşi ajuta la promovarea spiritului de rezistenţă şi la îndrumarea în arta luptei subterane printre studenţi şi intelectuali, nu numai prin politica ei abuzivă, anticulturală, ci şi prin inflaţia de filme având ca temă rezistenţa antihitleristă din Franţa, Iugoslavia, Uniunea Sovietică etc. Cenzura era atât de neghioabă, încât favoriza tocmai asemenea filme, al căror miez emoţional şi mesaj moral era rezistenţa eroică la ocupaţie şi subjugare.

Dinu avusese ocazia să participe la un chef gorjenesc la care repertoriul înflăcărării anticomuniste conţinea şi marşul partizanilor ruşi, adus la matca luptei româneşti de rezistenţă. Cântau mai întâi strofa triumfală a imnului rus: „Luăm cetăţi cu asalt prin omătul înalt, c-aşa-i viaţa de partizan", ca pe urmă să înlocuiască versul „Pân' la urmă or să piară duşmanii poporului" cu versul „Pân' la urmă o să piară rusul ce ne-a cotropit". Sau versul „Mâine imnul biruinţei răsuna-va peste ocean" devenea versul „Mâine imnul biruinţei răsuna-va dinspre ocean".

Radu îi povestise cum fiul tânăr al unui venerabil profesor de liceu din Craiova, care terminase Colegiul Carol cu doi ani înaintea lor şi devenise pentru scurt timp magistrat, fiind repede dat afară pentru că refuzase să falsifice rezultatul alegerilor în circumscripţia unde fusese numit preşedinte al comisiei electorale, făcea parte dintr-o organizaţie de rezistenţă înfiinţată de nişte profesori de la Facultatea de Drept din Bucureşti şi primise însărcinarea să găsească puncte de sprijin în Oltenia. Cu prilejul vizitei ce tocmai o făcuse la Bucureşti,

primise câteva revolvere pe care le adusese la Craiova. Unchiul lui Dinu, colonel scos din armată de comuniști, îi relatase cum, tot la Craiova, un număr de colonei (în procesul organizației de rezistență a generalului Carlaonț se va vedea că era vorba de zeci de colonei), în serviciu sau în rezervă, au primit, în cadrul acelei organizații secrete, misiunea de a-și alege, dintre foștii lor subalterni, doi plutonieri activi care să pună de o parte un stoc de arme și să rămână în legătură conspirativă cu colonelul, așteptând ordinul decisiv.

Dinu, licean politicește precoce, simpatizase în timpul războiului cu aliații, împotriva Germaniei lui Hitler, ceea ce nu-l împiedicase să afle chiar în preajma lui 23 august 1944, de la o rudă prin alianță, care, cu toate că era legionar, spunea că îi admiră elanul convingerilor lui antihitleriste, că vechii lui camarazi privesc situația României dintr-o altă perspectivă: „Camarazii mei sunt convinși că, o dată cu victoria rusească, intrăm într-una din perioadele cele mai întunecate ale istoriei noastre naționale. Ei au și început să se pregătească pentru retragere și rezistență în munți".

Nu va trece mult și retragerea în munți va deveni ultima soluție pentru unii, reacție disperată pentru alții, numai în parte sindrom al Războiului Rece, punct de raliere legendar al celor care refuzau să plece fruntea, imitație rituală, răfuială înverșunată, răspuns la apelul onoarei uitate sau jerftă purificatoare, angajând imaginațiile și viețile, în cercuri concentrice mult mai largi decât cel evocat de acela care, în zorile lui 23 August, îi prevestise lui Dinu negurile unei nopți în care acesta nu putea crede.

O organizație secretă

Organizația din care făcea parte Dinu luase ființă din inițiativa unor studenți medicinești, printre care avea doi colegi de liceu, pe Teofil și pe Paul. Important i se păruse lui Dinu că exista un medicinist dintr-un an de facultate mai mare și din afara grupului care, cu dulce farmec moldovenesc, se părea că făcea legătura cu o persoană cheie, un conferențiar de la facultatea de medicină, și „știa mai multe". Conferențiarul, la

rândul lui, era în legătură cu un centru de la Paris al rezistenței naționale din țară, condus de generalul Nicolae Rădescu.

Scopul organizației era subminarea puterii comuniste,procurarea de arme şi mijloace tehnice, pregătirea pentru existență clandestină şi acțiuni de sabotaj în cazul izbucnirii unui război între americani şi ruşi şi, până atunci, strângere de informații militare, în special asupra staționării şi mişcărilor trupelor sovietice. Se părea că, prin contactele stabilite, organizația ar fi fost deja în situația de a asigura ascunderea pe termen lung a unor persoane în pericol de a fi arestate.

Întrucât una dintre preocupările dominante era aceea de a nu fi arestați în masă, deportați sau înrolați cu forța în cazul izbucnirii unui război, se vroia proiectarea temeinică a fugii la timp în munți şi în păduri. Dinu îşi luase misiunea de a pregăti, cât de cât, în zona subcarpatică din nordul Olteniei, locul de retragere, mici depozite de arme şi dinamită, legătura cu rezistența potențială locală şi, dacă se poate, cu partizanii din munți. Cu ajutorul oamenilor de încredere, al finilor şi prietenilor din satul părintesc, Alunu, de pe valea Olțului, Dinu considera că făcuse câțiva paşi în îndeplinirea misiunii încredințate de prietenii lui, cu o excepție: legătura cu partizanii din munți. În punctul acesta avusese o mare dezamăgire. După luni de tatonări şi căi întortocheate, colonelul, despre care i se comunicase că e conducătorul unui grup de partizani din munții Gorjului, s-a dovedit a fi numai un vechi fugar, ascuns de ani de zile la nişte țărani din Polovragi şi care, mai degrabă, avea el nevoie de ajutor. Dar voința de legătură inițiatică şi imaginea arhetipală a „bărboşilor din munți" nu s-au istovit chiar aşa de uşor nici în sufletul lui Dinu şi nici în organizațiile de rezistență din visul sau din realitatea acelui timp.

În anii aceia, Dinu mai ajunsese de câteva ori în apropierea pericolului de a fi vizat sau ridicat de Securitate. Ştia că se interesaseră de el, dar de fiecare dată lucrurile se liniştiseră treptat, nu în mică măsură şi datorită discreției şi lealității curajoase a celor care fuseseră întrebați. Mai ales după ce intrase în acea organizație de rezistență, Dinu îşi înmulțise precauțiile. Din strategia lui preventivă făcea parte, de pildă,

faptul că nu-i dăduse proprietăresei din Cotroceni nici o indicație asupra prezenței lui la șantierul din Sinaia, ci îi vorbise în mod constant de un șantier din Ploiești. Prevedere probabil salutară în noaptea când au descins, în Cotroceni, securiștii. Din același exercițiu al punerii răului înaintea binelui a făcut parte și sfatul dat amicilor Nicu și Radu, care cunoscuseră o parte din convorbirile preliminare afilierii la organizația de rezistență și față de care nu aveau secrete, de a nu intra în organizație. „Este bine ca voi să vă țineți deoparte, și eu să subliniez față de ei că nu vă voi iniția. Este soluția cea mai înțeleaptă, pentru că, pe de o parte, prin mine voi sunteți ținuți la curent și veți fi oricând în situația de a vă alătura la acțiune, însă, pe de altă parte, în caz că organizația este depistată de Securitate, voi sunteți în afară de pericol". Radu și Nicu au acceptat acest raționament, iar Dinu a menționat de câteva ori față de ceilalți faptul că cei doi trebuiau să rămână strict departe de conspirație. Chiar și rărirea pe cât cu putință a apariției împreună cu Radu și Nicu, atunci când era prezent unul dintre membrii respectivei organizații, îi păruse necesară pentru estomparea în memoria celorlalți a figurilor prietenilor lui cei mai apropiați și pentru a-i scoate din zona fatală în caz de prăbușire a organizației.

Dinu vroise de la început să se asigure de soliditatea organizației. Ceruse să i se dea posibilitatea să stea de vorbă cu acel personaj cheie care asigura racordarea la rețeaua generalului Nicolae Rădescu. Vroise să facă din satisfacerea acestei cereri o condiție a intrării lui în organizație. Vorbise franc, dar răspunsul întârziase, ca, până la urmă, să fie negativ. Lucru de care nu era încântat nici el și nici cel care i-l transmisese. Acesta din urmă, pentru că nu vroia să-l piardă, iar Dinu pentru că, în atmosfera aceea atât de incitantă la proliferarea de organizații clandestine serioase sau mai puțin serioase, vroia să excludă orice posibilitate de diletantism sau chiar mistificare, căreia i-ar fi putut ceda chiar și oameni foarte inteligenți, cum erau cei cu care discuta. Dar dacă ei nu precupețeau eforturile de a-l convinge (argumentul lor că întâlnirea lui cu „șeful" ar fi încălcat regulile elementare ale conspirativității era cu totul plauzibil), Dinu însuși își dorea atât de mult participarea la o formă mai largă,

organizată şi eficientă pe termen lung, a rezistenţei naţionale, încât a trecut peste acea rezervă.

Îi rămăsese totuşi o mică, dar persistentă umbră de nemulţumire. Aceasta se reflecta şi în minuţiozitatea şi tenacitatea unor măsuri preventive, în insistenţa crescândă ca Radu şi Nicu să se ţină deoparte şi chiar în acceptarea unor lungi intervale de pauză în comunicarea cu „recrutorul" lui în organizaţie, cu toate că împreună cu el şi cu Paul, vechiul lui coleg şi prieten, faţă de care nu putea exista nici o prudenţă, se constituiseră într-un comitet tripartit de organizare şi coordonare a acţiunilor. Rărirea, în parte strategică, a intercomunicării a fost favorizată şi de faptul că, pe la începutul lui 1950, seria acelor medicinişti terminase facultatea şi fusese repartizată la stagiul obligatoriu de funcţionare la ţară.

Cu Paul se întâlnise într-una din vizitele acestuia în Bucureşti. El îi spusese că abia se familiarizează cu terenul în localitatea unde fusese trimis, dar că e sigur că atât el, cât şi ceilalţi vor ţine legătura, iar organizaţia îşi va continua şi chiar extinde activitatea. Întreruperea contactelor, chiar pe luni de zile, devenise ceva cu totul normal.

Semne nedesluşite

La un moment dat, a avut loc o mică alarmă provocată de faptul că unul dintre ei nu a mai dat nici un semn de viaţă de la circumscripţia medicală de ţară, unde se afla, şi nu era de găsit nici la domiciliul din Bucureşti. Explicaţia, până la urmă liniştitoare, a fost că, într-un mod aventuros, dar nesurprinzător faţă de stilul lui destul de fantezist, se hotărâse să accepte trimiterea ca medic la trupele comuniste din Coreea de Nord, angajate în războiul cu trupele Naţiunilor Unite, după invadarea Coreii de Sud. Trimiterea aceasta de medici voluntari se efectua de către guvernul român în cel mai strict secret, pe care cel în cauză trebuia sa-l respecte chiar şi faţă de propria familie.

Această versiune, desigur cam hazardată, a câştigat credibilitate (sau i s-a creat, în mod deliberat, credibilitate), şi

temerile inițiale s-au risipit când s-a văzut că lunile treceau fără să se fi produs nimic neliniştitor. Că încălcase, voit sau nu, obligația de a înştiința organizația de rezistență din care făcea parte constituia desigur o problemă, dar probabil că scopul lui era „să treacă la americani".

Paul însuşi căutase fără succes să lămurească această întâmplare destul de bizară şi până la urmă o plasase în categoria mai degrabă a excentricităților ocazionale, pe care nu le gusta, dar ştia să le încaseze fără a-şi pierde calmul lui tradițional şi nu la aceea a alarmelor de gradul I. În ultimul timp, el însuşi nu mai dăduse semn de viață, ceea ce iarăşi nu era ceva îngrijorător, mai ales după ce Dinu însuşi nu mai era de găsit la numărul de telefon din Cotroceni.

Detonația

Acum, adevărul explodase în vorbele grele de consecințe ale lui Ion Manoliu. Descinderea securistă nocturnă din Cotroceni, Dinu căutat pentru a fi arestat, securiştii spunând că „aici s-a conspirat împotriva securității statului". Acesta era sacul greu pe care Dinu l-a deşertat în fața lui Radu şi Nicu, în micul apartament din Sinaia.

„O consolare este că voi doi nu sunteți implicați. A doua: că cei din Cotroceni nu ştiu că eu sunt la voi şi nici că voi sunteți la Sinaia. Singurul care ştie de la mine ceva despre Valea Prahovei, nu exact despre Sinaia, este Teofil, dar discreția lui este sigură. A fost şi părerea lui că nimănui, inclusiv iubitei lui, nu trebuie să i se spună unde mă găsesc eu în realitate. Ion Manoliu mi-a spus că Teofil, care de mult nu mai ocupa camera noastră comună, ci se mutase în cea de alături, nu i-a preocupat în mod special pe securişti, în afară de întrebările puse asupra mea, ceea ce nu era de mirare. Doar el a fost primul care a închiriat camera din Cotroceni, şi poate că ştiau şi că am fost colegi de clasă la liceu. Însă în noaptea respectivă nu s-a văzut nimic special în ceea ce îl priveşte şi nu a avut de atunci încoace nici o neplăcere."

Desigur că povestea era ceva mai complicată, dar asta nu o ştia Ion Manoliu. Teofil intrase inițial şi el în acea organizație de rezistență. Regulile conspirativității (necunoaşterea reciprocă, nume conspirative etc.) fuseseră aplicate cu strictețe abia după prima înjghebare. În mod inevitabil, Dinu, Paul, Teofil şi Traian (ultimii trei: medicinişti) se cunoşteau între ei. Încolo, nici pe verticală şi nici pe orizontală nu îi mai era cunoscut nici un nume. Abia mai târziu, Teofil i-a comunicat lui Dinu că el părăseşte organizația, motivul principal fiind că nu e bine ca ei doi, care locuiau la aceeaşi adresă şi erau văzuți atât de des împreună, să facă parte din aceeaşi rețea. Deci el se va desprinde total, dar va intra într-o altă organizație. Între ei doi exista încredere absolută, şi Dinu a găsit că Teofil procedează bine.

Nu a trecut mult şi Teofil i-a relatat lui Dinu o întâmplare: „Aseară mă pregăteam să descui poarta de intrare în curte, când cineva s-a oprit pe trotuar în spatele meu şi, după ce s-a scuzat pentru această abordare bruscă, mi-a spus că vine din partea unor persoane foarte serioase care ştiu că sunt un bun român. S-ar bucura foarte mult dacă i-aş acorda o întâlnire la care să se poată discuta în linişte despre posibilitatea unei strânse colaborări cu mine în interesul național. Dacă îi indic ora potrivită, el mă poate chema în trei zile la telefon pentru a se stabili când şi unde ne putem vedea. Omul era cam de vârsta noastră, făcea o impresie bună, mai degrabă puțin sfios decât presant. Tu ce părere ai? Eu i-am spus să mă cheme la telefon". „Cel mai simplu şi cel mai cuminte ar fi, dacă într-adevăr îți dă telefon, să-i spui că nu eşti de acord să te vezi cu el. Prima reacție este să te întrebi dacă nu este, pur şi simplu, agent provocator şi probabil că cei mai mulți nu ar depăşi această reacție. Mă gândesc însă că, dincolo de acest şablon, foşneşte pădurea viselor şi încercărilor reale de împotrivire activă. Poate că nu merită un refuz automat. Dar omul a procedat cam rudimentar. Ceea ce însă poate foarte bine să fie un semn că nu e provocare. Poate că ar avea rost o punere la încercare. Ce ar fi dacă ai accepta întâlnirea cu el într-un restaurant şi, din prima clipă, ai lua ofensiva spunându-i că modul lui de a proceda a fost atât de insolit, încât reacția ta vine

cu întârziere? Eşti indignat de cutezanța gestului. Ce ar zice dacă ai şi informat autoritățile? Sau dacă o faci acum pe loc?“ „Ideea nu e rea. Să vedem cum reacționează.“ Întâlnirea a avut loc într-o bodegă din apropiere. Teofil a procedat potrivit stilului său, care îmbina înclinarea spre spiritul reflexiv şi rezerva distantă cu o anumită precipitare intempestivă în relațiile cu oamenii atunci când i se părea că percepe cel mai mic semn de nesinceritate sau duplicitate.

Teofil era un singuratic cu puține iluzii în privința vieții şi a semenilor lui, totuşi oricând susceptibil la farmecul comunicării în cerc restrâns. Tânărul acesta era de timpuriu maturizat (era ostentație în ieşirile nocturne ale elevului de clasa a VI-a de liceu, îmbrăcat ca un tânăr domn, cu pălărie şi baston, ca să poată viziona filme şi spectacole de revistă interzise sau să se abată pe străduța fetelor pierdute, dar era şi armură paseistă a unui spirit refractar la lozincile şi mimetismele sociale ale timpului). Părinții lui Teofil erau oameni fără carte, dacă se poate vorbi aşa despre posesorii unei străvechi şi subtile culturi țărăneşti, care încropiseră o cârciumă cu han la şoseaua pe care se scurgeau carele şi căruțele dinspre Vâlcea spre Craiova. Acolo, în „Bariera Vâlcii“, singurul băiat al hangiului, iute la vorbă şi dibaci în ospeție, şi al unei țărănci de o frumusețe fină, radiind o inteligență discretă şi comportându-se cu un fel de politețe caldă, compasivă, cu mult peste ce te-ai fi aşteptat, păşind în acel du-te-vino gureş şi pestriț al hanului, s-a modelat pe sine cu fermitate, în accelerată parcurgere a etapelor de constituire a unei personalități cultivate, introdusă în literatură şi texte filosofice, învățând limbi străine, confruntându-se alert cu ofertele doctrinare şi ideologice ale unui timp de război ale cărui pericole comune şi mari sacrificii nu putuseră suspenda nici nepăsările şi frivolitățile şi nici dezbinarea spirituală a epocii.

Dinu îşi amintea cum liceanul Teofil avusese, la un moment dat, neplăceri cu poliția legate de un episod al itinerariului său spiritual. Se împrietenise cu un funcționar care locuia în Bariera Vâlcii şi care era un cititor ardent al unor traduceri din Schopenhauer. Pasiunea le devenise comună şi se întâlneau cu regularitate, pentru a analiza şi comenta împreună aforismele

acestui strălucit stilist al metafizicii eliberării de tirania voinței oarbe de a trăi, cu ajutorul contemplării frumosului și al compasiunii. Mobilul acestui program de întâlniri atipice era atât de inedit pentru Bariera Vâlcii, încât probabil că băieții lui „nea Iulică", rotofeiul prim-chestor de poliție al Craiovei, cu pantaloni reiați, papion și havană, informați de vreun zelos, mirosiseră un cuib de ședințe conspirative legionare și intraseră în acțiune. Nu se poate ști cât de verosimilă le-o fi părut polițiștilor povestea cu Arthur Schopenhauer, dar, poate și cu o vorbă bună plus țuică de Vâlcea, cei doi s-au întors repede acasă.

Teofil crescuse în mijlocul prozaismului de la confluența dintre mentalitatea rurală și cea târgoveață și, sub privirile extaziate ale părinților, care aparțineau lumii celei vechi, și-a găsit o formație nouă, și-a plăsmuit o lume a lui, a împletit ideile culese în noul orizont cu fibrele perene ale sensibilității din adâncuri, și-a creat un stil și o ținută independentă, până la a atinge momente de sfidare. Vorbirea ușor sacadată și tonul tăios, care puteau țâșni în unele momente, poate că prelungeau ecouri ale unei lumi mai dure pe care el o cunoștea mai bine decât ar fi putut-o face colegii lui de la Colegiul Carol I.

De această turnură mai aspră a comportării lui Teofil a avut parte la întâlnirea din bodega de cartier cel care se prezentase ca mesager secret al unui grup de rezistență. Teofil l-a confruntat atât de abrupt și fără cel mai mic menajament cu poziția lui atât de stângaci riscantă, încât, în clipa în care a mai și menționat posibilitatea unui telefon la autorități, omul s-a ridicat de la masă și a plecat.

Întrebări obsedante

Nearestarea lui Teofil era ceva ciudat. Nu putea fi în nici un caz vorba de vreo bănuială că el ar fi colaborat cu Securitatea. Dar era greu de înțeles cum a scăpat el însuși de bănuielile Securității că a colaborat cu Dinu și cu ceilalți. Pe de o parte, descinderea nocturnă în forță pentru arestarea lui Dinu și afirmația că în casa aceea s-a conspirat contra securității statului; pe de altă parte, totala lipsă de

interes pentru Teofil. Dacă acolo „s-a conspirat", înseamnă că au fost cel puțin doi. Bineînțeles că securiștii se puteau referi și la cei care veneau și plecau, dar chiar și aceia erau și prieteni sau colegi ai lui Teofil. Chiar dacă cel care l-a spus pe Dinu nu l-a spus și pe Teofil pentru că acesta ieșise din organizație sau, pur și simplu, pentru că a reușit să-l țină sub tăcere, puteau securiștii să fie atât de pasivi? Chiar dacă nu ar fi avut nici un indiciu în privința lui Teofil, ar fi putut ei să-l considere imun la influențele unui cerc subversiv în care acesta se mișcase ani de zile?

Ion Manoliu însuși îi dăduse cândva lui Teofil bani pentru medicamente necesare partizanilor din munți. Și totuși, el însuși, care, iarăși, era pentru Dinu mai presus de orice bănuială, nu părea să fi sesizat anomalia netulburării lui Teofil de către securiști. Îi scăpase lui Ion Manoliu ceva din caracterul real al întâmplării? Era aceasta poate ceva mai puțin gravă decât o văzuse bătrânul sub presiunile acelei nopți? Punându-și aceste întrebări, împreună cu prietenii lui, Dinu semăna cu pacientul căruia doctorul i-a diagnosticat ferm o boală gravă, nevindecabilă, dar, înainte de a accepta verdictul, ar vrea să mai meargă și la alt doctor sau să-și mai facă o radiografie.

În cazul lui Dinu, doctorul celălalt ar fi putut fi cineva care s-a găsit și el de față la cele întâmplate în noaptea aceea. Posibilitatea acestei a doua examinări exista în persoana coanei Anișoara, tovarășa de viață neconjugală a lui Ion Manoliu. Locuia cu el în Cotroceni, dar, periodic, se supăra și pleca pentru un timp. Câteodată o făcea, pur și simplu, ca să-și mai vadă de locuința personală. „Dacă dau de ea, am putea obține o versiune ceva mai detașată a celor întâmplate".

Dinu investighează

Ajuns în București, Dinu a sunat-o pe coana Anișoara acasă la ea. I-a răspuns, și el a pus receptorul pentru că vroia să o ia prin surprindere. Coana Anișoara nu iubea regimul, iar relațiile lui Dinu cu ea erau foarte bune, dar nu se putea exclude o timorare a ei sau chiar o poruncă primită de a-i

anunța pe securiști dacă îl întâlnește. Deci Dinu s-a dus direct în străduța cu case la parter, „stil vagon", câte un pom și câteva tufe de trandafir în curte. A observat mai întâi casa. A văzut-o pe coana Anișoara prin fereastră cosând. Când i-a deschis și l-a invitat în casă, a văzut dintr-o privire că nu este timorată, dar știe.

„M-ați invitat de mai multe ori la dumneavoastră și n-am apucat să dau urmare invitației. Acum, din păcate, nu este o simplă vizită. Vă rog să mă ajutați să-mi dau mai bine seama de ceea ce s-a întâmplat în Cotroceni. Bineînțeles că nu voi vorbi nimănui despre această întâlnire." „Am toată încrederea în dumneavoastră. Eram și eu acolo când au venit bandiții. Au dat buzna și la noi în cameră, ne-au legitimat pe amândoi, au iscodit cu privirile și ne-au spus să nu părăsim camera. După ce au vorbit cu Teofil și cu Liana, au percheziționat chiar și în bucătărie și, pe urmă, s-au închis cu Ion în camera dumneavoastră. Au stat mult de vorbă cu el. Dar știți că Ion o avea alte defecte, dar prietenii nu și-i trădează. Când s-a întors în cameră, era roșu la față. I-a înjurat și pe ei, și pe cine v-a băgat la apă. Zile întregi a fost foarte abătut. Îi era teamă că nu știți că v-au căutat și o să le cădeți în plasă."

Dinu gândea că Ion Manoliu nu îi spusese totul coanei Anișoara. „Dar cu Teofil cum este? Nu s-au luat și de el?" „Impresia mea este că mai mult s-au luat de Ion. Dar ce poți să știi? Teofil e scump la vorbă." „Și zilele care au urmat?" „A fost liniște, dar Ion mi-a spus că filau casa. Teofil se vedea că este apăsat de griji, dar și-a văzut de treburi ca de obicei. Pe urmă, eu am plecat. Pe mine nu m-au întrebat nimic, nici în Cotroceni și nici aici. Și chiar dacă m-ar întreba, eu știu cum să le răspund. Dar sunt îngrijorată de dumneavoastră. Fiți foarte atent! Ăștia sunt diabolici. Să vă ajute Dumnezeu!"

Irmgard

Plecând de la coana Anișoara, Dinu s-a dus la Irmgard. Securiștii nu știau nimic despre ea, pentru că era o cunoștință recentă, venită din afara cercului de prieteni ai

lui Dinu. Nemțoaică originară din Cernăuți, care, la venirea rușilor, emigrase în Germania. Rudele ei erau acolo, dar pe ea 23 August o prinsese în România. O cunoscuse printr-o bună prietenă a lui Nicu. Aceasta îl rugase să caute să afle cum și-ar putea procura Irmgard un înlocuitor al actului de naștere din Cernăuți, fără a scormoni prea mult trecutul apropiat. Căci actele lui Irmgard nu prea erau în regulă, ci fuseseră „refăcute" în așa fel, încât să nu fie trimisă în Rusia. Irmgard cutreierase pe la Râșnov, Timișoara și Sibiu, unde niște oameni de suflet reușiseră să-i aranjeze o angajare ca muncitoare la fabrica Areca. Ironia fiind că Areca, aparținând unui neamț, fusese confiscată de ruși ca „bun inamic", devenind întreprindere sovietică. Mutarea de la Sibiu la București fusese încă un pas spre pierderea urmelor. Dar, dacă scăpase de deportarea ca cetățeană germană în lagărul de la Târgu Jiu și poate și în Rusia, și aceasta numai cu ajutorul unui fals în actele de identitate, acum schimbarea buletinelor de populație o arunca în celălalt pericol, acela de a se descoperi falsul. Dinu nu era în câmpul muncii, avea cunoștințe juridice și se simțea în București mult mai la el acasă decât Irmgard, așa că a putut să umble pe la autorități și să o informeze cum să sară cu bine peste acel hop.

Irmgard era o tânără nemțoaică încercată de timpuriu de urmările înfrângerii Germaniei, iar Dinu, un tânăr român care nu apucase să fie trimis pe front, dar, în schimb, fusese un pasionat simpatizant al Aliaților și dorise cu ardoare acea înfrângere.

Obârșii

Dincolo de sentimentele filofranceze și filoengleze predominante în mediul familial, Dinu își plăsmuise, cu radicalitate juvenilă, potențată de ascultarea unor posturi de radio occidentale, de mirajul "maquisului" francez, de ecourile necontenite ale opoziției unor figuri prestigioase ale vechilor

partide româneşti, un fel de război personal împotriva Germaniei hitleriste. Arsenalul autoconfecționat era variat: antipropaganda, profanarea tabuurilor progermane, atâtea câte mai erau de găsit, evocarea persuasivă a motivelor potrivit cărora înfrângerea Germaniei era inevitabilă, difuzarea ştirilor despre eşecurile militare germane, fronda antiautoritară şi manifestarea ostentativă, personală sau în grup, a preferințelor culturale, estetice, muzicale prooccidentale.

Colegiul Carol din Craiova oferea un teren favorabil. Majoritatea elevilor erau de origine burgheză, un număr însemnat dintre ei erau odrasle ale înaltei funcționărimi, ale proprietarilor de pământ, până la marea moşierime, ale comercianților avuți etc. Profesorii dăduseră un procent foarte mic de partizani sau simpatizanți ai extremei drepte. Concepția liberal-conservatoare era dominantă şi, chiar sub mareşalul Antonescu, directorul a continuat să fie multă vreme un jovial simpatizant al democrației apusene de coloratură național-țărănistă, foarte iubit de elevi. Despre directorul de dinainte de război, Balaban, care modernizase sălile de gimnastică şi laboratoarele Colegiului, se spunea că era francmason.

Colegiul Carol I cultiva un anumit spirit de elită, dar nu de castă, căci aceasta nu s-ar fi potrivit nici cu stilul oltenesc şi nici cu întâlnirea între zidurile lui venerabile a lumii urbane cu cea rurală. Dar, tradițional, se instaurase ca tendință formativă principală dezvoltarea unei independențe personale, combinată cu sentimentul apartenenței la un corp de tineri situat într-un spațiu privilegiat şi care primesc instruirea necesară de-a lungul unui itinerar prestabilit, dar bine marcat nu numai cu îndatoriri, ci şi cu drepturi. Uniforma, de culoare neagră (pantaloni gri), prevedea o haină cu guler închis pentru elevii din cursul inferior, dar deschis şi cu cravată pentru cei din cursul superior. Începând din cursul superior, profesorii liceului se adresau cu „domnule elev". Până în clasa a VII-a, părul trebuia tuns scurt; în clasa a VII-a şi a VIII-a, aveau dreptul să poarte freză. În clasa a VIII-a apărea dreptul ca în ultimele trei luni să nu mai îmbrace uniformă şi să poarte

pălărie. Elevii din clasa ultimă trebuiau să predea din timp celor din clasa a VII-a conducerea revistei liceului.

Dinu îl avusese câțiva ani diriginte de clasă pe profesorul de fizică-chimie Melinescu. Acesta introdusese încă din clasa a IV-a niște metode pe care elevii le gustau din plin. Până la un anumit plafon, absențele nu mai trebuiau motivate cu cerere de la părinți și certificate medicale. Elevul însuși îi explica profesorului diriginte motivul absenței. Dacă se producea o încălcare a disciplinei sau a conduitei școlare, cel în cauză nu putea fi pedepsit înainte de a se fi apărat în fața profesorului diriginte în prezența întregii clase. Dacă elevul respectiv considera că nu este destul de priceput pentru a-și prezenta cazul și a răspunde învinuirilor, avea dreptul să-și aleagă doi apărători dintre colegii lui. Colegiul Carol I și-a continuat acest stil o bună bucată de timp și după instalarea regimului autoritar și intrarea în război.

O criză s-a produs prin 1943, o dată cu numirea unui director cu principii mai autoritare. Și s-a văzut atunci că stilul de la Colegiul Carol I nu fusese o formă fără fond, ci devenise o tradiție vie. Reclamându-se de la această tradiție a drepturilor și demnității elevului, clasa lui Dinu, în care se aflau și Radu, Paul și Teofil, a protestat adresând o petiție colectivă Ministerului Învățământului. Rebeliunea a făcut oarecare vâlvă la vremea aceea.

Oricum, Colegiul Carol fusese mai refractar față de mișcarea de dreapta decât alte școli. Numărul elevilor care aderaseră la Frățiile de Cruce era foarte mic și provenea mai ales din elevi veniți din afară, de exemplu refugiați din partea de nord a Ardealului. Relația dintre membrii Frățiilor de Cruce și restul clasei nu era necolegială sau umbrită de resentimente. Vechea atmosferă de la Colegiul Carol se reflecta și în această toleranță reciprocă ce nu excludea prietenii și solidaritatea generală, dincolo de diferențele de vederi politice, care, în cazul legionarilor, puteau duce la tensiuni și conflicte destul de înverșunate în sânul societății românești a acelui timp.

O anumită mentalitate elitară și permisivă în același timp se traducea nu numai în nedisponibilitatea la ideologii radicale,

ci şi într-o anumită aversiune faţă de spiritul de disciplină, chiar în formele lui mai moderate, ceea ce, inevitabil, contrazicea virtuţile militare şi apelul la sacrificiu, caracteristic vremurilor de război pe care aceşti elevi le trăiau şi cărora cei mai mari dintre ei se puteau aştepta că vor trebui să le plătească şi ei tributul. Puţinii care aderaseră la Frăţiile de Cruce şi care de multe ori proveneau din straturile sociale mai modeste sau din lumea satelor probabil că resimţeau această mentalitate şi comportare ca cel puţin frivole, găsind în ele încă o confirmare a nevoii de schimbare. Şi mulţi dintre ceilalţi ar fi vrut o schimbare, dar în direcţia unei mai mari libertăţi.

Ostentaţia anticonformistă, celebrarea neseriozităţii, gustul neangajării erau desigur manifestări ale rebeliunii juvenile împotriva autorităţii şi normelor restrictive, împotriva supremaţiei celor mai mari, dar reprezentau şi o modalitate de a imita în fond partea de scepticism şi epicureism curent conţinută în comportarea reală a acestora, în relativismul implicit, în indiferenţa spirituală sau nonşalanţa morală din lumea celor maturi, de la realitate până la anecdotică. Aspiraţiile şi visele de dreptate, noblețe şi sublim, care adeseori erau prezente, aveau de străbătut desişul acestor vechi deprinderi profane, al prozaismului bonom, al materialismelor joviale sau al idealismelor profitabile, al tentaţiilor risipirii agreabile sau al teribilismului uşuratic. Antrenament pentru aventură telurică şi vis de chef prelungit, la liziera de unde îi pândea tragedia istorică?

Oricum, apucaseră o iniţiere în ale libertăţii. Ceea ce nu era străin de unele din motivările prezenţei de mai târziu a colegilor de la liceul din Craiova în vasta împletitură de rezistenţă spontană sau deliberată care creştea concomitent cu luarea în posesie a ţării de către interpuşii Kremlinului.

Dar acum una dintre multele reţele de rezistenţă fusese nimicită, nu se ştia exact pe ce cale, de un aparat represiv care lucra cu mare conspirativitate, chiar dacă avea puterea deplină. Lovitura primită era destul de puternică încât să aibă, cel puţin deocamdată, şi un efect anestezic. Iar micul cerc de prieteni cărora le comunicase vestea cea rea nu erau nici

fricoşi, nici pesimişti, nici defetişti. Dinu nu simţise un soi de îngrijorare specială a lor. Jubilau că nu au reuşit să-l prindă. O primă rundă fusese câştigată într-un joc în care se simţeau şi ei, fără doar şi poate, angajaţi. Măsurile de precauţie luate de Dinu, cu mult înainte de izbucnirea crizei, uşurau acum primii paşi de intrare a lui în totală ilegalitate. Problema cea mai presantă era rezolvată: în Bucureşti putea dormi la Irmgard, despre care securiştii nu ştiau nimic, iar pentru un timp nedeterminat putea locui în apartamentul închiriat de Nicu şi Radu pentru lucrările pe care le executau la Sinaia, în regia unei cooperative din Bucureşti, echipele de instalatori de sub conducerea lor. Mai mult decât atât, întrucât cooperativa nu avea la ora aceea un serviciu de cadre, cooperatorii fiind angajaţi pentru lucrări temporar, Dinu putea fi trecut din când în când pe nişte state de plată ca instalator. În ceea ce îl privea, Securitatea nu avea nici o pistă în direcţia Sinaia. Chiar dacă urmăritorii ar fi ajuns cumva, mergând pe drumul mai lung şi întortocheat al cunoştinţelor şi prietenilor lui Dinu, să vrea să-i contacteze pe Nicu şi Radu, aceştia nu ar fi putut fi găsiţi imediat. Ei aveau din timpul studenţiei buletine de identitate de Bucureşti pe o veche adresă, care devenise demult fictivă. Nici unul nu anunţase o schimbare de domiciliu. Faptul că din punct de vedere al evidenţei populaţiei ei erau total în neregulă, nefiind anunţaţi nici la miliţia din Sinaia, cădea foarte bine în situaţia creată de căutarea lui Dinu. Poate că, dacă s-ar fi aflat într-o altă ambianţă, mai aşezată, mai puţin boemă, şi dacă prietenii lui ar fi avut înclinaţia de a se adapta sau de a se gospodări în noua societate comunistă, i-ar fi fost mult mai greu să-i împovăreze cu grijile şi riscurile tăinuirii lui, dar Dinu vedea la fiecare pas că lor nici nu le trecea prin cap că ar putea proceda altfel. Îşi trăiau mai departe prietenia, erau conştienţi (nu preocupaţi) de riscuri, dar se bucurau că sunt împreună.

Radu venea dinspre Drept şi Filosofie, Nicu dinspre Politehnică şi, având în comun repulsia nu numai a oricărei înregimentări, ci chiar şi a simplei existenţe funcţionăreşti, îşi găsiseră nu soluţia, ci ceea ce ei considerau a fi un provizorat

acceptabil, în afilierea la o cooperativă de instalații din capitală, care executa lucrări mai mici sau mai extinse şi în provincie. Împreună cu ei şi în acelaşi stil, care aducea a semiinițiativă particulară costumată cooperatist, activa şi inginerul Vlad Ciobanu din Bucureşti, care, de când cu arestarea şi pe urmă condamnarea fratelui său într-un mare proces al organizației de rezistență din Oltenia, nu mai dormea acasă şi prefera să lucreze în deplasare.

Prietenia începută pe băncile Colegiului Carol din Craiova şi învrăstată de peripețiile multicolore ale adolescenței se prelungise în studența postbelică, trăită într-o lume care abia se trezise cu toată puterea pentru a începe imediat să sucombe.

La capătul facultății, acest grup de tineri se găseau legați nu numai printr-o camaraderie înrădăcinată în trăirea aproape simbiotică a bucuriilor şi frustrărilor, plăcerilor şi dezgustului, exaltărilor şi plictiselilor acelor ani fatidici, ci şi prin respingerea radicală a regimului instaurat prin forță. Împotrivirea lor interioară dusese la o estompare a multora dintre funcțiile normale de prevedere şi aranjare socială. Nu erau dispuşi să recunoască ierarhiile şi criteriile noii societăți. Şi, în timp ce aşteptau răsturnarea ei, nu vroiau să facă în nici un fel corp comun cu sistemul. Nu-şi puteau trăi prezentul într-un turn de fildeş, dar îl jucau după alte reguli decât cele ale micii înțelepciuni realiste.

Până una alta, prietenii lui Dinu executau, sub egida cooperativei „Tehnica Generală" din Bucureşti, două lucrări cu termene mai lungi: o refacere a conductei de alimentare cu apă a Regimentului de Vânători de Munte (fost regiment de Vănători Gardă Regală) de la Sinaia şi o serie de lucrări la fabrica de tractoare din Braşov, Metrom. În ciuda faptului că la Sinaia era vorba de o unitate militară (de altfel redusă la insignifianță după izgonirea Regelui) şi de o fabrică în parte producătoare de armament la Braşov, lucrările respective aveau un caracter mai mult exterior şi nu erau supuse unui control special ținând de secretul de stat.

Cooperativa „Tehnica Generală" de la Bucureşti obținea, ca şi alte cooperative, lucrări pentru întreprinderi şi instituții de stat, pe care acestea nu le-ar fi putut efectua cu propriul personal şi nici

cu ajutorul trustului de construcții care îndeplinea lucrări mari, dar nu putea angaja pe termen scurt oameni calificați în cele mai felurite meserii și specialități de care era nevoie la tot pasul. Din ceea ce putuse observa și înțelege Dinu, cooperativa respectivă se născuse din această nevoie de flexibilitate și tehnicitate nebirocratică de care nu se putea dispensa întru totul nici economia etatizată și pe care un grup de avocați, economiști și tehnicieni cu trecut profesional și politic în vechiul regim o folosiseră pentru a-și putea asigura existența la marginea statului și a legii comuniste. Cei inițiați știau că muncitorul „comunist" care devenise preşedintele cooperativei avea un mic trecut legionar. Personajul central al conducerii financiare a cooperativei fusese jurist la Societatea Petroliferă Româno-Americană.

Dinu apucase să intre în acest mic univers cooperatist încă înainte de a fi căutat de Securitate. Venise la Sinaia, unde îl chemaseră prietenii lui – cu gândul de a fi împreună și de a-i asigura existența materială, dar fără intenția de a-l antrena neapărat în problemele tehnice și financiare pe care le implica funcționarea șantierelor organizate și conduse de ei. El urma să le dea o mână de ajutor, păstrându-și o libertate de neconceput ca salariat de stat. Libertatea aceasta, începând cu scutirea de o „reprofilare" profesională pentru care nu avea înclinații, se împăca de minune cu voința lor comună de a-și continua stilul de viață rebel și colorat de lecturi, contacte umane, dialoguri și căutări proiectate pe un orizont din afara sistemului și servituților istoriei curente.

*

Își amintea, de pildă, cum Dana, o fată pe care o cunoscuseră întâmplător la Sinaia și care urma să joace un rol important în aventura lui periculoasă, i-a invitat pe toți patru în casa în care locuia cu chirie pe calea Codrului, ca să-l întâlnească pe scriitorul Radu Tudoran, care își făcea o mică vacanță la Sinaia împreună cu soția lui, Ussy, fiica lui Vladimir Streinu. Din prima clipă, scriitorul, vădit îndrăgostit, ca și Ussy, foarte atentă și sensibilă, s-au comportat față de ei cu o

remarcabilă căldură comunicativă şi o franchețe a convingerilor lor anticomuniste într-un mod care, dacă timpul nu ar fi fost atât de scurt, ar fi înnădit între ei o adevărată prietenie. Radu Tudoran o întreba pe Dana: când mai vine la ea „haita oltenilor"? Iar băieții, care nu făceau decât să se comporte cum le era firea şi credința, se bucurau de dialogul acela neîndiguit de nici o reținere. Atmosfera nu a fost tulburată nici măcar de o intervenție a lui Nicu, care câteodată reuşea să-i surprindă chiar pe vechii lui prieteni prin stilul abrupt de a pune întrebări radicale şi, în focul discuției, i s-a adresat lui Radu Tudoran, spunându-i: „Cum se poate ca fratele dumneavoastră, domnul Geo Bogza, să aprobe ceea ce noi condamnăm împreună fără ezitare – acest regim tiranic şi perfid, impus de tancurile sovietice? Cum poate nu numai accepta, dar şi lăuda?" Băieții erau ei înşişi luați pe nepregătite de această interpelare, pe care nu mai aveau cum s-o îndulcească. Dar Radu Turodan nu a dat nici cel mai mic semn de dezaprobare sau iritare, ci a răspuns: „Domnule Nicu, dacă ați şti cum l-a pedepsit Dumnezeu!" Scriitorul îl privea în ochi pe Nicu, pronunțând această frază misterioasă, dar care spunea totuşi mai mult decât s-ar fi aşteptat oricare dintre cei de față.

Întâlnirea cu Radu Tudoran şi fermecătoarea lui soție a rămas până la urmă luminată de o bucurie a comunicării între oameni care gustau minunea ceasului şi solidaritatea lor indiscutabilă.

Dinu locuia împreună cu Nicu la Sinaia, în timp ce Radu şi Vlad se ocupau în special de şantierul de la Braşov şi circulau între Valea Prahovei şi Bucureşti, ținând legătura cu centrala cooperativei, asigurând alcătuirea proiectelor, finanțarea, aprovizionarea cu materiale şi piese tehnice, plata salariilor. De la început se instaurase o diviziune a muncii, rezultată din unele deosebiri de stil şi temperament. Radu şi Vlad aveau gust managerial, nu numai că le plăcea competiția, dar nu evitau deloc încordarea şi conflictul, activitatea profesională şi-o desfăşurau în stil de viață de campanie. Mereu în mişcare, dezaprobând comoditatea, disprețuind virtuțile economiei de timp şi de bani, făceau impresia că sunt la ei acasă în trenuri şi în hoteluri, în eternele negocieri, tocmeli, sâcâieli şi peripeții de şantier, de

parcă ar fi îndeplinit o misiune, însufleţiţi de optimismul combativ al constructorului sau al civilizatorului.

Nicu şi Dinu nu se acordau cu această şarjă permanentă fără obiectiv definit sau justificabil. Că ceilalţi doi nu-şi făcuseră un ideal din îndeplinirea proiectelor tehnice la care lucrau în trombă nu era nevoie să fii mare psiholog ca să-ţi poţi da seama. Nu putea fi vorba nici de o identificare reală cu lumea şantierelor în care ei continuau să rămână nişte strălucitori neadaptaţi, eficienţi şi anarhici în acelaşi timp, realişti şi fantezişti. Dinu şi Nicu vroiau un refugiu, în timp ce Vlad şi Radu îşi găsiseră un refugiu în acea descărcare torenţială de energie, al cărui scop principal nu se afla în afară, în realizări sau în acumulări palpabile, ci în voinţa, lucidă sau nu, de a-şi dovedi în sinea lor puterea de a rămâne ei înşişi, împotriva piedicilor destinului propriu şi a mediocrităţii epocii.

Umbra regelui

Lunile care au urmat au decurs ca şi cum nimic nu se întâmplase în acea noapte de noiembrie la Bucureşti. Iarna încetinise lucrările de la Sinaia, care implicau săparea unui şanţ lung de circa 1,4 km, de la bazinul de captare a apei potabile până pe platoul Regimentului de Vânători de Munte. Săpătorii făceau focuri pentru dezgheţarea pământului, dar înaintau cu greu.

Fosta Sinaie regală, devenită jumătate mic orăşel de provincie, jumătate sat cu case mari, aţipise sub zăpezi. Desigur, câteva zeci dintre vilele confiscate deveniseră case de odihnă pentru artişti, scriitori, diferite ministere, Comitetul Central sau reşedinţe de vacanţă ale unor conducători de stat şi de partid, dar celelalte rămăseseră pustii şi străzi întregi erau fără viaţă. Sinăienii de baştină, care cândva avuseseră o viaţă aureolată de deasa prezenţă a Regelui şi beneficiaseră de prosperitatea adusă de cei care îşi construiseră vilele, devenind însemnaţi consumatori de bunuri şi servicii, îi priveau pe noii veniţi cu o răceală uşor disprețuitoare sau cel puţin cu o

discretă ironie şi neîncrederea cuvenită veneticilor. Individualişti fermi şi destul de aprigi la câştig, deveneau solidari între ei atunci când era vorba de noii veniţi. Nicu şi Dinu poate că stăteau ceva mai bine în ochii lor, pentru că nu veniseră ca funcţionari de stat sau reprezentanţi ai vreunei instituţii, şederea lor nu avea un caracter permanent şi chiar puteau oferi unele beneficii pentru cei care lucrau temporar ca meseriaşi sau încasau chirii pentru cei aduşi de la Bucureşti. Dar motivul principal al atitudinii binevoitoare a localnicilor faţă de ei avea şi un substrat politic. Nicu şi Dinu, ca şi Radu şi Vlad, nu numai că nu se adresau niciodată cu cuvântul „tovarăşe", dar nu ascundeau dragostea şi admiraţia pentru Regele exilat.

Nicu, care avusese un serviciu în Bucureşti, bucurându-se de preţuire profesională şi bune prietenii, abandonase totul şi o pornise pe drumurile incerte ale şantierelor de cooperativă, din dorinţa de a se scutura de disciplina funcţionărească şi de a lucra în echipă cu vechii lui colegi de şcoală şi nedespărţiţi prieteni. Dinu contribuise la această decizie a lui Nicu pentru împlinirea aceluiaşi vis, în pofida noii ordini, însă găsise şi un argument „realist". Nicu, cel care de altfel nu avea nimic în comun cu spiritul de antrepriză şi zelul de constructor, poseda un mare talent matematic, oricum demult şi cu toată nonşalanţa lăsat în paragină, cu excepţia, poate, a jocului lui magistral la masa de bridge şi a rarelor ocazii când cei care îl cunoşteau mai bine şi aveau o problemă recurgeau la clarviziunea lui logico-matematică. S-ar putea spune că atât această limpezime ordonatoare a unei logici suverane, cât şi refuzul ordinii şi disciplinei în propria lui viaţă constituiau o polaritate constantă a personalităţii lui Nicu. Dinu insistase că talentul matematic al lui Nicu poate fi de real folos în marea aventură a şantierelor, lansată de Radu şi Vlad. Cu toţii îi recunoşteau acest talent. Cât de mult s-a ţinut seama de el pe teren este altă chestiune.

Prietenia dintre Dinu şi Nicu era cea mai veche, căci începuse încă din şcoala primară. Locuiseră mult timp pe aceeaşi stradă, îl citeau împreună nu numai pe Jules Verne, ci şi aceleaşi romane în fascicule, „Aventurile submarinului Dox",

„Cei trei cercetaşi", povestirile lui Karl May etc. Pe nesimţite, alunecaseră într-un roman plăsmuit de Dinu, care îi povestea lui Nicu aventurile întâmplate în timpul unei călătorii imaginare întreprinse de el împreună cu un unchi explorator în Africa. A fost timpul în care Nicu, fermecat de peripeţiile africane ale colegului lui de şcoală primară, îl îndemna pe Dinu să întrerupă jocul cu ceilalţi copii pe stradă pentru a se retrage în fundul curţii acestuia, unde îşi găsiseră, în spatele unor tufe de trandafiri, un loc; se întindeau în iarbă, iar Dinu relua firul povestirii de unde îl întrerupsese cu o zi mai înainte. Nicu nu era un copil foarte imaginativ sau înclinat să piardă contactul cu realitatea, dar poate că tocmai de aceea se lăsase câştigat de plăsmuirile imaginaţiei lui Dinu, abandonându-şi spiritul critic, de fapt mai dezvoltat la el decât la alţi copii de vârsta lui, şi lăsându-se purtat ca de o plută pe apele necunoscute ale călătoriilor închipuite ale lui Dinu şi ale unchiului său. Începuseră printr-un fel de pact tacit al acceptării născocirilor lui Dinu ca simple născociri. Pentru ei, frumoase, răspunzând nostalgiilor lor de atunci, presărate cu un realism neîntâlnit în romanele citite de ei, pentru că Nicu putea întrerupe oricând naraţiunea, cerând amănunte sau lămuriri, însă totuşi născociri. Dar, pe nesimţite, ele începuseră să prindă o pojghiţă de viaţă, să aibă o răsuflare subtilă, cuvintele începuseră să sune ca ecoul unei memorii mai vii decât realitatea cotidiană, mai adevărate decât jocul la care renunţaseră pentru a se retrage în povestea aventuroasă din spatele redutei de frunze şi flori. Acesta era secretul de demult al celor doi prieteni aduşi de soartă în Sinaia postregală, prima lor taină comună, poate premonitorie.

În toată Sinaia nu puteai auzi un cuvânt împotriva regilor României, cu excepţia câtorva fraze în repertoriul ghidului de la Muzeul Peleş. Încă înainte de începerea lucrărilor, Radu îl angajase pe un dulgher din Sinaia, care avea şi o căruţă cu cai care transporta materiale din gară până sus, la magazia şantierului de pe Furnica. În afară de aceasta, mijlocea braţe de muncă. Era o îmbinare între ţăran de munte şi meşter târgoveţ, care începuse prin a lucra la palatul Peleş, fusese un timp crupier la cazinoul din Sinaia, deprinsese o meserie căutată la

construcția și reparatul vilelor și știa să câștige banul. Către seară, nu-i displăcea să se așeze la un pahar de drojdie, împreună cu doi, trei tovarăși de lucru. De multe ori părăsea cârciuma într-o stare situată între obidă și entuziasm, care la el se manifesta într-un strigăt care răsuna prelung în liniștea nopții de munte: „Trăiască Regele!" Dacă apuca să vadă că se apropie un nedorit, nu se oprea, ci numai devia cumva direcția invocației tunătoare. Apucase să strige „Trăiască...", suspenda numai o clipă vocea și relua din plin: „Dumnezeu", „Trăiască Dumnezeu!" Ambele variante îi încântau pe Dinu și prietenii lui, dincolo de măsurile de precauție impuse de intrarea în ilegalitate a acestuia.

Dinu beneficia și așa în ochii micii lumi, cu care aveau ei de-a face la Sinaia, de o imagine care îl proteja, tocmai pentru că îl taxa ca fiind din capul locului un element destul de heteroclit față de normele politice în vigoare, ceva de genul fiu de fost moșier, care, chiar și dacă ar vrea, nu se poate încadra. Prin aceasta, pe de o parte, el era recunoscut ca fiind un element indezirabil pentru Partidul Comunist, ceea ce era departe de a-i deranja pe meșterii de șantier de afiliere cooperatistă sau pe localnici, iar, pe de altă parte, constituia explicația suficientă a prezenței lui mai insolite acolo, fără a mai ațâța curiozitatea sau a duce la gândul că el este ceva mai mult decât atât. În felul acesta, nu numai că nu-și mai puneau întrebări periculoase și îl acceptau ca pe o rămășiță a unei lumi pe care aveau motive să o regrete, ci îi acordau și respectul încă cuvenit, după criterii pe care comunismul nu le putuse anula, ba chiar o simpatie și solidaritate mai mult sau mai puțin discrete.

Lucrarea de la Sinaia avea ca destinație cazarma Regimentului de Vânători de Munte, dar se desfășura în afara incintei ei. Ea se datora deteriorării, în timp, a sistemului de alimentare cu apă al clădirilor cazărmii, ceea ce impunea dezgroparea întregului traseu al conductei de alimentare, pe lungime de 1400 metri, înlocuirea ei, construirea unui puț de rupere de presiune care să regleze presiunea apei captate din munte, pentru ca ea să poată fi preluată și furnizată de instalațiile și robinetele de pe platoul regimentului.

După plecarea Regelui (se povestea că regimentul de Vânători de Munte îi mai dăduse un ultim onor lui Mihai), s-a operat o strictă epurare a ofițerilor. Colonelul care preluase comanda se pare că era un fost chelner promovat de partid. Din vechiul efectiv mai rămăseseră doi plutonieri, care se ocupau de administrația unității. Unul, plutonierul Popescu, falnic şi chipeş, a cărui asemănare cu Carol al II-lea localnicii spuneau că nu este întâmplătoare, şi celălalt plutonier, Dumitraşcu, mic de statură, cu ochi vioi, de viezure, interlocutor amabil şi mucalit şi excelent contabil. Aceşti doi subofițeri rămaşi din armata regală îi priveau în fond de sus pe noii ofițeri, inclusiv pe colonel, care însă, toți, aveau nevoie de ei, fiind singurii care se pricepeau la gestiune şi stăpâneau maşinăria birocratică a regimentului. Cu ei aveau de-a face şi prietenii lui Dinu, a căror lucrare se desfăşura în afara regimentului, dar implica şi operații contabile, aprovizionări cu echiplament, decontări etc., pe care le efectua sau confirma biroul celor doi plutonieri.

Mai înainte de a fi căutat de Securitate, Dinu îl însoțise de câteva ori pe Nicu în biroul plutonierilor, pe urmă au considerat că e mai bine ca el să nu calce în unitatea militară. În schimb, pe plutonierul Popescu îl întâlnea destul de des în Sinaia şi mai ales când luau masa împreună sau beau un păhărel la un restaurant din zona lor sau la Cabana schiorilor.

Plutonierul Popescu avea o ținută mândră de la care nimic nu-l putea face să se abată, ținea foarte bine la băutură şi nu da doi bani pe gradele superioare promovate de comunişti.

La un moment dat, venise de la Bucureşti, de la serviciul însărcinat cu recepționarea lucrărilor tehnice, un tânăr locotenent căruia prietenii lui Dinu trebuiau să-i prezinte anumite situații tehnico-financiare. Fiind iarnă, l-au invitat pentru discuții în apartamentul băieților. Dinu, care nu vroia să atragă atenția, nu a participat direct la discuții, dar nici nu şi-a ascuns prezența, ci s-a aşezat la o masă de scris din camera alăturată, ținând uşa întredeschisă. Ironia istoriei a constat în aceea că, rămânând o clipă singur cu Nicu, tânărul locotenent l-a întrebat îngrijorat dacă Dinu nu cumva notează conținutul convorbirii lor, în partea

ei netehnică. Seara au luat cu toţii masa, împreună şi cu plutonierul Popescu, la un restaurant.

A doua întâmplare memorabilă a acelei zile s-a produs atunci când, în cursul discuţiilor, plutonierul Popescu a exclamat: „Pe Dumnezeul meu!", iar locotenentul l-a întrebat zâmbitor: „Cum, tovarăşe plutonier, putem trage concluzia că dumneata crezi că există Dumnezeu?" La care plutonierul Popescu a ripostat prompt: „Tovarăşe locotenent, eu nu am cultura necesară pentru a duce o discuţie despre existenţa lui Dumnezeu, dar, în schimb, ceva ştiu foarte bine: anume că există oameni fără nici un Dumnezeu".

În Sinaia au dat şi peste un fost coleg de liceu, Mihai Zeciu, fiul unui colonel dintr-o familie cu frumoasă tradiţie din Oltenia, care îşi găsise un post de profesor de istorie la liceul din Sinaia. Zeciu îi vizita în apartamentul de pe Furnica, unde stăteau la şuetă până la ore înaintate.

Dinu intrase în ritmul dictat de urmărirea Securităţii fără prea mari schimbări la suprafaţă. Continua să penduleze între Sinaia şi Bucureşti, dar o făcea ceva mai rar şi pe un circuit mai strict. Coridorul lui de siguranţă avea două capete: apartamentul de pe Furnica, la Sinaia, şi camera de mansardă a lui Irmgard, la Bucureşti. Încolo, evita să mai ia legătura cu cunoscuţii din capitală. Încet, încet, îşi crea o nouă normalitate, în care un observator din afară nu ar fi bănuit nici un mister şi nici o fereală. El însuşi începea să aibă sentimentul că noaptea cu descinderea Securităţii pentru a-l aresta aparţinea unei alte felii de realitate, în care urmăritorii lui se învârteau în cerc.

Un mesaj şoptit

Într-o seară, Mihai Zeciu a urcat într-un suflet pe Furnica să le aducă veşti din cealaltă felie de realitate. El păstrase legătura cu un fost coleg de la Colegiul Carol din Craiova, care fusese în aceeaşi serie cu Nicu şi cu Vlad, şi acum lucra ca arhitect la o întreprindere sau secţie din Bucureşti, care se îngrijea de construcţiile şi starea tehnică a cabanelor turistice de pe valea Prahovei.

Singur la părinți (Dinu nu îi cunoscuse, dar în firea şi comportarea delicată a fiului credea că vede reflectându-se ceva din cumsecădenia şi boieria lor discretă), Dănuț era un bun camarad, dar rămânând, cu amabilitate, neaclimatizat la expresiile de jargon şi teribilismele golăneşti ale fârtaților de la Colegiul Carol. Dănuț nu ştiuse inițial despre întâmplările lui Dinu şi nici de prezența lui la Sinaia, dar coborâse acum din tren şi îl căutase peste tot pe Zeciu.

Se lăsa seara şi prietenii se pregăteau să plece să mănânce, când Zeciu a dat buzna în cameră, în stitul lui de carbonar dezlănțuit, dar, de data aceasta, cu o mină neobişnuit de serioasă. „Am un mesaj de la Teofil, transmis de Dănuț Constantiniu, care ştia că funcționez la liceul din Sinaia. Mi-a spus că este foarte important ca acest mesaj să ajungă la Dinu. Nu ştia că tu te afli în Sinaia. Ce s-a întâmplat? Acum câteva zile, urcându-se în tramvaiul 14, în stația Carol Davilla, şi înaintând sub presiunea celor care veneau din spate, cineva i-a şoptit: «Nu te întoarce. Nu trebuie să observe că îți vorbesc! Sunt urmărit. Nu te uita înapoi! Sunt Teofil Demetrescu. Tu circuli pe valea Prahovei. Ştiu că Dinu e pe acolo, cu băieții, dar nu ştiu exact unde. Caută-i şi spune-le să-l avertizeze imediat că este căutat intens de Securitate. Au venit noaptea să îl aresteze. Numai eu ştiam aproximativ pe unde se găseşte. Ceilalți din casă nu ştiau nimic. Pe urmă, timp de trei luni de zile, au filat casa ziua şi noaptea. Pe mine continuă să mă urmărească. Spune-i că chestia e foarte serioasă. Să procedeze în consecință»“. „Asta a fost totul?”, a întrebat Dinu. „Asta a fost totul.“ „Care a fost impresia lui?“ „Dănuț nu ştie nimic de poveste. E îngrijorat pentru tine.“ „Timorat?“ „Nu. Repeta că e nevoie să ți se dea cu orice preț de veste. Eu nu i-am spus că ne vedem aproape zilnic.“ „Ți-a cerut să nu-i dai numele?“ „Nu. Deloc. Îți trimite salutări.“ „Despre Teofil ce zicea?“ „Că se simțea că e încordat, dar nu panicat.“

Nicu a fost de părere că ştirea e bună. „Se poate trage concluzia că Teofil nu ştia că Dinu este deja avertizat. Faptul că filajul s-a prelungit cu lunile arată că, deocamdată, securiştii

nu au nici o pistă." „Nici n-or să aibă", a mârâit Radu. Dinu a remarcat că, pentru el, relatarea mai are o semnificație însemnată. Ea arată că Teofil nu numai că e în continuare în libertate, cu toate că o bună parte din timp făcuse şi el parte din organizație. „Asta înseamnă că şi băieții care au căzut nu au spus totul. Pentru mine este şi confirmarea convingerii mele nezdruncinate despre totala lealitate a lui Teofil." „Deci putem bea un pahar de vin. Ne aşteaptă plutonierul Popescu." Radu îşi îmbrăcase jacheta.

Afară te lua în primire mireasma de brad şi zăpadă, pătrunzându-te ca o băutură tare. Oamenii se retrăseseră pe la casele lor, care clipeau în tăcere prin geamurile luminate modest, liniştea cobora dens dinspre munte, fiind întretăiată rar numai de glasul de sfadă, avertisment sau singurătate melancolică al câinilor. „Ce-o face Teofil? A rămas singur cu iubirea lui obstinată, încercată de anxietăți şi reflecții lucide, dar infrangibilă, cu vidul pe care ea îl făcuse în jurul lui, populat acum de pândaşii Securității!"

Dinu avusese privilegiul confesiunilor de o franchețe neaşteptată de la acest solitar, receptiv la idei, atent la oameni, dar în gardă nu numai contra stupidității curente şi a agresivității potențiale, ci şi împotriva efuziunilor şi a familiarismelor. Teofil ieşea spontan, dar scurt din carapace, se entuziasma neaşteptat de vivace pentru o atitudine, o idee, o personalitate, dar tonusul predominant rămânea cel de aşteptare, fără multe iluzii, de vigilență, nu de întâmpinare. Teofil fusese un copil precoce, devenit un bărbat cu alură robustă şi chiar capabil de unele durități, structurale sau învățate, e greu de ştiut, dar foarte vulnerabil la pasiuni amoroase pentru femei mai mature, de ale căror defecte de caracter putea fi mai conştient decât cei din jurul lui, continuând să le iubească cu intensitate, fără să fie însă un voluptos şi înclinând spre depresiune până la pericolul de sinucidere.

Relația lui de dragoste cu doamna care le închiriase camera lor de studenți din Cotroceni devenise o pasiune statornică. Grupul de prieteni se conducea încă după lozinca veşnicei

burlăcii, fiind alergic chiar şi la gândul unei femei acaparatoare care ar putea să li-l răpească pe unul sau pe altul. Chiar neştiind despre latenţele pasionale ale „flegmaticului" Teofil, ei priviseră cu zâmbet dezaprobator începuturile lui de "romantism casnic". Mimi, la rândul ei, depăşise repede iluzia câştigării prietenilor lui Teofil şi începuse să contraatace abil-copilăreşte. Dinu, fiind cel mai apropiat de el, care continua să vadă în el pe singurul ce îl poate înţelege, pe de o parte, îl apăra pe Teofil, pe de altă parte, acceptând pasiunea acestuia ca atare, nu vedea nici el cu ochi buni influenţa ei asupra stilului său de viaţă, mai ales tendinţa lui de a se izola şi micile „machiaverlâcuri femeieşti" ale lui Mimi. Aşa că, în ciuda solidarităţii lui neschimbate cu Teofil – ba poate tocmai datorită ei –, Dinu a început să aibă unele tensiuni cu Mimi.

Ceea ce preocupa acum imaginaţia afectivă a lui Dinu nu era jocul de umbre chinezeşti al acelui război între gelozia prietenilor şi gelozia femeii, ci, în primul rând, greaua situaţie în care alunecase Teofil. Căci, chiar dacă, deocamdată, scăpase de arestare, el făcuse totuşi parte din organizaţia de rezistenţă. Securitatea nu a aflat-o încă, dar nu se poate şti până unde va ajunge ancheta. Dacă această fază critică ar fi intervenit mai înainte ca Teofil să se fi îndrăgostit, aşa cum se îndrăgostise, lucrurile ar fi fost mai simple. Teofil făcea parte, dincolo de faţada lui distantă şi de semnalele luciditătii uşor ironice, dintre acei realişti care cred în puterea spiritului. De asemenea, era ancorat într-un românism statornic, înţelept şi fervent în acelaşi timp. Dinu ştia că în el nu se pierduse nici creştinismul luminos al ţărăncii din care se născuse. Unii ziceau că, de la o vreme, vârtejul pasiunii amoroase îl trăgea în jos. Dar Dinu nu se îndoia de indisponibilitatea la compromis a acestui idealist noduros, mai ales în materie de prietenie, anticomunism, rezistenţă naţională.

Şi totuşi ceva se schimbase în mod periculos. Prins în lianele dragostei lui atât de absorbante, Teofil nu mai putea atinge o anumită detaşare, de care în alte împrejurări ar fi fost mai capabil decât alţii. Mai mult, Dinu simţea de la distanţă că Teofil nu poate suporta gândul arestării, căci

aceasta ar echivala cu nimicirea acelei dragoste. Deci, în punctul acesta, linia de apărare era slăbită. Iar lucrul acesta probabil că îl ştiau şi securiştii. Pe de altă parte, ei puteau opera şi direct asupra lui Mimi. Aici, terenul era, prin natura lucrurilor, mai nesigur.

Mimi fusese căsătorită şi avea un copil pe care îl creştea fostul soţ. Ea se trăgea dintr-o familie bună, dar nu dispunea de o independenţă materială. Era anticomunistă, dar capacitatea ei de rezistenţă nu fusese probată niciodată. Pe Dinu, cu care la început se înţelesese cel mai bine, începuse să-l antipatizeze de când acesta o contrazisese de câteva ori cam tăios. Ea ştia cât de puternică este prietenia dintre Dinu şi Teofil, şi interpreta aceasta ca pe un pericol pentru ea, în măsura în care se temea de influenţa lui Dinu asupra prietenului lui. Pericolul acesta totuşi nu exista, căci Teofil îi spusese lui Dinu că ştie despre unele „minciunele" ale lui Mimi, dar că o iubeşte şi vrea să o câştige. Drumul pasiunii lui era, în mod voit şi nevoit, fără întoarcere, indiferent că Teofil putea să înţeleagă unele rezerve ale lui Dinu faţă de Mimi. Pericolul pentru Dinu consta în faptul că Mimi ştia unele lucruri despre el, cum ar fi existenţa relaţiei lui cu Irmgard, fără a-i cunoaşte însă numele de familie şi cu atât mai puţin adresa, dar ştiind că Dinu o poate chema la telefon la o familie care se chema Ardeleanu. Era antipatia lui Mimi, care putea deveni furioasă, o bombă cu explozie întârziată? Dinu considera că existau două supape de siguranţă: repulsia naturală a lui Mimi faţă de turnătorie şi, în caz că s-ar exercita presiuni asupra ei, faptul că era totuşi conştientă că Teofil cu greu i-ar putea ierta orice fel de indiscreţie care ar fi putut contribui la căderea lui Dinu. Mai presus de codul moral, frica lui Mimi de a-l pierde pe Teofil echivala pentru Dinu, cel puţin în clipa aceea, aproape cu o garanţie că aceasta nu le va ceda securiştilor. Prietenii erau mai sceptici, dar cu toţii erau de acord că şi în cazul unei indiscreţii a lui Mimi, securiştii nu puteau ajunge dintr-o dată la Dinu. Dar precauţiile trebuiau întărite.

Adăpost pentru un primejduit

Nu a trecut mult şi la Sinaia s-au luat alte precauţii, care nu aveau de-a face cu Dinu, dar care, în loc să posomorască atmosfera, au înviorat-o. Întorcându-se de la Bucureşti, Radu i-a anunţat că va veni să locuiască un timp împreună cu ei normatorul şef al cooperativei, Alex Popa, pe care îl caută Securitatea. El mai trecuse pe la lucrările din Sinaia, dar nu ştia despre situaţia reală a lui Dinu. Băieţii se înţeleseseră tot timpul excelent cu acest om deschis, foarte citit, dar deloc livresc în conversaţiile şi povestirile lui, care nu aveau nimic de-a face cu normarea tehnică a lucrărilor. Se spunea că mai demult tocmai această generozitate a comunicării directe şi oneste îi făcuse pe legionarii mai tineri decât el să-l impună pentru gradul de comandant legionar. Nimic autoritar sau milităros în acest uriaş cu suflet de adolescent, care mai târziu se va îndrăgosti de o evreică şi încă de pe atunci respingea rasismul şi alte fanatisme. Mai târziu, va critica în faţa băieţilor puţin surprinşi războiul din Vietnam, fiind de părere că important este ca viitoarea civilizaţie dominantă în lume să cultive o umanitate superioară, indiferent dacă această civilizaţie va fi euro-americană sau galbenă. În schimb, îşi amintea cu înduioşare şi admiraţie cum, într-o perioadă de grele încercări şi pericole pentru Legiune, mergând prin păduri, într-un grup în care se găsea şi Marin, cel căzut mai târziu în Spania, acesta, văzându-i amărâţi şi apăsaţi de gânduri, le-a spus în timp ce treceau pe o punte suspendată peste o văgăună: „De ce sunteţi îngrijoraţi? Nu ştiţi că moartea este numai o punte spre o altă viaţă?“

Alex Popa aflase că Securitatea începuse din nou să aresteze foşti legionari. De aceea, se pregătise. Din dormitorul comun cu soţia avea posibilitatea să ajungă repede în pod, pe urmă pe acoperiş şi de acolo să coboare într-o altă stradă. Exersase operaţia de salvare. Securiştii au venit la două noaptea şi, până li s-a deschis poarta de intrare, Alex a dispărut

fără urme. Soția urma să le spună că de mai mult timp el nu mai dormea acasă. Câteva nopți, Alex Popa a dormit după nişte tufişuri, pe un loc viran.

Acum fusese instalat într-o cameră mică a apartamentului din Sinaia, pe care dintr-o dată l-a umplut cu verva şi căldura optimismului său. Trebuia însă să nu fie văzut de cei doi instalatori veniți de la cooperativă şi care îl cunoşteau. „Sunt băieți buni, dar hai să fim şi noi conspirativi!" Deci Alex rămânea mult timp în casă şi, pentru a-i satisface până una alta nevoile de lectură, băieții au împrumutat de la instalatori un imens vraf de vechi fascicule cu aventurile lui Tarzan („Tarzan în junglă", „Tarzan în Anglia", „Tarzan pe lună"). Alex se bucurase că are cu ce să-şi omoare timpul (căci acestui intelectual fin nu-i displăceau romanele de aventuri), dar, treptat, lectura se transformase într-o cavalcadă disperată. La început, se amuzase, pe urmă începuse să se intrige şi, încet, încet, să se revolte, dar fără a se mai putea opri. Când Dinu intra pe uşă, îl găsea tot înghițind fascicul după fascicul. „Ce faci, domnu' Alex?" „Dragă, e un blestem. Sunt intrat. Nu mă pot opri, ceva mă împinge mereu mai departe. Vreau să văd până unde ajunge cu tâmpenia!"

Dinu şi Alex făceau plimbări prin pădure, pe potecile mai neumblate, continuându-şi discuțiile fără restricție de timp şi fără sistem, despre cele mai variate teme, dar întotdeauna încercând să intre în inima lucrurilor, să vadă dacă şi cum se întrupează ideea. Alex vedea în camaraderie nu un reflex al nostalgiei gregare sau o formă a egoismului de grup, ci calea unei înalte solidarități umane care tinde să se transmute în iubire. Dincolo de experiența social-politică pe care făcea impresia că o parcursese cu ochii îndreptați mai mult spre contactele umane şi valorile ideatice, adunase prin nenumărate lecturi o uriaşă informație de istorie contemporană, dar avea un viu interes pentru dimensiunea meditativă şi edificarea unei spiritualități concrete. Îi unea pe cei doi încântarea în mijlocul naturii. Departe de a uita peisajul, întrerupeau mereu conversația, devenind atenți la frumusețea şi sinceritatea tăcută a florilor, la piruetele unei veverițe, la căprioara cu privire

sfioasă, întrebătoare, la movilița cu tâlc a unui furnicar, la zborul tainic al coțofenelor, la fântâna arteziană a glasurilor păsărești, la ființa și chipurile copacilor, simfonia de culori a luminișurilor, foșnetul sau tăcerea adâncă a pădurii. Alex se transforma brusc într-un copil curios, încerca să știe, se minuna. Orașul, Securitatea, epoca însăși erau departe.

Alex nu numai că avea vocația comunicării spontane cu cei tineri, dar băieții îl simțeau câteodată mai tânăr decât ei.

Ar fi putut să-și prelungească mult șederea la Sinaia, dacă nu ar fi intervenit anumite considerente contrarii. În primul rând, faptul că, în calitate de fost normator șef al cooperativei, le era cunoscut la prea mulți dintre cei care aveau într-un fel sau altul de-a face cu lucrările de la Sinaia. Aceasta mărea, în timp, pericolul aflării prezenței lui acolo. În afară de aceasta, Alex trebuia să se pregătească pentru o lungă perioadă de viață ascunsă și aceasta implica găsirea unui loc de muncă undeva în provincie, eventual sub un nume fals. De această schimbare la față se preocupaseră niște prieteni ai lui. Așa că au trebuit să se despartă. Alex urma să se mai întâlnească cândva și cu închisoarea și cu „băieții de la Sinaia."

Procesul

Într-un timp, au început să urce în munte detașamente ale trupelor de intervenție ale Ministerului de Interne. Apăruseră pe la unele cabane „bărboșii" înarmați. Se povestea că îi legitimaseră pe turiști, cântaseră împreună cu membrii și nemembrii de partid „Trăiască Regele", îl pălmuiseră pe unul care li se adresase cu „tovarășe." „Tu nu știi că unde suntem noi nu mai există Republica Populară, ci Regatul României?" Se aprovizionau și dispăreau. În altă parte, ridicaseră niște vite dând în schimb chitanțe purtând o ștampilă: „Vom plăti când vom veni!"

Soldații care urcau spre Piatra Arsă nu păreau prea încântați. Sinăienii mustăceau, povestind că unii dintre ei, țărani de la câmp sau țigani, puneau în fugă întrebări îngrijorate și se

înfiorau la vederea crestelor munților și la gândul ninsorilor și gloanțelor care îi așteaptă. Radu, Vlad, Nicu și Dinu vroiau să folosească ceva din încasările de la lucrări pentru crearea unui fond cu două destinații: 1. achiziționarea unor mijloace tehnice minime pentru propagandă subversivă, șapirograf, mașină de scris etc; 2. ajutorarea, cât de modestă, a unor victime ale opresiunii.

Într-o seară, Radu s-a întors de la București cu o veste tristă: „Teofil a fost arestat." De mult, nici Radu și nici ceilalți nu mai avuseseră nici un contact cu Teofil, dar știrea aflată de la a treia mână putuse fi confirmată. „Au venit și l-au arestat în toată regula atunci când cei din Carol Davilla 68 nu se mai așteptau la așa ceva." „Iată că l-au lăsat un timp liber, probabil ca pe urmele lui să ajungă la tine", a remarcat Vlad. „De altfel, el însuși i-a șoptit lui Constantiniu atunci în tramvai că era tot timpul urmărit. Mai mult ca sigur că arestarea lui fusese numai amânată. Probabil că el a sperat că ieșirea lui la un moment dat din organizație îi ștersese urmele." Dinu sperase și el puțin acest lucru.

„Care sunt consecințele imediate?", s-a întrebat Nicu. „Îl vor adăuga la lotul procesului despre care mi s-a spus că probabil va avea loc în curând", a completat Radu informația adusă de la București. „Cred că Nicu se gândește la ce consecințe imediate rezultă pentru noi, nu pentru tribunalul militar, stimații mei colegi", a ripostat Vlad, cu o picătură din ironia lui tradițională. „Noi am mai discutat chestia asta (poate că ai uitat!), atunci când ne-a venit mesajul lui Teofil și am trecut în revistă toate variantele. Arestat sau nearestat, Teofil nu este un pericol. Dimpotrivă, arestarea bietului Teofil simplifică ecuația. Chiar și în ceea ce o privește pe Mimi, care nu mai are nimic de salvat", se explică prompt Radu. „Cred că Mimi, în urma acestei lovituri, s-ar putea să fie mai aproape de noi. Dar rămâne faptul că știe unele lucruri periculoase pentru mine. Ceva care nu e bun, indiferent de intențiile ei. Vasul meu nu este etanș. Se poate scurge ceva chiar în mod nedeliberat. Totuși, cred că Mimi nu va acționa împotriva mea. Dar e nevoie de mult tact în cazul că unul sau altul dintre noi o

întâlneşte întâmplător. Cât priveşte procesul, putem să ne informăm prin rudele lui Paul. Nu e urgent, dar e important! Teofil rămâne şi în închisoare aliatul nostru."

Încet, încet, Dinu însuşi a putut afla, printr-un frate al lui Paul, despre deschiderea procesului, numărul dosarului, informația care nu avea cum să-i folosească etc. La început, rudele acuzaților au sperat că procesul nu va duce la condamnări maxime. Ancheta stabilise existența unei organizații îndreptate împotriva securității statului, dar nu şi prezența unor arme sau a unor legături cu străinătatea. La prima şedință a procesului au fost plăcut impresionați de faptul că instanța i-a anunțat unuia dintre principalii acuzați că, între timp, soția lui a născut un băiat. Avocații prinseseră puțin curaj. Pe urmă, tonul instanței s-a înăsprit şi, în final, condamnările au fost pe măsura tonului. Doi dintre inculpați au fost condamnați la câte 25 de ani, Paul la 15, Teofil la 10, alții la pedepse în jur de cinci ani.

Dinu nu-şi făcuse iluzii asupra deznodământului procesului. Din puținul pe care îl aflase de la fratele lui Paul, avea sentimentul că, dintre arestați, cei care făcuseră parte din nucleul organizației reuşiseră totuşi să circumscrie dezastrul în două privințe importante. Aceasta se putuse realiza tocmai prin ceea ce era mai deconcertant, la prima vedere, anume recunoaşterea deplină din partea lor a existenței organizației şi a apartenenței la ea a mai multora, inclusiv a lui Dinu, care făcuse parte dintr-un grup organizatoric din sânul ei, format din trei persoane.

Dar această cedare în fața anchetei s-a combinat cu afirmația celor doi care au primit condamnarea de 25 de ani că totul pornise numai din inițiativa lor, pe baza unei idei elaborate şi puse în aplicare de ei, de a racola şi organiza conspirativ o serie de oameni care să acționeze împotriva statului, la ordinele lor. Cei doi şi-au asumat şi la proces întreaga răspundere. În felul acesta, bisturiul Securității nu a pătruns mai adânc, de exemplu, până la țesuturile unde funcționase o legătură superioară care ducea peste graniță, precum şi la anumite inițiative de procurare de arme. Cei doi probabil că îşi pregătiseră din vreme această versiune pentru ca la nevoie să poată reduce ceva din gravitatea pedepsei pentru toți cei

implicați și mai ales să nu lase să se ajungă și la alții mai importanți. Dinu credea în devotamentul și simțul de răspundere al acestor oameni și în seriozitatea convingerilor lor.

Eficiența scontată a versiunii reținute de anchetă (inexistența unor legături cu străinătatea, nedeținere de arme) se baza pe reala sau aparenta ei verosimilitate. Nu e mai puțin adevărat că ea nu se potrivea cu unele lucruri știute totuși de Dinu. Constatase, de pildă, cu mare ușurare, că în lotul și procesul respectiv nu apăruse acel Fătu, despre care el știuse că făcea legătura cu conferențiarul de la Facultatea de Medicină, care la rândul lui era omul rețelei coordonate de la Paris de generalul Nicolae Rădescu. Dinu vorbise de mai multe ori cu Fătu, care, printre altele, îi relatase odată un caz în care se făcuse uz de hipnotizarea unui portar pentru a se pătrunde în timpul nopții într-o instituție de unde trebuiau scoase niște documente. Avantajul era că, posthipnotic, portarul nu-și va mai aduce aminte de nimic. Ideea era că în lupta cu opresiunea comunistă trebuie făcut apel la armele imaginației și ale subtilității. Mai târziu, i-a spus că va trebui să dispară pentru un timp. „Am o ascunzătoare sigură. În casa portarului unui mare ștab." Fătu nu fusese un simplu membru al organizației, cu care de altfel parcă ținea să nu se confunde, ci un om de legătură. De aceasta Dinu era sigur.

Își mai amintea și cum Traian, acum condamnat la 25 de ani închisoare, îi vorbise despre tatonările pentru a obține ajutor tehnic de la englezi. Menționase discuțiile avute cu un agent al serviciului secret englezesc, care îi spusese că pentru a colabora cu ei e nevoie ca mai întâi să se facă dovada eficienței organizației de rezistență respective. „De exemplu", spunea el, „aș putea să-ți procur niște mici pastile incendiare pe care să le introduceți, ca vizitatori, spre seară, în hala noii expoziții chinezești de la București. Spun spre seară, pentru că pastilele devin incandescente abia după un număr de ore, astfel că incendiul se va produce nu când expoziția e vizitată, ci în timpul nopții, când e goală. Traian nu părea dornic de a se supune acestui examen, iar negocierile nu au continuat. Întâmplare sau nu,

peste puțin timp, hala marii expoziții chinezești de pe bulevardul Magheru a luat foc și s-a închis.

Și în privința constatării anchetei că organizația nu a dispus de arme, Dinu avea cel puțin o rezervă: aceea că el însuși primise sarcina să procure cât de cât ceva arme și să le depoziteze în zona de sub munte din nordul Olteniei. Cu unele rezultate modeste, dar reale, pe care le comunicase în comitetul de trei al organizației.

Dinu înclina deci să creadă că, în plină cădere, principalii lui camarazi de organizație reușiseră totuși să mai salveze ceva. Oricum, și această supoziție pleda pentru evitarea din răsputeri a unei reluări a anchetei prin căderea lui.

Întâmplări în evantai

În mod natural, dar cu o consecvență care îi era caracteristică, Dinu întrerupsese legăturile care ar fi putut fi puse sub observație sau penetrate de securiști, începând cu cele familiale, în primul rând cu mama și cu sora și terminând cu unele amiciții expuse.Deosebirea era că unii dintre membrii familiei mai apropiați (și aici intervenea o selecție) erau informați despre urmărirea lui, pe când ceilalți erau lăsați în necunoștință de cauză. De altfel, aceasta era și în interesul lor, căci îi scotea de sub incidența legii care pedepsea sever omisiunea de denunț. Cu ceilalți, contactele erau rare și cu precauții pe care numai Dinu le știa până la capăt.

Dar el nu se gândise nici o clipă să adopte metoda de a se ascunde prin izolare totală, claustrare, tăinuire prin dispariția din viața normală, nici măcar la încercarea de a dobândi o nouă identitate nu se gândise. Avea un „buletin de populație“ încă valabil. El putea deveni periculos numai la un control special, care s-ar fi soldat cu confruntarea cu buletinul de urmăriri permanente al Direcției a 3-a (așa auzise Dinu că se numește serviciul de urmăriri al Securității). Secretomania Securității îi era de folos, căci datorită ei numele lui nu putea ajunge pe listele de infractori comuni, nu era divulgat nivelului polițienesc

obişnuit. Chiar şi valul de arestări şi procese politice, care marcau o accentuare a prigoanei, Dinu îl vedea ca un motiv relativ de distragere a atenţiei securiştilor de la dosarele mai vechi.

Mai târziu, când, o dată cu trecerea anilor, ceea ce fusese în lumea românească confruntare însoţită de aşteptarea unui deznodământ se transformase în dezamăgire sau resemnare, Dinu va fi întărit în ideea de a persevera de sentimentul că, nepredându-se, continuă să le răpească securiştilor ceva din timpul şi încrederea lor în succes, consumându-le prin aceasta cel puţin o particulă din energia represivă pe care ar fi întrebuinţat-o altundeva. Încercare disperată de salvare a sensului? Asemenea întrebări pot fi produse ale unei perioade mai liniştite, dar artificiale.

Cândva, Dinu figurase pe un stat de salariu în calitate de instalator al cooperativei, în cadrul şantierului de la Braşov. Sosind cu treburi la Sinaia, domnul Calapod, unul dintre colaboratorii din grupul de la Braşov, s-a hotărât ca Dinu să-l însoţească la întoarcere, pentru o mică vizită la faţa locului la Braşov, ca să vadă puţin despre ce este vorba. Intraţi în tren, Dinu a luat-o înainte, să găsească locuri în vagonul-restaurant. Vroia să renunţe când a văzut că două-trei mese erau ocupate de un grup de ofiţeri de Securitate; dar de la o masă s-a ridicat unul dintre ei care l-a întâmpinat cu mare bucurie: „Ce faci, Dinule? Sunt vreo 15 ani de când nu ne-am mai văzut!“ Însoţitorii lui s-au ridicat şi ei în picioare. „Ia loc la noi la masă. Ce şansă să ne întâlnim în tren!“ Calapod rămăsese ţintuit la capătul celălalt al vagonului. Dinu, înconjurat de ofiţeri de Securitate!

Întâmplare mai mult nostimă decât periculoasă, căci era vorba de fostul lui coleg din primele două clase de liceu, făcute la Drăgăşani, Marinescu Victor, elev inteligent şi silitor, vesel şi bun de şotii. Auzise ceva despre înscrierea lui la Şcoala de Ofiţeri de Jandarmi, care se completa cu studii la Facultatea de Drept. Probabil că fusese trecut la Ministerul de Interne. Se vedea din comportarea subalternilor că are o funcţie importantă. Dinu a înţeles că e maior, dar funcţia corespunde gradului de colonel. A urmat o conversaţie ca între doi foşti colegi, presărată cu amintiri şi ştiri despre alţii din seria de atunci, pe care Dinu

o părăsise plecând la Colegiul Carol din Craiova. În împrejurări normale, ceva cu totul plăcut. Victor Marinescu călătorea mai departe, spre Cluj. Când s-au apropiat de gara Braşov, l-a condus personal spre ieşire şi l-a întrebat, fiind de data aceasta numai ei doi: „Spune-mi, Dinule, ai avut neplăceri, greutăţi?" „Nu speciale, dar unele erau inevitabile." „Îmi închipui. Dacă şi eu am avut. Am o tinichea legată de coadă că taică-meu a fost, după cum ştii, croitor particular la Drăgăşani." „Mi-amintesc de dânsul. Ce face?" „A avut şi el bătăi de cap, dar e sănătos. Dinule, îmi pare bine că ne-am văzut!"

După mulţi ani, Dinu mergea odată pe strada Dionisie Lupu, în apropiere de Grădina Icoanei, când un domn masiv şi gras, cu ochelari de soare, îmbrăcat într-un costum de culoare închisă, s-a oprit brusc în faţa lui şi l-a apucat cu putere de mână: „Încotro, domnule duşman al poporului? Credeai că ai să «scapi»?"

Mecanismele organice de apărare sau chiar fuga se declanşaseră cu viteza fulgerului, dar mintea se ţinea deasupra, mai liniştită şi mai ageră decât oricând: „E un securist cu grad mare. A dat peste mine din întâmplare? M-a recunoscut după fotografie? Mai există salvare? Trebuie să încerc. Strada e goală. Mă smulg, fug, simulând direcţia spre strada Polonă, dar încerc să îl fentez deviind spre Parcul Ioanid. De acolo, Dumbrava Roşie, străzile care dau în bulevardul Dacia. Poate intru în holul lui Nicodim." Dinu nu i-a evitat privirea strecurată prin lentilele întunecate. Deocamdată, zâmbea şi calcula, când, brusc, l-a recunoscut, dincolo de ochelarii obscuri şi perniţele de grăsime care-l capitonaseră pe sprinţarul gimnazist de la Drăgăşani: Marinescu Victor. Zâmbetul arborat tactic de Dinu începea să aibă o justificare.

Şi totuşi: gluma lui Marinescu Victor era numai o jucărie a gustului pentru farse inofensive al colegului de şcoală de la Drăgăşani? Sau Marinescu aflase între timp de povestea lui Dinu, dar nu se comporta ca duşman, ba poate chiar gluma îmbrăca un avertisment? Amândoi erau grăbiţi (mai ales Dinu!). Marinescu a menţionat un *rendez-vous* cu „o păpuşică." Pretext pentru a scurta o convorbire periculoasă

pentru amândoi? Dinu, care va afla mai târziu că Marinescu Victor ajunsese pe cele mai înalte trepte ale contrainformațiilor, nu va şti niciodată. Oricum, atunci, în trenul spre Braşov, lucrurile şi întrebările nu ajunseseră chiar atât de departe, iar domnul Calapod a putut răsufla uşurat!

Veneau ştiri despre existența unor partizani nu numai în munții apropiați, ci şi în Făgăraş, Munții Argeşului, Munții Apuseni, Munții Gorjului... Ochii românilor erau îndreptați spre America, unde generalul Eisenhower fusese ales preşedinte. În campania electorală anunțase că, dacă va deveni preşedinte, va denunța acordurile secrete de la Ialta. Dar, chiar şi fără această declarație, generalul învingător în cel de-al doilea război mondial începea să se proiecteze peste țara abandonată ca figura luminoasă a eliberatorului aşteptat.

La timpul acela, nu numai intelectualii şi burghezii îngrijorați, dar şi țăranii (şi nu doar elita satelor) erau sensibili la unele semnale ale încordării internaționale, se bizuiau pe puterea respectabilă a Occidentului împotriva puterii, resimțită ca profund nelegitimă, a Uniunii Sovietice şi a uzurpatorilor puşi la cârmă de către ea.

Teascul dictaturii se strângea fără şansă de oprire, dar nu putuse încă strivi capacitatea de respingere a organismului național, chiar dacă formele ei de manifestare erau mai strunite şi exprimarea devenise mai circumspectă. Luarea-aminte creştea, dar şi aşteptarea unei ciocniri socotită inevitabilă. Neprietenii compromisului, firile luptătoare, spiritele cavalereşti, anticomuniştii consecvenți idealismului sau realismului lor esențial nu înțelegeau să se oprească la vorbe. Unii sperau chiar să poată contribui la slăbirea fiarei, mai înainte de încercarea finală. Posturile de radio în limba română din Occident nu se sustrăgeau nici ele mareei acestor aşteptări.

Dinu urmărea, la unul dintre acestea, o serie de emisiuni consacrate unei lucrări a unui colonel Bell, despre caracteristicile războiului secret. Erau descrise structurile organizatorice ale acțiunii subterane şi schițat portretul psihologic al persoanelor capabile să facă față solicitărilor extreme ale unei asemenea activități. Textele traduse din colonelul Bell îi plăceau lui Dinu,

datorită stilului laconic-concret şi analizei subtile, dar şi pentru că nu se opreau la latura descriptivă, ci ofereau învăţăminte şi sfaturi practice pentru activitatea subterană informativă sau de luptă de rezistenţă. Observaţii ca, de pildă, aceea că, printre alte calităţi ale agentului secret sau ale membrului de organizaţie clandestină, „capacitatea de asceză" este una adeseori decisivă, i s-au părut profunde şi valoroase.

Tot la acel post de radio a putut auzi Dinu nişte „mesaje personale" cifrate. Ele îi aminteau de cele ascultate în timpul războiului, ca licean, în emisiunile în limba franceză de la Londra ale „Franţei libere" a generalului de Gaulle. La radioul din camera lui de la Sinaia a putut auzi, într-o seară, „mesajul personal" care suna: „Cei patru evanghelişti sunt trei, Luca şi Matei. Pe aceştia să-i ascultaţi."

Mai târziu va afla că la mijloc fusese o acţiune de organizare a rezistenţei, cu sfârşit tragic. Pilotul român care trebuise, cu pistolul la tâmplă, să devieze ruta avionului spre Turcia, se decisese să se întoarcă în România, după ce nu numai cei care îl forţaseră, ci toţi pasagerii rămăseseră în Turcia. Cei care la vremea aceea au fost foarte miraţi de revenirea în ţară a pilotului nu visau că el fusese contactat în timpul anchetei de acolo de fostul as al serviciului secret român, refugiat în Turcia, Tănase, cu care căzuse de acord să înfiinţeze o reţea de rezistenţă în România. Ca semn de confirmare a legăturii lui cu forurile competente occidentale, el le-a putut anunţa celor pe care voia să-i racoleze că postul de radio din Occident va difuza, la un moment dat, această formulă, de altfel lipsită de sens: „Cei patru evanghelişti sunt trei: Luca şi Matei. Pe aceştia să-i ascultaţi." Reţeaua înjghebată astfel a fost după un timp depistată de Securitate, iar căderea ei s-a soldat cu condamnări la moarte şi executarea a patru-cinci persoane. Printre acestea era şi generalul activ de aviaţie Romanescu.Prin 1960, Dinu a aflat, de la Dana, că mătuşa ei, unde urma să-şi găsească ultima lui ascunzătoare, se întâlnea din când în când cu doamna Romanescu, care era convinsă că soţul ei trăieşte încă, că nu a fost cu adevărat executat. De-a lungul anilor, o vizitaseră de câteva ori oameni

eliberaţi din închisoare, relatându-i că s-au întâlnit cu generalul Romanescu, care ar fi supraviețuit. Până la urmă s-a văzut că toate speranțele doamnei Romanescu nu erau decât produsul unei acțiuni de dezinformare întreprinse, nu se ştie prea bine de ce, de Securitate. Generalul fusese demult executat. Sfârşitul lui tragic fiind numai un episod printre altele, dintr-o perioadă când eşecurile şi veştile proaste se încrucişau cu cele despre unele succese de prestigiu ale partizanilor din munți sau din zona colinelor subcarpatice, cu înmulțirea unor acte de sabotaj, chiar cu unele acțiuni spectaculare izbutite ca prin minune.

Desigur că intra în joc şi fabulația populară. Semnificativ rămânea faptul că ea lucra din plin în favoarea duşmanilor regimului. Ceea ce era mai grăitor decât orice consultare electorală. Cei inițiați ştiau să distingă mai bine între realitate şi legendă. Dar nu era legendă, de exemplu, faptul că la un depozit de arme din Gorj se prezentase un general cu un camion şi nişte soldați, cu un ordin scris pentru ridicare urgentă de arme. Ceea ce s-a şi executat sub privirile poruncitoare ale generalului. Pe urmă au plecat liniştiți şi duşi au fost... Numai că generalul nu fusese general, şi soldații, nici ei soldați... Autoritatea absolută a gradului şi caracterul sacrosanct al secretului militar excluseseră o verificare a ordinului.

Tot aşa nu era legendă convalescența de săptămâni a doi partizani în cămăruța semi-mansardă a Danei, din casa de pe strada Calea Codrului din Sinaia. „Dana, ți-ai dat seama ce păreri politice au!“ „Sunt regalişti!.“ La scurt timp după ce generalul Eisenhower a preluat funcția de preşedinte al Statelor Unite, Winston Churchill a zburat peste ocean şi i-a cerut sau l-a sfătuit să nu denunțe înțelegerile de la Ialta. Argumentul principal era că o asemenea revocare publică unilaterală nu ar face decât să oprească o evoluție în curs la Moscova spre destinderea relațiilor cu lumea liberă şi să favorizeze recăderea într-o linie politică dură, adică tocmai ceva care ar înrăutăți situația popoarelor din răsăritul Europei, în folosul cărora noul preşedinte al Statelor Unite dorise să condamne hotărârile de la Ialta. Eisenhower a dat urmare sfatului aliatului anglo-saxon. Iritarea establishmentului represiv din răsărit a fost evitată,

popoarele de acolo au înghițit o pilulă amară, dar, cel puțin în România, speranțele puse în anticomunismul americanilor nu au dat înapoi. „Europenii îi trag de mânecă, dar nu e genul lor să se oprească înainte de a câştiga partida. Pe urmă, sunt interese prea mari în joc." Ale cui interese?

Ascunzătoare pentru un alt fugar

„Vreau să ştiu care e părerea voastră. Vlad şi cu mine suntem mulțumiți de modul cum se dezvoltă şantierul de la Braşov. Acolo era o situație mai complexă, nu numai tehnică, ci şi de relații cu clientul. Fabrica Metrom nu avusese până acum de-a face cu o cooperativă, iar noi nu aveam cunoştințe în Braşov. E o lume puțin diferită. Acum putem spune că avem o bună comunicare cu serviciile de resort ale fabricii, „regățenii" au câştigat încrederea necesară, formalitățile sunt expeditive, recepționarea lucrărilor, pozitivă. În societatea în care ne mişcăm am întâlnit oameni simpatici care gândesc ca şi noi, s-a dezvoltat o comunicare, s-au înfiripat simpatii.

Iată cum au stat lucrurile. Foarte amabilă cu noi a fost tot timpul o funcționară de la Metrom, care are de-a face cu lucrările noastre. E o femeie cu mult farmec şi fire deschisă. Soțul ei lucrează şi el ca inginer la Metrom. Am fost o dată invitați de ziua ei. Ne-am revanşat, invitându-i la ARO. Sunt anticomunişti, ea, repet, e foarte simpatică şi îi place sportul şi muntele...."

„*Mon cher*, opreşte-te. Timpul romantismului a trecut. Sau poate că la tine nu?", a rânjit Vlad. Radu a scuturat încet din cap, ca un câine ciobănesc când îl sâcâie o muscă: „Îți stau la dispoziție cu un împrumut, să-ți cumperi bancuri ceva mai noi. Dar să scurtăm povestea. Ina m-a luat de o parte şi mi-a spus că se găseşte într-o situație foarte grea, din care deocamdată nu vede nici o ieşire şi încearcă să vadă dacă nu am putea să o ajutăm noi. Are un prieten, fost jurnalist, condamnat în lipsă la cinci ani închisoare şi care până acum a reuşit să se ascundă chiar în Braşov, unde condusese, după 23 August, un ziar desființat între timp de comunişti. A schimbat

câteva gazde conspirative. Acum, ultima lui posibilitate a sărit în aer. Ina mă întreabă dacă nu l-am putea camufla noi printre muncitorii noştri de la Sinaia. El e un om viguros, capabil să îndeplinească o muncă fizică şi să trăiască în condiţii spartane. Ea i-a vorbit despre noi. Ar fi fericit dacă ar putea veni la Sinaia. Eu i-am spus Inei că trebuie să vorbesc cu voi."

„Aş vrea să vedem mai întâi ce spune Dinu. Nu cumva vede în aceasta o creştere a pericolului pentru el însuşi?", a intervenit Vlad. „Nu cunosc gravitatea cazului respectiv şi nici intensitatea cu care e căutat, dar la prima vedere eu cred că am putea încerca." „Din câte am înţeles, el a fost condamnat la cinci ani închisoare într-un proces care a urmat desfiinţării ziarului «Tribuna» din Braşov. Un fel de simulacru de proces de presă cu implicaţii politice, dar nevizând vreo organizaţie subversivă sau «crime împotriva siguranţei statului». Miliţia nici nu visează că el s-a ascuns în Braşov, ci îl crede pitit pe undeva la Bucureşti. Dar voi trebuie să decideţi." Privirea lui Radu era întrebătoare. „Din moment ce Dinu nu are nimic împotrivă, cred că ne-am şi decis. Să vină. O să stăm de vorbă cu el şi găsim noi o formulă. De exemplu, l-am putea instala la magazia de materiale de la «Cerbul Şchiop»."

„Cerbul Şchiop", la care se referea Nicu, era denumirea dată unei căsuţe pe care unul dintre localnicii care făceau transporturi pentru şantier reuşise să şi-o construiască pentru a nu pierde un loc cumpărat de el, aşezat în lungul şoselei unde se executau lucrările şi neînconjurat de alte case. Cooperativa plătea o mică chirie pentru această casă nelocuită, în a cărei pivniţă depozitaseră materiale.

„Omul de la Braşov ar putea fi încartiruit acolo în bune condiţii, cu motivaţia că păzeşte şi materialele. E un loc necirculat şi nebătător la ochi." „S-a făcut. Vi-l aduc."

Gavril Pop a apărut echipat conform noii lui condiţii şi salutându-i adânc cu o pălărie de care nu se va despărţi cât a stat la Sinaia, purtând-o bine trasă pe ochi. La şantierul de la Braşov lucrau ca sezonieri şi nişte căruţaşi care transportau pământul săpat. Ina luase dintr-o geacă agăţată în cuier, la cantina unde mâncau aceştia, un buletin de populaţie care îi conferea lui Pop

o nouă identitate. Acum îl chema Marin Dumitrescu, din Vâlcea. Nea Marin, cum i se vor adresa mai ales față de străini, era un om la 45-50 de ani, cu preocupări literare și artistice. Studiase câțiva ani și medicină, avusese o bursă în Italia, era înzestrat muzical. Musculos, sportiv, rezistent la eforturi și intemperii, fire sinceră și directă, bun camarad la bine și la rău, Pop a intrat imediat în rolul de muncitor cu brațele, dar și în relația bine ascunsă, însă cordială și presărată cu discuții și povestiri până târziu în noapte, cu Dinu și prietenii lui. Apărea pe seară la locuința lor cu o înfățișare parcă puțin timidă, cu gesturi stângace, întreba dacă domnii ingineri sunt acasă, dacă e nevoie să mai taie niște lemne. Intrat pe ușă, se îndrepta din șale, zâmbea parcă de fiecare dată amuzat de contactul cu acești oameni pe care nu-i putea încadra prea bine în categoriile cu care era familiarizat și taifasul începea imediat, bine stropit cu vin, înmănunchind revolte și idiosincrazii, nostalgii și așteptări sau încrucișând săbiile ideilor și ale temperamentelor.

Soarta adusese pentru prima oară un ardelean get-beget în cercul lor intim și secret. Împrejurările creau din capul locului o comuniune de aspirații, s-ar putea spune chiar una de luptă. Dinu, care avea mai des de-a face cu falsul lor lucrător, putuse detecta pe mai multe planuri nuanțele și diferențierile de stil dintre ei și Gavril Pop care, de altfel, era mai atașat de el decât de ceilalți. Aceste deosebiri nu erau, pur și simplu, expresia tipurilor „ardelean"-„regățean", chiar dacă în parte le urmau contururile stilizate. Pop nu simplifica realitatea, dar nici nu o complica. Știa la nevoie să se mlădieze, dar diplomația o privea cu admirație bănuitoare. Era sentimental, dar, în același timp, mai supus față de duritățile realității.

În scurt timp, între Dinu și Gavril Pop s-a născut o comunicare netulburată, mai degrabă favorizată de deosebirile de structură și formație. Dinu devenise confidentul lui Gavril. Îi vorbea despre criza intervenită în căsnicia lui, despre cele două fetițe după care tânjea, despre dragostea lui cu Ina. La sfârșitul săptămânii, ea sosea de la Brașov, îmbrăcată cenușiu, cu broboadă pe cap și purtând o traistă cu alimente. „Chiar astfel deghizată, nu e bine să o vadă ăilalți. Când e vreme

frumoasă, urcăm pe fundul văii, pe râu în sus, prin stâncării şi grohotiş, până ajungem în desişul jepilor. Acolo ne-am găsit un loc frumos necălcat de om. Sunt înarmat cu o secure. O dată cu întunericul coborâm înapoi la Cerbul Şchiop."

După câtva timp au angajat un meşter zidar pentru rezervoarele şi puțul de tăiere a presiunii apei din lungul conductei. Nea Marin a devenit ajutor de zidar. Meşterul era ceva mai în vârstă, părinte de familie, meseriaş iscusit şi om de nădejde, căruia i-a venit ideea că ar putea să locuiască şi el la Cerbul Şchiop, împreună cu nea Marin. Acesta nu era prea încântat, dar un refuz ar fi sunat ciudat. Aşa că i-a adus lui Dinu câteva cărți care ar fi bătut la ochi şi s-a gospodărit cu meşterul zidar. Pop se descurca bine cu toate treburile şi îşi juca până la cel mai mic amănunt rolul hotărât. Toate acestea, plus firea lui prietenoasă şi săritoare i-au atras simpatia meşterului. După un timp, acesta i-a spus: „Nea Marine, dumneata nu eşti muncitor. Ăilalți nu-şi dau seama, dar eu te-am citit mai demult. Dumneata trebuie să fii un chiabur fugit de acasă, ca să nu te aresteze. Nu e nevoie să-mi spui «da» sau «nu». Eu am văzut multe şi am un simț. Dar să nu-ți fie teamă. Eu te apăr."

Execuția unui coleg de clasă

Într-o zi erau să-şi frângă gâtul. Era duminică, Zeciu urcase la ei, pe Furnica. După masă, au pornit la plimbare împreună, Nicu, Radu, Vlad, Dinu, Zeciu, pe stradă la vale. Gustau după-amiaza însorită, erau bine dispuşi, grijile se evaporaseră. Vorbe jucăuşe, râs netulburat. Deodată, Dinu a văzut în pantă că la 20-30 de metri înaintea lor strada era închisă de un cordon de milițieni care opreau trecătorii şi îi legitimau.

În ultimul timp se înmulțiseră raziile prin gări, în trenuri, dar pe strada de pe Furnica era ceva neaşteptat. Nici unul dintre ei nu avea viză de Sinaia, Nicu şi Radu aveau buletine de populație demult expirate, iar pentru Dinu simpla notare a numelui şi adresei din buletinul lui de populație, darămite o conducere la miliție pentru verificare, ar fi putut însemna o catastrofă.

I-a atras atenția lui Nicu. Între timp, se apropiaseră prea mult de cordon ca să-i întoarcă spatele fără ca milițienii să remarce acest lucru. „Ce facem?“ „Mergem înainte şi nu ne oprim.“ Nicu purta o haină de piele care-i întărea alura impozantă. Şi-au continuat cu însufleţire conversația şi au trecut printre milițieni, ignorându-i, în timp ce alții îşi prezentau cuminți buletinele de populație la control. Câteva minute de încordare interioară, dar totală degajare exterioară. Norocul trebuie să fi fost faptul că în partea dreaptă a străzii pe care coborau ei era o clădire înaltă a Comitetului Central. Din câte ştia Dinu, o casă de odihnă nu a membrilor, ci a personalului superior al Comitetului Central. Milițienii şi-au închipuit că un grup de cinci persoane care nici nu se gândesc să le arate buletinele de populație nu pot fi decât oaspeții casei Comitetului Central. Cum să-i inoportuneze?

Din când în când, Irmgard îl vizita pe Dinu la Sinaia. În afară de prietenii lui Dinu, nimeni nu trebuia să-i cunoască numele de familie şi starea civilă reală. Băieții, de altfel adepți ai vorbei lui Napoleon că *le mariage c'est la fin de la gloire*, o simpatizau fără excepție (deci şi Radu, „mâncătorul de nemți“) pe prietena lui Dinu, o admirau pentru curajul ei discret, se bucurau de dialogul cu cineva care, în calitate de nemțoaică şi de bucovineancă, venea din afara lumii lor obişnuite şi totuşi, prin dragostea cu Dinu, cel mai primejduit dintre ei, îşi împletise deja destinul cu al lor.

În cercul acestor tineri, începând cu Dinu însuşi şi poate într-o oarecare măsură cu excepția lui Vlad, germanii nu fuseseră iubiți. Dar năvala sovietică, deportarea nemților, nonrezistența efectivă a Occidentului la comunizarea țării creaseră un spirit de solidaritate cu toate victimele sovieticilor fără excepție şi o treptată redeşteptare a amintirii rolului jucat cândva de civilizația germană, inclusiv prin opera lui Carol I. Imaginea generală a Germaniei continua să fie adeseori asociată cu trăsături neagreate în lumea românească, precum spiritul prusac, expansionismul, necomunicativitatea şi separatismul cu iz de superioritate, dar în comparație cu barbaria, rapacitatea şi impulsivitatea ocupanților sovietici,

Germania începea să radieze un nimb de curățenie, corectitudine şi rezistență la bolşevizare.

Iubirea cu Irmgard era o oază secretă în jurul căreia Dinu şi prietenii lui ridicaseră un zid construit din discreție şi pasaje înşelătoare. Nimeni nu trebuia să cunoască adevăratul nume de familie, biografia reală, starea civilă, adresa din Bucureşti a lui Irmgard. Băieții, dar numai ei, ştiau că ea, născută la Cernăuți, apucase să se mărite foarte tânără cu un neamț, funcționar la consulatul german şi pe urmă mobilizat în armata germană. După ce trăise ca minoră doi ani împreună cu părinții în timpul războiului în Germania, ea revenise în România, unde o surprinsese 23 August şi născuse un copil în momentul când intrau ruşii în Braşov. Soțul căzuse prizonier la americani şi rămăsese dincolo de Cortina de Fier, iar ea trebuise să-şi falsifice numele ca să nu fie deportată cu copilul în Uniunea Sovietică. Până la urmă ajunsese la Bucureşti unde locuia, cu copilul, într-o mansardă din strada Ştefan Mihăileanu, găsită cu ajutorul familiei Ardeleanu, prieteni ai părinților ei de pe timpul când trăiau cu toții în Bucovina. În acea mansardă se găsise Dinu în noaptea când Securitatea îl căutase ca să-l aresteze în strada Carol Davilla.

Pentru neiniațiați, Dinu o prezenta pe Irmgard ca fiind fata unui inginer neamț care locuia pe strada Polonă, dezaproba relația fiicei lui cu un valah, opunându-se ferm la o căsătorie cu acesta. Nici un cuvânt despre existența unui copil şi cu atât mai puțin a tatălui din Germania al acestui copil, tată pe care Irmgard nu-l declarase niciodată autorităților. Aceste precauții simple, dar respectate cu strictețe, se vor dovedi salvatoare în mai multe rânduri.

Într-una dintre scurtele lui călătorii la Bucureşti, Dinu a aflat de sfârşitul tragic al colegului lui de la Colegiul Carol I din Craiova, Vlad. Apăruse abia prin clasa a V-a la Colegiul Carol, ca elev refugiat din nordul Ardealului. Mai târziu făcuse parte dintre puținii care intraseră în organizația legionară de tineret, Frățiile de Cruce, dar fără a activa în cadrul clasei. Avea o voce uşor alterată nazal, era foarte politicos, bine pregătit şi dornic de lecturi şi activități culturale. Nu încerca să facă

prozelitism pentru Frățiile de Cruce, era un foarte bun coleg, care recunoscuse tendința marcat nelegionară sau antilegionară a majorității clasei.

Acum Dinu a aflat cum Vlad a fost rănit şi arestat după ce rezistase cu arma în mână într-o casă unde fuseseră adăpostiți nişte paraşutişti, legionari români veniți din Occident, lansați de un avion american peste România. Nu a putut afla amănunte asupra cauzelor căderii acestui grup, ci numai că la proces Vlad s-a comportat demn şi curajos: „Nu am nimic de retractat. Ştiți prea bine că atunci când am fost arestat am înghițit otravă vrând să mor, dar ați făcut totul pentru a mă reanima. Acum nu vreau să încerc să-mi cumpăr viața trădându-mi credința." Vlad a fost condamnat la moarte şi executat.

Plutonierul Dumitraşcu „somează"

Între timp, viața îşi urma cursul la Sinaia, fără ştiri alarmante despre securiştii care îl căutau pe Dinu. Radu şi Nicu obținuseră o nouă lucrare pentru cooperativă: recondiționarea cazanelor de încălzire a Sanatoriului Militar din Sinaia.

Lucrarea se desfăşura cu o echipă condusă de un maestru caloriferist care avusese în trecut propriul lui atelier particular. Domnul Grigoraş era un bărbat la 60 de ani, politicos, interlocutor vioi şi anticomunist infocat. „Ruşii nenorocesc atâtea popoare din Uniunea Sovietică şi încă vreo sută de milioane de oameni din răsăritul Europei şi, până la urmă, or să-i nenorocească şi pe ei. De ce nu le aruncă americanii o singură bombă atomică la Moscova? S-ar vedea cum se dărâmă dintr-o dată toată şandramaua." „Se sfiesc în fața opiniei internaționale. Nu vedeți cum nu mai contenesc protestele pentru bombele pe care le-au aruncat la Hiroşima şi Nagasaki?" „Să mi-o dea mie. Am făcut armata la aviație. O lansez eu deasupra Moscovei. Sau chiar dacă mă doboară ei, cu bombă cu tot, ştiu şi eu că am salvat lumea de ciuma asta."

Dinu începuse să se introducă puțin în problemele micii echipe care repara cazanele de încălzire din subsolul spitalului

militar. Îi mai scutea pe prietenii lui de câte un drum de pe Furnica până jos, în Sinaia, şi era bine şi pentru ochii celorlalţi. Într-o zi, a coborât la spitalul militar împreună cu Radu, care venise de la Braşov ca să vadă cum merge lucrarea şi să încheie nişte situaţii şi rapoarte de producţie pe care trebuia să le ducă la Bucureşti. Spitalul militar se afla într-un parc (în parte) înconjurat de un zid. Au intrat pe poarta parcului fără greutăţi, în calitate de şefi ai lucrărilor din centrala de încălzire, pe urmă, prin uşa clădirii, în vestibulul unde era un ghişeu de recepţie. Urmau nişte uşi batante care dădeau într-un spaţiu amenajat cu câteva mese şi nişte dulapuri de bibliotecă. În acest spaţiu de trecere spre holul cel mare al spitalului s-au aşezat la o masă pe care şi-au pus hârtiile. Între timp, vor vorbi şi cu instalatorii domnului Grigoraş. Lucru de rutină, dar şi de contact şi conducere de oameni care i se potrivea bine acestui uriaş blond, îmbinare de visător şi „căpitan de industrie", cerebral cu încifrare poetică şi la care introspecţia sta în cumpănă cu acţiunea. „E greu de ştiut ce căi ar fi defrişat destinul social şi intelectual al lui Radu într-o societate deschisă, dar e sigur că acesta ar fi fost unul de excepţie", gândea Dinu, privind distrat la hârtiile din faţa lui.

Radu îşi punea în ordine indigoul şi creioanele, când prin lemnul uşilor liniştea somnolentă a fost întreruptă de zgomotul uşii principale şi de nişte voci care veneau de la ghişeul din vestibul. Ele s-au prelungit câteva minute. Pe urmă s-a auzit un pas apăsat, uşile batante s-au deschis şi a apărut plutonierul Dumitraşcu, rostind cu voce tare:„Domnul Radu Corbea este chemat să se prezinte." Vocea suna foarte oficial, ca a unui aprod la tribunal, aşa cum plutonierul Dumitraşcu nu vorbise niciodată. Lucrul cel mai ciudat era că spunea aceasta cu spatele la vestibul şi cu faţa la ei, dar fără să li se adreseze. A repetat chemarea cu aceeaşi voce solemnă şi privindu-i în ochi, iar după aceea, în loc să vină către ei, a făcut stânga împrejur trântind uşile batante în urma lui.

Dinu şi-a dat seama imediat că în spatele plutonierului Dumitraşcu, la ghişeu, se găsea cineva şi că Dumitraşcu nu a vrut ca acel sau acei cineva să-şi dea seama că ei erau acolo, în acel antreu, sub ochii lui. Într-o secundă a sesizat că acel „este

chemat să se prezinte" din partea unui om care îi respecta şi îi simpatiza, şi care nu ar fi folosit termeni militari în relația cu ei, era o formulă care vroia să-i facă atenți asupra caracterului special şi autoritar al acestei somații ce nu venea de la el. Într-un cuvânt, el a înțeles că în spatele lui Dumitraşcu sunt nişte securişti sau milițieni care îl caută pe Radu.

Nu a ezitat nici o clipă. „Trebuie să plecăm imediat în direcția opusă, să traversăm holul, să coborâm la cazane în subsol, unde este o ieşire în parcul spitalului. În nici un caz nu trebuie să fiu găsit împreună cu Radu, chiar dacă ei l-ar căuta numai pe el." Radu sesizase şi el gravitatea situației, dar ezita. „Radule, nu avem timp de pierdut. Trebuie să dispărem." Or, tocmai această idee de a dispărea îi făcea greutăți lui Radu. Se vedea că era conştient de primejdie, dar probabil că nu se putea hotărî să lase totul baltă, să se rupă de tot ce făcuse şi aştepta să facă, să fugă în gol. Se juca mecanic cu un creion, avea o privire surprinsă şi îndărătnică în acelaşi timp, nu se clintea de pe scaun. „Radule, e o nebunie. Dacă nu mergi imediat, trebuie să te părăsesc."

Poate că deja era prea târziu. Alarmat, iritat, ştiind că pentru el nu există alternativă decât să încerce să fugă, fie ce o fi, Dinu a traversat cu pas întins holul spitalului (nu în pas alergător, căci nimeni nu trebuia să-şi dea seama că se întâmplă ceva neobişnuit), a început să alerge abia când a ajuns să coboare scara în spirală care ducea la centrala de încălzire a sanatoriului. Scară cu trepte multe şi înguste. Deodată a auzit în urma lui tropăit grăbit de bocanci. „E Radu? S-a hotărât, în sfârşit? Sau sunt securiştii care sunt pe urmele mele? Probabil că e Radu. Poartă bocanci de munte cu ținte. Dar dacă sunt totuşi securiştii? Nu pot risca. Trebuie să verific."

Scara ducea într-un subsol întins pe o suprafață mai mare, susținut de stâlpi de beton. Era întuneric, mirosea a moloz. Dinu nu a luat-o spre uşa care dădea în centrala termică, ci s-a strecurat, printre nişte piese vechi de instalație aruncate pe jos, până în spatele scării. Bocancii au duruit pe ultimele trepte. Era o singură persoană, dar Dinu nu o putea vedea. A auzit însă că a deschis uşa şi a intrat în centrala de încălzire. „Foarte

probabil e Radu. Dar mai stau câteva minute să văd ce se întâmplă." Nu se putea auzi nimic şi, după o scurtă aşteptare, Dinu a deschis încet uşa. Înăuntru nu era decât domnul Grigoraş şi doi lucrători. „Tocmai a trecut în fugă domnul Radu. Voia să ştie dacă aţi fost şi dumneavoastră. Mi-a spus că, dacă întreabă cineva, să zic că nu v-am văzut. Se pare că domnul Radu va lipsi un timp." L-a privit o clipă în ochi pe Dinu. „Dar grija mare e cu dumneavoastră. Cine ştie când ne-om mai vedea?" „Domnule Grigoraş, îmi pare bine că ne-am cunoscut şi am lucrat împreună. Ar fi multe de spus, dar ştiţi că sunt în mare grabă." „Staţi să mă uit eu mai întâi prin uşa dinspre parc... E linişte. Nu e nimeni. Să nu ne uitaţi. Ştiu că nu vă lăsaţi. Să vă ajute Dumnezeu!"

Parcul era gol. Dinu s-a îndreptat spre zidul care împrejmuia parcul în partea din spate, spre linia ferată. Era necesar să-i anunţe imediat pe Vlad şi pe Nicu, care se găsea şi el la Braşov. Să nu fie luaţi prin surprindere. Trenul trecea la 11,20 prin Sinaia. Într-un loc, zidul era mai dărăpănat, deci mai uşor de escaladat. Nu-l vedea decât o femeie care scutura nişte cearşafuri la fereastra unei case aşezate în direcţie oblică, mai departe. S-a căţărat şi a sărit în partea cealaltă, rănindu-se la mână. „Încotro o fi luat-o Radu?" Dinu a pornit-o pe o potecă paralelă cu linia ferată. Până la gară nu putea fi mai mult de un kilometru. Acolo trebuia însă să fie atent. Cei apăruţi să-i caute la Sanatoriul Militar, derutaţi cu succes după cum se vedea, sunt veniţi din altă parte, dar eşecul poate că i-a determinat să recurgă la serviciile Miliţiei, aflată în apropiere de sanatoriu, eventual să pună sub observaţie gara din Sinaia etc.

Apropiindu-se de aceasta dinspre vechiul peron regal, Dinu s-a oprit. Mai era puţin până la sosirea trenului, peronul era aproape gol, dar, întâmplare sau nu, se plimba liniştit în sus şi în jos comandantul sau adjunctul (Dinu nu avusese niciodată de-a face cu ei) Miliţiei din Sinaia. Un bărbat tânăr, voinic, strălucind în uniforma albastră impecabilă şi nepărând prea interesat de ce se întâmplă în jurul lui. „Nu-mi iau bilet. Aştept aici şi nu intru pe peron decât în ultimul moment. Până atunci poate că îmi dau seama dacă ofiţerul de Miliţie reprezintă un

pericol. Lucrurile au mers atât de repede, încât poate că ei nu au recurs încă la Miliția din Sinaia. Cine ştie, poate că mai bâjbâie pe la sanatoriul militar." Au mai apărut câteva persoane pe peron. Ofițerul de Miliție se plimba netulburat şi mândru. „Poate că aşteaptă pe cineva care vine cu trenul de 11,20."

Trenul a sosit. Ofițerul nu era atent la cei care se urcau. Dinu a evitat raza lui vizuală, a intrat pe peron abia când trenul se pusese în mişcare, a urcat din mers, ajutat de un conductor. „Nu am mai avut timp să-mi iau bilet. Dați-mi unul până la Braşov." Era ultima precauție, căci Dinu a coborât, de fapt, la Predeal. A telefonat imediat la şantierul de la Braşov şi a avut noroc să-l găsească pe Vlad.

„Vlade, au venit «băieții veseli». Eu sunt în regulă. De asemenea şi Radu, dar nu ştiu exact încotro a luat-o." „Bineînțeles că nu te întorci la Sinaia." „În primul rând, am vrut să ştiți. Eu cred că trebuie să o iau spre Bucureşti." „Stai uşor!... Mai întâi vii la Braşov să ne sfătuim. Ai la tine bani de tren? Să mănânci ceva până la trenul de după-amiază." „Sigur, sigur. Dar n-o să vă fie greu să aranjați?" „Nu ne e deloc greu. Vino încoace. Ai procedat excelent că ne-ai chemat imediat la telefon.O să vorbim în linişte. Calapod te aşteaptă în gară." Calapod era un braşovean care apucase să intre în aviație, dar comuniştii îl scoseseră din cadrele armatei. Pe urmă, devenise administratorul ziarului lui Gavril Pop. Era un ardelean laconic, cu umor sec şi rezistență la băutură şi la pericole. Om de încredere deplină, ştia de ascunzătoarea lui Gavril Pop la Sinaia, pe care îl vizita şi de care se îngrijea cu exactitate, perseverență şi respectuoasă afecțiune, de parcă funcția de administrator oficial ar fi supraviețuit ziarului şi tuturor celor întâmplate. L-a salutat pe Dinu în gara Braşov, parcă uşor solemn, cu o figură imobilă şi foarte serioasă, peste care repede a adiat o pâlpâială de amuzament: „Respectele mele. I-ați fentat." „Noroc cu plutonierul Dumitraşcu! Unde mergem?" „Cum se cuvine, la ARO." „Domnu' Calapod, nu-i nevoie să-ți spun că nu mă pot anunța la hotel." „Domnii ingineri au două camere. Acum le vine un prieten în trecere. S-a vorbit. Două-trei zile se stă fără înregistrare. Mai bine iau ei banii decât statul. Domnii

ingineri sunt băieți generoşi. Viața-i scurtă şi nevoia e mare. Dar să vorbim serios, credeți că v-aş duce eu acolo dacă ar fi pericol? Câteva zile, pe urmă om vedea. Însă vroiam să vă întreb ce părere aveți: domnu' Pop mai poate rămâne la Sinaia?" „El e bine acoperit şi nu are de-a face cu căutarea mea. Dar situația poate deveni din ce în ce mai riscantă." „O să-i fie greu acum. El ține mult la dumneavoastră." „Şi eu țin la el şi vom rămâne în legătură." „Probabil că veți schimba amândoi «Muntele» cu «Jungla». Jungla e Bucureştiul." „Cam aşa ceva. "Fiecare timp îşi are sensibilitatea lui. Când îşi amintea de cele două zile petrecute la Braşov, după cotitura periculoasă de la Sanatoriul Militar din Sinaia, Dinu nu putea să se sustragă gândului că la ora aceea un eveniment amenințător ca cel pe care el a trebuit să li-l reproducă prietenilor nu avea, până la urmă, o rezonanță defavorabilă; ecoul afectiv, în loc să aibă tonalități cât de cât depresive, se propaga în registrul spiritului combativ. Ştirea proastă nu era rumegată sceptic, ci recepționată ca provocare la răspuns.

Cu trecerea anilor, Dinu putuse constata metamorfoze ale sensibilității timpului. A venit un timp când o ştire proastă de pe câmpul îndelungatei urmăriri nu mai era întâmpinată ca o minge care trebuie parată sau pasată abil, ci ca un proiectil a cărui traiectorie e ireversibilă. Asimilarea informației negative trecea prin filtrul dezamăgirilor acumulate, astfel că reacția nu mai semăna cu jocul (cât ar fi fost el de dur), ci cu tratamentul unei boli nevindecabile. La Braşov, Dinu s-a găsit dintru început într-o atmosferă neînnourată de griji. În ciuda celor întâmplate, întâlnirea aceasta, precipitată de evenimente, se desfăşura nu numai de ochii lumii, ci şi în realitate, ca o vizită plăcută. Se discuta despre strategie, dar fără urmă de dezamăgire şi fără ca aceasta să fie singura temă.

Veşti despre Radu au primit printr-un telefon dat de Dana, de la Sinaia. Sărise şi el zidul de la Sanatoriul Militar, dar o apucase în direcție opusă față de Dinu. Urcase spre Calea Codrului, nu pe stradă, ci prin pădure. Ajuns la casa în care locuia Dana, i-a dat un semnal, dar nu a intrat, ci a aşteptat-o într-un lăstăriş unde a rămas câteva ore. Ea i-a dus ceva de

mâncare şi a dat telefon la Braşov, neştiind ce s-a întâmplat cu Dinu. Radu urma să plece deocamdată la Bucureşti. Este exact ce va face şi Dinu.

S-a discutat căutarea unei ascunzători acolo, căci nu putea să locuiască în permanenţă în mansarda lui Irmgard. Blocul avea un portar periculos, iar colocatarilor le-or fi bătut la ochi. Calapod a promis că va pleca la Bucureşti să încerce să găsească o cameră la o cunoştinţă a lui, stabilită într-un cartier mărginaş. Într-un fel sau altul, soluţia trebuia găsită de acum înainte la Bucureşti.

Irmgard l-a primit pe Dinu la Bucureşti cu naturaleţea cu care e întâmpinat cineva care se întoarce dintr-o călătorie inofensivă. Dinu ar fi vrut să o scutească de noi îngrijorări, dar învăţase că ea e mai liniştită dacă simte că el nu-i ascunde sau minimalizează faptele îngrijorătoare, ci le discută până la capăt, căutând împreună contramăsurile sau precauţiile necesare, stabilind o conduită potrivită. După aceea mergeau mai departe, cu sentimentul că îşi îndeplinesc datoria faţă de realităţile neprielnice, dar nu se lăsau obsedaţi sau demoralizaţi de ele. Nu scormoneau în motivele de îngrijorare, ci, cu forţe unite, căutau să perfecţioneze metodele preventive.

Dinu observase şi o deosebire care avea să joace un rol important pe drumul peripeţiilor lor. În timp ce la el imaginaţia avea o puternică latură anticipativă, imaginaţia lui Irmgard se concentra pe prezent, urmărindu-i toate nervurile, dar nevrând să se avânte în viitor. Dinu îşi amintea de un citat din Keyserling: „Imaginaţia e mama fricii." Neaplecarea spre viitor a funcţiei imaginative reducea acest pericol la Irmgard.

Din fericire pentru fugarul Dinu, chiar dacă imaginaţia lui sărea uşor peste gardul prezentului, el învăţase demult să o strunească şi nutrea faţă de reacţiile ei în lanţ aceeaşi salutară rezervă ca şi faţă de lanţul deducţiilor abstracte. Dar acest echilibru în furtună, rezultat din totala încredere pe care o aveau unul în celălalt şi din felul în care se întregeau reciproc pe frontul bătăliei secrete, nu putea exclude adierile de nelinişte şi mai ales o îngrijorare specială legată de copilul lui Irmgard şi de ce i s-ar întâmpla în caz că Securitatea ar ajunge

la ei. Iar Dinu – a cărui cunoştinţă cu Irmgard începuse în nişte zile în care el nu era încă urmărit, în schimb ea trebuia să fie ajutată pentru a trece nevătămată prin nişte formalităţi din care ar fi putut ieşi la iveală că, pentru a nu fi deportată şi despărţită de copilul ei, trebuia să-şi construiască o identitate falsă – nu uita nici încercările şi teroarea prelungită la care fusese supusă Irmgard. Oricum, de câte ori venea pe neaşteptate şi o trezea brusc din somn, vedea cum mai întâi o năpădeşte o frică de nepătruns, de sub care ochii se măreau ca un strigăt mut de alarmă ori întrebare. În clipa forţării trecerii de la somn la realitate, sufletul acestei femei curajoase era asaltat de fantomele spaimelor adunate în peşterile memoriei.

A trebuit să treacă un timp până să se topească acest fior nocturn născut din primejdii trăite înainte ca Irmgard să-l fi întâlnit pe Dinu. Din clipa când au început să le poarte împreună şi până la urmă – îşi amintea Dinu, acum, la Malmaison –, Irmgard nu se lăsase niciodată obsedată şi nici nu cedase unei panici declanşate de faptele ameninţătoare sau de ecoul iscat de ele la alţii. Momentele de descurajare, greu de evitat pe termen lung, ori le-a pus în surdină, ori le-a ascuns, ori le-a transformat în discuţie realistă, probabil singura terapie potrivită în condiţiile date, pentru că nu făcea concesii nici autoiluzionării şi nici „realismului pesimist."

Fără vizuină

A început o perioadă de căutare, febrilă în intenţii, dar mai mult decât lentă în rezultate, a unei ascunzători în Bucureşti. Calapod a venit de la Braşov şi i-a dus pe Dinu şi pe Nicu (care şi el era pe muchie de cuţit) într-o mahala a Bucureştiului, unde cunoştea o doamnă mai în vârstă, originară din Braşov. Era văduvă şi locuia singură într-o căsuţă cu geamlâc împodobit cu muşcate, pe o stradă liniştită. Îi spusese că e vorba de doi ingineri din Braşov, care conduc un mic şantier în Bucureşti şi nu şi-au putut găsi locuinţă pentru timpul limitat cât va dura acea lucrare. Deci era vorba de o găzduire temporară care nu necesita forma-

lități și anunțuri la miliție și, în schimb, va fi onorată cu o chirie bună. Dinu și-a dat seama imediat că tocmai liniștea și stilul încă patriarhal de viață al acelei margini de București, pe care le lăuda viitoarea lor proprietăreasă, constituiau impedimentul principal. Căci prezența lor acolo ar fi fost remarcată imediat, iar curiozitatea întregii străduțe, mobilizată. Calapod a trebuit să fie și el de acord că „jungla Bucureștiului", în care urmează să-și piardă ei urmele, e de căutat ceva mai în centru.

Motive asemănătoare au zădărnicit și o ofertă generoasă făcută de Sâiu Ciotor, rudă prin alianță, dar, mai ales, un prețuit prieten mai în vârstă al lui Dinu. Fost președinte al tribunalului Gorj, fusese scos din magistratură și, într-un timp, clădise o căsuță modestă cu două camere și bucătărie în comuna Poenari. Mobilierul principal era biblioteca. Sâiu Ciotor era unul dintre cei inițiați pe deplin asupra situației lui Dinu. Venit pentru niște treburi la București, se întâlnea aproape zilnic cu Dinu și, aflând de impas, i-a spus că ar putea să vină să locuiască la el, la Poenari.

Dinu fusese de câteva ori la Poenari și știa unele lucruri remarcabile despre comună și despre familia Ciotor. Tatăl, învățătorul satului, fusese, după primul război mondial, deputat în parlament, din partea partidului mareșalului Averescu, și acum, demult ieșit la pensie, rămăsese agricultor energic și călăreț țanțoș, punându-și vigoarea neveștejită pe seama vieții active și a faptului că nu bea niciodată apă, ci numai vin din struguri tescuiți dintr-o vie unde se păstrase în mod ilegal și miraculos o viță nealtoită, care ar fi trebuit, sub sancțiune, să fie arsă împreună cu toate celelalte pentru că fuseseră atacate de filoxeră. Fratele lui plecase de copil la oraș, studiase și trăia demult la Londra, cunoscut în publicistică sub numele de N. D. Ciottori.

Directorul școlii primare din Poenari avusese trei băieți care deveniseră toți magistrați. Cel mai mic dintre ei, Nicu, murise absurd în gara Niculina din Moldova, într-un tren militar românesc aruncat în aer de un sabotor comunist, tocmai când tânărul magistrat, care îmbrăcase uniforma de ofițer, abia ajunsese pe pământul țării după ce își condusese escadronul de-a curmezișul Rusiei, dând lupte cu partizanii sovietici. Mormântul

era la Poenari şi Dinu nu ştia să mai existe o comună în România condusă de comunişti în care de Ziua Eroilor să se ţină slujbă şi parastas la biserică în care erau pomeniţi cei căzuţi în Rusia, iar bătrânul învăţător al satului ţinea o cuvântare ce preamărea jertfa lor, după care se cânta:

„Presăraţi pe-a lor morminte ale laurilor flori, spre a fi mai dulce somnul fericiţilor eroi..." Totuşi, în ciuda atitudinii mai cuviincioase a autorităţilor locale, bătrânul Ciotor fusese condamnat la şase luni închisoare pentru „neîndeplinirea planului de semănături." Atunci, fiul lui, fostul magistrat, a declarat că, de fapt, el primise în stăpânire acea bucată de pământ de la tatăl său (ceea ce nu era adevărat), luând asupra lui condamnarea de care a scăpat cu greu, prin demersuri complicate, la Bucureşti.

„Nene Sâiule, dumneata ştii mai bine decât mine legea omisiunii de denunţ şi ce urmări ar avea în ceea ce priveşte descoperirea mea la Poenari." „Riscurile se cunosc, dar se asumă", a răspuns el cu o uşoară ridicare a capului care îi era caracteristică şi, privindu-l liniştit în ochi pe Dinu, cu o seriozitate în care ţăranul se întâlnea cu judecătorul. „E un semn de mare prietenie şi..." „Trebuie să ne apărăm împreună." „Poenarii nu sunt chiar atât de departe de Alunu. Cineva, în trecere spre Târgu Jiu, ar putea să mă recunoască. E adevărat că la Poenari nu s-a înfiinţat Gospodăria Colectivă, oamenii sunt mai tradiţionalişti şi probabil mai solidari decât în alte părţi, dar mai ales aici, aproape de munte, există şi o atenţie mărită a Securităţii. Şi este aproape imposibil ca o figură nouă să nu atragă mai devreme sau mai târziu atenţia." „Oamenii s-au obişnuit ca eu să fiu vizitat de prietenii mei de la oraş." „Aceştia vin şi pleacă. Altceva este când un bărbat tânăr îşi prelungeşte şederea." „Putem întrerupe din când în când. Vii acum cu mine şi vedem cum merge. Vom pipăi împreună riscurile." „Nene Sâiu, ce mi-ai spus constituie deja un ajutor. Ştii că doctrina mea a fost de la început că oraşul este cel mai bun ascunziş. Cu condiţia să ai un culcuş. Lasă-mă să mai încerc puţin. Dacă nu reuşesc, îţi dau de veste." „Eu îţi las o adresă aici în Bucureşti. E un avocat cu care sunt foarte bun

prieten. Îi las vorbă. Dacă e cazul, te duci la el şi îi comunici că ai găsit la anticari de ocazie cărţile pe care le caut. Eu ştiu că asta înseamnă că trebuie să vin la Bucureşti. El mă cheamă la telefon printr-un fin al meu de la primărie, pe care l-a cunoscut când a fost în concediu la Poenari. Mai mult nu trebuie să ştie, cu toate că e om de toată încrederea."

Încercările, puţine cât erau cu putinţă, cădeau una după alta. La sfârşitul săptămânii, Dinu se baricada în minuscula mansardă a lui Irmgard. În timpul săptămânii „împuşca" un dormit pe unde putea. De pildă, îi vizita seara pe prietenii din tinereţe ai părinţilor lui, „nenea John" şi „tanti Muşa" şi, pe cât se putea, lungea conversaţia până târziu, aşa că se putea „lăsa convins" să doarmă de data aceasta la ei. Cei doi nu ştiau ce mare serviciu îi făceau. Oricum, asta nu se putea repeta prea des.

Altădată, se întâlnea cu prietenul lui, arhitectul Constantin, care ştia despre ce e vorba, mâncau împreună şi, pe urmă, îl lua cu el şi dormea în camera pe care acesta o avea cu chirie pe Calea Moşilor. Doamna Rosenfeld, o bătrână distinsă şi afabilă, care îi închiriase lui Constantin camera, nu se formaliza, ci chiar se bucura de puţină conversaţie cu acest prieten „atât de cumsecade şi de politicos" al chiriaşului. Dar nici aici nu se putea înnopta prea des. Mai avea o posibilitate. Când Radu se găsea în Bucureşti, putea să meargă să doarmă cu el într-o cameră pe care acesta şi-o închiriase neoficial pe strada Londra. Aici, pericolul îl constituiau colocatarii care nu trebuiau să ştie de chiriaşul neanunţat la Miliţie, care şi aşa venea numai să doarmă, şi cu atât mai puţin de însoţitorul lui. Motiv pentru care metoda era ca cei doi să se întâlnească târziu sau, oricum, să o lungească într-o cârciumă până spre miezul nopţii, ca pe urmă să se poată strecura neobservaţi în casa din strada Londra.

Mai era de trecut şi dimineaţa un examen în care nu trebuia să bată la ochi. Noaptea era o problemă, dar nici ziua nu era lipsită de dificultăţi. Ele cereau o strategie de durată. Un număr de ore, care nu trebuia să fie prea mare, putea fi petrecut la bibliotecă. Dinu avea în buletinul de identitate, încă valabil, o ştampilă a întreprinderii Cooperativa Tehnica Generală, obţinută în timpuri mai liniştite. Aceasta însemna că poate avea

acces la bibliotecă, nu însă şi certitudinea că vizitarea ei nu ascundea unele pericole. Multă vreme Dinu nu s-a putut îndura să renunţe. Rămânea însă timp „de acoperit." În sezonul cald, ştrandurile Floreasca sau Băneasa puteau fi folosite, desigur, şi ele cu măsură. Prin rotaţie se putea recurge şi la anumite parcuri sau grădini publice pentru una-două ore de lectură pe o bancă mai stingheră. Când ploua, te puteai plimba cu tramvaie cu linie lungă de la un capăt la altul. În ce priveşte sălile de spectacol, exista o distincţie strictă. Teatrul era exclus, căci în antracte se aprindeau luminile şi erai expus la nenumărate priviri, de la parter sau din loji. Nu puteai şti cine te vede şi un telefon era de ajuns... În schimb, la cinematograf se putea merge cu condiţia să intri când se stingeau luminile şi să ieşi înainte de a se aprinde. Acestea erau câteva reţete generale pe care pacientul le putea întregi sau perfecţiona prin practică. De exemplu, într-o iarnă, Dinu descoperise la Ministerul Comunicaţiilor un birou de audienţe cu publicul din toată ţara, cu o sală mare de aşteptare, dotată cu un lung şir de scaune cu arcuri. Oamenii aşteptau cu orele audienţa sau rezultatul unei cereri trimise mai demult. Dinu aştepta şi el, „omorându-şi timpul" cu o carte.

Câteodată nu ştia cum se va descurca noaptea care urma. Gara de Nord nu-i era de ajutor, căci acolo nu putea fi exclusă o razie nocturnă. Când toate încercările eşuau, ultima speranţă era la Irmgard, în Ştefan Mihăileanu. Numai că apărarea amândurora cerea ca locul acela să nu fie folosit prea des, iar tocmai recurgerea la el în ultimă instanţă conţinea riscuri suplimentare. Căci de la o oră în sus se încuia uşa principală a blocului şi nu ar fi fost deloc bine ca portarul, care avea o cameră la parter, să constate că Dinu este în posesia unei chei. O aşteptare a lui Radu, ca ultimă posibilitate, în preajma casei din strada Londra, până la ore târzii, nu era nici ea recomandabilă, căci se putea ca un miliţian să te legitimeze şi să te întrebe ce cauţi acolo.

Prietenii din cercul intim erau alarmaţi, întreprindeau diferite tentative. Unul dintre iniţiaţi era un tânăr cercetător la Institutul de Pedagogie. Un om studios, nefamilist, care îşi tratase îndelung o tuberculoză pulmonară. Se întâlnea din când în când cu Dinu. În

afară de discuția politică, holteiul acesta, de altfel ordonat în gânduri şi comportament, avea prilejul să-şi descarce destul de vijelios sufletul. Era ca şi cum Dinu ar fi citit o foaie de observație zilnică despre o boală, individuală şi colectivă în acelaşi timp, care se dezvolta într-un imens sanatoriu pe care el nu-l putea vedea decât din afara zidurilor. Căci Ionescu îi descuia automatismele, conformismele, laşitățile, dar şi agresivitățile, umilințele, dar şi orgoliile explozive ale unor slujbaşi ai statului, turnați într-un cofraj pe care îl detestau, dar care devenise locul ciocnirii pătimaşe sau înăcrite a ambițiilor, intereselor şi intrigilor de tot felul, în ciudaţurii principale şi secrete care îi lega. Ionescu nu se sfia să-i spună lui Dinu că, în comparație cu acea lume din care este exclus, el se găseşte într-o stare de fericită şi poate rodnică necunoaştere. „Poate că ăsta este şi motivul pentru care tu posezi o seninătate şi, aş zice, o bucurie a explorării intelectuale de care eu m-am îndepărtat atât de mult. Eu am o situație bună, dar sunt frustrat, tu însă nu. Eşti vânat de Securitate şi certat nu numai la figurat cu societatea actuală, dar rămâi singurul om normal cu care am de-a face. Excesivă mi se pare câteodată numai această detaşare a ta. Dar tu eşti oricum în afară de angrenaj. Întrebarea este în ce măsură poți să-ți reprezinți funestul lui determinism asupra sufletelor. Îți este oare perceptibil rezultatul, acest banal, zâmbitor infern în care mă prezint în fiecare dimineață?"

Ionescu a încercat să-i găsească o locuință temporară. Au luat-o pe departe. Mai întâi îi va face cunoştință cu acel coleg al lui care locuia singur şi avea o cameră în plus. Pe urmă, vor face al doilea pas. Întâlnirea a avut loc, discuția s-a desfăşurat cu nesfârşitele şerpuiri ale unei ape care curge fără putere pe o câmpie plată, fiind însoțită la Dinu de gustul amar al scopului ascuns care, de altfel, a şi dispărut pe parcurs, căci „singuraticul" din agenda lui Ionescu îşi găsise demult o iubită. Întrucât deocamdată nu se întrevedeau decât soluții întâmplătoare, Ionescu l-a chemat să mai doarmă câte o noapte, două şi la el. „Din păcate, nu am intrare separată, dar poate că reuşim să ne strecurăm o bucată de vreme fără să atragem atenția sau lăsând o impresie cu totul inofensivă." Încercarea s-a făcut, dar nu s-a putut transforma nici măcar într-o soluție temporară. În afară de

dorința indiscutabilă a lui Iovănescu, toți ceilalți factori erau nefavorabili, începând cu ochiul pătrunzător al vecinului şi terminând cu propriul dosar de Securitate al lui Iovănescu, inclusiv relațiile speciale cu un fruntaş țărănist militant. Şi mai era ceva: Ionescu reuşise abia cu greu să-şi echilibreze cât de cât sănătatea după boala lui pulmonară. O arestare ca urmare a adăpostirii lui Dinu ar fi putut însemna distrugerea. Era un argument negativ decisiv, chiar dacă Dinu nu l-a pronunțat niciodată.

Brusc, într-o zi, s-a prăbuşit şi metoda refugiului de o noapte la nenea John. Dinu, văzând că greu ar mai putea găsi ceva în ziua aceea, după ce a încercat zadarnic să dea de Radu sau de Constantin, în disperare de cauză, s-a îndreptat spre casa în care locuia nea John, în Intrarea Grammont. În ultimul timp primise o cheie de la intrarea din față. Se lăsase deja seara când a ajuns acolo. A deschis uşa cu cheia şi a început să urce scările. Sus ar fi trebuit să fie lumină vizibilă prin uşa care da direct într-un dormitor. L-a surprins întunericul deplin, cu toate că uşa respectivă era deschisă. S-a apropiat fără zgomot. Se auzea respirația regulată a cuiva care dormea. Dar nu era nenea John, ci altcineva, cu o barbă stufoasă. Un necunoscut. Dinu s-a retras pe tăcute, a coborât, a închis încet uşa de jos şi a intrat în curtea de acces spre a doua intrare, tot pe nişte scări, dar în spatele apartamentului. Acolo a găsit-o pe tanti Muşa care i-a ieşit repede înainte şi i-a spus: „Dinule, ți-aduci aminte chestia cu MacArthur?"

Cu câteva săptămâni mai înainte, Dinu tocmai intrase pe uşă, când l-au rugat să fugă la tutungerie să cumpere toate exemplarele ziarului de după-amiază. Conținea o fotografie cu titlul „De pe timpul când Statele Unite căutau carne de tun pe la noi." Era un instantaneu al unei vizite cu depunere de coroană la mormântul Eroului Necunoscut, vizită făcută de generalul american MacArthur, prin 1935. Generalul era însoțit de un tânăr ofițer român, nimeni altul decât nea John. Ziarul nu îi dădea numele. John Petrescu, ieşit din cadrele active ale armatei încă din 1939, nu vroia ca cei din cartier, mai ales sectoristul, niscaiva activişti de partid etc., să-l recunoască pe cel din fotografie. Dinu cumpărase toate exemplarele care se mai aflau la tutungerie. Fotografia îi era cunoscută, căci o avuseseră acasă, în format mare, dăruită la vremea aceea chiar de nea

John. Întâmplarea cu ziarul nu avusese urmări. Nimeni nu-l recunoscuse şi nici semne că cineva ar vrea să dezgroape morţii nu fuseseră. „Între timp, s-au agravat lucrurile. Au fost arestaţi nişte foşti camarazi ai lui John. Şi-a lăsat barbă ca să nu fie recunoscut. Nu doarme acasă." Dinu, care şi-a dat seama acum cine era bărbosul pe care îl întrezărise, deşi nu apucase să-i spună Muşei că mai întâi încercase să intre pe scara cealaltă şi că putuse să-l vadă pe nea John, a înţeles că la îngrijorarea principală a familiei John Petrescu nu se putea adauga şi o teamă legată de el şi că, de fapt, mesajul era să-şi întrerupă vizitele. Poate că aceasta ţinea de o anumită hipersensibilizare a lui, dar în Dinu a explodat ca o bombă fumigenă gândul că ei îşi pregătiseră din timp o justificare. Ani de zile îşi doriseră să vină cât mai des, iar acum trebuiseră să-i dea un semnal de sens contrar. Că nu putuseră să i-o spună clar şi direct era de înţeles, dar asta tulbura ceva din armonia care domnise până atunci şi putea ştirbi în acea seară imaginea prieteniei de două generaţii – şi aşa începţoşată de nesiguranţa găsirii unui culcuş de o noapte. Pe urmă, dincolo de tristeţile inimii, întâmplarea aceasta neaşteptată înscria o nouă înfrângere în lunga lui luptă tăcută cu urmărirea. A plecat neştiind încă prea bine încotro. O adiere rece trecuse peste o veche relaţie care până atunci nu radiase decât căldură şi acord reciproc. În situaţia lui Dinu se puteau ivi asemenea momente când ţâşnea sau se insinua întrebarea: „Cât de mult vor putea rezista afecţiunea, lumina simpatiei, pur şi simplu dragostea, la răceala glacială cu care le poate asalta oricând teroarea?"

O oază pe strada Visarion

„Dinule, cred că am găsit soluţia." Stau faţă în faţă el şi Constantin la o masă din Grădina Bordei, trasă cu aprobarea chelnerului mai departe de terasă, către malul ierbos şi însăilat cu sălcii al lacului. Soarele se pregătea să se scufunde în Bărăgan, dinspre Şosea mareea miresmei aleilor de trandafir

spărsese demult toate digurile, nepăsătoare la săgețile usturoiate ale mititeilor și la adierile înspumate ale țapilor de bere.

„Am vorbit cu Sanda. Poți să dormi, să stai la ea. Știi că lui taică-său, doctorul Trifu, din toată casa îi mai rămăsese la etajul întâi un apartament minuscul: două camere de locuit, o cămăruță utilizabilă și ca bucătărie și o toaletă. Într-o cameră locuia el, în a doua Sanda, în cămăruță, Mamachi, bunica dinspre mamă a Sandei. La un timp după ce doctorul Trifu a intrat în închisoare, camera lui a fost distribuită unei fete care lucrează la o secție de Miliție, cu gradul de plutonier. De la început, fata s-a comportat foarte politicos cu Sanda. Între timp, îi mai cerea câte un sfat, i s-a destăinuit chiar despre o dragoste secretă cu fiul unui bogătaș din târgul ei natal, tânăr care căuta să-și piardă urma și să-și creeze o nouă existență în capitală. În restul casei mai locuiesc, în afară de doi foști chiriași, oameni de calitate, fratele Sandei cu soția și sora doctorului Trifu. Fratele Sandei este doctor și tocmai își face stagiul în provincie. Bătrânul Trifu are domiciliu obligatoriu și nu poate veni la București. Sanda este gata să-ți pună camera ei la dispoziție. Ea și așa obișnuiește să doarmă la prietenele ei, surorile Garoflid."

„Măi Constantine, ce-mi povestești tu e o minune și de aia aș vrea să mă conving că e adevărată. Spune-mi, Sanda își dă seama de riscuri?" (Dinu o cunoștea pe Sanda, care era iubita lui Constantin, dar nu o întâlnise de multe ori.) „Îi place de tine. Îți spune «yoghinul». Nu știu despre ce ați apucat să vorbiți, dar te citează. Desigur că, față de ce i-am cerut, și-a dat seama că ai niște probleme. Deci va proceda cu discreția necesară. Mai mult nu trebuie să știe. Aceasta nu din neîncredere față de ea, căci e mai presus de orice îndoială, ci ca să o cruțăm în caz de accident." „Constantine, îți dai seama că într-un asemenea caz ei nu vor putea niciodată să-mi smulgă declarația că ea a știut despre ce este vorba." „Nostimada este că, nu știu cum, dar și ea pare că-și dă seama." „Cum procedăm?" „Noi discutăm cu frunțile încordate, dar ea, sportiva, parcă a descoperit un joc frumos! Mi-a spus: «Aranjează-mi de urgență o întâlnire cu yoghinul. Eu știu ce am de făcut,

dar în faza asta vreau să am sugestiile lui. Pe urmă, nu-l mai pisez cu chestiuni organizatorice. E stăpân pe cameră».“

În locuința din strada Visarion nr. 7, Dinu a intrat ca într-o oază neindicată de nici una din hărțile deşertului în care rătăcise până atunci. Sanda l-a introdus cu o naturalețe şi cu un ton de normalitate care parcă îl plasa la mii de kilometri de Ministerul de Interne şi de echipele de urmărire. În plin centru, la doi paşi de Piața Romană, pe o stradă perpendiculară pe Bulevardul Magheru – Ana Ipătescu, dar cu o intrare printr-un gang necontrolat de nici un portar şi neexpus nici unei priviri curioase, ajungeai la micul apartament de la etajul întâi printr-o scară de lemn, ca să pătrunzi într-o felie de trecut rămas pe loc ca o pendulă veche cu arcul neîntors. Pentru Mamachi, transplantată în acest iglu bucureştean din conacul şi curțile verzi mistuite în cețurile unui trecut, pe când bunica gârbovită îşi desfăcea încă senină şi iubită bobocii unei frumuseți scufundate acum în adâncul ochilor şi în adierea feciorelnică a zâmbetului, orice prieten adevărat al Sandei – şi ea îl adulmeca neobservată, dar fără greş – era prietenul şi copilul ei. Restul îl înțelegea, dar nu o interesa sau, în orice caz, nu dădea nici un semn că ar interesa-o. Doamna aceasta mititică şi încovoiată, la care nu puteai surprinde niciodată indispoziție sau suferință, putea fi comunicativă ca un copil mirat de minunile cotidiene, dar era, în acelaşi timp, tăcută ca un sfinx. Discreție ar fi fost un cuvânt prea şters şi oricum exterior acelei îmbinări între îndelungată asceză şi fidelitate. Mamachi (despre care Dinu va afla, treptat, că se trăgea dintr-o familie grecească Theodorou, al cărei înaintaş domnise ca „negus“ al Abisiniei între 1855-1868, sub numele de Theodoros al II-lea, şi terminase prin a se sinucide în urma unei expediții de pedeapsă a englezilor), va dormi de acum încolo în pătuțul instalat în cămăruță. Spațiul de mişcare i se micşorase, dar, în schimb, se spărsese singurătatea. Dinu şi prietenii lui îi vor oferi o societate care părea că o amuză prin dinamismul şi imprevizibilitatea ei. Încet, încet, bătrânica aceasta vioaie, dar retrasă şi obişnuită să fie uitată, era cooptată cu respectuoasă cordialitate şi simpatie unanimă în acel năstruşnic clan băiețesc.

La etajul doi locuia sora doctorului Trifu. O doamnă singură, distinsă, uşor severă, dar amabilă, fidelă căţeluşei şi orelor de serviciu, care a acceptat prezenţa lui Dinu ca pe un lucru ce nu se discută, ba chiar îşi are rostul lui. Care va fi fost acest rost părea că nu găseşte de cuviinţă să întrebe. Faţă de Dinu, o discretă, dar ireproşabilă bunăvoinţă. El ştia că în mod normal pot apărea, chiar trebuie să apară, unele întrebări, care pot pune pe tapet chiar temuta chestiune a „cărţii de imobil", dar simţea, şi a avut dreptate, că de la sora doctorului Trifu nu vor veni. Fratele Sandei locuia deocamdată departe de Bucureşti, iar soţia lui nu vedea în apariţia lui Dinu decât mici variaţiuni pe tema iubirii sau prieteniei inimoasei ei cumnate.

Inaugurarea noii existenţe, căci aceasta a însemnat pentru Dinu nesuspecta ascunzătoare din Visarion 7, a fost colorată de un amănunt pitoresc. Plutoniera de Miliţie, care deţinea prima cameră pe dreapta, cum intrai în vestibulul micului apartament, a plecat în concediu şi i-a lăsat cheia Sandei. S-a nimerit ca tocmai atunci prietenii să considere că, având în vedere întorsătura periculoasă pe linie securistă pe care o luase o anchetă de pe şantierul cooperativei, Nicu e mai bine să dispară şi el cel puţin pentru un timp. Aşa că Sanda, care nu întreba nimic, dar reacţiona prompt, le-a pus în mână cheia miliţiencei. O adevărată casă de odihnă pentru Dinu şi Nicu, căci unde ar fi putut dormi mai liniştiţi decât în spatele unei uşi pe care era fixată cartea de vizită a unui plutonier de Miliţie, care mai era şi plecat în concediu? De altfel, nu numai numele de pe uşă, ci prezenţa abia văzută a acelei foarte politicoase şi serviabile miliţience a fost tot timpul un fel de spirit protector al apartamentului din strada Visarion.

În camera doctorului Trifu se găsea o bibliotecă spaţioasă, formată în primul rând din cărţi aduse din Franţa, îmbrăţişând un evantai de teme şi autori foarte larg, de la medicină la religie şi de la literatură la politică. Aici s-a întâlnit Dinu din plin cu tradiţionalismul şi monarhismul ateist al lui Charles Maurras, dar şi cu examenul de conştiinţă necruţător şi grandiosul protest creştin al lui Georges Bernanos, cu „umanismul integral" al lui Jacques Maritain, desenând o epură a

unui umanism creştin, dar şi cu neîmpăcatul polemist îndrăgostit de supranatural care a fost Léon Bloy, sau cu profetismul conservator, creştinismul antiburghez şi fireasca colindare prin mister a lui Barbey d'Aurevilly.

O răspântie de diversiuni şi demascări: Festivalul Mondial al Tineretului

În 1953, ciclica explozie de seve, muguri, flori şi miresme care este minunea tăcută a primăverii bucureştene a fost precedată de o detonaţie de alt gen, cea din vasele cerebrale ale nemernicului titan slăvit de comuniştii de pe întreaga planetă. Aşa că „foamea" sau „postul festivalului", cum s-a numit dispariţia simultană a alimentelor din prăvălii şi restaurante cu câteva luni înainte de deschiderea la Bucureşti a Festivalului Mondial al Tineretului, a fost cinstită şi cu titlul de „postul lui Stalin."

„Sigur că cei mai mulţi din zecile de mii de delegaţi veniţi din întreaga lume sunt ori comunişti sau criptocomunişti, ori aderenţi la mişcările de pace în mare parte dirijate de ei, ori oameni de stânga care n-au habar de imperialismul sovietic, ai cărui acoliţi i-au invitat la această uriaşă şi cinică înscenare propagandistică. Dar noi înşine, şi nu vorbesc numai de grupul nostru, am fi încă o dată nişte figuri lamentabile dacă nici măcar n-am încerca să le stricăm puţin spectacolul." Vorbele lui Vlad erau încărcate de o uşoară agresivitate adresată nu neapărat celor de faţă, ci mai degrabă unei lipse de iniţiativă şi de consecvenţă pe care o anticipa în cercuri largi.

„Noi nu putem străpunge Cortina de Fier, dar ei, indiferent de apartenenţă politică, vin de dincolo de Cortină şi se vor întoarce acolo. Orice antipropagandă, şi prin aceasta înţeleg nu retorică, ci informaţie asupra situaţiei totalitare în care am fost vârâţi, oricare participant la festival căruia îi oferim prilejul să-şi reexamineze părerile sau să vadă ceva din cealaltă faţă a realităţii înseamnă o fisură în Cortina de Fier. Nu ştiu când ni se va mai oferi o şansă ca aceasta", a spus Dinu.

Radu era vizibil de acord, dar rămânea alergic la unisonuri afective sau „ideologice": „Festivalul e un fenomen de mase, greu permeabil la reflecția individuală, la dialog înnoitor. Îmi repugnă ipostaza de predicator profan, dar vă sprijin." „În cazul de față, conflictul la care participăm e unul fundamental, așa că miza a încetat să fie numai profană. Poate că asta ne va și ajuta să găsim o rezonanță de un alt grad, adică dintr-o zonă pe care tu o știi că este decisivă", a comentat Dinu, fără false aere conciliante. „Repet, nu resping ideea, aș vrea numai să previn investiri în iluzii. Încolo, împăciuitorist nu sunt de felul meu." „Eu, începând de mâine și până se termină Festivalul, mă mobilizez pentru muncă de lămurire zi și noapte", a declarat Nicu, parcă pregătindu-se ca pentru un chef prelungit. „Cum să facem? Cred că e bine ca, în general, să acționăm individual sau în doi, folosindu-ne fiecare la maximum posibilitățile proprii", a continuat Vlad. „Eu am conceput un mic manifest. Numai două-trei fraze scurte, scrise pe mici bucăți de carton sau hârtie. Irmgard l-a tradus în nemțește. Îl batem la mașină și în versiune franceză, engleză și spaniolă. Vlad a scos din pivniță mașina de scris. Nu este înregistrată nicăieri și nici altfel identificabilă." „Pot să o aduc la Sanda? Neavând șapirograf, o să-mi ia mult timp, căci trebuie să bat și copii cel puțin 7-8 ore pe zi." „Numai Dinu poate să-ți răspundă la întrebarea asta. În general, să nu uităm că el e pus sub urmărire." „Vlad poate lucra nestingherit. Mamachi nici nu știe despre ce este vorba. În ceea ce mă privește, nu pot rămâne în nici un caz inactiv când avem, în sfârșit, posibilitatea de a atrage cât de cât atenția lumii din afară asupra regimului de teroare. În condițiile acestea, disciplina conspirativă nu poate fi alibi pentru pasivitate."

La mai mult de un deceniu distanță, Dinu recunoștea cu o adiere de mirare cât de departe mersese cu desconsiderarea riscurilor lui speciale, în acele zile în care erau cuprinși de un fel de beție a demascării minciunii. Era nu numai dorul de revanșă față de insulta colectivă la care fusese supusă ani de zile societatea românească, pe care o ideologie străină începuse să o trateze ca pe o crescătorie de cobai – fie ei (conform

planului) euforizați, imbecilizați sau destinați exterminării gradate. Era şi o nevoie de purificare, de regăsire a sincerității. Dar totul era învăluit în nelinişte, în sentimentul urgenței, al ireversibilității acestei clipe, despre care gândeau că depinde de ei pentru a putea deveni revelatoare.

Radu avusese dreptate când avertiza împotriva investițiilor de iluzii excesive. Dar în filmul înscris definitiv în memoria lui Dinu nici Radu nu putea să se sustragă unei vibrații a inimilor, mai puțin vijelioasă şi mai greu de detectat sau interpretat decât celelalte, sentimentului că în zilele acelea ceva, ca o grație divină, diafană, dar poruncitoare, poposise la Bucureşti, mai puternică decât orice mascaradă. Visul unei ciocniri între americani şi ruşi sau cel puțin al unui gen de ultimatum prin care americanii i-ar fi cerut Uniunii Sovietice să se retragă în frontierele de dinainte de război se spulberase, arestările politice deveniseră funcțiune şi doctrină de stat, posibilitățile de împotrivire, chiar conspirativă,din ce în ce mai limitate. Festivalul Mondial al Tineretului deschidea brusc un nesperat câmp de operații împotriva unei puteri consolidate, posedând chiar şi o recunoaştere externă, dar nu şi legitimitatea în ochii celor conduşi. Cei reduşi ani de zile la tăcere puteau spera dintr-o dată la o mulțime de adresanți şi interlocutori potențiali. Printre aceştia se puteau afla oameni receptivi la o mărturie nelipsită de riscuri şi care să devină ei înşişi, după ce se vor fi întors în „lumea liberă", martori ai marii imposturi.

Cuvântul critic, cel pe care românii îl schimbau zilnic între ei, din ciudă, din mânie, din demnitate sau obidă, din furie sau haz de necaz, dar şi ca semnal al apartenenței la aceeaşi comunitate care a supraviețuit opresiunii, dobândea o virtute nouă, aceea de a putea străpunge zidul. Pe acest fundal, Dinu şi prietenii lui, desigur şi mulți alții, se pregăteau pentru un asalt nu numai împotriva satelor lui Potemkin, ci şi împotriva imaginii unei Românii îngenuncheate în supunere tăcută.

Minimanifestul le ura tinerilor festivalişti bun venit în România şi îi îndemna „ca în întrunirile şi întâlnirile lor cu autoritățile din țară să ridice curajos problema celor două sute cincizeci de mii de deținuți politici aflați în închisorile

comuniste". Vlad le bătea încontinuu la maşină cu copii de indigo. Le tăiau în mici dreptunghiuri pe care le împărţeau direct sau le puneau pe băncile din parcurile Bucureştilor.

La grupul lor se alăturase un coleg de serviciu al lui Irmgard, Constantin Gramatic, jurist de origine rusă, un holtei tomnatec cu care nu ar fi făcut niciodată cunoştinţă dacă nu ar fi venit Festivalul Mondial al Tineretului. De statură mijlocie, îndesat, mişcându-se cu pas rigid, puţin şovăitor, de om singuratic şi sedentar, cu ochi care te urmăreau uşor amuzaţi şi miraţi din spatele lentilelor rotunde, mari, ale ochelarilor de argint, Gramatic era un rus ultraantisovietic, cam greoi în gesturi, dar foarte iute în critică şi inventivitate propagandistă anticomunistă. Era greu de ştiut dacă mai era mişcat de altă pasiune, dar pe aceasta o avea din plin. Irmgard nu îi spusese nimic despre existenţa clandestină a lui Dinu, dar el simţise că la mijloc e ceva neobişnuit receptat ca o calitate sau un rol de intensitate aparte al lui Dinu, în acea rezistenţă anticomunistă faţă de care Gramatic avea o devoţiune cvasireligioasă. Motiv pentru care îi urmărea cu atenţie specială vorbele, parcă şi mimica. Se vedea că anticomunismul acestui rus are rădăcini vechi, hrănite din experienţe foarte probabil deosebite de ale lui Dinu şi ale colegilor lui. Fervenţa lui se îngemăna cu un realism invulnerabil: „Cu cât e mai rău, cu atât e mai bine", spunea Gramatic, care credea ferm în fatalitatea autodistrugerii comunismului prin marea eroare şi neputinţa intrinsecă. Dar seriozitatea aceasta amară, asociată cu ingeniozitatea împotrivirii secrete a lui Gramatic, se bucura de întâlnirea cu o formă mai explozivă, mai jucăuşă, mai haiducească de rebeliune şi proiecta asupra ei un nimb idealizant.

O problemă o constituia aversiunea care le era comună prietenilor lui Dinu, de a-i aborda direct pe străini, de a-i „acosta." Cu atât mai mult cu cât nu lipseau tot felul de asemenea intrări în vorbă cu festivaliştii, din diferite interese, de la cel erotic până la cel pecuniar, în măsura în care se putea vinde sau cumpăra. Mai era şi imboldul curiozităţii, al simpatiei şi chiar admiraţiei pentru străini sau al plăcerii de a-ţi încerca cunoştinţele lingvistice sau, pur şi simplu, de a flecări.

Bucureştiul invadat paşnic de străini, autoritățile care vroiau ca aceştia să nu cunoască decât buna dispoziție, răsturnarea regulilor cenuşiului cotidian – toate acestea îi făceau pe bucureşteni să înceapă să se simtă ca nişte elevi scăpați de lecții, puşi pe trasul la fit prin parcuri şi grădini, gata-gata să-i dea dracului pe profesorii şi pedagogii tiranici. Dinu, care trăia atât de departe de „câmpul muncii", gândea că, de când cu comunismul, niciodată nu se chiulise atât de mult în Bucureşti ca în zilele însorite ale Festivalului. „În aceste condiții social-pedagogice şi cu ființa macerată de postul Festivalului sunt de aşteptat stări de euforie colectivă", mârâia Radu.

„Lăsați-vă de croncănit şi puneți mâna pe manifeste", riposta Vlad, care nu mai prididea cu bătutul la maşină, dar lucra şi pe teren, mai mult pe cont propriu. Într-o zi, Dinu l-a văzut stând jos rezemat de o uşă a Universității, împreună cu doi festivalişti mai vârstnici, bătând spre 35-40 de ani. Aveau figuri atente, serioase, binevoitoare. Mai târziu, Vlad i-a povestit că erau membri ai Partidului Comunist Italian, trimişi de partid. Fiind mai maturi, nu se lăsau purtați de valul amuzamentului colectiv, ba chiar păreau să fi sesizat pe cont propriu unele discrepanțe între afirmațiile hiperbolice ale autorităților gazde şi realitatea înconjurătoare. În orice caz, Vlad fusese surprins de liniştea cu care au acceptat să li se facă un tablou foarte critic al situației din România şi al comportării Partidului Comunist Român, inclusiv politica represivă, munca forțată, falsificarea realității, mizeria. Parcă presimțiseră ceva, dar ceea ce aflau era mult mai grav. În calitate de comunişti, te-ai fi putut aştepta ca ei să reacționeze negativ la criticile acestea atât de nefardate aduse regimului comunist din România, dar ei luau în serios expunerea acelui dezastru moral şi material al „forței conducătoare" din România. Aceşti vechi posesori de carnete ale P.C.I. (Partidul Comunist Italian) s-au dovedit a fi interlocutori foarte realişti şi deschişi față de adevărurile acelea atât de neplăcute. Nici o clipă nu au suspectat buna credință a lui Vlad, nu l-au tratat ca duşman de clasă sau subiectivist, ci ca pe un martor al unei evoluții nefaste, declanşate de un partid comunist ca şi al lor, dar angajat într-un

angrenaj care le era demascat ca generator de tiranie şi nedreptate radicală. Treptat, seriozitatea făcea loc tristeţii. Nu au fost neîncrezători, dar, după ce aflaseră destule orori, au pus la un moment dat o întrebare care se referea la româncele pe care apucaseră să le vadă smălţuind primăvăratec Bucureştiul marelui festival: *Ma perche ridonno le donne?*

Constantin avea un văr care se pasionase şi el pentru acea muncă de lămurire subversivă printre festivalişti. Băiat de viaţă şi şuetar dezinvolt, care vorbea bine franţuzeşte, a pescuit într-o seară un peşte gras. Pe undeva, pe strada Polonă, i s-a adresat un domn în scurtă de piele, care l-a întrebat pe franţuzeşte cum ar putea ajunge la Athénée Palace. Era Yves Montand, care se număra şi el printre invitaţii de onoare ai festivalului. Vărul lui Constantin l-a însoţit ca să-i arate drumul şi au rămas împreună până la două noaptea. Yves Montand era cunoscut în România nu numai ca actor de cinema, ci şi ca simpatizant al partidului comunist. I-a fost dat să audă în noaptea aceea lucruri extrem de neplăcute despre comunismul trăit. Vărul lui Constantin, care, potrivit firii, îşi dăduse drumul la gură prea mult, a fost el însuşi surprins de calmul cordial, spiritul deschis, receptivitatea cu care Yves Montand a întâmpinat până la capăt acea avalanşă de dezvăluiri, în parte grave, asupra adevăratei feţe a democraţiei populare de observanţă sovietică din România.

Într-o seară, Dinu şi Nicu tocmai treceau prin faţa cinematografului Patria, când au văzut un tânăr festivalist, înalt, bine legat, blond, înconjurat de vreo zece români, încercând care mai de care, fără prea mult succes, să se înţeleagă cu el. Forfota aceasta gălăgioasă din jurul namilei blonde nu le era prea agreabilă şi şi-ar fi continuat drumul dacă cineva din grup nu le-ar fi cerut să încerce ei să vadă ce vrea festivalistul. Acesta a fost foarte bucuros să afle că ştiu franţuzeşte, le-a spus că e danez, s-a răzleţit de grupul lui şi nu mai ştie în ce direcţie se află casa în care e găzduit. Nu le-a fost greu să-l lămurească. Vorbind cu ei s-a desprins de cei care îl înconjuraseră şi, pentru că direcţia era aceeaşi, i-a însoţit puţin spre cinematograful Scala. Le-a spus că e secretar al tineretului comunist danez. „Pentru noi, comunismul a însemnat sfârşitul

libertății", a remarcat prompt Nicu, ceea ce a adus un plus de roşeață în obrajii uriaşului blond. „Replica lui Nicu fusese abruptă până la nepoliticoasă", retrăia Dinu scena din 1953, dar situația cerea o sinceritate necondiționată, iar timpul le era prea prețios pentru a-l consuma cu ocolişuri. „Puteți să-mi spuneți, concret, ce înțelegeți prin ceea ce numiți «sfârşitul libertății» ca urmare a instaurării actualului regim politic?" „Preluarea puterii de către un partid unic, sub presiunea puterii sovietice, un partid care în numele dictaturii proletariatului exercită dictatura împotriva întregului popor, inclusiv asupra proletariatului, terorizarea populației prin arestări şi procese politice, suprimarea libertății presei", a început să enumere cu calm aparent Dinu. „Ați putea să dovediți afirmația despre arestări din motive politice?", l-a întrebat danezul, scormonindu-l cu privirea. Dinu nu a pregetat: „Dacă vreți, ne întâlnim mâine şi vă aduc opt până la zece persoane care deja au trecut prin închisori politice." Timpul propus era scurt, operațiunea foarte riscantă, implicând acordul unor oameni pe care însăşi prezența alături de Dinu i-ar fi expus la pedeapsă, darămite participarea, în grup, la o acțiune de „defăimare" a statului şi guvernului. Promisiunea lui Dinu era fondată în realitate, dar temerară. De fapt, ea izbucnise ca explozie a revoltei față de o întrebare care însemna ignorarea de-a dreptul obscenă a lichidării sistematice, politice şi fizice, a unor oameni care adeseori aparțineau elitei româneşti. Danezul parcă a simțit acea indignare, ba chiar poate că a înregistrat-o ca pe un fel de dovadă. Oricum, momentan nu a dorit să facă uz de oferta lui Dinu. Mai mult decât atât, ajuns aici, a simțit nevoia să le facă şi el unele destăinuiri: „E adevărat că la bătrânii de la conducerea Partidului Comunist Danez au ajuns unele informații despre unele pretinse greşeli comise de Partidul Comunist Român ajuns la guvernare. Am fost însărcinat să caut să verific în ce măsură există asemenea greşeli sau neajunsuri în România. La întoarcere, va trebui să întocmesc un raport." „Din păcate, conducerea partidului comunist de la noi din țară, educată şi îndrumată de consilierii sovietici, nu numai că nu admite examenul critic, ci şi-a dezvoltat un fel de morală a

disimulării, potrivit căreia dezvăluirea adevărurilor supărătoare devine o crimă împotriva orânduirii sociale şi de stat, iar minciuna slujeşte la construirea socialismului. Cu toate că nu se găseşte în ilegalitate sau sub prigoană, ci deţine deplina putere, partidul comunist român practică o strictă conspirativitate. Într-o asemenea constelaţie, sinceritatea politică e percepută ca o infamie. Practic, ea poate echivala cu o sinucidere. Oamenii regimului au motive, chiar şi de ordin principial să nu vă spună adevărul. Pe ceilalţi îi amuţeşte, pur şi simplu, teroarea. Ceea ce nu înseamnă că şi guvernanţii nu trăiesc sub o anumită teroare."

Dinu vorbea din mers, cufundat în straturi de realitate care parcă nu aveau ce căuta în seara aceea caldă bucureşteană, cu trotuarele foşnind de o lume tinerească, bucurându-se de întâlnirea cu feţele unei lumi multicolore, locvace, promiţătoare.

„Dar cum s-a putut realiza o asemenea constrângere? Cum de s-a ajuns atât de departe?" Nicu i-a răspuns fără a menaja şi a se automenaja: „Foarte simplu. Un partid, care la sfârşitul războiului nu avusese mai mult de şapte-opt sute de membri, a fost impus partidelor democratice tradiţionale ca partener necesar pentru a satisface dorinţa imperioasă a lui Stalin. Pe urmă, sovieticii l-au catapultat la putere, sub ameninţarea tancurilor. Când, în sfârşit, marile puteri au căzut de acord să se ţină alegeri libere în România, partidul comunist, de acum stăpân pe toate pârghiile puterii, le-a falsificat în ochii întregii lumi. Pe urmă, a dizolvat partidele democratice şi a instaurat dictatura. Cine s-a opus a fost arestat, torturat, condamnat, la nevoie, exterminat, conform unor vechi reţete sovietice. Ar fi fost greu de rezistat, mai ales ca vecin al Uniunii Sovietice. În viziunea marxist-leninistă sovietică (şi acesta este modelul suprem), ce s-a petrecut nu reprezintă decât mersul înainte, ireversibil, al istoriei. Cine se opune va fi zdrobit de roata istoriei."

Danezul îşi încruntase fruntea: „Nu vă gândiţi nici o clipă că aş putea recurge la un poliţist care să vă legitimeze pentru a vedea cine sunteţi şi dacă vorbiţi în numele dumneavoastră sau al nu ştiu cui?" „Asemenea eventualitate ne e foarte familiară

în universul în care trăim", i-a răspuns Dinu. „Oamenii şi-au pierdut libertatea pentru o simplă discuţie spontană. Câteodată au şi fost provocaţi la asemenea discuţii fatale. E ceva care repugnă total firii şi obiceiurilor acestui popor. Noi am resimţit-o ca pe un produs al unei mentalităţi străine nouă, purtând o pecete din alte timpuri şi alte lumi, probabil mai aproape de despoţiile asiatice. Poate că idealizăm Occidentul, dar plecăm de la ideea că asemenea acţiune de iscodire şi până la urmă de prindere şi omorâre a ideilor, cum fac hingherii cu câinii – cuvântul din limba română «hingher» vine de la cuvântul german «Henker» («călău»), varianta săsească «Hönger» –, nu corespunde nici firii, nici structurii de gândire occidentale, daneze etc. Discutând cu dumneavoastră, uitasem de acest pericol care a început să bântuie la noi."

Danezul s-a oprit. Timpul avansase. Bulevardul se mai golise. Pe mijlocul străzii trecea, din când în când, câte un miliţian, îndreptându-se în pas vioi spre Piaţa Romană. Danezul a avut o ezitare. Pe urmă s-a înroşit tare la faţă şi a privit în jos. Le-a strâns, fără zâmbet, mâna şi s-a despărţit brusc. Dinu îşi amintea cum, nu mult timp după Festival, a citit în Scânteia scurte ştiri despre nişte conflicte ideologice şi schimbări în conducerea partidului comunist danez.

Într-o seară, s-au deplasat în grup la Herăstrău. Nu erau înarmaţi numai cu micile lor manifeste, ci şi cu un vorbitor de limba germană, Irmgard. Se anunţase un spectacol artistic în cinstea festivaliştilor care veneau în număr mare din toate direcţiile. Unul dintre ei i-a întrebat în limba germană unde se ţine spectacolul. Irmgard i-a răspuns. S-a născut, în mod natural, o convorbire cu întorsături însă neaşteptate pentru interlocutorul care făcea parte din organizaţia tineretului social-democrat din Germania occidentală. Băieţii o lăsaseră pe Irmgard să meargă singură cu neamţul, urmărindu-i însă tot timpul ca nişte „filatori." Irmgard i-a vorbit tânărului social-democrat despre dictatura politică sub care trăia, dar şi despre lipsurile economice la care era supusă populaţia. Tânărul festivalist nu ştia nimic despre foametea care precedase marea întrunire de la Bucureşti. Cele spuse de Irmgard

demolau imaginea pozitivă pe care o avusese până atunci, dar nici o clipă nu a devenit bănuitor şi nu a pus la îndoială tabloul zugrăvit de ea. Era un tânăr sensibil, şi buna lui dispoziție inițială s-a mistuit brusc. „Cu ce v-aş putea ajuta? Uite, de exemplu, am acest pardesiu nou, v-aş putea da şi nişte bani pe care îi am la mine." Irmgard i-a răspuns că sunt alții cărora le merge mai rău decât ei şi că e vorba de o mizerie generală, care nu poate fi remediată prin gesturi de generozitate individuală. „Fiți sigură că voi spune ce se întâmplă aici când mă întorc în Germania. Şi, totuşi, aş vrea să fac ceva pentru dumneavoastră." „Părinții mei trăiesc la München. Se vor bucura dacă le transmiteți un salut din partea mea. Dar vă rog să nu le măriți îngrijorările asupra situației mele." Irmgard i-a dat adresa. Nu a trecut mult şi o scrisoare a mamei ei îi dădea să înțeleagă că tânărul social-democrat se ținuse de cuvânt.

Într-o dimineață, Dinu a dat pe o stradă mai lăturalnică de un bărbat de 60 de ani, cu înfățişare burgheză, care îşi sumesese un crac al pantalonului şi-i arăta unui festivalist o plagă deschisă, căutând să-l facă să înțeleagă rugămintea lui de a i se trimite un medicament care să-l ajute. Omul i-a explicat lui Dinu cazul lui, rugându-l ca el să îi traducă în englezeşte festivalistului. Acesta era vădit impresionat, a ascultat cu atenție, a cerut unele lămuriri şi şi-a notat adresa. Dinu i-a menționat grava penurie de medicamente. Festivalistul era un bărbat la 25-28 de ani, zvelt, sprinten, cu o privire deschisă. Se deosebea de ceilalți prin neaşteptata naturalețe şi siguranță cu care se mişca în mediul acesta, de parcă nu i-ar fi fost prin nimic străin. Spontaneitatea cu care se acordase la situația neaşteptată şi dramatică, ivită în cale prin gestul acelui român care îşi dezvelise leziunea şocantă, modul în care a răspuns la apelul lui, ca şi cum s-ar fi aşteptat să fie solicitat în felul acesta, ca şi cum întâmplarea nu ar fi avut nimic neobişnuit, ca şi cum de aceea a venit pe străduța aceea lăturalnică, parcă semnalau ceva. Dinu era încercat şi de o anumită jenă față de intensitatea expresiei de implorare tragică şi, în acelaşi timp, aşteptare aproape euforică a solicitatorului. Dar festivalistul le surâdea amândurora ca la doi vechi camarazi şi îşi nota simptomele cu exactitatea unui

doctor aflat în timpul vizitei de dimineață. Pe urmă l-a întrebat pe Dinu, parcă zâmbindu-i cu tâlc, dacă poate să-l acompanieze câțiva paşi. Față de stilul atât de firesc, de autohton parcă, de a se comporta al acestui festivalist, lui Dinu începea să-i vină greu să treacă la îndeplinirea programului de lămurire politică. Dar, dintr-un foc, festivalistul l-a scos din orice încurcătură: „Cunosc bine situația de aici şi cred că suntem amândoi de aceeaşi părere. E o luptă grea!" „Îmi pare bine că nu este nevoie să v-o spun eu." „Nu, nu, fiți sigur. Dar mă bucur că ne-am întâlnit pe această stradă nepopulată pentru că vreau să vă arăt o adresă pe care o am notată şi unde trebuie neapărat să ajung. Un conațional al dumneavoastră, din Occident, m-a rugat să vizitez pe cineva. Mi-a cerut să procedez cu prudență. Dar adresa e cam complicată. Tocmai mă convinsesem că nu sunt supravegheat de nimeni, când mi s-a adresat omul cu leziunea de la picior." Dinu a citit adresa scrisă cu litere minuscule şi i-a explicat cum poate ajunge acolo. Nu era departe. „Dacă nu vă deranjează şi aveți timp, poate mergem chiar acum într-acolo. O să-mi arătați strada. Când ajungem în apropiere, ne despărțim. Eu va trebui să mă duc singur, cu precauțiile de rigoare." „Nici nu vă puteți închipui cât de mult timp am la dispoziție." În mers, conversația mergea iute şi limpede, de parcă s-ar fi cunoscut de totdeauna. La despărțire, festivalistul i-a spus: „Românul din Occident se va bucura când îi voi povesti de întâlnirea cu dumneavoastră."

Vlad, care în intervalele când nu dactilografia manifeste nu se ştia prea bine pe unde bântuie, le-a comunicat că a pus la cale o întâlnire, în grup, cu un ziarist american. Nu le-a spus – şi nici nu era nevoie să le spună – cum şi prin cine i-a reuşit acest contact, cu atât mai important, cu cât acel tânăr ziarist american (Dinu îşi amintea că îl chema Aslop sau un nume asemănător) iritase deja serios autoritățile de la Bucureşti şi fusese atacat în Scânteia pentru corespondențele lui despre festival apărute în Statele Unite. Vlad a beneficiat de ajutorul curajos al unei mătuşi care şi-a pus apartamentul la dispoziție. Ea a plecat de acasă şi avea chiar un alibi, dar mai întâi a rămas

pe aproape să supravegheze strada şi intrarea în bloc, ca să vadă dacă ziaristul american reuşise să scape de orice filaj.

Cu o jumătate de oră înainte de timpul fixat cu Aslop, prietenii au venit, individual, la mici intervale. După sosirea americanului şi după ce Vlad îi făcuse cunoştinţă cu cei de faţă, a sunat telefonul. Mătuşa lui Vlad îl anunţa că totul este în regulă.

Retrospectiv, Dinu constata, încă o dată, comiterea unei serioase imprudenţe, căci ce s-ar fi putut face, mai ales în ceea ce-l privea pe el, dacă mătuşa lui Vlad ar fi telefonat că americanul a fost totuşi filat? „Poate cel mult dacă Vlad se gândise ca în cazul acesta să ne retragem cu toţii prin nu ştiu ce ieşire de serviciu şi, în măsura posibilului, să dispărem neobservaţi. Dar, cu toate că lui Vlad îi cam plăcea să fie puţin enigmatic, era, în acelaşi timp, foarte conştient de pericolul la care ne expuneam nu numai noi, ci şi mătuşa lui, şi deci ar fi trebuit să ne spună ceva despre această supapă de siguranţă dacă ea exista. Dar era vremea Festivalului!“ Ziaristul american, un om tânăr, vioi, prietenos, nu avea nevoie să i se explice că România trăia sub dictatură şi teroare. Dar vroia fapte, căi de verificare, străpungeri ale disimulării. Îşi notase o serie de întrebări. Se discuta între oameni angajaţi în apărarea unor valori comune. La el se adăugau, desigur, şi ambiţia şi curiozitatea profesională. Ei, în schimb, începeau să regrete că nu îşi pregătiseră mai multe informaţii, date, cazuri concrete. De exemplu, a venit vorba de industria de armament. Se pornise de la o declaraţie neaşteptată a lui Aslop: „Vreau să vă asigur că afirmaţiile despre caracterul agresiv al Pactului Nord-Atlantic şi despre faptul că existenţa lui este o cauză a tensiunii internaţionale nu corespund adevărului. Pactul acesta s-a născut din cauza expansionismului sovietic şi are un scop defensiv.“ „Pentru români, lucrurile acestea sunt foarte clare. Departe de a nutri suspiciuni asupra acestei alianţe occidentale, românii o doresc cât mai puternică şi, dacă ar fi după ei, i s-ar alătura fără nici o întârziere“, i-a răspuns Dinu. „Întreaga campanie pacifistă şi anti-NATO este comandată de la Moscova. Oamenii sunt constrânşi să participe la ea ca la un ritual de mase controlat de partid, în care nu crede nici măcar

partidul", a adăugat Radu. „Vorbesc tot timpul de pace, dar se pregătesc de război. Chiar şi în România sunt fabrici, desigur ordonate de sovietici, care produc armament", a continuat Nicu. „Mi-ați putea da exemple?" „Chiar unde avem noi un şantier la Braşov, la fabrica Metrom se fabrică armament. Bineînțeles că, dincolo de zidurile fabricii, acesta este un secret de stat." „Ați putea să-mi spuneți ce fel de armament?" „Printre altele, obuze." „Ce calibru?" Nu i-au putut da un răspuns. Aici se oprea ştiința lor. Totuşi, discuția a fost animată, de ambele părți, iar combativul ziarist american era mulțumit.

La urmă, s-a hotărât ca Dinu să redacteze în cursul nopții un memoriu pe care Aslop să îl ducă în Occident. Pentru că timpul era scurt, Aslop a spus că poate fi redactat şi în româneşte. Îl va da el la tradus când ajunge în America. Dinu a scris acel memoriu, Vlad l-a dat persoanei care îi făcuse legătura cu Aslop. Dinu nu ştia dacă a ajuns vreodată undeva. Acum l-ar fi scris altfel. Mai puțin filosofic, mai precis, poate mai rece. Dar ideea de bază ar fi aceeaşi. Cât priveşte Festivalul Mondial al Tineretului, nu regreta nimic din ceea ce făcuseră el şi prietenii lui, dar se schimbase ceva în viziunea asupra evenimentului. Timpul scurs nu schimbase convingerile şi încărcătura lor afectivă, dar decantase atitudinile şi corectase unele percepții. El şi alții făcuseră la ora aceea greşeala de a proiecta asupra festivaliştilor o parte din imaginea pe care o aveau despre Occident şi „lumea liberă", imagine care şi ea era, în parte, rezultatul unor proiecții. Ştiau prea bine că mulți dintre festivalişti aveau o poziție critică față de unele aspecte ale societății de unde veneau. Şi totuşi îi vedeau ca pe nişte oameni care, primind de la început un fel de botez al libertății, păstrează ceva din har, chiar dacă s-au înşelat asupra drumurilor ei. Această consacrare inițială le-ar fi insuflat o anumită imunitate la subjugare şi o receptivitate spontană la orice revendicare a libertății. Erau priviți de mulți români, inclusiv din cercul lui Dinu, ca fiind, cu voie sau fără voie, împregnați de substanța esențial-democratică a Occidentului. De aici, premisa că la ei se poate conta pe o solidaritate implicită. Se făcea confuzie între valoarea sistemului politic din care

veneau – şi acesta era, fără nuanţe şi diferenţieri, puternic idealizat – şi valoarea lor individuală. Indiferent de gradul lor de cultură, li se presupunea o calitate umană aparte, conferită de geografia politică. De aici şi aşteptările disproporţionate asupra rezultatului pe care îl poate declanşa în ei şi prin ei informarea despre situaţia reală din România. Însă, pe de altă parte, Dinu gândea că şi astăzi, pus într-o situaţie analogă, ar acţiona ca atunci, dar mai ferit de o anumită „mitologizare" a adresantului.

Un zefir de destindere

Oricum, Festivalul Mondial al Tineretului de la Bucureşti se asocia în memoria lui Dinu cu intrarea într-o perioadă mai senină. Noile figuri de la vârful piramidei moscovite, schimbările de limbaj pe plan extern şi chiar şi intern nu puteau rămâne fără nici un ecou, atât în mintea împuterniciţilor de la Bucureşti, cât şi în conştiinţa la pândă de diferite grade a românilor. Deşi conducerea de partid încerca sau chiar reuşea să pară netulburată, ea nu avusese timp să descopere îndoiala în privinţa ascultării necondiţionate faţă de Moscova, iar acolo faza de incubaţie a sindromului dezvinovăţirii prin „abaterile" lui Stalin fusese depăşită şi începeau spasmele dezagreabile. Ele trebuiau prevenite din răsputeri la Bucureşti, dar din marele sistem, cât te-ar deranja noile lui convulsiuni, nu puteai ieşi, şi mai erau şi ordine de executat. Aşa că te făceai că Stalin nu a existat la noi decât ca statuie, dar, până una alta, trebuiau să se mai înfrâneze sau să fie traşi de zgardă copiii statuii, cu sau fără speranţa la revenirea normalităţii „revoluţionare."

Însă unele alinieri nu erau de evitat. De pildă cea rezultată din faptul că în Uniunea Sovietică şefii nu numai că îl trăgeau în ţeapă pe marele Beria, cu ajutorul generalului Jukov, dar armata rusă începuse să fie, dacă nu mai impunătoare pentru inamicul extern, ceva mai sigură pe sine si mai puternică faţă de colosul represiv moştenit de la Stalin. Din emisiunile posturilor de radio străine Dinu recepta ceea ce se părea că au relatat unii care călătoriseră recent prin Rusia, că răsturnarea lui Beria fusese

însoțită de nelinişti şi confruntări de putere tranşate de urmaşii lui Stalin cu ajutorul armatei. Se spunea, de pildă, că Moscova şi în special cartierul securiştilor fuseseră încercuite cu coloane de tancuri şi că divizia specială de intervenție a Ministerului de Interne, staționată în capitală, fusese amenințată că va fi trecută, împreună cu ştabii poliției politice, prin foc şi sabie dacă nu depune imediat armele. În lungul şi în latul Rusiei, trenuri fuseseră oprite între gări şi controlate de militari purtând o banderolă specială. Posturi de radio emiseseră apeluri către populație să nu se lase înşelată de „bandele lui Beria."

Dinu percepea valul acesta de informații, istorisiri, imagini fragmentare, zvonuri, nu ca simple plăsmuiri ale imaginației şi autoamăgiri individuale sau populare, chiar dacă ştia că iedera interpretărilor acoperea instantaneu faptele brute dintr-o Rusie descumpănită de dispariția Stăpânului neîndurător, dar începuse deja să învețe să-şi strunească speranțele. Şi totuşi, în ciuda izolării şi imposibilităților de verificare, a fost confruntat în micul lui univers precar cu o întâmplare care putea echivala cu o confirmare a schimbării relației de forțe dintre armată şi Securitate şi în România, schimbare simetrică față de bănuita deplasare de autoritate din Rusia.

De când Dinu părăsise, în mare pripă, Sinaia, încercând să se mistuie în anonimatul Bucureştiului, desigur că nu mai apăruse pe nici unul din acele şantiere ale Cooperativei Tehnica Generală, condusă de amicii şi tăinuitorii lui. Dar Securitatea, care probabil că examinase nişte state de salarii din trecut şi îi găsise numele înscris ca instalator împreună cu alți instalatori reali, dintre care unii continuau să participe la lucrări în curs, ar fi vrut să cunoască mai îndeaproape care au fost relațiile acestora sau ale altora cu Dinu, în speranța pescuirii unor informații utile.

Între timp, Radu şi Vlad obținuseră, cu ajutorul aceleiaşi cooperative, nişte lucrări de construcții şi instalații pentru un imobil al armatei în Bucureşti. Lucrări de oarecare specialitate, dar fără prevederi de secret de stat şi pe care Direcția Tehnică a Armatei şi le dorea finalizate cât mai repede şi cât mai bine cu ajutorul unor meşteri de înaltă calificare.

Relațiile cu „clientul" militar erau pozitive. Ofițerii de la Serviciul tehnic se detaşau de acel amestec de delăsare, improvizare şi coruptibilitate cu care te întâlneai la tot pasul. Era nu numai un limbaj, ci şi o atitudine mai tranşantă şi o atmosferă psihologică mai puțin flexibilă, dar mai curată.

Cu unul dintre ofițerii respectivi, un maior, Radu şi Vlad ajunseseră chiar la o relație deschisă, punctată de dialoguri sincere, chiar şi politice. Maiorul era un om al ideilor şi gesturilor neezitante, uşor neconvenționale şi îmbibate de o dârzenie voalată de umor, probabil unul dintre motivele simpatiei lui, nu neapărat exuberante, dar durabile, pentru cei doi tineri ingineri, care nu semănau deloc cu cei cu care avea de-a face zilnic în slujba lui bine ordonată şi care îşi permiteau surprinzătoare digresiuni intelectuale şi slalomuri ideologice.

La început, nu i-au adus la cunoştință „vizitele" securiştilor la şantierul cu pricina. La un moment dat, s-au gândit totuşi că, având în vedere bunele relații care domneau între ei, sunt datori să-l țină la curent cu apariția securiştilor. Din fericire, aceştia fuseseră, ca întotdeauna, foarte secretoşi şi căutaseră să se informeze neoficial şi pe de lături. Radu şi Vlad nu au lăsat să se înțeleagă că ar cunoaşte cauzele iscodirilor securiste. Maiorul nu ştia, desigur, de povestea cu Dinu. L-au informat pe maior pe un ton destul de neutral. Reacția a fost însă neaşteptată: „De ce nu mi-ați spus imediat? Am să mă adresez superiorilor acestor indivizi şi am să le cer să înceteze imediat asemenea amestecuri nepermise în treburile noastre. Ei nu au voie să pătrundă pe un şantier al armatei. Cu atât mai puțin să ne tulbure lucrările. Să-şi facă meseria unde trebuie şi conform legii şi regulamentelor. Începând de astăzi, nu vor mai pune piciorul pe şantierul nostru!" Ceea ce s-a şi întâmplat.

În trecut, prietenii lui Dinu putuseră constata că militarii nu făceau excepție de la atitudinea temătoare a întregii societăți față de Securitate şi de la recunoaşterea generală a prerogativelor ei indiscutabile. Reacția de acum, atât a maiorului, cât şi a securiştilor care şi-au încetat apariția la micul şantier în care Cooperativa executa lucrări de construcție şi instalație pentru armată, reprezenta o schimbare care nu putea fi întâmplătoare.

Explicația cea mai plauzibilă probabil că se găsea în noua conjunctură politico-militară de la Moscova, transmisă în statele satelite prin vasele comunicante ale puterii centrale sovietice. Noua conducere colectivă de la Kremlin îşi înfiripa controlul poststalinist cu ajutorul armatei şi tatona, în acelaşi timp, căile spre o diminuare a izolării pe plan internațional. O bună bucată de vreme a funcționat, cel puțin în privința relației armată-Securitate şi a comportamentului de circumstanță al Securității, un anumit mimetism față de oscilațiile din Uniunea Sovietică.

Situația lui Dinu îl făcea să fie un radar ultrasensibil la modificările raportului acestor forțe mai îndepărtate sau mai apropiate. Dar, treptat, ele începuseră să i se reveleze şi omului de pe stradă. Milițienii nu numai că deveniseră mai legalişti şi mai prevenitori, dar păreau atinşi de o uşoară abulie. Mai ales seara târziu puteai vedea pe la câte o ieşire din cârciumă, chiar şi în centrul Bucureştiului, încăierări în toată regula, la care milițienii asistau impasibili, amestecați printre spectatorii mirați şi mai mult sau mai puțin amuzați. Cei invitați la Securitate erau tratați cu o politețe bizară. Dinspre închisori se scurgeau ştiri despre o anumită îndulcire a regimului deținuților.

Urmărirea lui Dinu şi a altora parcă intrase într-o acalmie pe care unii o considerau vestitoare de vremuri mai bune. Încercuirea internă slăbise. De dincolo de granițe parcă se simțea o adiere a „spiritului de la Geneva", unde reprezentanții marilor puteri occidentale se întâlniseră cu noua conducere a Rusiei pentru a stabili regulile de joc ale unei coexistențe paşnice, la care şi aşa considerau că nu aveau alternativă. Mai înainte, circulaseră chiar şi zvonuri despre o intenție a succesorilor lui Stalin de a renunța la dominația asupra statelor satelite din răsăritul Europei. Dinu însuşi auzise o emisiune a „Europei Libere" în care Gafencu, personalitate de mare prestigiu şi credibilitate în țară, afirma că de curând preşedintele Eisenhower luase o decizie într-o zi memorabilă pentru istoria românilor. Anume, preşedintele american respinsese o propunere secretă a sovieticilor de a reda independența României cu condiția renunțării solemne şi definitive la Basarabia. Gafencu era fericit că cel aflat în fruntea Statelor Unite respinsese acest târg. Nici mai înainte şi nici mai

târziu, Dinu nu a putut auzi la posturile de radio occidentale de limbă română o declarație de o asemenea franchețe, de curaj al „indiscreției politice" și potențial de rezonanță afectivă la scară națională ca aceasta făcută de Gafencu.

Când, după ce o ascultase într-o cameră alăturată, a revenit în cea în care se desfășura o partidă de bridge reunind oameni din generațiile mai mature care nu cunoșteau situația reală a lui Dinu, dar îl țineau de ascultător de radio demn de încredere, știrea a produs senzație.

„Înseamnă că se pune, în sfârșit, problema retragerii Rusiei în frontierele de dinainte de 1938." „Ușor, ușor! Nu avem decât această neobișnuită dezvăluire a lui Gafencu. Îi face cinste. Dar se știe că el e în conflict cu politica concesivă a occidentalilor în dauna popoarelor din Europa răsăriteană. Este un luptător valoros, dar e în rebeliune față de diplomația oficială. Nu face parte din establishment."

„E adevărat. Dar să nu uităm că despre deruta «conducerii colective» de la Moscova și anxietatea lor inițială față de o încercuire a Rusiei, pe care Stalin le-a inoculat-o mental fără a-i inița în jocul și situația reală, s-a auzit deja câte ceva. S-ar putea ca, deocamdată, ăștia să fi luat pericolul unui război declanșat de Occident mai în serios decât e cazul și să vrea să-l prevină cu orice preț, cu atât mai mult cu cât autoritatea lor pe plan intern nu e încă asigurată. Se auzise că însuși Beria învârtise roata (se pare că șefii serviciilor secrete au început demult să gândească mai realist decât șefii lor de la Kremlin), deci Beria însuși elaborase și prezentase Occidentului propuneri spectaculare de reconciliere."

„Bine, bine. Să admitem că omul nostru, Gafencu, ne-a dezvăluit un fapt real. Rămâne întrebarea dacă are dreptate să se entuziasmeze pentru respingerea unei propuneri care ar fi putut totuși duce la eliberarea României, cu excepția Basarabiei. Și nemții au țara împărțită în două, dar Germania Federală și-a înscris în Constituție scopul reunificării. E oare bine că Eisenhower ar respinge – indiferent de motivele lui reale, legate de factori care depășesc România – o propunere sovietică în

baza căreia România, chiar ciopârțită, și-ar relua locul între țările independente și și-ar putea regăsi un destin autentic?"

„Și mie mi se pare că tema, evocată de Gafencu fără menajamente și plin de obidă românească, depășește totuși spațiul și viitorul politic al României. E vorba de o parte dintr-un pachet de condiții și tratative care trebuie să îmbrățișeze întreaga Europă. Dar te-aș ruga să ții seama că nici Eisenhower și nici noi, cei de dincoace de Prut, nu avem dreptul de a recunoaște anexarea Basarabiei."

„Din păcate, eu cred că, din clipa în care Gafencu face asemenea dezvăluiri, trebuie să considerăm că tratativele de fapt au și eșuat. Beria nu a avut succes în calitate de negociator al Kremlinului, cu toate că oferise – după cum rezultă chiar din cele spuse de Gafencu (om de o seriozitate indiscutabilă!) – concesii de mari proporții. Dacă ar fi reușit, Beria ar fi rămas în centrul puterii. În clipa în care a dat chix, echipa de la Kremlin nu numai că s-a spălat pe mâini de marile oferte făcute Occidentului și care în fond le dezgoleau slăbiciunea, ci l-au și căsăpit pe puternicul emisar. Beria își merita sfârșitul, dar el i-a fost grăbit de respingerea americană. Că Occidentul a procedat bine sau rău neacceptând oferta urmașilor lui Stalin, nu putem, deocamdată, ști!"

În munte, spre izvoare

Viața în clandestinitate nu își schimbase esența, dar pentru Dinu și cei inițiați asupra condiției lui de fugar intern regulile conspirative se mai îmblânziseră, căci atenția dușmanului parcă ar fi fost ușor distrasă, urmărirea mai puțin înverșunată; stăpânirea se arăta, în general, mai ezitantă.

Și așa, Dinu și prietenii lui, din capul locului, nu optaseră pentru „ascunderea în gaură de șarpe", ci adoptaseră o strategie mai elastică. Dinu nu își schimbase identitatea, ci numai domiciliile. Nu se izolase total, ci numai rupsese, cu toată promptitudinea, punțile care ar fi putut să-i ducă pe securiști până la ascunzișul lui, care însă pe dinafară avea toate caracteristicile celei mai normale banalități. Marele lui noroc fusese nu numai

fidelitatea unui nucleu indestructibil de prieteni, ci şi faptul că, fără excepţie, aceştia erau ei înşişi nu doar nelegaţi de obligaţii familiale şi deprinderi casnice, ci firi prin excelenţă nesupuse şi dispuse să-şi asume riscurile şi preţul greu al independenţei.

Totul plecase de la o adolescenţă în care îi adunase împreună o anumită fascinaţie a necunoscutului şi disponibilitatea la aventură pe care aceasta o invocă. Pe atunci, ea putuse lua forma evadărilor imaginare, a frondelor şi escapadelor unor liceeni care se jucau de-a hoţii şi vardiştii cu pedagogia consacrată şi cu regulile tradiţionale. „Parcă ar fi fost nişte pui de lup zbenguindu-se şi hârjonindu-se cu o lume ale cărei primejdii le explorau în plină necunoaştere a marii lupte pentru care în fond, fără să ştie, se pregăteau. Iar secretul reuşitei contra îndelungii urmăriri probabil că a constat în faptul că aceşti prieteni ai mei de fapt nu erau nici ei la ei acasă în epoca aceea, normalitatea lor civilă era numai aparentă, urmăritorii credeau că cel puţin ei ar putea fi la îndemână, palpabili şi abordabili la modul real, dar, de fapt, ei trăiau într-o lume paralelă, care le-a rămas până la urmă securiştilor inaccesibilă."

După-amiază târzie bucureşteană, cu lumină de culoarea mierii şi mirosul străzii filtrate de bolta înfrunzită.

„Dinu şi-a găsit o ascunzătoare bună şi de durată. În timpul care a trecut de la descinderea nocturnă din strada Carol Davilla până acum toate pistele urmate de securişti s-au înfundat. Mai mult decât atât, se poate spune că ei nu numai că şi-au epuizat atuurile, atâtea câte le aveau până atunci, dar, de la o vreme încoace, situaţia politică generală are efecte încetinitoare asupra acţiunilor lor."

„Radule, ai descris corect situaţia de pe tabla de şah. Sunt cu totul de acord, dar datoria mea (am mai mult timp decât voi să mă preocup de aceasta) este să mă gândesc la variantele posibile pentru trei-patru mişcări anticipate."

„Simplul fapt că îţi poţi permite mai în tihnă cât mai multe anticipări imaginare în partida deschisă între tine şi ei e un semn bun."

Stau sub un mic umbrar de cârciumă de cartier. La alte mese, oameni necunoscuţi, destine diferite, dar neopace la

schimbul reciproc, spontan, de semnale ale uşurării şi bucuriei iscate din mângâierea amurgului şi din închinarea paharelor.

„Dinule, întrerupe şahul ăsta şi hai cu noi trei-patru zile în Retezat!“ „Aş porni pe loc, dar nu ştiu cum vom face cu dormitul.“ „Păi până în Hunedoara dormim în tren. Mergem în trei. Coborâm la gara Pui. În câteva ore suntem la cabana Pietrele. Sunt bine cunoscut acolo. Pe timpul studenției, am şi făcut marcajul unor drumuri împreună cu Vlad. Prima noapte dau numai buletinul meu şi pe cel al lui Nicu. Dacă dimineața vedem că nu le e de ajuns, ne întoarcem. Poate pe altă rută. Dacă merge, dormim o noapte, două. În timpul zilei şi aşa nu stăm la cabană. Bântuim munții. E păcat să nu cunoşti Retezatul.“

Dinu şi-a dat seama că acesta era un proiect pus la cale pe tăcute de Nicu şi Constantin. Vroiseră să-i facă o surpriză plăcută. Ideea era, într-adevăr, foarte atrăgătoare şi cu o periculozitate, pe cât posibil, redusă, căci arhitectul Constantin – cu care Dinu nu fusese chiar în aceeaşi clasă la Colegiul Carol din Craiova, îl cunoscuse direct abia mai târziu la Bucureşti – era sigur că nu figura pe lista de prieteni după care se orienta Securitatea. Nicu, la rândul lui, părăsise şi el de luni de zile Sinaia şi Braşovul, fără destinație oficial cunoscută, şi, de fapt, dormea pentru un timp chiar în Visarion 7, în locuința conspirativă a lui Dinu.

În condițiile acestea şi întrucât în ultimul timp nu mai apăruseră ştiri alarmante – de ce nu? Băieții îl priveau întrebător. Nicu, arătând spre Constantin, ținu să adauge: „A fost dorința «montagnardului». Dar, dacă nu mergi şi tu, îl las să facă excursia singur.“ „Nu-l lăsăm singur. Mergem toți trei.“ „Poate că îl luăm şi pe Ionică Porumbaru. Ştiu că e amator.“ „De acord.“

Întreaga călătorie a fost o scurtă evadare luminoasă în interiorul celeilalte evadări, de 12 ani, a lui Dinu. Dintr-o dată, deprinderile fixe ale celui ascuns în Visarion 7 săreau în aer şi claustratul pleca în voiaj. Pe firul amintirii, neverosimila metamorfoză debuta cu sosirea, dincolo de consemnele de până atunci, a lui Irmgard în strada Visarion, aducându-i un rucsac şi echipamentul necesar. Se trecea, astfel, cu inedită culanță peste regula de fier a conspirării relației cu Irmgard, pe

care etern binevoitoarea şi discreta bunică a Sandei a văzut-o în treacăt, fără prezentări. Pe urmă, a sosit taxiul cu Nicu şi Constantin şi Irmgard le-a urat drum bun. Cu trenul au călătorit în cea mai mare parte noaptea.

Nu va uita nici amuzamentul lor, cu un grăunte de cuvenită autoflatare oltenească, atunci când, târziu după miezul nopții, au înregistrat într-o gară, prin fereastra deschisă, o schimbare în concertul până atunci monoton al vocilor de pe peronul gărilor, o bruscă intensificare a tonusului verbal, a ritmului, o vioiciune a chemărilor, o iuțeală a răspunsurilor, o notă mai acută, mai săltăreață şi cumva mai repezit jucăuşă a limbajului, care spărseseră tăcerea huruită a trenului de noapte; şi şi-au dat seama că era prima oprire pe teritoriul provinciei mame: se aflau de acum acolo şi luau contact auditiv cu Filiaşii Olteniei.

La capătul călătoriei cu trenul, au coborât în gara Pui, unde Constantin şi-a găsit repede omul care i-a însoțit pe drumul spre cabana Pietrele cu un cal care le purta rucsacii grei. Trebuiseră să-i încarce bine cu de-ale gurii, căci la cabană nu se oferea nimic de mâncare, iar rutele plănuite pentru zilele următoare necesitau şi ele ceva provizii.

Mergeau pe râul Pietrele în sus, către cabană, printre copacii bine ancorați în solul pietros care, pe măsură ce urcau, se stivuia în lespezi de piatră din ce în ce mai masive, pe care ştiai că se mai poate însori şi câte o viperă. Țăranul îşi însoțea calul în veche tovărăşie de drumuri priporoase, la care tăcerea nu avea nevoie să fie întreruptă decât de rare îndemnuri blajine.

„Băieții" trăiau fiecare în felul lui acordarea la primenirea şi inovarea senzațiilor vizuale, olfactive, auditive, la plinul sau prea-plinul cu care te poate învălui sau pătrunde peisajul montan, până la clipele secrete ale unei bucurii care-ți este înăuntru, fără merit şi contribuție. Cu cât urcau, răsuflarea brazilor devenea din ce în ce mai ademenitoare şi mai stăpână.

Contactul cu pădurea şi muntele îl atrăsese în mod deosebit şi îl încântase din copilărie pe Dinu, dar, de când cu comunismul şi urmărirea, simțământul respectiv se accentuase şi dobândise valențe speciale. Nu era vorba numai de sentimentul că pătrunde într-un tărâm de refugiu, de ocrotire,

de retragere posibilă din fața primejdiei sau de o reminiscență a visului de haiducie, ci de ceva mai mult. Mai cu seamă contactul cu muntele trezea în el imaginea-idee vie a unei Românii indestructibile, la care se întorcea lăsând din ce în ce mai în urma lui starea de subjugare a țării, dezagregarea instituțiilor tradiționale, răsturnarea valorilor. Înaintând în munte, parcă trăia ecourile unui arhetip al întoarcerii la surse şi care, încet, încet sau dintr-o dată, destrăma coşmarul treaz al marii primejduiri a temeliilor.

„Această înseninare interioară, învecinată cu o anumită exaltare, nu era reductibilă nici la sentimentul unei creşteri a distanțelor şi piedicilor naturale puse între mine şi echipa de urmărire de la Bucureşti şi nici la liniştea pe care ți-ar aduce o «retragere din istorie». E adevărat că însăşi schimbarea peisajului sau pur şi simplu a locului era, cel puțin psihologic, un câştig în lunga cursă cu securiştii, dar eu ştiam că aceasta poate fi pierdută oricând, indiferent de depărtări. Pe timpul când organizația nu fusese încă depistată şi nu mă găseam pus în urmărire, prin 1948, în timp ce eram împreună cu Radu şi prietenul nostru, proprietar de stână, Petre Cotoşman, în munții Gorjului, putusem constata ambele fețe ale noii relații Munte – Puterea comunistă.

Pe de o parte, când pleca din vale echipa însoțită de miliție pentru controlul restrictiv al numărului de oi, omul lui Cotoşman de la primărie trimitea în grabă un călăreț să dea sus de veste, ca să putem buluci prin văgăuni ascunse prisosul ilegal de oi. Pe de altă parte, în ciuda perfectei reuşite a acestei operații defensive oiereşti, am aflat cum, mai târziu, cei doi ciobani tineri aduşi de Cotoşman din Ardeal, cu priviri semețe, mustăți blonde şi baionete mari la chimir, au dat Securității informații despre popasul meu şi al lui Radu la stână.

Dar şi de data aceasta povestea nu a fost chiar simplă. Cei doi ciobani care, în treacăt fie spus, erau în harță cu Cotoşman, nu i-au informat nici măcar pe jumătate corect pe securişti. Le-au vorbit despre excursioniştii Radu şi Dinu şi nimic mai mult. Era exact imaginea pe care ne-o vroisem. Nimic despre convorbirile noastre anticomuniste şi, desigur, nimic despre relația

secretă a lui Cotoşman de la primăria din vale. De altfel, ei înşişi îmi vorbiseră cu dispreț despre cei, puțini, care se «vopsiseră» în satele lor din Ardeal. «Cine să se dea cu ei? Toboşarul de la primărie sau vreun venetic!»

Deci nu numai din hlamida protectoare numai până la un punct a văilor şi stâncăriilor muntelui rezulta acea desigilare a grijii şi nici din acea încredere neumbrită şi nescindată într-o victorie finală istorică. E un adevăr în rolul adânc, poate chiar fondator, jucat în destinul neamului nostru de o îndelungată retragere din istorie, iar aceasta probabil nu se poate şterge din memoria ancestrală. Dar, dacă e să dau seama de acea exaltare misterioasă cu care se asocia revenirea în munți, ea nu era până la urmă nici satisfacția îndepărtării de valul istoriei. Nu repudierea faptei sau a lanțului de acțiuni şi suferințe în care, după o lungă absență, s-a încorporat această istorie incertă şi atât de anevoioasă, ci mai degrabă sentimentul întâlnirii cu o prezență inefabilă a însuşi duhului nealterat al istoriei şi a capacității de rezistență şi supraviețuire şi mântuire a acestui popor în istorie şi dincolo de servituțile şi întunecimile ei.

Parcă înaintam spre un centru imaterial protector al poporului căzut în robie. Nu era nici halucinația romantică şi nici simpla euforie a fricii biruite, ci o bucurie simplă şi senină, izvorâtă dintr-un instinct pe care, fără vorbe, cred că o împărtăşeau şi tovarăşii mei de urcuş."

Copil al oraşului, Nicu pătrundea în universul alpestru cu mirări şi curiozități de neofit. Dinu, rămas în chiloți de baie şi desculț, sărea din piatră în piatră în albia râului, scufundându-se din când în când în bulboanele aurii. Nicu a încercat şi el, dar s-a tras repede pe mal, cu picioarele înghețate de apa jucăuşă, când lină, când înspumată, izvorâtă din creştet de munte. Ionică Porumbaru încerca variante acrobatice. Constantin o luase înainte, retras în sine şi probabil în contemplare tăcută a peisajului care se aşeza ca un nou strat peste trecutele lui itinerarii de vară şi de iarnă pe aceste meleaguri.

Ajunşi la cabană, au trecut cu bine prima probă de scamatorie cu buletinul de identitate al lui Dinu. Vestita cabanieră Maria Magdalena lipsea. Probabil şi din cauza aceasta nu au

găsit nici un grup poposit la acel punct de acces spre vârful Retezatului, cabana fiind într-un un fel de vacanță. De ea se îngrijeau două fete, care au acceptat fără nici o ezitare înscrierea numai a trei buletine de populație în loc de patru. Singura problemă s-ar fi putut naşte din surpriza plăcută că cea mai tânără dintre fete, angajată sezonieră, era de pe undeva de la Polovragi, iar Dinu şi-a dat seama că ea cunoştea ramura gorjenească a familiei mamei lui. Sesizând la timp, a deviat convorbirea în aşa fel, încât memoria harnicei gorjence să nu fie marcată de ceva durabil în legătură cu persoana lui.

Prima zi i-a rămas însă lui Dinu în memorie prin întâlnirea neaşteptată cu un pericol cu totul diferit. Ionică a coborât înapoi, aşa cum îşi stabilise programul lui aparte. Vremea era senină şi Constantin a vrut să înceapă introducerea amicilor în masiv, cu parcurgerea Barierei lacului Galeş. Aveau nişte bascheți care făceau foarte bine priză cu stânca, mai ales pe o vreme atât de uscată. Curând au pătruns în Bariera Galeşului. Poteca se desfăşura în lungul unui perete alungit, sub care, la sute de metri, scânteia lacul azuriu. Constantin, care cândva urcase aceste drumuri, mergea înainte, urmat de Dinu şi de Nicu. Era o ordine care ținea seama şi de faptul că, din cauza unui bloc de infecție apendiculară nedepistată la timp, în copilărie, Nicu avea o atrofie musculară la un picior, la care însă îşi adaptase mersul până la a o face aproape neobservabilă. Poteca era de la început foarte îngustă, în aşa fel încât te asigurai față de prăpastia din stânga sprijinindu-te de peretele cu un petec de iarbă scurtă din dreapta. Dar poteca, şi aşa îngustă şi destul de înclinată, dispărea la un moment dat, rămânând numai coasta foarte înclinată, bine marcată, dar cerând o atenție şi un pas sigur şi din ce în ce mai încordat. Dinu şi-a dat deodată seama că ghidul lor, Constantin, nu pusese la socoteală atrofia musculară a piciorului lui Nicu. Acesta, care începuse fără nici o grijă traversarea îngustei bariere de deasupra prăpastiei, cucerit de măreția priveliştii, înainta în acelaşi ritm, în spatele lui Dinu, până când probabil că a început să simtă că ceva nu e în regulă. Devenea din ce în ce mai greu să-şi asigure pasul pe planul înclinat al Barierei Galeşului. Nicu era un om curajos, dar un muşchi atrofiat şi un

drum care nu mai era potecă şi cerea agăţarea de brâul golaş al muntelui la marginea peretelui vertical declanşaseră o îndoială: „Dinule, îmi este din ce în ce mai greu. Nu ar fi bine ca eu să mă întorc?“ Dinu nu putea să se răsucească, dar a simţit că Nicu începe să fie în pericol. Însă orice încercare de a se întoarce ar fi mărit şansele unei prăbuşiri.

Îl năpădise o mare îngrijorare care nu trebuia însă în nici un caz să se trădeze. Era de ales între alunecarea în panică (şi poate în prăpastie) şi mersul înainte, care totuşi reuşise până acum şi părea că se apropia de jumătate şi probabil că în ultima fază va putea fi cu ceva mai puţin dificil. Deci, simulând calmul deplin, i-a răspuns: „Lasă-te de poveşti. Ce a fost greu a trecut. Constantin se apropie deja de culmea sigură. Nu te grăbi şi nu-i nevoie să te tot zgâieşti în jos. Acuş, acuş!...“„În regulă. Mă ţin după tine.“

Au trecut pentru Dinu minute multe şi lungi de alarmă camuflată până când au ajuns, în sfârşit, din urmă pe Constantin la punctul unde bariera se lăţea încât puteai încăleca sau urca pe ea, privind de acum liniştiţi la lacul care toropea majestuos dedesubtul uriaşei custuri de piatră, la ceasul amiezii.

A doua zi, Nicu a rămas la cabană să-şi vindece explicabila febră musculară, cu regretul de a nu-i putea însoţi pe Dinu şi Constantin într-o tură care urma să dureze opt-nouă ore. Au pornit spre vârful Retezat, înainte de-a se lumina de ziuă. Zorile i-au găsit pe malul lacului Galeş pe care acum nu-l mai vedeau de sus, ci, după ce s-au bărbierit (Constantin îşi însuşise de la unul dintre iniţiatorii lui mai bătrâni în ale drumeţiei regula că în munte trebuie să păşeşti cu un respect care include ţinuta, bărbieritul etc.), au intrat goi, în pas alergător, şi s-au bălăcit în apa cristalină şi rece peste care încă pluteau ceţurile albe ale dimineţii.

Dinu îşi amintea de acea zi ca de un vis nesfârşit, în care mersul lor avântat de atunci se reflecta în oglinda timpului ca un zbor peste culmi la poalele cărora strălucea în gamă de culori salba de lacuri: Tăul Negru, Tăul Bârlei, Tăul Ştirbului, şi apoi Bucura, Lia, Viorica, Florica, Ana... Apoi coborârea în spirală, printr-un horn de piatră, spre întoarcerea cufundată în

tăcerile plinului, după ce poposiseră, beți de lumină, pe vârful Retezat, învăluiți de liniştea neprihănită în clipa aceea.

Excursia clandestină în Retezat, din inițiativa celor doi prieteni neorientați după ceasornicul supunerii, a însemnat pentru Dinu nu un simplu episod al lungii lui pribegii înăuntrul țării, ci şi o reînviorare a rădăcinilor rebeliunii lui. Pe harta urmăririi nu a lăsat nici o urmă.

Studentul revenit din iad

Găsindu-se, în jocul lui inegal cu Securitatea, în acea serie bună care a marcat la început perioada după moartea lui Stalin, Dinu a putut avea parte chiar şi de un revelion după toate regulile, petrecut, e adevărat, numai în patru. El, Irmgard şi Felicia (prietena ei din copilăria bucovineană), împreună cu un tânăr coleg al acesteia, angajat de curând ca desenator tehnic la acelaşi institut de proiectare. Familia lui Irmgard şi familia Feliciei întreţinuseră înainte de război relații de prietenie, ca şi alte familii germane şi române din Bucovina. Acum, familia lui Irmgard era departe, în Germania occidentală, iar părinții Feliciei locuiau în Bucureşti, în blocul în care Irmgard, cu ajutorul lor, îşi găsise, după peregrinările ei, cu identitate schimbată, prin Braşov, Timişoara şi Sibiu, un refugiu, împreună cu copilul ei.

Felicia nu ştia mai mult decât că Dinu are unele greutăți cu autoritățile. Ea era gazda în acea noapte de Anul Nou, care, în ciuda atmosferei sărbătoreşti pregătite cu caldă măiestrie de Felicia şi Irmgard, rămăsese în amintirea lui Dinu ca locul unde luase pentru prima oară cunoştință de grozăviile petrecute la închisoarea de reeducare de la Piteşti.

Prietenul Feliciei era un tânăr student, cu o figură deschisă, prietenoasă, dar palidă, luminată de ochi mari, frumoşi, în care parcă se oglindeau nişte sfieli uşor întrebătoare. Dar repede s-a dovedit că sfiala lui nu avea de-a face cu neîncrederea sau cu o reflectare a unei firi necomunicative. Stilul neconvențional de comportare al celor

trei comeseni ai lui, mai maturi şi cu o experienţă mai bogată, camaraderia spontană sub care a debutat această întâlnire, ce nu părea să fie obişnuită pentru el şi în care poate că adulmeca şi o undă de secretă solidaritate, a spart dintr-o dată o gheaţă mult mai adâncă şi mai ucigătoare decât te-ai fi aşteptat.

Fără obişnuitele apeluri la discreţie, tânărul student, a cărui paloare se trăgea dintr-o tuberculoză încă nevindecată, le-a povestit (poate că Felicia nu era cu totul neiniţiată) că nu sunt decât şase-şapte luni de când s-a întors dintr-o închisoare în care se practica împotriva unor tineri un sistem de torturi fizice şi psihice destinate totalei lor prăbuşiri interioare, suprimării personalităţii, transformării în roboţi sau animale dresate ideologic.

Se începea prin înjosire şi înfricoşare, care nu cunoşteau pauză sau limită. Cu o inventivitate satanică a metodelor de schingiuire, li se anihila tinerilor însuşi centrul de decizie şi judecată, erau aduşi la starea de supunere necondiţionată, la un fel de redundanţă a slugărniciei. Una dintre dovezile şi exerciţiile acestui servilism adus la paroxism consta în denunţarea detailată, în scris, a rudelor şi prietenilor, participarea directă la torturarea celor pe care îi iubiseră sau îi stimaseră mai mult dintre camarazii lor de detenţie, profanarea în cele mai scabroase forme a credinţei şi simbolurilor creştine etc.

Pentru a-i aduce în această stare, se recurgea la bătaie aplicată deţinuţilor tot de către deţinuţi, de la formele grosolane până la cele mai rafinate. Scufundarea cu capul în hârdăul cu urină şi fecale, interzicerea somnului prin aşezarea în genunchi în timp ce alţii te supravegheau şi te loveau cu un ciomag în cap în clipa când aţipeai; slujbe blasfemice la care erau constrânşi studenţi în teologie şi în care crucea sărutată era un phalus confecţionat din pâine şi alte materii.

Dar tocmai aceia pe care acest tânăr blând şi spontan îi numea „misticii“ sau „religioşii“ au rezistat cel mai îndelung. Câteodată au rezistat până la capăt, prinzând un moment când s-au sinucis, aruncându-se pe fereastră. El însuşi, care, din cauza tuberculozei, a fost transferat la închisoarea Gherla, unde suferinţele lui au crescut, ajunsese ca în cadrul „spovedaniei“ complete smulse prin chinuri să-l denunţe şi pe

tatăl lui, un fost plutonier, că are un revolver ascuns în pod, fapt pentru care acesta a făcut închisoare. Din cauza aceasta, când i-au dat drumul, nu mai avusese curaj să se întoarcă acasă.

Dinu şi-a dat imediat seama că se găseşte în faţa unei mărturii care (cât de incredibilă ar fi putut să-i pară altcuiva) era întru totul autentică. „Cred că atunci când v-au dat drumul v-au pus în vedere să nu suflaţi un cuvânt despre această «reeducare» luciferică." „Şi încă cum! Dar cum aş putea ţine seama, fără excepţie, de un asemenea ordin?" „Sunteţi un exemplu al insuccesului lor." „Acum câteva zile, m-am întâlnit, cu totul neaşteptat, pe stradă, cu unul dintre schingiuitori, aflat acum şi el în libertate. M-a întrebat dacă îl urăsc. I-am răspuns că nu, pentru că am rămas creştin şi după «Piteşti»."

Două întâlniri şi o sinucidere

Cu timpul, după ce se retrăseseră de la Braşov şi Sinaia, prietenii lui Dinu obţinuseră – în sistemul lor de lucru semiparticular, sub egidă cooperatistă sau în colaborare cu nişte colective particulare înscrise legal, care supraviețuiseră, rămăşiţe antediluviene minuscule, discrete, dar de o trăinicie incredibilă – o serie de contracte de execuţie la Bucureşti şi Constanţa. Cele de la Constanţa priveau unele detalii de finisaj interior la un imobil construit de armată cu destinaţia de casă de oaspeţi pentru ofiţeri din Pactul de la Varşovia. Şi de data aceasta, cei de la Serviciul Tehnic al Armatei de la Bucureşti se găseau sub mare presiune de timp şi se comportau cu o neobişnuită lipsă de birocratism. La care, în cazul lui Radu şi Vlad, poate contribuise încrederea şi simpatia maiorului amintit. Oricum, naturaleţea mergând până la un nonconformism surâzător al celor doi tineri ingineri civili, în loc să le strice, continua să le deschidă cu uşurinţă uşile. Băieţii spărseseră cenuşiul inevitabil al rutinei profesionale desfăşurate sub ritualul cotidian al disciplinei şi gradelor militare, dar o făcuseră într-un stil care nu părea a fi resimţit ca o intruziune care ar putea leza spiritul de corp şi rosturile interioare ale armatei, ci

ca aducând o pală înviorătoare de franchețe bărbătească, cu un perceptibil subton de umor antiideologic.

La un moment dat, întregul serviciu se afla sub şocul constatării că acea prestigioasă casă de oaspeți pentru ofițeri superiori străini nu îndeplinea o elementară condiție de discreție şi securitate: nu fuseseră prevăzute jaluzele. Iar când le-au căutat pe piață, s-a constatat că cele de calitate corespunzătoare nu se mai fabricau de mult în România. Prima înaltă vizită bătea la uşă. Termenele proiectului fuseseră şi aşa depăşite. Chestiunea cu jaluzelele risca să se transforme într-o catastrofă tehnică şi protocolară. Maiorul a apelat la Vlad, spunându-i că însuşi şeful Serviciului Tehnic, generalul, vrea să-i ceară părerea. Întrevederea a fost scurtă şi eficientă:

„Tovarăşe inginer, ştiți că ne aflăm într-un impas. S-au epuizat toate încercările de a procura jaluzelele necesare. Ele nu există în comerțul nostru de stat. Dar mai suntem strânşi cu uşa de data întâlnirii care va avea loc. Credeți că ar exista o posibilitate să le confecționăm cu meseriaşi de specialitate? Pot fi găsiți tehnicienii necesari? Şi, în caz că „da", ar avea ei materialele trebuincioase?"

„Domnule general, totul este chestiune de bani. Dacă ne-ați pune la dispoziție sumele necesare, am putea să vă confecționăm şi o bombă atomică. Există oameni care au lucrat cândva în atelierele firmei care furniza jaluzele de prima calitate în Bucureştiul de dinainte de război. Am un meşter care a avut propriul lui atelier de specialitate. Dar de mult s-a reprofilat. Am cercetat şi sunt convins că putem rezolva problema cu ajutorul lui. Dacă doriți, în 24 de ore avem devizul estimativ. Iar dacă îl aprobați, oaspeții dumneavoastră vor dispune de jaluzele funcționabile, sigure şi elegante."

„Cu bomba atomică o mai amânăm!... Dar cu jaluzelele vă rog să-i dați drumul de urgență. Tovarăşul maior vă va înlesni aprobările şi formele necesare."

De când cu fuga precipitată de la Sinaia, Dinu dispăruse nu numai din zonă, dar şi din orice stat de salarii al Cooperativei Tehnica Generală. Trecuse destul timp pentru a se putea trage concluzia că firul de apă pe care îl urmaseră

securiştii atunci se îngropase în nisip. Situaţie confirmată şi de bâjbâielile lor ulterioare, de altfel inutile, la un punct de mici lucrări contractate de Radu şi Vlad cu MFA-ul la Bucureşti, tentative informative întrerupte după ce maiorul MFA, probabil ajutat de conjunctura specială creată şi la noi de moartea lui Stalin, interzisese categoric orice acces neautorizat în spaţiul de lucrări destinate armatei.

Radu şi Vlad îşi putuseră permite să-l facă atent pe maiorul MFA pentru că, pe de o parte, Dinu dispăruse şi aşa cu adevărat de pe firmamentul cooperativei, iar, pe de altă parte, procedând astfel, jucau cartea unei candori cu atât mai rodnice cu cât de fapt ei îşi continuau neabătuţi relaţiile lor strânse, chiar dacă în parte secrete, şi nu încetau să colaboreze şi să-l ajute pe Dinu. După şocul şi virajele periculoase iniţiale şi sub influenţa „destinderii" mijite în 1954, întreg grupul nu abandonase tacticile conspirative, dar le utiliza cu ceva mai multă culanţă faţă de sine. La care se adăuga totuşi şi tentaţia naturală de a sfida cumva pericolul, de a nu ceda în faţa necesităţii represive, totul izvorând de fapt din refuzul fundamental de a accepta „schimbarea la faţă sovieto-comunistă a României." Această „schimbare la faţă" părea să fie acum ea însăşi constrânsă la o metamorfoză, dictată de criza de putere din Rusia şi de meteorologia diplomaţiei internaţionale. Anticomunismul, care la vremea aceea era nu o doctrină sau o atitudine deliberată, ci o stare de spirit spontană şi multiformă în manifestările ei, cu care te puteai întâlni în toate clasele sociale, începea să pară a fi confirmat de însuşi mersul cel mai recent al istoriei, adică tocmai de-a-ndoaselea de ce profeţise materialismul istoric, de la înalta teorie până la învăţământul de partid. Pentru un timp, viitorul părea că începe să le scape printre degete, iar „reacţionarii" simţeau cum vântul le umflă pânzele.

Dinu nu-şi putea permite mari abateri de la strategia vieţii în clandestinitate, dar nici el nu era imun la efluviile noilor speranţe. Ceea ce cu câteva luni mai înainte ar fi fost tabu, reapariţia lui, chiar numai pur nominală, pe un stat de plată al unor lucrări executate de echipele temporare folosite de Radu, Vlad sau Nicu pe unul din şantierele lor, în amintitul regim

particular, începea să redevină o posibilitate. Însăşi reînviorarea acelor colective particulare oficiale de lucrări de construcţii, zidărie etc. cu ajutorul cărora îşi găsiseră în unele cazuri o formulă legală de funcţionare Radu, Vlad şi Nicu, chiar şi cu participarea temporară şi parţială a prietenului Constantin, care în acelaşi timp era arhitect salariat de stat, era unul dintre semnele optimismului prudent, dar crescând.

Dintre cele două colective particulare prietene, unul fusese în mod surprinzător salvat, de-a lungul timpurilor grele pentru comunitatea germană, de un german care îl conducea abil şi autoritar, remarcându-se de la prima vedere prin sobra eleganţă vestimentară şi virtuţile seriozităţii uşor rigide, ale disciplinei şi corectitudinii. Celălalt colectiv particular constituia nu numai o rămăşiţă a economiei precomuniste, ci şi un remarcabil model de supravieţuire a României de altădată. Era condus de doi fraţi, dintre care cel mai tânăr îi recunoştea din plin întâietatea celuilalt, nu numai plusul lui de experienţă, ci şi de înţelepciune şi autoritate morală. Amândoi erau profund religioşi, comportându-se şi manifestându-se ca fii ai Bisericii, fără nici un rabat politic. Colectivul acesta particular era în fond o mică întreprindere tradiţională de familie creştină funcţionând în mijlocul unei lumi dirijate de „dictatura proletariatului."

Prietenii găsiseră deci formule şi formaţiuni de lucru prelungind vechiul lor stil de neîncadrare în reţeaua administrativă şi politică de stat şi, luându-şi puţin avânt, au fost cu toţii de acord că îşi pot permite, cel puţin pentru o perioadă de timp, să-l treacă pe Dinu pe un stat de plată, ca lucrător de specialitate „stucator", la şantierul de la Constanţa. Acolo, Radu şi Nicu instalaseră şefi de echipă bine cunoscuţi şi de încredere, care trebuiau să execute lucrări de prima calitate, necesitând înaltă calificare, iar plata era neobişnuit de generoasă. Dar, ca totul să meargă bine, tehnic şi administrativ, Radu şi Nicu se găseau mereu în luptă cu timpul, cu sistemele rigide de normare, cu ciocnirile de orgolii şi interese, neuitându-se nici intermediarii, cu presiunile beneficiarilor legali, care erau şi ei, la rândul lor, presaţi de şefii lor. Aşa că salariul neneglijabil al „stucatorului" Dinu, care, de fapt, nu cunoştea decât numele

acestei meserii, avea de împlinit anumite goluri inevitabile într-o operație în care de multe ori pe omul de specialitate nu îl puteai plăti decât dacă îi adăugai ceva substanțial peste ceea ce îți permitea legea să îi dai pe statul legal de salarii.

Deci, un timp, fantoma lui Dinu a lucrat la Constanța, el nedepășind de fapt fiziceşte perimetrul Bucureştiului. Dar numele şi producția lui figurau ferm în situațiile şi statele de salarii de la Constanța, semnătura de primire neconstituind nici o problemă. Totuşi a venit şi ziua când, cel puțin o dată, a fost nevoie să apară şi el în carne şi oase la biroul de plată al lucrărilor de la Constanța. Câteva minute de zăbovire la un ghişeu, o semnătură în fața unui casier necunoscut, care nu va avea nici un motiv să viseze urât la noapte, pe urmă o stânga-mprejur, cât mai nepăsător şi rece, şi în sfârşit întoarcerea de urgență la Bucureşti, căci, dacă o noapte sau chiar două ai putut să dormi la hotel neînscris, trecând de cerberul de la poartă, amestecat în grupul foarte bine dispus al titularilor camerelor veniți în trombă, Nicu, Radu, Constantin, amicul Mielu, la oră foarte înaintată şi într-o stare bahică atât de triumfătoare, încât chiar şi un portar mai puțin amical ar fi putut greşi numărătoarea, de acum străvechiul port la mare şi pe deasupra şi zonă supravegheată de frontieră nu mai avea cum să te găzduiască.

Dar atât de scurta şedere la Constanța i-a prilejuit surghiunitului din strada Visarion 7 întâlniri cu ecou prelungit. În primul rând, însăşi descoperirea acestei lumi necunoscute, de port maritim, jumătate marinărească, jumătate interlopă, cu bănuite firide securiste, dar populată de tipi ai căror muşchi exersați şi ochi inexpresivi adeseori parcă sfidau convențiile şi supunerea celor legați de legea pământului. Pe urmă, patina unui trecut cosmopolit, care îi preexistase şi îi supraviețuia comunizării, de altfel mai fățişe şi deci mai grosolane aici, dar, cel puțin în imaginația lui Dinu, iremediabil subminată de viziunea nesfârşită a mării şi de duhurile antice.

Pe acest fundal, în care comunismul se putea rosti şi exercita mai răspicat şi mai brutal, dar condamnat să se înfrunte zadarnic, de data aceasta cu un element cosmic şi cu o istorie elementară, Dinu a mai trăit şi două întâlniri cu persoane

aparte, una dorită, cealaltă întâmplătoare. Avea adresa şi numărul de telefon al acelei rude prin alianță, născut la poalele munților Gorjului, trecut printr-o studenție legionară şi care, în preajma lui 23 august 1944, îi vorbise deschis proaspătului student de atunci, Dinu, simpatizant al Aliaților, nu despre victoria libertății pe care o spera el, ci despre o lungă perioadă de întunecime istorică, pentru care camarazii lui Cornea se pregăteau, unii făcând deja planuri de retragere şi rezistență armată în munți.

Dumitru Cornea era medic veterinar şi se stabilise între timp la Constanța, unde era căsătorit cu o doctoriță pe care o cunoscuse pe timpul când ea îşi făcea stagiul în Oltenia. Relațiile lui Dinu cu cei doi datau din perioada olteană şi păstrau ceva din simpatia reciprocă şi gustul lungilor dialoguri juvenile de atunci. Dar, telefonându-i din Constanța, Dinu şi-a dat seama că Dumitru Cornea ar prefera să-l vadă între patru ochi. L-a aşteptat acasă la o oră când soția era încă la serviciu şi, pe urmă, au rătăcit pe nişte străzi din vechiul oraş. Dumitru Cornea i-a arătat cabinetul lui veterinar, au poposit la o cârciumă. Cât de puțină experiență poseda Dinu la vremea aceea în acest domeniu, şi-a dat totuşi repede seama că Dumitru trecea printr-o depresiune:

„Dinule, eu îmi iubesc meseria, animalele pe care le tratez, mă înțeleg bine cu cei cu care am de-a face, în special cu oamenii simpli şi cu țăranii din regiune. Mă simpatizează şi au încredere în mine. Dar întreaga atmosferă, aglomerarea asta anonimă, miile de complicații, artificialități, fuga de linişte, gesturile inutile, agitația fără sens mă apasă. E o viață falsă şi fără bucurie. A fost un drum lung de la târguşorul de munte de unde am plecat, până aici. Regret că l-am făcut. Dacă aş fi rămas acolo, nu mi-aş fi putut pierde împăcarea elementară cu lumea şi, probabil, nici o anumită muzică interioară, care a amuțit. Vise neagitate şi frumoase am din ce în ce mai rar, dar când totuşi mă vizitează, mă văd acasă ieşind pe prispă în răcoarea dimineții, nu în pijama, ci într-o cămaşă de noapte, pe care o dezbrac încet, încet, ca într-un ritual, pe urmă mă spăl la cişmea, din cap până în picioare, şi, deodată, scena se schimbă

şi mă găsesc pe o coastă lină, cosind cu gesturi largi şi cu nările mângâiate de mirosul florilor şi al fânului proaspăt. ·Cred că numai dacă aş putea schimba visul acesta în realitate, aş mai putea fi fericit – şi anume până la capăt. Dar nu există nici un drum de întoarcere... Sunt lucruri greu de înţeles şi pe care nu le spun nimănui. Am şi eu un prilej să mă descarc la tine. Ca şi cum nu ţi-ar ajunge ale tale."

„Cred că te pot înţelege bine. Dar poate că visul acela nu e chiar atât de irealizabil, numai că într-un alt fel. A început să se mişte ceva în lume."

„Şi despre asta vroiam neapărat să vorbesc cu tine. Adică despre un alt fel de vis, cel al eliberării. Şi, în privinţa aceasta, am mari greutăţi, anume cu camarazii mei de pe aici, cu care desigur am rămas în contact. Încerc să-i conving că trebuie să recunoaştem realitatea. Cel puţin pentru un timp previzibil nu există nici o şansă de eliberare a noastră de comunism. Occidentul nu va risca nici un gest concret, ofensiv, iar ruşii, bazaţi şi pe înţelegerile anterioare şi pe pericolul comun nuclear, nu vor ceda nimic din ce au obţinut la sfârşitul războiului. A venit timpul luciditătii, cât ar fi ea de dureroasă. Şi ea ne impune reconsiderarea tuturor strategiilor de până acum. O înghetare a acţiunilor şi a eforturilor de organizare. Nu supunere interioară, ci abţinere de la fapte şi proiecte care nu pot da alte rezultate decât distrugerea noastră."

„Cred că în ultimii ani, parcurgând mai repede decât unii camarazi ai tăi acest proces de trezire la un realism necesar, tu eşti înclinat să-i tragi ultimele consecinţe logice, tocmai într-un timp când imobilismul postbelic începe să se clatine, mai ales în urma morţii lui Stalin, garantul suprem al statu-quo-ului. Prudenţă da, dar abandon nu. Mai ales când duşmanul începe să aibă greutăţi la el acasă."

„Greutăţile la care te referi nu sunt de natură a schimba sistemul şi nici imperialismul respectiv. Eu mă găsesc în situaţia absurdă că securiştii, care îmi cunosc trecutul politic, mi-au tot dat ocolul şi pe urmă au început să mă hărţuiască, întrebându-mă despre camarazii mei din zonă, despre moralul, ideile, voinţa lor reacţionară, iar eu îi mint pe securişti că ei nu

mai au nici un gând de acțiune, adică tocmai ceea ce eu încerc să-i conving pe camarazi, dar fără succes. Dinule, ăştia vor să ne distrugă, cu şi fără motiv. Dar cel puțin noi să nu le oferim motivul sau pretextul, mai ales când inutilitatea actului nostru e evidentă. Te rog, ține seama de acest tragic impas. Tu şi prietenii tăi. Renunțați la ceea ce, în fond, echivalează cu o sinucidere îngropată într-o istorie împietrită."

„Îți promit că voi fi prudent. Mai ales că împărtăşesc scepticismul tău cu privire la o acțiune curajoasă de eliberare din partea Occidentului. În schimb, cred din ce în ce mai mult că eliberarea noastră nu va veni din Apus, ci, până la urmă, dinspre Răsărit, prin căderea sistemului sovietic, printr-o modificare istorică izvorâtă din criza, din zguduirea Marii Închisori a Popoarelor. Înfrângerea nu va veni din țeava puştii occidentale, ci din caracterul antireligios şi antiuman al comunismului. Occidentul ne-ar putea ajuta, dar nu elibera... Lupta nu poate înceta."

Nu a trecut mult şi Cornea a murit subit. S-a vorbit de un stop cardiac, la capătul unei gripe făcute pe picioare. Din convorbirea de atunci şi din ce a mai aflat Dinu mai târziu de la o mătuşă a lui Cornea, din Bucureşti, pe care a vizitat-o pentru a discuta posibilitatea de a sta câtva timp ascuns la ea, Dinu era înclinat să creadă că, de fapt, Cornea se sinucisese ca urmare a acelei deprimări constatate atunci, în convorbirea lor de la Constanța, şi sub presiunile continue ale Securității, care ar fi vrut să-l folosească împotriva camarazilor lui. Acest uriaş, făcut parcă numai din oase şi muşchi, cu ochi mari, calzi şi melancolici şi care îngrijea şi opera animalele cu o forță învăluită în tandrețe, era pătruns de o lealitate înnăscută şi necondiționată.

„Destinul a făcut ca Securitatea – probabil tocmai pentru că în mod instinctiv adulmecase infinita lui onestitate – să încerce, cu perseverență animalică, imposibila lui convertire la trădare (cât de mici ar fi fost primii paşi solicitați de la el în această direcție). Or, pentru Cornea, cea mai infimă nelealitate ar fi echivalat cu suprimarea sensului. A preferat să se suprime pe sine. Îmi vorbise în treacăt de stricnina pe care o avea în permanență în dulăpiorul cabinetului său veterinar."

Seara, prietenii lui Dinu l-au luat cu ei să mănânce la vechiul restaurant de pe malul mării, Cazinoul, mare şi elegant, dar aproape cu desăvârşire gol. Noaptea marină senină de afară, liniştea ireală din restaurantul luxos prin care câţiva chelneri se mişcau ca nişte fantome tăcute, vinul bun care urca prin vine ca o putere suavă şi atemporală... Aprinşi, dar calmi, gustau clipa suspendată între ameninţările uitate ale prezentului şi o victorie care parcă începuse să le zâmbească prin vălul enigmatic al istoriei pe care o urau şi o iubeau în acelaşi timp. În noaptea aceea, comunismul rămăsese pe afară, ca un strigoi periculos, dar căruia cineva e pe cale să-i vâre un ţăruş în inimă. Încercau în dinţi aurul ideilor, îşi aminteau isprăvile adolescenţei comune, se hârjoneau ca nişte căţelandri care se muşcă în glumă, dar care ar fi devenit periculoşi dacă altul s-ar fi băgat între ei să le tulbure lupta purtată alene.

Şi totuşi cineva a intervenit într-un fel care l-a introdus instantaneu în acel joc. De vreo jumătate de oră, singurătatea însufleţită a mesei lor, în localul care altfel parcă ar fi trebuit să se pregătească de culcare, a fost nu întreruptă, dar flancată de un grup de şapte-opt marinari străini care au luat loc la o masă, intrând şi ei în ritualul cvasimecanic al acelui restaurant care semăna cu un decor într-un teatru aflat în vacanţă.

Prietenii lui Dinu îşi gustau propria lor piesă de teatru, ignorând de mult decorul, când, de la masa pierdută în vastitatea tăcută, s-a ridicat un ofiţer de marină care s-a îndreptat spre ei, li s-a prezentat simplu şi cu o jovialitate discretă: „Sunt căpitan de vas comercial italian. I-am însoţit pe tinerii mei marinari şi m-aş simţi onorat dacă m-aţi accepta o clipa la masa dumneavoastră. Dacă nu vă deranjează, am putea bea un scurt pahar şi schimba câteva cuvinte."

Băieţilor le-a fost din prima clipă plăcut micul, vioiul ofiţer de marină, ferm în mişcări şi graţios în vorbirea lui italiană, iar clipa elegant solicitată de el s-a prelungit până la închiderea localului. Le-a spus că în timpul războiului fusese comandant de submarin. De la început, nu a fost nici o reţinere de ambele părţi. Când i-au spus că ei nu sunt comunişti, ci

regaliști, maiorul, căci acesta era gradul din armată al actualului căpitan de vas comercial, le-a spus că și el este monarhist și le-a arătat coroana regală italiană pe care o avea gravată în piatra inelului pe care îl purta. I-au vorbit pe îndelete despre teroarea comunistă. „Dacă Italia ar fi câștigat războiul, dumneavoastră nu v-ați găsi în situația aceasta."

Discuția nu s-a mărginit la politica mondială, ci a îmbrățișat multe aspecte ale istoriei postbelice. Aveau în fața lor un fost comandant participant la războiul submarin din Mediterană, de partea Axei, dar fără să fi fost fascist, care supraviețuise bătăliei, era de acord cu democrația, dar nu cu comunismul. S-au aliat peste sticlele golite cu exuberanță latină și, dacă dincolo de masa lor nu ar fi domnit comunismul și împărțirea lumii, poate că în noaptea aceea s-ar fi putut întemeia o prietenie. Ofițerul de marină italian era încă bun conviv de chef, dar minte lucidă și fire luptătoare. Le-a mulțumit pentru încrederea acordată. Erau bucuroși de acest bun prilej de a informa un occidental inimos despre dictatura ce se încerca a fi ocultată. Domnea nu numai entuziasmul libațiunii, ci și o solidaritate spirituală între marinarul din țara vest-europeană cu cel mai puternic partid comunist și tinerii anticomuniști români cu care i se încrucișaseră drumurile. Și el și ei, pe drept, nici nu vroiseră să știe de eternele poveşti cu agenți și contraagenți, în acea noapte constănțeană cu lună plină.

Alexandru Dumitrescu-Colteşti şi Radu Livezeanu

„Spiritul de la Geneva" adia până pe malurile Dâmboviței. Chiar și pesimiștii, scepticii și înfricoșații cronici începuseră să ia în gură formula magică consfințită „la vârf", la un pahar de whisky sau de votcă, de marii inițiați, de calibru mic-burghez, ai treburilor lumii. „Vine destinderea mare", te asigurau și se asigurau pe ei înșiși unchi joviali, bărbați politici și apolitici, oameni cumsecade și lichele veșnic istețe, începând să se

scuture uşurel de teroare, ca de o îndelungată astenie postgripală. Până una alta, mai ieşea unul sau altul din închisoare. Era vorba de deţinuţi cu pedepse politice mai mici sau de eliberări mai timpurii din motive medicale.

Dinu îl întâlnise la un restaurant dietetic din Bucureşti pe fostul preşedinte al Partidului Naţional Ţărănesc din Vâlcea, Alexandru Dumitrescu-Colteşti. O bucurie neaşteptată, urmată de câteva convorbiri mai lungi cu acest avocat de origine ţărănească şi de remarcabilă cultură şi rafinament intelectual. Un epicurean cu sensibilitate literară, un realist capabil să se transforme în tribun înflăcărat, un abil, omenos şi plin de umor. Mânuitorul ingenios până la sofisticare al articolelor de lege scrisese în tinereţe, înainte de război, un roman de anticipaţie, intitulat „Noul Adam", în care zugrăvea o metropolă gigantică şi tentaculară a viitorului, o supercivilizaţie din ce în ce mai strict reglementată şi mai depersonalizată, din care un mic revoltat, Noul Adam, trebuie să evadeze. Fostul şef al PNŢ-ului vâlcean era un temperamental care însă îl studiase pe Macchiavelli, un tactician care îşi avea clipele lui de sentimentalism.

Dinu luptase în strânsă legătură cu el şi cu Radu Livezeanu, secretarul general al PNŢ, în campania electorală din 1946, organizaţia din Vâlcea adoptând atunci, în ciuda constrângerilor comuniste, o strategie net ofensivă. Cei doi şefi de organizaţie colaboraseră foarte strâns cu tinerii. De altfel, comuna Colteşti, de unde se trăgea şeful PNŢ-ului din Vâlcea, era vecină cu comuna Alunu, de unde bunicul lui Dinu îl ajutase cândva pe Alexandru Dumitrescu-Colteşti să-şi facă studiile la Bucureşti. Dar nu trecutul familial, ci mai ales marea ciocnire a libertăţii cu dictatura îi unise pe cei doi. La care se adăuga o comunicare intelectuală pe care o apreciau reciproc. Alexandru Dumitrescu-Colteşti avea încredere deplină în Dinu.

De la el a aflat acesta pentru prima oară despre emisari trimişi şi încercările care se făcuseră în închisoare de a-l determina pe Iuliu Maniu să intre într-un dialog de (aparentă) reconciliere cu guvernul comunist şi despre refuzul şi moartea

ascetică a acestuia. Şi pe Alexandru Dumitrescu-Colteşti căutaseră să-l domesticească, transportându-l din închisoare să vadă ceva din „realizările regimului."

Plăcerea scurtei reîntâlniri cu acest bun român, om complex, rămas întru totul fidel lui Iuliu Maniu şi Ion Mihalache, în ciuda oricăror meandre forţate, era umbrită la Dinu de faptul că el nu putea să-i spună tot adevărul în ceea ce privea condiţia lui de „fugar" căutat de Securitate. Nu că ar fi existat cel mai mic pericol de denunţ, dar tocmai „omisiunea de denunţ" ar fi devenit imediat infracţiunea gravă sub incidenţia căreia ar fi intrat Alexandru Dumitrescu-Colteşti. De aici şi greutăţile suplimentare ale neacceptării reluării unei legături „normale" sau ale evitării angajării în proiecte de creaţie culturală care, indiferent că şi aşa s-au dovedit utopice, erau excluse principial şi *de facto* din perspectiva lui Dinu. A fost o scurtă şi însorită întâlnire. Pe urmă, Dinu a dispărut din raza vizuală a lui Alexandru Dumitrescu-Colteşti, iar acesta din urmă nu a trecut mult şi s-a reîntors în închisoare. Aceeaşi soartă a avut-o şi Radu Livezeanu, a cărui inteligenţă şi curaj erau ascuţite ca o sabie.

Amintiri despre generalul Rădescu şi o întâlnire cu Zaharia Stancu

Securiştii îi pierduseră urma. Tentativele de ieşire în lume ale urmaşilor lui Stalin descumpăniseră întrucâtva şi încetiniseră maşinăria represiunii chiar şi în România. Ascunzătoarea lui Dinu funcţionase bine. Aşa că a continuat să-şi permită unele ieşiri din cochilie. Le făcea cu acea neconvenţionalitate iconoclastă faţă de statul poliţienesc de care se poate bucura un om care şi-a ars toate punţile de întoarcere şi care ştia pe propria piele că principialul „contact social" al lui Jean-Jacques Rousseau nu are nici un loc în capul conducătorilor zilei.

Aflase întâmplător că într-o carte de amintiri, scriitorul Zaharia Stancu povestea despre o întâlnire cu un colonel în trenul în care călătorea spre lagărul de la Târgu Jiu, în timpul războiului, sub paza unui agent al Siguranței Generale. Despre acea întâlnire, Dinu ştia din relatarea pe care i-o făcuse la vremea sa colonelul respectiv. Zaharia Stancu se găsea într-un compartiment de clasa I şi, atunci când agentul ieşise până afară, colonelul acela, care simțise ceva, l-a întrebat pe scriitor; Zaharia Stancu spunându-i adevărul, colonelul de jandarmi i-a precizat că şi el călătoreşte tot spre Târgu Jiu, tocmai pentru a participa la prima întrunire a unei comisii înființate pentru a lua în considerare plângerile din ce în ce mai numeroase ale unor internați acolo, care descriau drept neîntemeiată deținerea lor. Colonelul i-a spus că îi va cere agentului de Siguranță să nu-i mai stea în coastă lui Zaharia Stancu, ci să se mute într-un alt compartiment, ceea ce s-a şi întâmplat. Au mai schimbat câteva cuvinte şi, după câtva timp, a intrat în compartiment un general cu care colonelul părea că se cunoaşte mai de mult. Cei doi nu s-au sfiit de prezența lui Zaharia Stancu şi au discutat critic despre aumite greşeli făcute de guvern, inclusiv despre angajarea prea adâncă în războiul dus de Germania în Uniunea Sovietică. După ce generalul a coborât la una dintre gări, Zaharia Stancu relata în cartea lui că i-a spus colonelului: „Domnule colonel, eu sunt trimis în lagăr pe motive destul de obscure. Cred că dacă mi-aş fi permis să vorbesc, cum ați făcut-o cu partenerul dumneavoastră de discuție, m-ar fi trimis în fața Curții Marțiale.“ „Probabil“, i-a răspuns colonelul, „dar cu noi nu se poate proceda chiar aşa. În orice caz, vă sfătuiesc să redactați un memoriu până la următoarea şedință a comisiei şi vă promit că el va fi analizat cum se cuvine, pentru a se obține punerea în libertate.“

Zaharia Stancu îşi încheia acel pasaj de amintiri scriind că la scurt timp a aflat că acel colonel a murit subit din cauza unui atac de cord, survenit în trenul în care tocmai se urcase pentru a veni să participe la comisia de examinare a reclamațiilor internaților din lagărul de la Târgu Jiu (unde se găseau comunişti, legionari, precum şi opozanți din alte formațiuni politice etc.).

De pildă, tatăl său îi povestea lui Dinu că îl găsise internat în lagăr pe generalul Nicolae Rădescu, care era mai în vârstă decât el şi căruia îi fusese, ca sublocotenent, subaltern în primul război mondial. Abia întors de la Târgu Jiu, i-a redat lui Dinu ceva din discuţia avută cu generalul Nicolae Rădescu într-un mod care a înflăcărat imaginaţia liceanului antigerman de atunci: „Domnule general, nu mi-aş fi închipuit să vă găsesc aici. Cum de s-a putut aşa ceva?" „Dragul meu, nu ştiu dacă ai aflat sau nu că ambasadorul german Manfred von Killinger a ţinut un discurs în care a făcut observaţii critice ireverenţioase despre vechea clasă politică şi despre familia regală, care au împins România împotriva Germaniei în primul război mondial. I-am scris imediat, spunându-i că, întrucât a insultat-o pe răposata Regina Maria, căreia eu i-am fost aghiotant în acel război, să se considere pălmuit de mine şi, dacă este un om de onoare, să mă provoace la duel. Nu m-a provocat la duel, în schimb, probabil că s-a plâns la guvern, căci, la scurt timp, m-am pomenit acasă cu doi agenţi care m-au rugat politicos să-mi fac bagajele şi să-i însoţesc spre lagărul de la Târgu Jiu, unde vom merge cu trenul. Ei au ordin să mă predea mâine acolo. «Măi băieţi, cum vă închipuiţi că eu mă las dus cu pază? Mă prezint singur acolo.» «Domnule general, noi avem ordin şi o foaie de drum în care sunteţi trecut şi dumneavoastră.» «Uite ce e. Daţi-o-ncolo de foaie de drum! Vă plătesc eu două bilete separate. Uite banii aici şi ne întâlnim mâine la ora stabilită, la poarta lagărului, unde vom intra împreună. Eu mă pregătesc în linişte şi vin singur!» Au înţeles că altfel nu merge, iar eu m-am prezentat punctual la întâlnire la Târgu Jiu."

La întrebarea tatălui lui Dinu, ce ar putea face pentru el sau dacă are vreo plângere, Nicolae Rădescu i-a răspuns: „Sunt tratat ca şi ceilalţi aflaţi în lagăr. Mâncarea este suficientă, dar eu sunt obişnuit să mănânc mai mult peşte şi asta nu se găteşte în lagăr. Dacă s-ar putea să-mi aducă la prânz peşte de la un restaurant, bineînţeles pe banii mei, m-aş bucura." Tatăl lui Dinu a obţinut ca generalului Nicolae Rădescu să i se aducă zilnic mâncare de peşte de la unul dintre restaurantele din Târgu Jiu.

Întâmplarea a făcut ca, la câtva timp după moartea tatălui său, Dinu, care abia terminase liceul, să facă o scurtă călătorie la Târgu Jiu. Aşezându-se să ia masa la un restaurant din oraş, chelnerul l-a rugat să-l scuze câteva minute, pentru că tocmai a venit cineva de la lagăr să ia prânzul pentru un internat politic: „E o persoană importantă şi zilnic, la ora asta, vin să ridice sufertaşul pentru el. Întotdeauna peşte."

Dinu avusese o întâlnire la nişte prieteni la Bucureşti cu mama lui, care locuia la Râmnicu Vâlcea şi, cu acel prilej, încercase să o pregătească, pe cât cu putinţă şi fără a o înfricoşa prea mult, pentru o lungă despărţire. Nu îi spusese că este căutat de Securitate şi nici că nu exista alternativă decât întreruperea relaţiilor. „Eu m-am gândit că ar fi mai bine ca pentru un timp să mă dau la fund. Îmi pot permite să nu am un serviciu. Am prieteni care mă pot ajuta. La nevoie, mai lucrez la nişte traduceri, dar nu sub numele meu. Am deci privilegiul de a-mi permite să ies din sfera de observaţie a Securităţii şi de a nu putea fi găsit în cazul în care aş ajunge pe vreo listă de arestări, de exemplu pentru activitatea naţional-ţărănistă din trecut. Nu vreau ca, la o adică, să mă ia ca din oală. Iar tu, dacă ai fi cumva întrebată, să poţi spune liniştită că nu ştii pe unde mă găsesc. E un fel de medicină preventivă. Nu va dura mult şi tu vei şti că eu însumi am adoptat această strategie pentru a evita orice riscuri. E poate un exces de prudenţă şi e păcat că va trebui probabil să nu ne vedem până când voi considera că situaţia s-a îmbunătăţit, dar vei avea veşti de la mine şi poţi fi convinsă că în felul acesta am redus la minimum riscurile mele."

Mama lui Dinu era o fiinţă foarte sensibilă şi temătoare. Pentru a o cruţa, Dinu încerca pe de o parte să nu o lase complet nepregătită, pe de altă parte, fără a-i spune tot adevărul, să îi prezinte dispariţia lui nu ca efect al unui pericol deja declanşat, ci ca pe o măsură menită să anuleze primejdiile potenţiale de care ea era şi aşa prea conştientă. Îi citea în ochi greaua întrebare umbrită de grijă şi tristeţe şi, ştiind cât de prompt îi lucra inteligenţa şi imaginaţia, căuta să-i furnizeze motive cât mai plauzibile şi argumente cât mai liniştitoare pentru o despărţire; era ultimul lucru pe care inima ei l-ar fi

acceptat dacă nu reuşea să i-o prezinte ca pe o ingenioasă metodă inventată de el însuşi pentru a se pune la adăpost, pentru mai multă siguranță, pentru ajungerea fără prea multe riscuri la limanul dorit de amândoi, al încetării stării de teroare fățișă sau implicită. Nu putea conta pe o reuşită completă şi, cu atât mai puțin, de durată în liniştirea ei, dar, dincolo de ghimpii tuturor fricilor şi îndoielilor, ea avea încredere nu neapărat în înțelepciunea, ci într-o anumită „inteligență" a lui şi totul suna ca o rețetă abilă contra maşinațiilor malefice ale opresiunii comuniste care îi provocau în egală măsură oroare, teamă şi dispreț. Fiul ei poate că îşi confecționase un scut protector şi deocamdată grija de a-l şti ferit părea să țină în frâu durerea despărțirii pe un timp greu de prevăzut. Ea trăia dintr-o pensie de pe urma soțului mort în timpul şi din cauza serviciului înainte de instaurarea comunismului.

La scurt timp după ce Dinu o pregătise în oarecare măsură şi cu multe menajamente pentru cele ce vor urma din cauza căutării lui de către Securitate, ea a mai primit o lovitură. S-a luat măsura de a nu i se mai plăti nici o pensie pe motivul că soțul fusese ofițer de jandarmi, deci făcuse parte din aparatul de opresiune a clasei muncitoare. Dinu s-a hotărât să încerce să o ajute de la distanță. A vorbit cu un avocat care fusese un admirator al tatălui lui şi căruia îi putea destăinui noua grijă pentru că făcea parte dintre puținii inițiați asupra situației lui reale. Avocatul s-a oferit imediat să alcătuiască un memoriu în numele mamei lui Dinu, la care să anexeze diferite mărturii despre trecutul ireproşabil şi atitudinea neobişnuit de democratică a fostului colonel de jandarmi, inclusiv față de el însuşi, care făcuse politică de stânga sub vechiul regim. I s-a părut de asemenea bună ideea lui Dinu de a se cita şi pasajul din cartea lui Zaharia Stancu, cu alăturarea dovezii că acel colonel binevoitor față de arestatul politic de pe timpul lui Antonescu era soțul celei căreia i se tăiase pensia.

„În afară de această confirmare dovedită cu date, eu mai vreau ceva. Fără să iau legătura cu mama, eu mă voi duce personal să vorbesc cu Zaharia Stancu la Direcția Teatrelor şi să-l rog ca, fără să se amestece în vreun fel în demersul pe care

îl veți face dumneavoastră sau în chestiunea în sine, să confirme numai că ceea ce a scris în cartea lui de amintiri este o întâmplare reală, nu o ficțiune literară." „Prin aceasta, el nu ar face decât să confirme autenticitatea memoriilor, fără a se angaja în litigiul nostru de azi, iar pentru noi această logică și banală afirmație, că memoriile sunt memorii și nu romane, ar reprezenta o prețioasă întărire a întregii demonstrații întemeiate pe fapte în memoriul pe care îl vom înainta", a spus avocatul care era mai furios și, bineînțeles, mai întreprinzător decât Dinu.

Așa că, într-o dimineață, Dinu a bătut la ușa Direcției Teatrelor și i-a solicitat secretarei lui Zaharia Stancu o audiență de cinci minute la șeful ei. I-a spus acesteia, fără ocolișuri, despre ce este vorba și că deci nu are de solicitat nici un avantaj personal sau de făcut vreo reclamație etc. Secretara a reacționat din capul locului pozitiv, dar a remarcat că Zaharia Stancu nu este în toane bune: „E foarte nervos. Mi-e teamă că nu vă va primi. Mai bine veniți mâine. Voi încerca să vă obțin scurta audiență. Aș vrea să reușiți și de aceea zic că e mai bine să nu încercăm chiar în clipa asta, ci mâine. Veniți pe la ora 11." Era foarte evident că secretara lui Zaharia Stancu pusese la inimă cauza văduvei căreia i se retezase brusc sursa de existență.

A doua zi, Dinu i-a dus câteva flori. „Mi-am dat seama că s-ar putea să vă atrageți nemulțumirea șefului dumneavoastră. Nu aș vrea să aveți neplăceri din cauza mea. Vă rog să fiți cât se poate de prudentă. Să nu cumva să insistați. Orice s-ar întâmpla, vina este a mea, iar generozitatea spontană cu care ați reacționat rămâne neștirbită." „Aș vrea mult să reușiți. Trebuie să încercați. Dar, din păcate, e supernervos. Să încercăm marea cu degetul!"

Secretara și-a luat inima în dinți, a bătut la ușa șefului și a intrat. După două-trei minute, ușa s-a deschis și Zaharia Stancu a făcut câțiva pași către Dinu, care aștepta. Deci nu îl primise în audiență, dar acceptase să vorbească din ușă cu el. În mod normal, Dinu nu ar fi acceptat acest tratament, dar și așa acțiunea lui nu se încadra în limitele normalității (lucru pe care Zaharia Stancu din fericire îl ignora, căci cum ai fi putut să-l abordezi spunându-i că ești un individ căutat de Securitate?).

Izvorâse dintr-o disperare care nu vroia să rămână pasivă, dar care, încercând totuşi o salvare de ultimă clipă a propriei mame de la încă o lovitură a luptei de clasă care se abătuse asupra lumii româneşti cu puterea unei forţe a naturii pe care nimeni nu o poate opri, se situa între provocare şi autoînşelare.

Sub o asemenea constelaţie şi, întrucât nu avea de cerut nimic pentru sine, putea accepta ceea ce altfel ar fi respins prompt ca pe o insolenţă sau umilinţă. „Care este dorinţa dumneavostră?" „Nu-mi doresc nimic pentru mine însumi, ci pentru mama mea. Ei i-ar folosi dacă aş putea obţine de la dumneavostră o singură frază în care să afirmaţi că un scurt pasaj din memoriile publicate de dumneavoastră este, aşa cum o şi spuneţi în carte, o întâmplare trăită, şi nu un adaos literar sau o ficţiune. E vorba de un colonel pe care l-aţi întâlnit în trenul spre lagărul de la Târgu Jiu. În carte relataţi convorbirea cu el, comportarea lui şi adăugaţi că la scurt timp după aceea aţi aflat că a murit subit din cauza unui atac de cord. Dumneavoastră nu îi menţionaţi numele, iar eu nu vă cer sub nici o formă o confirmare a identităţii lui reale. Aceasta este treaba mea şi a mamei mele şi o vom rezolva în modul cel mai simplu pe baza actelor oficiale care există şi confirmă neîndoielnic. Deci nu vă cerem nici un cuvânt în plus în afară de confirmarea că ceea ce aţi relatat în carte a fost o realitate, şi nu o invenţie artistică. De asemenea, nu vă cerem să spuneţi ceva în favoarea acelui colonel. Nu solicităm o referinţă, ci numai o frază în care să confirmaţi veracitatea acelui mic fragment al cărţii pe care aţi publicat-o."

Zaharia Stancu, care la început nu-şi ascunsese nici nerăbdarea, nici indisponibilitatea la o discuţie propriu-zisă şi stătea în uşă parcă pregătindu-se în fiecare clipă să se întoarcă în dosul ei, un bărbat frumos, cu faţa uşor palidă şi privirea inteligentă, dar învăluită de un amestec de melancolie şi iritare, şi-a ieşit din umoarea plictisită, obrajii i s-au colorat pentru o clipă şi a declarat cu voce exasperată: „Nu dau nici o declaraţie. Am mai dat o dată o referinţă despre un colonel şi am fost anchetat trei luni de zile de Comitetul Central." „Dar eu nu am

cerut sub nici o formă o referință, ci confirmarea unui text al dumneavoastră, ca atare." „Nu, nu, nu pot să dau."

Dinu l-a privit liniştit şi i-a spus: „Domnule Zaharia Stancu, ca să fiu sincer, mă aşteptasem la acest răspuns." Scriitorul s-a uitat la el dintr-o dată cu o curiozitate inedită, jumătate surprins, jumătate cu o întrebare mută parcă, amestecată cu o străfulgerare de respect. „Vă salut", i-a spus Dinu, părăsind brusc interlocutorul din uşă şi secretara din anticameră, căreia i-a zâmbit discret, înclinându-se.

Memoriul înaintat de avocat pentru revenirea asupra suprimării pensiei mamei lui Dinu a fost, prompt, respins.

Ştefania insistă să ajute

Dinu avea o soră mai mare din prima căsătorie a tatălui, Ştefania. Mama ei murise tânără în urma unei tuberculoze pulmonare. Ştefania urmase Facultatea de Medicină din Bucureşti, îşi făcuse stagiul obligatoriu la țară, dar acum era dentistă la Reşița. Vremurile, la care se adăuga şi moartea tatălui, făcuseră ca ei să se împrăştie, dar Dinu şi Ştefania țineau mult unul la altul. Privind înapoi, Dinu îşi spunea încă o dată că, în timp ce amândoi moşteniseră de la tatăl lor o anumită spontaneitate a sentimentelor şi a reacțiilor, împletită printre altele cu un simț al tainei şi frumuseții naturii, la ea, prin inepuizabila alchimie a dublei ereditați, spontaneitatea înclinase spre impulsivitate, în timp ce el se învățase deja să o țină în cumpănă, pe de altă parte Ştefania combina iuțeala micilor ei mânii şi ieşiri temperamentale cu posibila alunecare în anxietate. Arabescurile emoționalității ei nu se întâlneau însă în nici un punct cu o linie a concesiilor morale sau politice, indiferent de presiunile epocii.

Dinu constatase cum sora lui, departe de familie, în timpul facultății şi după aceea, se ataşase de valorile creştine şi tradiția națională, pe care le încorporase în gândirea şi activitatea ei cotidiană mai ferm decât era obişnuit să o constate el în mediul din care porniseră la drum amândoi. De fiecare dată când o

vedea, era impresionat de această tărie şi consecvenţă a convingerilor crescute totuşi pe fondul fragil al acestei tinere femei ducând o existenţă destul de singuratică şi expusă brutalităţilor mediului şi timpului. Cu toate că se vedeau atât de rar, se regăseau întotdeauna nu numai în desăvârşită armonie frăţească, ci şi în deplin acord al respingerii unui regim pe care îl resimţeau ca antiuman şi antinaţional. Dar Dinu nu uita nici partea de vulnerabilitate a Ştefaniei, hipersensibilitatea ei potenţială în cazul ciocnirii cu pericolul sau terorismul psihologic la care ar putea-o supune, la o adică, urmăritorii lui şi ar fi vrut să o pregătească mai bine nu numai sufleteşte, ci şi în privinţa celei mai bune tactici de adoptat dacă şi când securiştii ar aborda-o sau ar încerca să exercite presiuni asupra ei în legătură cu fratele „dispărut." Nu era nici o clipă vorba de precauţii în ceea ce privea propria lui siguranţă, căci ea şi aşa trăia departe de vizuina secretă a lui Dinu, dar el, pe lângă dorinţa de-a o vedea, chiar şi în trecere, vroia să se asigure că ea are o imagine clară a situaţiei reale în care se găsea el şi, în acelaşi timp, să o pregătească pentru orice eventuale apariţii şi întrebări ale Securităţii. O strategie comună care să o poată scuti de orice neplăceri era după părerea lui Dinu realizabilă şi trebuia discutată cât mai precis cu putinţă. Momentul acestei călătorii era potrivit (în ciuda riscurilor inevitabile, pe cât putea el aprecia, în ultimul timp, curba urmăririi nu era ascendentă), iar, pe de altă parte, Dinu ar mai fi avut de rezolvat o problemă în regiunea în care locuia sora lui. Era ceva în legătură cu Irmgard, lucru ce nu putea fi dus la îndeplinire decât de el. Pentru a se sustrage deportării nemţilor în Uniunea Sovietică, Irmgard folosise un act fals de căsătorie cu un cetăţean român. Pentru document fusese folosit un formular sustras dintr-o primărie comunală. Omul generos care o ajutase atunci trecuse după aceea el însuşi printr-o deportare în Rusia, de unde între timp revenise. Irmgard vroia ca el să fie prevenit în mod confidenţial şi asigurat categoric că, dacă s-ar descoperi acel fals, el va fi în orice caz la adăpost de orice urmări, căci ea va declara că şi-a procurat singură acel formular şi a compus certificatul de căsătorie care îi dăduse un nume fals, dar salvator la vremea

aceea. Irmgard sperase că la atâția ani după război va apărea o amnistie pentru asemenea infracțiuni trecute şi neîndreptate „împotriva siguranței statului" şi continua să spere. Dar şi în cazul apariției unei amnistii, pentru a reveni cât de cât la normal, ar fi fost necesar să se autodenunțe, iar autoritățile comuniste ar fi cercetat fără îndoială împrejurările în care se produsese falsul. Irmgard trebuia neapărat să-l prevină pe respectivul că ea îl va scoate complet din cauză şi că, şi în cazul în care ar fi întrebat, el trebuie să nege fără nici o grijă şi ezitare.

Ştefania locuia cu chirie la o familie de nemți. Indiferent de sentimentele pe care le-ar fi avut față de români, aceştia o priveau cu respect, poate chiar cu oarecare simpatie, mai ales că nu-şi ascundeau reciproc comuna aversiune față de comunişti. Dinu a şi schimbat câteva cuvinte cu neamțul, dar îndeajuns ca să-şi semnaleze specia politică. Ştefania trăia singură. Frații erau foarte deschişi unul față de celălalt, dar nu au atins niciodată secretul acestei singurătăți. Era de ajuns că Dinu simțise că la mijloc era o dragoste pe cât de trainică, pe atât de grea sau nefericită, mai mult ca sigur pentru cineva care la un moment dat a fost arestat şi condamnat. Aşa că Ştefania, în ciuda tinereții şi comunicativității prietenoase, parcă începuse deja să-şi însuşească ceva din stilul tranşant şi umorul sec şi, în ciuda vioiciunii reacțiilor, o discretă umbră de resemnare, pe care le poți întâlni adesea la fetele bătrâne. Dar aceasta era poate mai mult o proiecție a imaginației îngrijorate a fratelui care o vedea atât de rar şi ştia atât de puțin în afară de deplinul şi caldul lor acord.

Ştefania se formase în mediul familial şi liceal oltenesc, cu accente puternice ale spiritului răspicat individualist-independent gorjenesc (făcuse ultimele clase liceale la Târgu Jiu, locuind la rudele de acolo), dar Dinu gândea că, dincolo de modul acela direct şi clar de a răspunde lumii şi vieții care, fără vorbe multe, ştii că vin de la Dumnezeu, religiozitatea care împregna atât de adânc şi în acelaşi timp cu o simplitate atât de copilărească gândirea şi năzuințele acestei fete ce studiase şi practica medicina şi care se izbise mai devreme decât el de materialismul endemic şi duritățile existenței cotidiene poate

că îşi trăgea o parte din sevă dinspre mama ei de mult decedată, Alexandrina, pe care tatăl o cunoscuse ca soră voluntară de caritate într-un spital de campanie din Moldova în primul război mondial şi care avea sânge rusesc.

Tatăl lui Dinu îi povestise ceva despre acel timp de moarte şi de dragoste, ca şi despre prietenia lui cu un călugăr basarabean de neştearsă memorie prin elanul credinţei şi moartea lui urmată de întâmplări cu aureolă mistică. „Dinule", îi spunea sora lui, „comunismul este o rebeliune scelerată împotriva lui Hristos. De asta îmi este atât de insuportabil, până la disperare." „Ai dreptate, dar gândeşte-te că tocmai această disperare a ta ascunde în ea marea speranţă. Pentru că desigur că trebuie să-ţi dai seama că, dacă e cineva pe care nu-L vor putea niciodată învinge, Acesta este Hristos."

Timpul vizitei lui Dinu era bine să fie scurt. Ştefania ar fi vrut să-l aibă mai mult în apartamentul ei liniştit, dar era ca o mamă care îşi dă seama „că băiatul ştie mai bine." „Indiferent ce comunicări sau contacte vor mai fi posibile în viitor, vizita aceasta trebuie să susţinem că a fost ultimul contact dintre noi. Proprietarii tăi m-au văzut şi ei pot confirma că am apărut pe neaşteptate. Dacă Securitatea vine la tine şi te întreabă, tu le spui că, după ce nu mai avuseseşi de mult ştiri de la mine, te-ai pomenit că am descins între două trenuri. Ţi-am spus că lucrez pe nişte şantiere în provincie. Nici o vorbă că aş avea probleme cu Securitatea. Te rog din suflet să nu te laşi indusă în eroare dacă ei îţi vor spune că eu am declarat că ţi-am spus că sunt căutat de Securitate. Poţi fi sigură că ei nu vor putea niciodată să-mi smulgă o asemenea declaraţie. Teoria trebuie să fie că noi suntem nişte fraţi vitregi, care ne înţelegem bine, dar avem contacte sporadice, iar tu te-ai obişnuit cu obiceiul meu de a nu-ţi scrie decât din an în Paşte." „Bine, dar eu pot şi aş vrea să te ajut cât de cât. Eşti necăjit, eşti slab. Trebuie să te hrăneşti mai substanţial, mai ales că duci o existenţă atât de dificilă şi periculoasă." „Nu e chiar atât de periculoasă cum îţi închipui tu. Şi nici atât de lipsită de mijloace. Am prieteni de mare nădejde. Ne-am pus imaginaţia la contribuţie şi ştim să dejucăm urmărirea." „Totuşi, eu nu sunt liniştită dacă nu te

sprijin şi eu cumva în această confruntare, căci orice ai spune, e o confruntare. Te rog să fii de acord ca eu să fac cumva să-ți parvină, regulat, nişte bani. Nu mulți, de exemplu patru-cinci sute de lei pe lună. Dă-mi o adresă nepericuloasă unde să pot să trimit banii prin poştă."

Până la urmă, Dinu i-a dat adresa din Bucureşti a lui Constantin, la care Securitatea nu ajunsese încă în nici un fel, dar nu pe numele lui, ci pe cel al mamei soției lui, care era franțuzoaică de origine şi cu totul în afară de meciul cu Securitatea. „Constantin îi va spune soacrei lui că banii sunt pentru mine, dar eu, lucrând pe şantiere în provincie, nu am o adresă fixă în Bucureşti, iar el, care mă întâlneşte o dată la câteva luni, îmi va da banii. Bătrâna franțuzoaică mă simpatizează şi se va bucura să-mi facă un serviciu, neştiind nimic despre situația reală. Dar tu trebuie să ții ascunsă această înțelegere, să nu recunoşti niciodată că m-ai ajutat, pentru că eu voi nega oricum orice fel de asemenea ajutor."

Ştefania locuia în apropiere de Reşița şi Dinu putea ajunge pe jos în mai puțin de o oră la o gară apropiată. Trenul trecea în zori, aşa că atunci când s-au despărțit era încă noapte. Fuseseră două zile fericite, necedate grijii sau vreunui gând negru, ci petrecute în povestiri întinse ca un pod peste timpul despărțirilor lor sau în scurte tăceri în care se contemplau luminați de regăsirea şi prelungirea copilăriei care nu ştie de timp. Ființa lor adâncă vrusese şi reuşise fără vreun efort sau artificiu ca ei să trăiască acele două zile ca pe o insulă pe care valurile de mult ştiute o asaltaseră fără a o tulbura din liniştea edenică.

Acum, Dinu înainta pe o potecă paralelă cu linia ferată în noaptea senină, scăldată în răcoarea care nu ştie încă de soare şi în răsuflarea fânețelor şi a florilor adormite care iscau în el o intensificare uşor euforică a percepției, o estompare a reflexelor defensive, o şoaptă de promisiune a posibilității unei izbânzi cu fața încă ascunsă de cețurile viitorului. Dar, în contrapunct, se ridica în el gândul amar al sorei pe care o lăsase în urma lui, micuță, dezarmată în ciuda avânturilor ei bătăioase, din ce în ce mai singură pe marginea unei iubiri ferecate, care ar fi vrut să-l vadă, şi el se ascundea; care ar fi trebuit apărată, încurajată, iar

el, în loc să o ajute, trebuia să o părăsească, iar ea era aceea care vroia şi urma să încerce să-l ajute de la distanță.

Dinu a luat trenul care se oprea îndelung prin mici gări, în câmpul care se desfăşura sub soarele amiezii, lume necunoscută şi interzisă pentru Dinu, până când, în sfârşit, roțile şi frânele au scrâşnit în fața unui peron, dincolo de care se înşirau bine îngrădite casele sătulețului în stil nemțesc. Dinu nu s-a bucurat să fie singurul care cobora din tren pe un peron pe care se găsea numai un spectator, plutonierul de Miliție, care l-a privit în treacăt, fără expresie şi probabil fără interes. A reuşit să-l găsească prin telefon pe cel căruia trebuia să-i transmită mesajul. S-au întâlnit în preajma primăriei şi s-au întreținut mergând înapoi către gară şi aşteptând pe o bancă singuratică următorul tren. Procedase bine neîncercând să meargă să-l caute acasă, căci interlocutorul lui, care fusese deportat în Rusia, în ciuda faptului că în calitate de cetățean român de origine germană nu se gândise nici o clipă să se înroleze în armata germană, ci luptase şi fusese rănit şi decorat pe front ca ofițer român, la întoarcere se căsătorise, iar familia lui avea destule griji ca să mai fie împovărată şi cu gândul urmărilor posibile ale unei fapte frumoase de la sfârşitul războiului care, în ochii autorităților comuniste, rămânea o infracțiune grav pedepsibilă.

Lui Dinu i-a plăcut firea deschisă a acestui om, care nu şi-a pierdut nici o clipă cu precauțiile şi prea obişnuitele îndoieli bănuitoare față de un mesager deplin necunoscut, care îi vorbea de o chestiune periculoasă pentru el şi pe care cu siguranță ar fi vrut, dacă s-ar fi putut, să o ştie pentru totdeauna îngropată. Şi-a dat imediat seama de autenticitatea şi bunele intenții ale celor comunicate, a crezut în cele promise, a acceptat ideea că Irmgard nu va putea evita la infinit o ciocnire cu rigorile legii, dar că ea va face totul petru a-l cruța până la capăt. Nu a pus nici o întrebare suplimentară, nu a existat nici o lamentație şi nici un apel inutil la prudență. Aşa că misiunea propriu-zisă a lui Dinu s-a terminat repede şi în deplină linişte, iar în timpul rămas au vorbit despre alte lucruri, din lumea cea mică şi cea mare. Irmgard fusese prezența nevăzută sub care s-au întâlnit

pentru prima şi ultima oară neamțul întors din lagărele ruseşti şi românul despre care cel care i-a strâns mâna la plecare nu ştia că e un fugar în propria lui țară.

Zarul ascunzătorilor

Întors la Bucureşti după o călătorie terminată cu bine, Dinu nu a găsit veşti bune. Sigurul adăpost din strada Visarion 7 începuse să se clatine. Fratele Sandei, tânărul doctor, revenise definitiv în Bucureşti şi, ceea ce acceptase în timpul lipsei lui prelungite, prezența unui cunoscut al sorei în camera pusă de ea la dispoziție îi părea un lucru care trebuie să înceteze. Dinu, care devenise pentru toți ceilalți, inclusiv soția tânărului doctor rămasă în Bucureşti, mătuşa Sandei, plutoniera de Miliție din apartament etc., un locatar binevenit, a fost informat de Sanda, care nu era de acord cu fratele ei şi şi-a dat seama că motivul principal nu ținea de nici o antipatie personală, ci de prudență şi dorința de intrare în legalitate. În fond, tânărul doctor nici nu visa că Dinu este un om căutat de Securitate, dar ştia că nu este anunțat la Miliție, trecut în cartea de imobil etc. Deci nu din cine ştie ce fidelitate față de un regim pe care nici el nu îl iubea şi care îi trimisese tatăl în închisoare şi pe urmă în domiciliu obligatoriu, ci, pur şi simplu, din voința de a fi în regulă, de a nu avea vreo neplăcere, de a pune capăt „fanteziilor riscante" ale Sandei, îi ceruse acesteia să-şi înceteze ospitalitatea nereglementară acordată lui Dinu şi o convinsese şi pe mătuşa ei în acest sens. Sanda era furioasă şi nu ar fi vrut să cedeze: „El nu ştie nimic. E numai un exces de prudență, o superstiție sau o ipohondrie, pe care să şi-o aplice lui însuşi şi nu camerei mele! De fapt nu are nimic împotriva ta, dar ne face în mod stupid greutăți." „Sanda, el nu ştie, dar noi ştim. Eu ți-am promis că voi face totul ca tu să nu ai neplăceri. Dacă noi nu ținem seama de aprehensiunile lui, riscăm o catastrofă." „Doar nu e un turnător!" „Nici vorbă de aşa ceva, dar el nu e ca tine. E supus față de o situație generală creată de o forță cu care nu vrea să intre în nici un fel în conflict. Dacă îl irităm sau dăm

noi înşine semne de îngrijorare suspectă, nu putem şti cum va reacţiona. «Legalismul» lui inocent ne poate arunca în aer. Trebuie să ne comportăm cât mai «normal» cu putinţă. Îi spui că mi-ai vorbit şi că eu desigur că sunt de acord să-mi caut altă locuinţă. Că am şi început să mă conformez. De fapt asta voi şi face, dar nu în condiţiile pe care şi le închipuie el. Oricum, ar fi bine să-l linişteşti imediat şi, dacă se poate, să câştigăm puţin timp." „E cert că nu-i putem spune adevărul. Şi că poate intra în panică. A ştiut că nu voi fi de acord cu el şi m-a luat prin surprindere, vorbind mai întâi cu mătuşă-mea. Acum e categoric. Dar eu nu vreau ca tu să rămâi în voia soartei. Îmi vine să turbez!" „M-ai ajutat într-o perioadă grea. Am devenit pentru totdeauna prieteni. Nu voi uita niciodată timpul petrecut în Visarion 7. Şi nici pe Mamachi. Acum presiunea e mai mică decât atunci când ţi-a vorbit Constantin. Nu e cazul să iei lucrurile în tragic. Nu te certa cu frate-tu. Spune-i numai că îmi trebuie un minimum de timp până mă mut."

Prietenii lui Dinu, care pe timpul absenţei fratelui Sandei deveniseră obişnuiţi ai casei din Visarion 7, au regretat acest sfârşit destul de abrupt, dar fără să-şi piardă cumpătul: „E bine că nu s-a produs vreun denunţ la sectorist. Că semnalul l-a dat un conflict în familie. Iar buna noastră prietenă, Sanda, ne-a transmis alarma la timp", a spus Vlad. „E trist şi e păcat, dar problema se rezolvă între oameni cumsecade." „Aceasta e prima parte a rezolvării, dar ce facem cu a doua, cea decisivă? Unde te retragi acum?" „Câteva zile sau o săptămână cred că mai am la dispoziţie. Pe urmă, o să dorm câteva nopţi la Irmgard, unde, din păcate, nu se poate înjgheba o soluţie de durată." „Până una alta, când sunt în Bucureşti, mai poţi dormi şi la mine, în strada Londra", a spus Radu. Se adunaseră într-un mic restaurant.

Nicu a intervenit cu o propunere mai substanţială. După ce trecuse printr-o perioadă de nesiguranţă, când nu se putea şti prea bine în ce măsură o anumită anchetă a Miliţiei la Cooperativă nu avea şi o conotaţie securistă îndreptată spre depistarea lui Dinu şi atunci Nicu, care şi aşa nu mai avea o locuinţă cu forme legale în Bucureşti, ocolise pentru un timp Cooperativa şi, culmea ironiei, împărtăşise adăpostul clandestin

al lui Dinu din Visarion 7, revenise la suprafață, mica furtună de la Cooperativă trecuse fără urmări, iar el îşi găsise o locuință pe placul inimii lui de tânăr holtei convins, la un partener de bridge mai în vârstă pe care îl apăsa singurătatea după ce îl părăsise soția, pe care continua să o iubească, balansându-se între melancolie şi speranțe nestinse.

Hristodoru fusese bucuros că Nicu e gata să locuiască împreună cu el în imensa cameră din Calea Moşilor 147, mobilată cu un birou impunător, o masă pe care se desfăşurau cu strictă regularitate partidele de bridge şi un pat dublu, fost conjugal şi împărțit acum cu Nicu.

„Vreau să te prezint de urgență lui Hristodoru. Cred că te va găsi şi mai potrivit decât mine pentru înfrângerea plictisului care îl persecută. În fond, ar fi loc destul şi pentru tine. E o casă veche, la parter, iar vecinii de apartament sunt oameni prietenoşi, dar discreți şi de-ai noştri: un general pensionar şi soția lui şi un arhitect cu soția ocupă câte o cameră spațioasă care dă pe acelaşi hol. Partida de bridge la Hristodoru e tradiție recunoscută, eu am fost acceptat fără carte de imobil şi fără întrebări, de ce nu te-ai instala şi tu în această casă de modă veche, ocupată de oameni care nu îşi vâră nasul unul în treburile altuia şi care trăiesc într-o neobişnuită armonie şi cert consens anticomunist?“

„Dacă prietenul tău va admite să-şi combată de-acum înainte spleenul în trio şi dacă acordul lui poate fi obținut în două-trei săptămâni, atunci sunt salvat.“ „O luăm cu uşurelul, dar mâine te şi prezint. Sunt sigur că apariția ta îl va bucura.“

Hristodoru era un fost moşier moldovean ajuns achizitor de materiale în cadrul CFR-ului. Mic de statură, grăsuț, vioi, puțin înăsprit de viață şi foarte exersat în treburile gospodăreşti, dar fără a-şi fi pierdut o nuanță de mondenitate glumeață, curiozitatea greu de strunit a copilului cândva răsfățat şi o nonşalanță punctată de porniri de generozitate. Curiozitatea putea uşor încălca regulile discreției, dar la un mod destul de inocent şi care putea fi pus la punct fără nici o supărare din partea celui care poate că îşi pierduse ceva din stilul, dar nu şi

memoria educației de altădată. Om necomplicat și totuși istoric frustrat, neprofund, dar, în mod evident, inimos.

De Dinu i-a plăcut din primul moment și repede și-a făcut din el – ceea ce nu reușise decât foarte limitat cu Nicu – un confident al dezolărilor și deliciilor unei dragoste care supraviețuia divorțului și tuturor convențiilor. În ciuda deosebirilor de fire și de preocupări și fără ca Dinu să-i poată destăinui situația lui reală, se năștea o prietenie. Dinu nu putea merge cu sinceritatea până la a-l informa pe Ion Hristodoru despre existența lui clandestină. Nu exista alternativă la această tăcere din două motive simple și insurmontabile: unul privea siguranța lui Dinu sau, oricum, șansa lui de a se salva de urmărire; al doilea privea siguranța lui Ion Hristodoru însuși în cazul unui succes al Securității. În cazul unui asemenea accident, care nu putea fi exclus, el trebuia să poată spune cu mâna pe inimă și cu toată veridicitatea că nu a știut că musafirul lui prelungit era căutat de Securitate. Prin aceasta, nu putea fi încadrat la periculoasa categorie penală a „omisiunii de denunț."

Dinu nu trăia sub un alt nume, avea un buletin de populație a cărui valabilitate nu expirase încă, ceea ce îl putea ajuta în cazul unei verificări întâmplătoare, o razie de rutină a Miliției sau orice control superficial. Dar din momentul în care reușea să-și găsească adăpost de oarecare durată la o persoană și într-un mediu care nu știa să el e căutat de Securitate, Dinu trebuia să recurgă, cel puțin în parte, la ceea ce serviciile secrete numesc o „legendă." De data aceasta, legenda parțială era că Dinu nu a putut să-și găsească de lucru decât ca angajat temporar pe un șantier de la Ploiești, unde un prieten care făcea parte din conducerea șantierului i-a putut asigura o jumătate de normă. Cu o asemenea încadrare și datorită protecției amicului respectiv, care îl putea trimite destul de des la București pentru procurarea de materiale și alte formalități birocratice, Dinu putea pendula între Ploiești și București. Hristodoru a fost de acord ca Dinu să locuiască la el „cât putea rămâne la București" și aceasta era mai mult de jumătate din timp, plus concedii, chiulelile de rigoare etc.

Pentru acreditarea acestei „legende", care acoperea ascunderea lui Dinu în Calea Moşilor 147 atât faţă de Hristodoru, cât şi faţă de vecinii de apartament, Dinu părăsea cu regularitate cu o valijoară în mână noua lui locuinţă, chipurile pentru a pleca la Ploieşti. În realitate, destinaţia se găsea la mai puţin de zece minute distanţă, în strada Ştefan Mihăileanu, unde Dinu urma să petreacă două-trei zile baricadat în mansarda în care locuia Irmgard.

Şi acolo trebuia să funcţioneze o legendă de acelaşi gen, în condiţii schimbate. Pe de o parte, mansarda era ceva mai puţin expusă contactului cu o ambianţă căreia trebuia să i se dea explicaţii. Pe de altă parte, ea se afla la etajul şase al unui bloc care avea un portar foarte curios şi cu siguranţă total în serviciul Miliţiei sau al Securităţii. Trebuia ca intrarea în bloc să se facă pe cât se putea la ore târzii, după ce portarul se retrăsese în camera lui, paralelă cu intrarea principală a blocului, sau când el nu era pe aproape. Dar totul nu trebuia în nici un caz să arate a intrare pe furiş, a încercare de a se feri cumva de vigilenţa portarului Pavel, un om neprietenos, necioplit, cu vorbire şi înfăţişare primitivă. Partea de legendă repartizată sau mai bine zis sugerată pentru el era că Dinu e un fel de inginer sau tehnician care, devenind iubitul lui Irmgard, o vizitează şi el când poate. Mansarda era şi aşa foarte îngustă, şi nici măcar un bădăran uşor alcoolizat, precum Pavel, nu putea să-şi închipuie transformarea ei într-o locuinţă pentru amorezul vizitator care, de altfel, când dădea de el, îi vorbea amabil, plus bacşiş. Dar cu cât mai rară întâlnirea cu cerberul abrutizat, cu atât mai mic pericolul pentru Irmgard şi Dinu...

O lume într-o cameră

În patul dublu, Dinu dormea la mijloc între Nicu şi Hristodoru. La trezire, cel mai matinal era „proprietarul", căci Hristodoru lucra la stat. Nicu adora zăbovirile „în cârpe", dar până la urmă trebuia să o ia din loc către obligaţiile lui profesionale. Dinu îşi permitea rămânerea mai îndelungată în camera spaţioasă care avea două ferestre mari către stradă şi

una către curte şi intrarea principală în casă, toate trei prevăzute cu obloane de lemn care în timpul zilei erau date la o parte. Dimineața, casa era destul de goală, iar Dinu putea încuia uşa, dând impresia că nu se află nimeni în cameră. Putea citi în linişte şi între timp a lucrat şi la sistematizarea unor fişe privind în special toponimia din ulucul subcarpatic. Era un mic ajutor tehnic acordat istoricului Ion Donat, cu care Vlad îi făcuse cunoştință şi care ştia că este căutat de Securitate şi ar fi vrut să-i procure cât de cât şi pe ascuns o colaborare la lucrările pe care le efectua în cadrul institutului unde lucra. Dacă cineva suna în față, Dinu tăcea chitic. Din când în când îi bătea la uşă „doamna general", care din camera de vis-à-vis îi aducea „ultimele ştiri politice" sau vroia să ştie cum le interpretează. Ceva mai târziu şi pe cât se putea când nu era cineva prin curte, Dinu îşi lua şi el zborul către bibliotecă, puținele întâlniri, programele lui speciale sau vagabondajul cu aerul că are treabă. Servieta pe care o purta în permanență nu era utilă numai prin conținutul ei, de obicei o carte, două, ci mai ales pentru a-i da înfățişare de om al muncii în acțiune. Amicii începuseră să-l tachineze drept „omul cu servieta."

Către ora 17, o dată sau chiar de mai multe ori pe săptămână, avea loc în Moşilor 147 partida de bridge. Hristodoru îşi avea echipa lui mai veche, iar Nicu, un partener mai nou, dar talentat, nu numai că intrase în ritm, dar, spre bucuria lui Hristodoru, îl intensificase. Numai Dinu nu intrase în joc, refuzând constant toate încercările de inițiere pe motiv că, pentru a atinge un nivel satisfăcător, ar fi fost nevoie de un studiu şi o ucenicie care i-ar fi devastat programul de lecturi. Partenerii de bridge ai lui Hristodoru erau oameni ceva mai în vârstă pe care îi bucurase apariția mânzului înzestrat, care era Nicu, dar şi a nejucătorului Dinu, cu care „mortul" din rotația bridgeului şi chiar toți, în pauzele destinate unor mici gustări, se întrețineau cu plăcere şi egală neinhibiție ideologică, Dinu îndeplinind şi misiunea de a da fuga în camera domnului general ca să rețină ce mai e nou pe undele posturilor de radio străine.

Figura cea mai impunătoare era inginerul Nestor. Când intra pe uşă, parcă ar fi apărut un elefant păşind triumfal, plin

de o imemorială înțelepciune, dar şi de disponibilitatea la întorsături neaşteptate şi jucăuşe de trompă. Țintele umorului lapidar al lui Nestor erau neaşteptate, iar loviturile în plin salutate cu râsul irezistibil, țâşnit ca soarele printr-o spărtură de nori, inclusiv din partea celui vizat.

Gil Gaboveanu făcea parte din armata de olteni de „origine nesănătoasă" sau cu „dosar prost" care invadaseră pe tăcute capitala. Din stilul moşieresc transplantat în „micul Paris al Orientului" îi mai rămăsese un valet care, când Gil nu mai avusese cu ce să-l plătească, l-a rugat să nu se despartă de el. Gil i-a spus: „Va trebui să-ți asigur întreținerea şi banii de buzunar închiriindu-te din când în când pentru recepții sau mese simandicoase." Şi au rămas împreună şi sub noua domnie a dictaturii proletariatului. Gil însuşi îşi găsise o nouă stare ca desenator tehnic într-un institut de proiectări. Bărbat frumos, în floarea vârstei bine întreținute de sport şi exerciții yoga, as şi profesor de bridge, aducea în Calea Moşilor măiestria jocului, distincția şi stăpânirea de sine a celui care a învățat că vârtejul nu îl biruie pe cel care, mai întâi, se lasă fără teamă şi ezitare în voia lui.

Virgil Naumescu apărase cândva inculpații la bară. Acum, exclus din barou pe motive politice, îşi absolvea zilnic obligațiile de jurisconsult la o întreprindere cenuşie, iar în timpul liber apăra ideile. Locul codurilor juridice îl luaseră tomurile filosofice. Virgil ştia, nu numai teoretic, ci şi cu toată făptura lui, că cea mai bună apărare este atacul. Interlocutor temperamental, dar inițiat prin texte şi reflecții profunde, el aducea în Calea Moşilor 147 vijelia polemică şi ascuțişul scăpărător al poantelor antiprogresiste. Comentariile, în discuțiile cu Dinu, aşezați pe marginea patului în pauzele de joc, ale unor pasaje din „Evoluția creatoare; Cele două surse ale moralei şi religiei; Materie şi memorie" ale lui Henri Bergson sau ale „Meditațiilor sud-americane" sau „Lumea care se naşte", tot în ediție franceză, ale lui Hermann von Keyserling, schimbul de cărți, spiritualitatea combativă mişcându-se în raza unei religiozități profunde, neostentative, a acestui bărbat mai în vârstă decât el şi ducând o viață de

familie tandră şi devotată, idilă reală prelungită în îndelungatul refugiu intelectual al acestui spadasin al spiritului cu mâinile legate de comunism, făcuseră ca acea neaşteptată comunicare să încolţească într-o prietenie filosofică pe cât de rară şi preţioasă, pe atât de precară în viaţa unui om despre care Virgil nu ştia că mâine sau poimâine va trebui să dispară fără un cuvânt (poate numai o şoaptă ulterioară explicativă a lui Nicu, dacă va fi să fie).

Cu Virgil a schimbat Dinu şi primele remarci entuziaste când a apărut, la vremea aceea ca o explozie de autenticitate şi frondă anti-realist-socialistă, romanul „Groapa", al lui Eugen Barbu. Pe fundalul internaţional al dispariţiei lui Stalin şi al ecourilor euforice ale noilor negocieri est-vest, erau, pentru o clipă, gata să interpreteze această operă literară tot ca pe un semn al unui început de dezrobire interioară şi exterioară.

Dinu nu-şi mai aducea exact aminte când a avut loc şi un alt eveniment care le-a reînviorat şi el acea speranţă. Mai întâi Dinu a fost trezit din somn, în toiul nopţii, de un fel de bubuit aerian, ca un tunet sau zgomot ameninţător, parcă produs de un avion în cădere. Să fi fost pe la două sau trei noaptea, ceea ce a făcut ca Nicu şi Hristodoru să ia mai puţin cunoştinţă de acest trăznet din cerul senin al nopţii de vară. Au readormit, dar dimineaţa nici nu se treziseră bine şi Doamna General le-a şi bătut la uşă: „Ai noştri au aruncat manifeste din avion." Avea deja un exemplar: o bucată de hârtie tipărită cu litere groase şi încadrată de o cruce albastră a lui Mihai. Manifestul se adresa ca de la român la român, înfierând împilarea, afirmând continuarea luptei şi, ceea ce i-a plăcut cel mai mult lui Dinu, încheind cu vorbele: „Vom fi cu voi şi printre voi până la Eliberare." Cam aşa suna sfârşitul manifestului, şi Dinu a şi văzut în această formulare nu numai degetul luminos întins spre viitor, ci şi afirmarea prezenţei şi acţiunii neîntrerupte a oamenilor mişcării de rezistenţă naţională pe teritoriul ţării.

Ieşind în oraş, cu toate că încă nu se vindecase complet de o gripă, a avut confirmări ale căderii pe o rază destul de întinsă a manifestelor aruncate din avion şi care mergeau la inimă şi pentru că, prin însuşi conţinutul şi grafica lor, se vădeau a fi

opera unor români ataşaţi de istoria şi de tradiţia monarhică a ţării. Dana a primit câteva zeci, adunate prin zona Otopeni şi ascunse într-o oală uscată de lăptăreasa care o vizita zilnic în micul apartament dinspre Şosea. Un ţăran îi adusese unui fost colonel câteva manifeste ascunse în cizmele de cauciuc.

Securitatea şi Miliţia le adunau de zor. Dinu a reuşit să adune vreo douăzeci. Nu-şi mai aducea bine aminte care a fost sărbătorirea oficială (un 1 Mai sau un 23 August) imediat următoare, la care şi-a dat şi el contribuţia, căutând să semene în „puncte nevralgice" puţinele manifeste ajunse la el. Unul l-a introdus în cutia de scrisori a unei mici locuinţe de lângă biserica Sf. Gheorghe, altele le-a strecurat la intrările unor blocuri mai mari de pe bulevardul Magheru, în timp ce pe acesta se scurgeau coloanele de manifestanţi. Dinu mai avusese în mână nişte manifeste aruncate de Royal Air Force deasupra României către sfârşitul războiului. Se găsea la ţară în Oltenia, şi manifestele căzuseră într-o comună vecină. Lansate de avioanele din escadrilele venite să bombardeze obiective din România, conţinutul lor era foarte concis, reproducând o declaraţie a lui Viaceslav Molotov cum că Armata Sovietică, pătrunzând pe teritoriul românesc în urmărirea trupelor germane, nu se va amesteca în nici un fel în politica viitoare a ţării. Manifestul românesc aruncat din avionul occidental acum a fost primul şi ultimul de acest gen.

Viaţa lui Dinu în Calea Moşilor 147 începea să se constituie într-o aparentă normalitate. Oricum, atât vecinii de apartament, cât şi prietenii de bridge ai lui Hristodoru s-ar fi mirat dacă ar fi lipsit mai mult de trei-patru zile. Cu echipa de bridge se ajunsese la naturaleţea relaţiilor şi la o camaraderie bărbătească în baza cărora Dinu putea, dacă partida se prelungea până târziu în noapte, să-şi îmbrace pijamaua şi să se bage sub plapumă. Aluneca în somn cu sentimentul, nejustificat, dar eficient, că somnul lui e protejat de cei adunaţi în jurul mesei de bridge. În mansarda lui Irmgard, mecanismul era invers. Sentimentul de protecţie intervenea abia după ce Irmgard şi copilul ei plecau la serviciu şi la şcoală, încuind uşa după ei. Din clipa aceea, camera era considerată de toţi ca fiind

goală. Deci nimeni nu mai avea cum să-l viziteze, şi orice bătaie la uşă devenea inutilă şi oricum inofensivă, căci liniştea păstrată cu strictețe de Dinu era dovada evidentă că nimeni nu este acasă. Atunci se mai putea dormi o oră-două adânc.

Dinu şi prietenii lui continuau să respecte cu strictețe conspirativitatea relației dintre Dinu şi Irmgard. Radu, Nicu, Vlad, Constantin nu numai că se vedeau, ci se şi împrieteniseră cu ea, iar perioada de destindere, prin care treceau de la o vreme încoace, făcuse ca ea să poată deveni un al cincelea membru al acestui grup insular. Dar, în raport cu ceilalți, exista consemnul unei discreții care să-i reducă lui Irmgard la minimum riscurile de-a lungul urmăririi lui Dinu şi, bineînțeles, şi dacă acesta ar cădea. Relația cu Hristodoru devenise prea strânsă ca Dinu să-i mai poată ascunde acestuia cu desăvârşire existența lui Irmgard, dar, pentru protecția ei, Dinu a trebuit să mai creeze şi o „legendă."

I-a spus lui Hristodoru, căruia a trebuit să i-o prezinte pe Irmgard, că ea este fata unui inginer neamț care locuia pe strada Polonă. Deci nimic despre faptul că fusese căsătorită şi avea un copil. Discreția în care Hristodoru vedea că e totuşi învăluită relația dintre Dinu şi Irmgard era pusă tocmai pe seama calității ei de fiică necăsătorită a unui neamț sever care nu agrea o relație nelegitimă, cu atât mai mult cu cât era vorba de un român fără profesie şi situație, indiferent din ce motive. Aşa că Hristodoru a avut înțelegerea pentru faptul că i se dădea numai numele cel mic al lui Irmgard, nu şi cel de familie. Ceea ce nu a împiedicat ca Irmgard să-i producă o impresie foarte bună. Aşa că, după un timp, s-a ajuns până acolo, încât Hristodoru să-i spună locatarului şi prietenului lui: „Dinule, tu ştii cât de mult țin eu la tine şi la părerea ta. De când suntem împreună, te-ai comportat întotdeauna şi față de toți ireproşabil. Într-o singură privință sunt surprins de atitudinea ta. Tocmai pentru că ştiu că eşti un om onest îmi permit să-ți spun, ca prieten, că nu sunt de acord cu felul în care procedezi cu Irmgard. E o fată minunată, ține la tine. Sunt convins că şi tu ții la ea. Atunci de ce prelungeşti această

situație incertă şi nepotrivită pentru o fată de valoarea ei? De ce nu faci pasul decisiv? De ce nu te căsătoreşti cu ea?"

Hristodoru îl privea în ochi, serios, puțin jenat, contrariat şi parcă totuşi mulțumit că şi-a luat inima în dinți şi i-a spus în sfârşit ce îl tulbura. Dinu era încă o dată nevoit să-şi reprime spontaneitatea, căci, în ciuda sau tocmai din cauza sensibilității de care Hristodoru dădea chiar în clipa aceea dovadă cu toată lealitatea lui indiscutabilă, Dinu ajunsese de mult la concluzia că, luat prin surprindere şi pus sub presiune, Hristodoru şi-ar putea pierde controlul şi i s-ar putea smulge o indiscreție periculoasă. Deci el trebuia, în continuare, să nu cunoască adevărata identitate a lui Irmgard. Aceasta era necesar în ceea ce o privea pe ea şi era de preferat şi pentru Hristodoru însuşi. Deci Dinu trebuia să brodeze mai departe legenda: „Nene Ionică" (aşa îi spuneau ei lui Hristodoru) ai totală dreptate. Eu însumi îmi fac reproşuri şi abia aştept să repar această situație, într-adevăr inadmisibilă. Dar, tocmai pentru că tatăl lui Irmgard e un om de modă veche şi principii tari, eu nu pot face pasul decisiv, decât după ce mi-oi îndrepta cât de cât situația. Deocamdată, după cum ştii, mi-am pierdut locuința din Bucureşti, locul meu la şantier e slab plătit şi nesigur. Irmgard cunoaşte realitatea şi ne-am înțeles să căutăm mai întâi să ne reparăm puțin baza materială. De căsătorit, ne vom căsători în orice caz." „Mi-ai luat o piatră de pe inimă. Ştiam că eşti un om serios şi de onoare. Iartă-mă că am intervenit atât de direct. Dar prin răspunsul dat mi-ai făcut o bucurie!"

Cărțile se răzbună

Comunismul sărăcise ideile, sensibilitatea şi izvoarele inspirației în câmpul culturii oficiale. Una dintre reacțiile principale a fost intensificarea dorinței de cunoaştere esențiale la nivelul indivizilor şi al unor cercuri neorganizate, dar tocmai de aceea necontrolabile. Bibliotecile personale – sau ce mai rămăsese din ele – se dovedeau de o bogăție la care mulți nu ar fi ajuns pe timpul când cărțile se puteau procura uşor, dar erau

mai mult apanajul „intelectualilor de profesie“ sau al rarilor pasionați. Acum, cărțile adunate de-a lungul deceniilor în biblioteci prăfuite deveniseră posibilități de spargere a Cortinei de Fier, leacuri de supraviețuire spirituală, chei ale unor universuri zăvorâte, emițătoare de limbaje emancipatoare, memorie vie a valorior proscrise şi a confruntărilor de viziuni, cu atât mai impunătoare, cu cât erau interzise. Era simptomatică, de pildă, crearea în marile biblioteci publice a aşa-numitelor „fonduri documentare“ (de fapt secrete), negăsibile în fişierele generale şi de care se puteau apropia, limitat, numai cei care primeau o autorizație specială, rezervată specialiştilor şi eventual politrucilor ideologiei. „Ce elogiu mai convingător ar fi putut fi adus puterii nemuritoare a ideilor şi a credințelor fundamentale decât această ascundere ermetică a unor cărți?“ Dinu frecventase, pe baza unei vize de lucru neautentice puse pe buletinul de populație, printre altele, Biblioteca Comitetului pentru Relațiile cu Străinătatea, din bulevardul Dacia, unde, printr-o eroare a sistemului restrictiv, primise o carte pe care figura o ştampilă constând din formula „DOC“ pusă într-un triunghi roşu. Deci ajunsese, printr-o greşeală fericită, la fondul secret, lucru care la început a cam speriat-o pe bibliotecara de serviciu, care, totuşi, văzând bucuria lui Dinu, a trecut peste consemn şi frică şi l-a invitat pe Dinu să citească volumul interzis într-o săliță care semăna cu un salonaş mai elegant, rezervat privilegiaților fructului oprit. Acolo se afla şi un fişier aparte. Fata de la bibliotecă probabil că făcuse confuzia între prezența prelungită a lui Dinu la bibliotecă în orele în care oamenii muncii sunt la serviciu şi cine ştie ce ocupație profesională în domeniul traducerilor, învățământului etc. şi, de aici încolo, a continuat să-i aducă o serie de cărți dispărute de mult din traficul curent. Dinu îşi amintea, printre altele, de nişte cărți ale filosofului francez Gabriel Marcel, care practica o modalitate de „socratism creştin“, de altele de Nicolae Berdeaev, de două mari biografii scrise de Romain Rolland, despre remarcabilele întrupări ale religiozității indiene, care au fost Ramakrişna şi Vivekananda etc. etc., toate aflate la fondul secret. Dar dincolo de bibliotecile oficiale, cu strictele lor

îngrădiri, funcționau din plin, în vioi contrasens cu ideologia impusă, schimburile de cărți mai vechi, dar atât de actuale și câteodată chiar explozive, din biblioteci particulare, trezite la viață nouă. Exista undeva pe bulevardul Ana Ipătescu chiar o adresă, transmisă cu multă discreție între inițiați, unde un domn rotofei, bonom și deloc timorat, instalat într-o cameră cu mobilă stil și pereții acoperiți de cărți, îți oferea, cu o chirie modestă, cărți din toate domeniile, de la romane polițiste până la Oswald Spengler și de la Josef Conrad până la Jean-Paul Sartre.

De la un timp, a început să apară la partidele de bridge din Calea Moșilor 147 o figură nouă. Un bărbat ceva mai în vârstă, îmbinând ținuta fermă cu o anumită grație a mișcărilor și a zâmbetului. Un fost general de stat major, întors nu de mult din închisoare. El i-a împrumutat lui Dinu o carte care i-a luminat o față ascunsă până atunci pentru el a istoriei contemporane a Germaniei, a acelei Germanii pe care încă de pe băncile liceului el o condamnase și o combătuse cu toată ardoarea juvenilă în lumea lui, ca pe o forță dezlănțuită împotriva democrației și libertății popoarelor. Cartea scrisă de un autor francez, Jacques Benoist-Méchin, era întitulată „Istoria armatei germane între cele două războaie mondiale." Prin ea, Dinu lua pentru prima oară cunoștință de rolul jucat de ofițerii din armata tradițională, Reichswehr, după înfrângerea Germaniei în primul război mondial și în haosul social și economic care i-a urmat, la stăvilirea avalanșei mișcărilor revoluționare de extremă stângă. Agitația revoluționară, de multe ori de inspirație bolșevică directă, pătrunsese repede în rândurile muncitorilor și soldaților, culminând în constituirea unor formațiuni înarmate care, după ce marea organizație tutelară Liga Spartacus aderase la programul revoluției bolșevice din Rusia și proclamase necesitatea instituirii conducerii prin soviete ale muncitorilor și soldaților, trecuse la cucerirea puterii în Germania înfrântă. Revolta marinarilor în Kiel, extinsă imediat în acțiuni de răsturnare prin forță a autorităților în Hamburg, Bremen și în alte mari orașe, fusese urmată de proclamarea, în noiembrie 1918, la München, a unei „Republici democratice și sociale a Bavariei" care, după modelul bolșevic, a debutat prin arestări și

execuții. (Béla Kun înființa puțin mai târziu o republică de tip comunist în Ungaria.) În 1919, o încercare similară se producea la Berlin, unde social-democratul anticomunist Gustav Noske nu a reuşit să înfrângă „revolta înarmată a Spartakiştilor" decât cu ajutorul trupelor guvernamentale, dar şi al aşa-numitelor „Freikorps", trupe voluntare constituite de ofițeri germani care nu mai aparțineau armatei regulate şi adeseori nu erau recunoscute şi nici sprijinite de guvernul de atunci, dar luptau la frontieră şi în interior împotriva tulburărilor anarho-stângiste şi a comuniştilor, ciocnindu-se cu numeroasele detaşamente înarmate ale acestora, iar în zona Țărilor Baltice, la un moment dat, direct cu Armata Roşie, care încerca să extindă puterea guvernului bolşevic din Rusia.

În afară de această parte de istorie necunoscută, pe Dinu îl interesase modul cum descria acel autor negerman contribuția din proprie inițiativă a acestor ofițeri germani, nesprijiniți oficial şi nici de Puterile Aliate învingătoare, la oprirea ofensivei impetuoase a comunismului, dirijată din Rusia, dar favorizată de nuclee active stângiste, de depresiune economică şi psihologică din Germania învinsă, dar şi de puterea de fascinație a ideilor revoluționare, în atmosfera generală de dezorientare, la care contribuia şi amalgamul de extravaganțe, confuzii şi utopii ale modei intelectuale a timpului.

Cartea era o descriere vie şi ancorată în concret a modului cum, în mijlocul declinului şi al dezamăgirii sociale şi morale, ofițeri germani găsiseră, venind din direcții diferite şi fără tradiționalul eşafodaj statal, nu prin puterea ordinului unor superiori şi a garanțiilor ierarhice şi instituționale, o convergență fondată pe interese şi valori permanente, refăcând, precar, dar perseverent, o anumită solidaritate şi o continuitate a scopurilor unei națiuni zdrobite şi abandonate pericolului de a-şi pierde sensul istoric şi european. Viziunii lui cam schematice de până atunci asupra Germaniei şi a germanilor i se opuneau acum nu numai informații noi, ci şi crâmpeie ale unei drame autentice şi portrete ale unor oameni care, chiar împotriva curentului, o apucaseră pe un drum decis de ei înşişi, individual şi împreună, de rezistență afirmativă, de continuare a

slujirii statului legitim, chiar şi când acesta nu mai vroia sau nu mai era în situaţia de a le recunoaşte propria lor legitimitate. Nu mai avea de-a face numai cu ofiţerul german ca întrupare a „spiritului prusac", ci ca om care, fără acoperirea unei autorităţi supreme şi adeseori fără perspectivă de reuşită, într-o situaţie istorică în care orice continuitate părea a fi fost suspendată, se decidea pentru dăinuirea unor valori şi a unei naţiuni care nu avea de luptat împotriva unei alte naţiuni, ci numai pentru propria supravieţuire, istorică şi morală.

Imaginea proiectată de cartea scrisă de un francez, în special despre acele fapte şi caractere ale unor germani în luptă cu un greu destin istoric, şi împrumutată lui Dinu de un general român revenit din închisoare era de natură nu numai de a contribui la niciodată încheiata rotunjire a cunoaşterii, cu umbrele şi luminile ei, ci şi de a intra în rezonanţă cu unele experienţe acute din propria istorie, naţională şi personală.

În timpul scurs de la intrarea în ilegalitate a lui Dinu şi în aventura comună a prietenilor lui, secretul nedescumpănirii lor interioare şi al succesului exterior al acestei operaţii neverosimile pentru bunul-simţ al omului societăţii totalitare consta nu numai în păstrarea aparenţelor de normalitate, ci chiar într-un fel de convertire a nefirescului în firesc. De pildă, într-o perioadă când nu numai Dinu îşi urma existenţa lui clandestină, ci şi Nicu trebuise să se ascundă pentru un timp, în loc ca această cotitură aparentă să-i împingă pe panta sumbră a anxietăţilor şi a demoralizării. Nicu a găsit că demult se simţea nevoia să-şi ia un concediu prelungit şi că, în sfârşit, el şi Dinu vor putea să-şi facă un program comun. Şi au început cu frecventarea unei biblioteci a municipiului Bucureşti, descoperită întâmplător de Dinu prin împrejurimile ascunzătorii, care acum devenea comună, din Visarion 7. Îşi petreceau acolo ore în şir în aşteptarea momentului când urma să se întâlnească la un pahar de vin cu prietenii. Desigur că aceasta se petrecea după ce trecuse primul val al primejdiei capturării lui Dinu. Stalin tocmai îşi dăduse duhul – sau cum s-o numi acea forţă malefică ascunsă în fiinţa mediocrului titan, iar Vlad şi Radu aveau grijă ca întreţinerea să poată fi asigurată din casa comună. Dar cine

şi-ar fi închipuit că cei doi bărbaţi, în jur de 30 de ani, care parcurgeau vrafuri de cărţi într-o bibliotecă oficială din centrul capitalei şi, pe urmă, porneau în pas de plimbare pe străzile însufleţite de seara bucureşteană, erau sub urmărire? Normalitatea aceasta nu era numai mimată, ci, într-un mod care ţine de nonşalanţa tinereţii, dar şi de sănătatea sufletului, era în oarecare măsură interiorizată. Rezultatele acestui refuz al descurajării puteau depăşi cu mult interesele autoconservării. De pildă, tocmai în acel interval de „inactivitate" forţată, Nicu a început prin a reciti „Crimă şi pedeapsă" a lui Dostoievski, într-o veche traducere, deloc strălucită, în româneşte, ca, pe urmă, să se dezlănţuie ca lector a tot ce a găsit scris de Dostoievski în acea bibliotecă cam prăfuită. Atunci i s-a revelat lui Nicu, care nu avea ceea ce se numeşte cultură literară, acel univers al abisurilor şi piscurilor de străfulgerări luminoase, lumea şi nelumea în care se mişcau umilite, posedate sau inspirate, personajele acelea care, ştiind-neştiind, se mişcau între satanic şi divin. Personajele lui Dostoievski îi deveniseră lui Nicu motiv de meditaţie tainică sau rostită cu anevoioasă exaltare, dar şi însoţitori tăcuţi de viaţă, aventură şi compasiune. Condiţia lui umană şi nu numai gustul şi reflecţia lui literară făcuseră aici un salt ireversibil reuşit în zilele acelea de existenţă risipită şi fugărită.

Aventura buletinului

Trecea tocmai din bulevardul Dacia înspre Piaţa Romană, când s-a auzit un strigăt: „Dinule!" Întorcându-se brusc, s-a găsit în faţa unei ipostaze cu totul neaşteptate. În faţa sa se afla nimeni altul decât bunul său prieten de joacă şi coleg în primele două clase ale gimnaziului din Drăgăşani. Michel Kleinberg locuise pe aceeaşi stradă şi îi devenise partener nedespărţit de vagabondaj, improvizaţii sportive, lecturi de romane în fascicule. Mergeau împreună la şcoală, stăteau în aceeaşi bancă, se căţărau în nucul bătrân din curtea lui Dinu, pentru sfaturi tainice... Când au început unele manifestări

antisemite îndreptate împotriva lui Michel, Dinu s-a bătut pentru el, cu toate că Michel nici nu se ținea de evreu, spre furia altui tovarăş de hoinăreli, Marcel Lazarovici, de pumnii căruia Michel nu se putea salva fără ajutorul lui Dinu.

Dinu şi Michel simțiseră nevoia de a lupta şi ei pentru ceva şi împotriva cuiva şi, pentru că în anii aceia revizionismul maghiar era într-adevăr în ascensiune, ei s-au hotărât să înființeze în doi o filială a „Ligii împotriva revizionismului maghiar." Acțiunea lor consta în desenarea de embleme şi lozinci antirevizioniste, cu creta pe garduri, mai ales pe unde ştiau sau bănuiau prezența unor „tineri de tendințe revizioniste." S-au despărțit cu părere de rău când Dinu s-a mutat cu familia la Craiova. L-a reîntâlnit spre sfârşitul războiului, în primăvara lui 1944, la Râmnicu Vâlcea, când Michel i-a mărturisit că începuse să frecventeze, discret, un cerc cu idei de stânga.

Acum îl îmbrățişa în mijlocul piațetei însorite un ofițer zvelt, chipeş, surâzător, îmbrăcat într-o uniformă de gală. Michel era maior de aviație. Un tânăr bărbat frumos, care a lăsat în urmă trecutul şi păşeşte sigur către viitor, dar fără a-şi fi pierdut rapidele unduiri de sensibilitate din mimică şi din priviri, gustul umorului şi neuitatele cascade ale unui râs în care se oglindea o îmbinare de amuzată mirare şi bonomie. Şi de data aceasta disciplina regulii conspirative trebuia să învingă impulsurile sincerității, şi Dinu a răspuns întrebărilor spontane şi bine intenționate ale lui Michel cu stereotipicele: „Merge", „Am avut unele greutăți, dar mă descurc" etc.

Michel părea să facă parte din aparatul politic al Aviației Militare, ceea ce îi împrumuta un aer de apartenență la clasa privilegiată, dar era la fel de comunicativ şi mai avea încă o urmă de nonşalanță. Ar fi vrut să-l ajute cu ceva pe Dinu şi, oricum, să se mai întâlnească. Dinu nu a spus „nu" nici uneia dintre aceste intenții, care însă nu îl puteau privi pe el, ci o existență iluzorie a lui, văzută de un vechi coleg şi amic, în prelungirea unor timpuri revolute dar care ignora faptul că trăiau în două lumi diferite. Întâlnire caldă, chiar dacă presărată cu oarecari uimiri în fața strălucitoarei uniforme a fostului coleg din târgul Drăgăşanilor, şi căreia, oricum, realitatea îi impunea să se spulbere ca o imagine fugară de margine de vis.

Într-o dimineață, doamna general i-a bătut la ușă și l-a găsit punând în ordine fișele istoricului Donat. O bună împrejurare pentru acreditarea legendei că Dinu nu făcea excepție de la câștigarea existenței din sudoarea frunții. „Dinule, e bine că ești singur, pentru că vroiam să-ți spun că am găsit o legătură utilă. Omul meu poate rezolva problemele la Miliție și la Spațiul Locativ, contra unui onorariu rezonabil. E foarte eficient și discret. Dacă printre cunoscuții tăi e cineva care are nevoie, îmi predai problema și eu îți predau rezultatul. El își păstrează anonimatul. Eu garantez seriozitatea. Nu e comunist." „Nu e rău deloc ce îmi spuneți. Cred că am deja un interesat. Omul și-ar dori o viză de domiciliu în București, pe un buletin de populație, care altfel e în regulă, dar e de provincie. Știți că nu se mai dă aproape deloc autorizare de intrare în capitală. Prietenul meu nu are nici o șansă. Dacă i se acordă o asemenea viză, el are unde să locuiască, la un văr, și în felul acesta rămâne liniștit în București, unde până la urmă își găsește de lucru. E fiul unui moșier expropriat din Oltenia. Poate plăti onorariul respectiv, pentru că îl ajută un frate doctor care nu cere amănunte. Trebuie să iau legătura cu el. În două-trei zile vă comunic."

Dinu s-a grăbit să-i ducă acelui oltean de viță nobilă, pripășit fără forme legale prin București – unde nu avea altceva decât o dragoste romantică și dorința de a nu se mai întoarce în nici un caz la „domiciliul obligatoriu" al părinților din Craiova –, vestea că visul e realizabil cu un preț de cel mult câteva mii de lei. Îl cunoscuse cu câțiva ani în urmă în capitala „comunizată" a Olteniei, unde tânărul tăcut, fumând pipă, jucând bridge, dar păstrând încă și clipe de singurătate, practicant întârziat, stângaci, dar neabătut, al gestului cavaleresc, degustând hrisoavele și visând la gloria străbună, dar admirator până la a deveni adept al lui Herbert George Wells, mai ales în acea parte a operei în care acesta visa la instaurarea unei noi aristocrații morale, inspirate de scientism, cu reverberații cvasi-mistice, și de un umanism eroic, Radu Poroineanu, avea idiosincrazie față de oamenii prea abili și poseda o inteligență remarcabilă cu care în „domeniul practic" putea proiecta cu multă ingeniozitate și

recolta cu regularitate eşecuri spectaculare. Pe Dinu îl irita un fel de bravadă raţionalist-jucăuşă şi îl încânta capacitatea de entuziasm a acestui sfios, lealitatea şi omenia profundă a sfidătorului regulilor mic burgheze. El ştia că Dinu e căutat de Securitate.

Radu Poroineanu a fost foarte încântat de această încercare de soluţie neoficială, dar singura de sperat în situaţia lui, iar omul doamnei general s-a dovedit foarte prompt, căci, în mai puţin de o săptămână, doamna general i-a adus lui Dinu buletinul de populaţie al lui Poroineanu, purtând viza de mutaţie în Bucureşti. Nici măcar nu îi cerea să o folosească numai limitat sau cu prudenţe speciale. Manopera fusese frauduloasă, dar produsul era ca şi „în regulă." Nici preţul nu era exorbitant (în orice caz mai mic decât cel la care se aşteptaseră): trei mii de lei.

„Dinule, omul meu îl cunoaşte foarte bine pe Poroineanu. Au fost colegi de pension la Craiova." Deci, intermediarul, nu ofiţerul de Miliţie, care comisese falsul, făcea parte din aceeaşi generaţie craioveană, fiind numai cu doi-trei ani mai mare decât Dinu. Aceasta era singura pată pe bucuria lui Dinu. Dar doamna general, o femeie mai în vârstă şi cu experienţă, mergea la sigur în ceea ce privea discreţia cunoscutului ei şi încrederea ce i se putea acorda. Nu-şi făcea nici o grijă, dar nici nu ştia nimic despre tentaţiile care se născuseră pentru el.

De luni de zile, Dinu era şi el confruntat cu o problemă, la prima vedere insolubilă, în ceea ce privea propriul buletin de populaţie. Valabilitatea acestuia încetase la începutul anului 1955. În ciuda ieşirii lui Dinu din cadrele legalităţii, posesia unui buletin de populaţie încă valabil putea fi de însemnătate vitală. De pildă, orice control de rutină sau o razie obişnuită pe stradă sau în tren nu erau în general periculoase pentru Dinu, atât timp cât putea prezenta un buletin de populaţie neexpirat. În caz contrar, ar fi putut fi reţinut şi verificat, ceea ce ar fi dus la constatarea că se află pe buletinul de urmăriri permanente. Ar fi însemnat sfârşitul spectacolului! Bineînţeles că neaşteptata ofertă comunicată de doamna general a fost percepută din capul locului de Dinu ca fiind de o importanţă mai stringentă pentru el decât pentru prietenul Poroineanu. Dar

în cazul lui exista un impediment capital. A-i cere doamnei general, vecina lui de apartament, o falsă prelungire a propriului buletin de populație ar fi însemnat implicit divulgarea stării de clandestinitate în care se afla. Era ultimul lucru de dorit tocmai în spațiul în care cu greu își găsise adăpostul ilegal.

Căutase din timp o legătură capabilă să-l ajute la o cosmetică fără de care buletinul lui de populație se transforma din camuflaj în potențială autodemascare. Fără nici un succes. A recurge acum la doamna general însemna și aceasta o autodemascare într-un alt fel, dar totuși încărcată și ea de consecințe nedezirabile pentru el și pentru Nicu în Calea Moșilor 147. Iar, indiferent de lealitatea doamnei general, lanțul mai lung al consecințelor rămânea imprevizibil. În disperare de cauză, Dinu s-a gândit la o ultimă posibilitate, pe care nu o luase în considerare până atunci tocmai din cauză că însăși sondarea ei însemna păşirea pe un teren cu un înalt grad de periculozitate. Element agravant fiind că explorarea aceasta nu o putea face el, ci Dana.

Rolul posibil al Danei avea un trecut neobişnuit. Prin 1951, Dana începuse să o viziteze cu regularitate pe o vară a ei stabilită la Târgu Jiu, unde își petrecea câte două luni pe an. Acolo îl cunoscuse Dana pe inginerul Matei, specialist în petrol, și se împrietenise cu el. Dana, care la 16 ani contractase o tuberculoză, vindecată, dar nelipsită de unele urmări, era o îmbinare de fragilitate și curaj, feminitate și combativitate, sentimentalism și dârzenie, iar, dincolo de toate poveștile ei de inimă, avea o remarcabilă statornicie a angajamentului patriotic și anticomunist, oricând disponibil la riscuri și sacrificii. Probabil că îi făcuse o impresie atât de puternică inginerului Matei, încât acesta o inițiase, cel puțin până la un punct, în acțiunea de rezistență națională pe care o îndeplinea în Târgu Jiu, oraș care devenise o bază petroliferă de interes sovietic. Matei era, în Sovromul de la Târgu Jiu, specialistul român cu care lucra directorul sovietic, a cărui încredere reușise să o câștige. De fapt, Matei făcea parte dintr-o rețea de rezistență cu mai multe ramificații, iar la Târgu Jiu el avea sarcina de a

sabota transportul de petrol către Uniunea Sovietică. Aceasta se făcea plasându-se explozibil plastic la unele vagoane cisternă ale acelor trenuri care plecau spre răsărit, dar era vorba de bombe cu explozie întârziată calculată să se producă la mare distanță de stația de pornire în așa fel încât sursa sabotajului să fie foarte greu de identificat.

Matei reușise să ia tiparul în ceară al cheii sertarului în care directorul sovietic ținea programul secret al trenurilor petroliere pentru Rusia. Cheia confecționată îi dădea acces la această informație esențială. Un moment de cumpănă s-a produs atunci când Matei a primit o invitație la Securitatea din Târgu Jiu. Ea venise într-o vineri și trebuia să se prezinte luni. Matei a întors pe toate fețele întrebarea dacă să se ducă sau să încerce să fugă. Are invitația ceva de-a face cu săritul în aer, undeva departe, a trenurilor de petrol pentru Rusia? Au securiștii o cât de mică bănuială în ceea ce îl privește? Comunicându-i directorului rus că a primit respectiva invitație, acesta a reacționat ca față de o simplă bagatelă. Și totuși?

Poate că atunci a fost nevoit Matei, căci nu putea fi sigur că se va mai întoarce de la Securitate, să o informeze și să-i încredințeze ceva Danei. Pe urmă, s-a hotărât să se prezinte. Și a fost, într-adevăr, o bagatelă. Jucase just în favoarea continuării neabătute a acțiunii de sabotaj antisovietic. Mai târziu, Matei a fost mutat în regiunea Ploiești și atunci a recurs la Dana, cerându-i să adăpostească timp de câteva săptămâni, în locuința ei de la Sinaia, câțiva partizani răniți, cărora li se oferea o convalescență.

Matei și Dinu nu se întâlniseră niciodată, dar știau unul despre altul prin Dana. „Dana, crezi că l-ai putea consulta pe Matei în chestiunea buletinului meu de populație, care, după cum știi, fără o viză de prelungire, nu mai e valabil?“ „Tocmai vroiam să-ți propun lucrul acesta. Poate că el știe vreo cale.“ „Țelul e simplu: o viză de prelungire a valabilității buletinului pentru încă cinci ani. Întrebarea este cum?“ „Plec mâine dimineața la Ploiești. Dă-mi buletinul. În două, trei zile sunt înapoi cu răspunsul.“

După trei zile, Dinu a căutat-o la telefon și s-au întâlnit. „Matei îți trimite salutări. Ar fi o soluție, dar depinde dacă tu ești de acord. Să-ți povestesc. Când am ajuns, se întorsese de la

serviciu. La el se găsea un bărbat care mi-a făcut impresia că trăieşte în Occident şi care vine şi pleacă la anumite intervale, cumva pe ascuns sau sub o identitate falsă. Matei nu se ferea de el. A discutat problema buletinului tău în prezența lui. În treacăt fie spus, stând de vorbă cu acest vizitator misterios, a ținut să-mi spună că nu ar trebui să credem că românii din Apus sunt chiar atât de fericiți sau că lumea occidentală este chiar atât de înțelegătoare şi prietenoasă. Dar să revenim la subiect. Matei mi-a spus că are un plutonier de Miliție pe care îl va chema dimineața la prima oră şi-i va cere să rezolve problema. Într-adevăr, la ora nouă dimineața, plutonierul a venit. S-a discutat în trei, fără nici o reticență. Plutonierul era bine crescut, inteligent şi se comporta cu Matei ca față de un comandant. A spus că rezolvă problema în cel mai scurt timp, dar că prelungirea trebuie să o dea în numele Miliției din Ploieşti. El nu are ştampile de Bucureşti şi, de aceea, trebuie mai întâi să-ți pună pe buletin o mutație de Ploieşti, ca, pe urmă, să-i aplice prelungirea valabilității pe cinci ani. Deci îți poate aranja buletinul, inclusiv înscrierea unui domiciliu fals, dar acesta va înceta să fie un buletin de Bucureşti, devenind unul de Ploieşti. Eu le-am răspuns că trebuie mai întâi să te întreb pe tine." „Dana îți mulțumesc. Oamenii s-au comportat admirabil. Şi rămâne de văzut dacă până la urmă nu vom fi constrânşi să ne mulțumim şi cu un buletin de populație de Ploieşti. Dar eu trăiesc în Bucureşti şi este important ca la o razie diurnă sau nocturnă să pot arăta un buletin de Bucureşti. Altfel, se pot isca întrebări sau chiar verificări pe care nu mi le pot permite. Trebuie să-mi iau inima-n dinți şi să mai fac o ultimă încercare în Bucureşti."

Încercarea a decurs în felul următor: Dinu i-a cerut doamnei general o convorbire între patru ochi. „Doamnă general, am o a doua solicitare pentru intermediarul miraculos descoperit de dumneavoastră şi anume tot într-o problemă de buletin de populație. Numai că de data aceasta sunt două circumstanțe care îngreunează problema. Titularul buletinului respectiv are buletin de Bucureşti. Deci el nu cere, cum a fost data trecută, intrarea în Bucureşti, ci numai o prelungire pe buletinul existent. În schimb, spre deosebire de cazul anterior,

omul de acum are o situație delicată. Nu a dat urmare unei citații ca martor al acuzării într-un proces politic, ei au vrut însă să-l aducă cu orice preț la proces şi el s-a sustras urmăririi. Deci, într-un fel, e în neregulă nu numai cu Miliția, ci, într-o oarecare măsură, şi cu Securitatea. Viza de prelungire dorită trebuie să fie numai formală, dar nu ştiu dacă, în condițiile expuse, sunteți dispusă să interveniți şi omul dumneavoastră e dispus să se bage."

„Ai spus că sunt două circumstanțe. Aceasta a fost prima. Care-i a doua?" „A doua constă în faptul că cel în cauză se află în fața dumneavoastră. De data aceasta, eu însumi sunt solicitantul, cu greutățile suplimentare menționate." „Dinule, aceasta nu e o circumstanță agravantă, ci un motiv să încercăm. Sunt convinsă că şi omul meu va fi de acord. Însă fără bani, în afară de ceea ce îi va cere căpitanul de Miliție respectiv."

„Problema este delicată şi atât de importantă pentru mine, încât eu aş propune să fim foarte culanți cu banii!" „Da, dar e vorba de tine." „E în interesul meu să atenuăm ezitările, oferind mai mult." „Nu e la mijloc o simplă afacere. Dinule, mi-ai încredințat un secret. E un semn de încredere. Nu-ți face griji. Nu te vom dezamăgi. O să reuşim!" „Doamnă general, acesta este buletinul expirat. Orice viză de prelungire, cât de fictivă ar fi ea, îmi este de ajuns. Vă mulțumesc pentru felul cum ați răspuns la povestea mea şi vă asigur că, dacă se rezolvă problema, niciodată nu se va afla cine m-a ajutat în această chestiune!"

Nici de data aceasta nu a trecut mult şi doamna general i-a comunicat lui Dinu că „s-a aranjat" şi a doua zi, cu ochi strălucitori, i-a înmânat vechiul lui buletin de populație prelungit. Acum conținea două ştampile noi. Una de mutație din strada Carol Davilla 68 în strada Witting 6, deci în raza unei alte circumscripții de Miliție, şi alta prin care respectiva circumscripție îi prelungea valabilitatea buletinului pe termen de cinci ani. Ambele purtau semnătura cu nume lizibil a unui căpitan de Miliție. Nici de data aceasta, intermediarul nu transmitea vreo remarcă sau vreun îndemn la prudență. Nici doamna general nu-şi arăta decât satisfacția. Nici după aceea atitudinea ei față de

Dinu nu a oglindit nici o îngrijorare, darămite timorare, ci chiar un plus de încredere. Din partea aceasta, temerile locatarului clandestin din strada Moşilor 147 nu s-au adeverit cu nimic. În schimb, Dinu îşi făcea probleme cu privire la ofiţerul de Miliţie care îi servise în mod ilegal atât pe Radu Poroineanu, cât mai ales pe el. Semnase el cu numele lui adevărat? Folosise pentru semnătura confirmând ştampilele de mutaţie şi prelungire un nume fals? Dar şi în cazul acesta se ridica întrebarea asupra apartenenţei ofiţerului respectiv, indiferent că îşi dăduse sau nu numele real în semnătura de sub ştampile, la circumscripţia respectivă de Miliţie, clar indicată. Poate că el nici nu visa în ce afacere periculoasă se băgase, prelungindu-i, chiar ilegal, buletinul lui Dinu. Mai mult ca sigur că el nu ştia că cel în cauză era un fugar căutat de Securitate. Deci, dacă doamna general, care nici ea nu ştia decât o parte de adevăr, era senină, arătându-se şi mai prietenoasă decât în trecut, Dinu nu era mai puţin conştient că o arestare, asupra lui având buletinul cu prelungirea frauduloasă, însemna în mod natural declanşarea unei anchete asupra falsului din buletin şi căutarea asiduă a ofiţerului de Miliţie vinovat. De-a lungul anilor şi până s-a predat şi a fost dus în Închisoarea de Anchetă de la Malmaison, l-a obsedat gândul că dacă cumva acest buletin de populaţie ajunge în mâna Securităţii ar putea echivala cu demascarea ofiţerului de Miliţie care îl prelungise ilegal şi, prin el, a intermediarului care, la rândul lui, în afară de propria nenorocire, ar putea să o tragă în lanţul fatal şi pe doamna general. Aceasta, indiferent de hotărârea lui Dinu de a nega până la capăt şi de a încerca să furnizeze explicaţii care sfidau absurdul.

Dar, fără să cadă în mâinile securiştilor, buletinul acesta de populaţie, cu adresă fictivă, a provocat peste ani o poveste aparte. După ce norii urmăririi lui Dinu s-au învolburat, la ani după ce el trebuise să părăsească adăpostul din Calea Moşilor 147, tot cu ajutorul prietenilor, a lucrat ca zilier „achizitor de materiale“ la un şantier de pe Ştirbei Vodă, unde a trebuit să dea numărul de buletin şi adresa. Operaţie relativ nepericuloasă, întrucât nu era vorba de o angajare permanentă care ar fi avut de-a face cu serviciul de cadre, ci datele respective,

numele şi adresa, se aflau pe o lungă listă de lucrători sezonieri. A mai fost cel puţin încă o împrejurare similară când i s-a notat adresa care nici el nu ştia de ce ofiţerul de Miliţie, câştigat de intermediar, o alesese ca fiind strada Witting 6. Până la urmă, securiştii, tot scotocind potecile deja abandonate de Dinu, au dat de această adresă. Într-un timp, când trebuise să se despartă de prieteni, legătura făcându-se în continuare prin arhitectul Constantin, încă nevizat în această chestiune, acesta i-a spus:

„Dinule, hai să-ţi mai spun şi o întâmplare amuzantă. Georgică Ionescu (un craiovean din aceeaşi generaţie, care pe timpul de dinainte de intrarea lui Dinu în ilegalitate avusese relaţii cu el – ba, în calitatea lui de şef de personal, îi făcuse pentru un timp rost şi de un serviciu inedit în contabilitatea restaurantului Compescaria) s-a pomenit cu nişte securişti care, la început, i-au spus că ar avea ceva urgent de vorbit cu tine şi nu te găsesc. Georgică al nostru, care cunoştea povestea reală, le-a răspuns senin că nu te-a mai văzut de când ai părăsit din proprie iniţiativă serviciul de la Compescaria, fără nici o formalitate de transfer. Şi, cu bonomia cunoscută, le-a arătat datele tale de personal, unde era trecută adresa din Carol Davila 68. «Nu», i-au răspuns ei, «el nu mai locuieşte acolo. S-a mutat în Witting 6, dar nici acolo nu am mai putut da de el. Trebuie să ne ajutaţi în această chestiune importantă». «Nu văd ce aş mai putea face», le-a spus Georgică, «de vreme ce el nu mi-a mai dat nici un sem de viaţă». «Ba puteţi face. E la mijloc un interes major. Vă rugăm să-l căutaţi personal în Witting 6.» «Dar dumneavoastră aţi spus că nu l-aţi găsit acolo!» «Da, da, dar noi, apărând ca autoritate, locatarii ne-au dat răspunsuri nesatisfăcătoare. L-au luat pe 'nu' în braţe, de parcă nu l-ar fi văzut niciodată. Dar noi ştim că el a fost acolo. Din teamă sau rea-voinţă, cei din Witting 6 au negat în faţa noastră. Dumneavoastră însă apăreţi altfel. O luaţi cu uşurelul, le spuneţi că sunteţi un vechi prieten îngrijorat şi care vrea să-l ajute. Jucaţi puţin teatru. În interesul statului». Georgică le-a zis că el nu e de meserie, ba chiar îi e teamă de reacţiile locatarilor şi, în general, de a se

băga în această poveste care-l depăşeşte. Cu atât mai mult cu cât cel căutat de ei nu i-a fost prieten, ci numai o cunoştință întâmplătoare printre mulții studenți veniți de la Craiova."

„De fapt, periculoasă pentru cel care ne-a ajutat ar deveni această chestiune abia atunci când securiştii ar vedea buletinul cu mutațiile respective. Până acum, ei, după cum se vede, cred că eu am locuit, într-adevăr, clandestin în Witting 6. Nu au ajuns nici pe departe la ipoteza unei falsificări a buletinului de populație în sensul acesta. Altfel nu ar scotoci „domiciliul" din Witting 6. À propos, am trecut şi eu prin fața casei respective. Mi-ar fi plăcut să locuiesc acolo!"

În final, înainte de a se preda la Procuratura Generală, Dinu i-a încredințat lui Ionică buletinul de populație. „Ascunde-l bine, eventual îngroapă-l şi, la nevoie, arde-l. Eu voi spune că portofelul în care purtam buletinul de populație mi s-a furat, probabil, în tramvai, demult, şi bineînțeles că, trăind fără buletin, când cineva îmi cerea adresa, mi-am ales şi eu una fictivă. De ce Witting 6? Pentru că tocmai aveam o persoană bolnavă pe care o vizitam la Spitalul Witting."

O acuzație infamantă şi o dezmințire din spatele zăbrelelor

Într-o zi, Radu i-a dat lui Dinu nişte bonuri de masă la un fel de cantină a scriitorilor, instalată într-o vilă stil florentin, undeva pe un colț între străzile Romană şi Polonă. Era vară şi masa se servea afară, sub nişte umbrele de soare. Cooperativa în cadrul căreia activa Radu tocmai executa nişte lucrări la o casă a scriitorilor şi avusese posibilitatea de a obține acele bonuri. Dinu nu avea altceva de făcut decât să se aşeze la o masă şi să-i dea chelnerului bonul pentru a fi servit. Bineînțeles că Dinu nu putea face uz de această şansă decât pe timp limitat şi cu mici intermitențe, ca să nu atragă atenția tocmai prin faptul că era un necunoscut. Găsise o masă la colțul din fund al

grădinii, sub un mic umbrar, unde prefera să stea, fiind mai sustras privirilor acelei societăți volubile şi mişcată de fluxul şi refluxul prânzului, în care toți se cunoşteau unul pe altul.

Întâmplarea a făcut ca la acea masă să se aşeze cu regularitate şi Păstorel Teodoreanu. Pentru scriitor, Dinu era un necunoscut, dar el îşi aducea aminte de o noapte de vară când, cu ani în urmă, în gradina de la Dobrică, un mic, dar vestit restaurant, situat tot paralel cu strada Polonă, el şi prietenii lui au dat cu ochii de Păstorel, care le-o luase bine înainte pe potecile lui Bacchus şi cu care au schimbat în treacăt câteva remarci belicoase la adresa comuniştilor care începuseră să confişte puterea. Acum îl privea cu coada ochiului, client rezervat, tăcut şi țanțoş, al cantinei oficiale, purtând asupra lui o cheie cu care îşi destupa singur sticla de bere, şi rămas pe aceleaşi baricade. Unii dintre scriitori aveau bonuri speciale pentru regim dietetic. Când celor patru-cinci persoane aflate la aceeaşi masă chelnerul le-a pus întrebarea tip „Cine are regim?", Păstorel a răspuns fără urmă de zâmbet: „Eu nu sunt cu regimul." Poate că singurul care nu a înțeles a fost chelnerul.

Dinu căuta să salveze în Moşilor 147 aparența activității lui pe un şantier din provincie, dormind sau petrecând câteva zile pe săptămână în camera de mansardă a lui Irmgard din strada Ştefan Mihăileanu, în ciuda vigilenței grosolan-insistente a portarului de acolo, pe care reuşise să-l câştige prin motivarea banală a vizitelor şi prin bacşişul bunicel. Totuşi, portarul nu înceta să constituie un pericol. Dinu trebuia să aibă în vedere nu numai evitarea unui denunț brusc, ci, pe termen mai lung, şi eventualitatea ca securiştii, indiferent că l-ar fi prins sau nu, să ajungă şi în Ştefan Mihăileanu. În cazul acesta, se punea problema protejării cât de cât a lui Irmgard, împotriva represaliilor legale sau ilegale. Pe scurt, ea trebuia să fie în situația de a minimaliza relația avută cu Dinu, frecvența vizitelor lui şi, oricum, de a afirma că nu a ştiut că el e căutat de Securitate. Or, tocmai în privința acestei strategii, îmblânzirea vigilenței curente a portarului Pavel şi-a arătat reversul periculos al medaliei în clipa în care acesta, bine intenționat, i s-a adresat deodată lui Dinu cu un apelativ care putea fi o expresie idiomatică înrădăcinată a acestui rural nebucureştenizat,

dar şi constatarea, pur şi simplu, a unei situaţii care contrazicea strategia lui Dinu, anume că Pavel începe să perceapă o prezenţă a lui Dinu cvasipermanentă în imobilul pe care îl supraveghea el. Anume, i s-a adresat cu cuvântul „vecine!" Cu părere de rău, cei doi s-au hotărât ca de acum încolo Dinu să vină cât mai rar în Ştefan Mihăileanu şi numai când e sigur că Pavel nu îl poate vedea. Trebuia ca acestuia să i se şteargă imaginea unei relaţii strânse între Dinu şi Irmgard, şi chiar să creadă că aceasta a încetat. Partea nostimă a istoriei consta în faptul că cele două imobile, cel din Moşilor 147 şi cel din Ştefan Mihăileanu, găsindu-se la o distanţă de opt-zece minute unul de altul, Dinu, în mod inevitabil, îl zărea din când în când de departe pe Pavel, în drum cu vreo treabă sau după cumpărături şi, de cele mai multe ori, făcea în aşa fel încât să nu fie reperat de el. I s-a întâmplat însă şi să se întâlnească faţă în faţă şi anume la câtva timp de la adoptarea extremei disimulări de acum, a rarelor lui incursiuni nocturne în imobilul din Ştefan Mihăileanu. Şi a avut astfel ocazia de a se convinge că manevra reuşise chiar peste aşteptări, căci Pavel era foarte nedumerit de ce Dinu nu mai dă prin mansarda din Ştefan Mihăileanu: „Uite ce e, domnu' Pavel, dumneata ştii că se pot ivi neînţelegeri şi despărţiri." „Dar ea e o femeie foarte serioasă! E greu să-mi scape mie ceva. În tot timpul ăsta a fost singură. Nu a venit nimeni la ea. E cinstită. Mai veniţi pe acolo!" „Domnu' Pavel, ai dreptate. E femeie cinstită. Dar m-a supărat cu ceva. Îmi pare rău, mai ales că, într-adevăr, e o femeie cumsecade. Dar ce să-i faci?" „Eu zic să vă împăcaţi." „De, ştiu eu? Nu-i chiar aşa de uşor. La revedere, domnu' Pavel!"

De acum încolo, conspirarea totală a scurtelor reveniri în mansarda lui Irmgard dobândise o importanţă vitală. Căci, dacă periculosul portar l-ar fi ochit pe Dinu, s-ar fi declanşat imediat în mintea lui greoaie, dar bănuitoare, ideea că cei doi vor să-l inducă în eroare. Ceea ce ar fi putut genera nu numai furie primitivă, ci şi denunţ. Între timp, amestecul de secret şi cotidian familiar, care devenise viaţa lui Dinu, îşi urma cursul, nedepistat de Securitate. O serie de factori, începând cu propria lui structură interioară,

făcuseră ca drastica cezură intervenită de când a aflat că nu mai există altă cale în afară de ascundere şi renunţare la existenţa pe faţă să nu îl arunce în labirintul disperării sau al defetismelor de tot felul. Nici o clipă nu fusese invadat de simţământul zădărniciei aventurii lui defensive. Chiar în mediul lui apropiat, dar neştiutor al condiţiei lui reale, era adesea martorul ideii generalizate că Securitatea este omnipotentă, că totul este să nu ajungi să o iriţi, căci, din momentul în care i-ai atras atenţia sau i-ai contrazis scopurile, care, de fapt, coincid cu cele ale statului absolut, nu mai există scăpare, iar sancţiunea finală, chiar dacă ea se va pronunţa printr-un tribunal, tot Securitatea o decide şi o dozează. Un motiv pentru câte o rudă mai îndepărtată sau un cunoscut al lui Dinu de a nu-i veni să creadă că el e urmărit cu adevărat, căci, dacă ar fi fost aşa, Securitatea l-ar fi arestat demult. Pe făgaşul acesta de credinţă în atotputernicia Securităţii se putea naşte raţionamentul cu ricoşeuri neaşteptate şi lovind în plin sensibilitatea unui Dinu aflat abia la începutul cursei cu obstacolele care erau cu atât mai periculoase cu cât erau ridicate din substanţă afectivă.

Într-o zi – era pe timpul procesului colegilor lui de organizaţie –, a aflat prin canalele discrete, care chiar şi în perioadele cele mai neprielnice nu au amuţit cu desăvârşire, că Nony Arbore vrea neapărat să-l vadă. Nony nu făcuse parte din micul cerc de prieteni nedespărţiţi încă de pe băncile liceale craiovene şi mai apoi în anii studenţiei bucureştene; originar de la Craiova, mutat mai de mult cu familia în capitală, amic cu Constantin, se întâlnea din când în când şi cu „cercul." Era un băiat arătos, înclinat spre dandism, monden, dar temperamental în vorbe şi fapte, anticomunist, dar care reuşise totuşi să găsească şi să-şi păstreze un post de referent juridic la prezidiul Marii Adunări Naţionale, cu tact, dar fără compromisuri dezagreabile. Nony era amator de literatură şi convorbiri intelectuale, avea o viaţă mult mai aşezată, unic copil adorat de părinţii în casa cărora trăia şi îşi primea prietenii. Avea câteodată iubiri furtunoase, despre care era capabil să povestească, cel puţin retrospectiv, cu autoumor, un tânăr plin de viaţă, dar şi

de o nervozitate care-i putea tulbura nu numai armoniile organice, ci şi stilul comportamental. Camarad bun, dar nicidecum comod, interlocutor cultivat şi inteligent, dar cam pripit în concluzii, Nony era un produs înzestrat şi expansiv al epocii precomuniste,dar care rămăsese fidel, cu oarecare prudenţe, speranţei neabandonate în minunea istorică a unei lumi postcomuniste.

Dinu a intrat prin portiţa micii case aflate pe o străduţă liniştită, nu departe de actuala lui ascunzătoare. A sunat, fără nici o ezitare (Nony era un om singur), i-a deschis chiar prietenul, cu care a urcat scara, a trecut printr-o mică sufragerie şi a intrat în camera lui Nony, cu biblioteca înzestrată cu multe cărţi de însemnată valoare literară şi filosofică în limba franceză. Cu toate că nu se cunoşteau de mult, Nony, care putea fi uşor şi omul relaţiilor pur formale sau sumare, îl simpatiza pe Dinu şi vroia să-i fie prieten. Dar de data aceasta se vedea că plăcerea şi zâmbetul revederii erau înnourate. Dinu l-a adulmecat, uşor surprins, pregătindu-se (cum s-ar fi putut altfel?) pentru cine ştie ce veşti rele pentru el, iar convorbirea n-a demarat cu candoarea şi ştrengăriile verbale de rigoare. După câteva cuvinte care, judecând după evidenta încordare a lui Nony, începeau să fie de prisos, acesta a trecut la subiect: „Acum câteva seri am fost într-o societate în care s-a discutat despre procesul prietenilor tăi. Erau acolo sora şi soţia a doi dintre principalii implicaţi. Nu e nevoie să-ţi vorbesc de un proces despre care ele totuşi puteau povesti pentru că au fost în sală. După cum te cunosc, probabil că tu ştii mai multe decât mine şi chiar decât ele. Ce m-a deranjat foarte mult a fost afirmaţia lor că în dosarul procesului apari şi tu, fără să fii însă arestat. Nu numai că nu faci parte dintre acuzaţi, dar în timp ce ceilalţi sunt închişi şi judecaţi, tu ai fost văzut «plimbându-te pe Calea Victoriei.» Deci nu poate exista îndoială că tu eşti turnătorul întregului grup. Eu am încercat să le scot asta din cap, dar fără nici un succes. Deci, pentru ele nu există nici o îndoială. E o nebunie, dar ele o ţin una şi bună."

Pentru Dinu aceasta era cu adevărat o noutate. Şi un şoc. Dar Nony nu s-a oprit aici. „Bine, măi, Dinule, cum de ai putut să te bagi în chestia asta? Eu ştiu că tu şi amicii tăi sunteţi cam

fantezişti în anticomunismul vostru. Şi eu sunt contra comunismului. Dar la voi mai e ceva. Un fel de nevoie de a te lansa în acțiuni spectaculare, de a umbla după năluci, de a te amesteca în acest ciorbalâc al acțiunilor cu orice preț, care nu numai că nu duce nicăieri, dar abdicarea de la realism înseamnă şi periclitarea inutilă a voastră şi a altora. Până la urmă, ar fi o poveste tragică, dacă nu un fel de operetă juvenilă, care nu foloseşte nimănui şi le dăunează tuturor. Lasă să facă alții care nu pot să-şi învingă altfel diversele complexe. Pot să spun că, într-un fel, tu însuți eşti vinovat de tot ce ți se întâmplă acum. Şi că nu iese nimic pozitiv din această acțiune mai mult teatrală decât cu sens."

„Nony, sunt totuşi suprins că te-ai autoproclamat judecător. Eu nu te consider în nici un caz competent sau îndreptățit să joci acest rol, nici față de mine, nici față de atâția. E de ajuns. La revedere."

Nony îl privea puțin încurcat şi surprins. Dinu s-a ridicat şi a închis uşa în urma lui. În hol, mama lui Nony l-a privit deconcertată, de parcă ar fi ştiut despre ce era vorba, şi cu evident regret: „Tocmai vroiam să vă aduc ceaiul. Am un tort bun." „Din păcate va trebui să renunț. Vă mulțumesc, dar nu mai pot rămâne."

Pe Nony l-a mai întâlnit, peste ani, întâmplător, pe stradă, cu câteva luni înainte de a se preda la Procuratura Militară. A venit la el, i-a strâns cu căldura mâna. „Ce faci, Dinule? Eşti tot aşa?" (Începuseră să fie eliberați deținuții politici.) „Nu ai putut încă rezolva problema?" „Măi, Nony, eu sunt ca un satelit ieşit de pe orbită şi care continuă să rătăcească în cosmos. O să mă întorc eu cumva pe orbită." „Mă bucur enorm că te-am întâlnit şi că eşti sănătos. Sunt sigur că vei reieşi la suprafață. Succes, succes!..." Parcă ar fi vrut să mai stea de vorbă, dar Dinu, pentru care se apropia momentul predării, era pătruns de datoria de a reduce la minimum numărul persoanelor care ar fi putut figura pe lista cunoştințelor cu care a avut de-a face pe timpul urmăririi. Nici o imprudență de ultim moment nu trebuia să mărească această listă. Nony trebuia să rămână ca unul care nu a ştiut şi nu l-a întâlnit. Dar cele spuse de el, atunci când îi relatase despre

convingerea acelor femei că el este turnătorul grupului, a iscat în el pe loc un fel de vârtej al disperării. Era ceva la care nu se aşteptase, în nici un caz. Lovitura venea şi aşa într-o perioadă în care precauţiile îi impuseseră o singurătate crescândă. De data aceasta, exerciţiile lui de detaşare s-au prăbuşit. Învinuirea de infamie venea tocmai din mijlocul oamenilor celor mai apropiaţi, prietenii şi colegii lui de organizaţie. Şi fusese exprimată, după spusele credibile ale lui Nony, cu fermă convingere şi îndârjire pasională. „Tocmai din preajma celor de care mă leagă acţiunile comune din trecut şi viaţa mea ciuntită şi periculoasă de acum îmi vine această învinuire!" Bineînţeles că băieţii din închisoare nu puteau face nimic împotriva dezlănţuirii sentimental-agresive a soţiilor sau surorilor împotriva fugarului Dinu, de ale cărui greutăţi şi peripeţii ele nu aveu nici cea mai vagă idee. „Iata-mă şi turnător, pentru că sunt ultimul care (şi ca urmare a respectării atente a regulilor noastre conspirative), cu toate că datorită altora am fost desconspirat, am reuşit să rămân liber şi continuu să mă trudesc împotriva sistemului represiv, să încerc să-l derutez, să-l dejoc şi tocmai de aceea voi fi ştampilat de unii drept colaborator al Securităţii."

Dinu a luat-o spre Şosea. A bătut ore întregi străzile, împins de o tulburare interioară mai chinuitoare decât toate frământările prin care trecuse de când devenise vânatul Securităţii. Încet, încet, mişcarea în aer liber, care pentru prima oară semăna şi ea cu o fugă, vederea copacilor care supravieţuiesc istoriei, adâncurile care nu pot fi nici minţite, nici înşelate au trimis încet, încet spre suprafaţa zbuciumată o liniştire a valurilor. Cât priveşte bulboanele iscate atunci de bietele femei în disperarea lor neştiutoare, ele ar fi avut ecouri pierdute pentru totdeauna, dar şi un epilog nepierdut pentru Dinu.

În perioada acelei scurte destinderi inaugurate de „Spiritul de la Geneva", rudele prietenilor lui Dinu închişi au avut pentru prima şi ultima oară dreptul la „un vorbitor." Mama lui Tudose, care trăia la Râmnicu Vâlcea, a beneficiat şi ea de această unică ocazie de a-şi vedea fiul condamnat la 25 de ani de închisoare. După ce s-a întors, i-a povestit mamei lui Dinu, care se găsea şi el la Râmnicu Vâlcea, că fiul ei, întrebat despre

versiunea aceea comunicată lui Dinu de Nony, a izbucnit: „Te rog să le spui celor care vor mai îndrăzni să afirme despre Dinu că ne-a trădat că le cer să înceteze imediat această infamie! Şi că atunci când mă voi întoarce, cu mâna mea îl voi împuşca pe cel care a continuat să-l insulte în felul acesta pe Dinu! El nu numai că este mai presus de orice îndoială, dar noi, cei din închisoare, suntem foarte îngrijorați de soarta lui."

Răscoala întregii țări nu este de ajuns

Această impetuoasă dezmințire a poveştii care-i făcuse cândva inimă rea a aflat-o Dinu din gura mamei lui, atunci când, înconjurat de cel puțin aparenta împotmolire a urmăririi lui, s-a hotărât să facă totuşi o vizită secretă la Râmnicu Vâlcea, bine pregătită din timp, în aşa fel încât să locuiască la un unchi care nu fusese niciodată întrebat de Securitate. Acolo a stat două-trei zile, neieşind deloc din casă, unde mama lui l-a putut, în sfârşit, întâlni, după ce luaseră însă toate precauțiile posibile. Era tocmai în zilele în care a izbucnit revoluția maghiară din octombrie 1956. În cercul foarte restrâns cu care a putut lua contact Dinu la Râmnicu Vâlcea, evenimentele din Ungaria, văzute în prelungirea crizei poststaliniste de la Moscova, a efervescențelor civile şi intelectuale de mai multă vreme în creştere, mai ales în Polonia şi Ungaria, şi chiar a atitudinii mai şovăitoare a puterii de la Bucureşti, creaseră o atmosferă de expectativă mergând până la speranța că acesta ar putea însemna începutul mult aşteptatului sfârşit. Iar la primele succese ale răscoalei, atitudinea la început cam ezitantă a noii conduceri de la Kremlin şi apoi retragerea unităților militare sovietice întăreau această speranță. Unchiul lui Dinu prevedea „o mare destindere" care va însemna poate şi încetarea urmăririi lui. Dinu însuşi era mai prudent cu optimismele. Fiind mai direct implicat (s-ar putea spune în dubla sa calitate: ca activist şi ca victimă), dobândise un oarecare grad de imunitate față de orice autoiluzionare, ca de altfel şi față de autosugestia negativă izvorâtă din supraestimarea cvasi-superstițioasă a

unor pericole. Şi el vibra la acea primară victorie populară împotriva regimurilor impuse de ruşi în Europa răsăriteană, cu atât mai mult cu cât se ajunsese, de fapt, ca însuşi conducătorul partidului comunist, Imre Nagy, să se alăture mişcării de răsturnare a comunismului în Ungaria. Dinu nu vroia şi nu putea să se sustragă celui mai puternic val de speranţe de diminuare a dominaţiei comuniste, pe care îl trăise până acum, dar, izolat în casa unchiului din Râmnicu Vâlcea, se concentra asupra singurei surse credibile de informaţii care îi sta la dispoziţie: emisiunile posturilor de radio străine.

Repede a constatat unele deosebiri de nuanţă între emisiunile în limba română şi cele în limba engleză. De mult antrenat să distingă între informaţia esenţială şi detaşată, pe de o parte, şi comentarea ei chiar în emisiunile posturilor de radio în româneşte, fără a mai vorbi de deformările subiective la care erai expus dacă te informai de la a doua mână, Dinu a constatat imediat o diferenţă nu numai de abordare, ci şi de apreciere a dimensiunii istorice între analiza şi pronosticurile, de pildă, ale radiodifuziunii britanice în limba engleză şi emisiunile „Europei Libere." Prima reacţie a acesteia din urmă o putuse evalua în editorialul directorului postului, Noel Bernard, unul dintre cele mai bune editoriale ale lui, culminând cu îndemnul ca românii să-şi apere integritatea teritorială (probabil şi legat de transporturile de trupe sovietice prin România către Ungaria). Dar tonul acesta dramatic al editorialului directorului departamentului român al postului de radio de la München, ton de altfel dispărut din editorialul următor, nu-şi găsea similitudini în modul de tratare a evenimentelor din Ungaria de către comentatorii englezi. În timp ce emisiunile în româneşte, accentuând pe drept cuvânt gravitatea evenimentelor şi reacţia critică a Occidentului, lăsau cel puţin să se întrevadă şi posibilitatea unor contramăsuri viguroase ale acestuia, mai ales după ce ruşii s-au întors cu tancurile, luările de poziţie şi principalele comentarii în englezeşte excludeau din capul locului o reacţie energică, ultimativă sau o intervenţie militară în sprijinul guvernului legal al Ungariei, care totuşi apelase cu toată insistenţa la comunitatea internaţională.

Aşa că, în scurtul timp petrecut la Râmnicu Vâlcea, Dinu, care trăia la unison cu ceilalţi ivirea la orizont a unei atât de promiţătoare zguduiri a sistemului de captivitate impus tuturor ţărilor din răsăritul Europei după cel de al doilea război mondial, s-a găsit şi în situaţia ingrată de a trebui să prevină unele aşteptări excesive, de a atrage atenţia asupra tenacităţii unor inerţii istorice, de a tempera speranţele într-o intervenţie în forţă a Occidentului. Ceea ce nu însemna că în straturile lui mai adânci abandonase credinţa într-o întorsătură izbăvitoare, că nu miza şi el pe forţele emancipatoare dezlănţuite, că putea să conceapă o abdicare totală a Occidentului faţă de o autoeliberare care corespundea într-o asemenea măsură tuturor principiilor invocate şi chiar încurajate până atunci chiar de forurile occidentale.

Ajuns, sub protecţia nopţii, în mansarda pândită de portarul Pavel la Bucureşti, Dinu a urmărit împreună cu Irmgard, la radio, îngroparea revoluţiei maghiare sub ochii, îndreptaţi spre alte interese, ai Occidentului. Prin cutia micului radio ajungeau până în precara lui ascunzătoare ultimele zvârcoliri ale unei revolte naţionale care corespunsese aspiraţiilor nu numai ale ungurilor, dar care se izbise de socotelile şi aranjamentele, rareori declarate pe faţă, ale celor mari. În lunga peregrinare în umbră a lui Dinu, zilele acelea au însemnat o cutremurare. Îl auzise prin radio pe Imre Nagy declarând ieşirea din Pactul de la Varşovia din momentul în care, călcându-şi angajamentele cu de acum banalul şi larg împărtăşitul cinism, marea putere sovietică ignora ultimele promisiuni şi asmuţea tancurile asupra Ungariei. Pe urmă, îl auzise pe Imre Nagy strigând cu o voce strangulată de emoţie către Occidentul nepatetic: „Help, help, help!"

Pentru Dinu, după ce căzuseră unul după altul toate scenariile ipotetice ale unei eliberări, mai subzistase totuşi până atunci speranţa unei tentative de eliberare pornite cândva (cine ştie cum?) chiar din răsărit, din spaţiul „naţiunilor captive" şi care să ajungă atât de departe, încât să justifice sprijinul concret al „Lumii libere." Aceasta ar fi însemnat – ceea ce începea să aparţină mai mult miracolului decât realităţii

„pragmatice" – că opoziția multiformă anticomunistă ar fi reuşit într-o țară din răsăritul Europei să înregistreze succese atât de spectaculare împotriva guvernului dictatorial, încât acesta să înceapă să piardă controlul şi, atunci, americanii, occidentalii, să dea o ultimă mână de ajutor pentru sfârşitul unei tiranii inumane şi de mult condamnate. Dar în Ungaria se întâmplase mult mai mult. Însuşi guvernul comunist se emancipase de dominația sovietică. Guvernul, reprezentat la ONU, al Ungariei abjurase dictatura, vroise să se desprindă de noua formă de colonialism, cea sovietică, denunțase apartenența la un pact militar care îşi ataca propriul „aliat" şi îi vâna populația, acest guvern, nu doar un grup de revoltați, îi cerea lumii civilizate numai să recunoască voința neîndoielnică a actualei conduceri maghiare sprijinite de popor. Şi totuşi Occidentul acceptase reînrobirea Ungariei, răsturnarea în câteva zile de către Armata Roşie a Ungariei autoeliberate. Ultima iluzie a eliberării era spulberată, căci de acum înainte nici măcar un guvern comunist nu putea conta pe ajutorul Occidentului dacă ar fi încercat să se elibereze sau, mai grav, dacă s-ar şi autoelibera (ca în Ungaria). Pentru Dinu, înăbuşirea revoluției maghiare, cu complicitatea pasivității tacite sau camuflate în declarații ambivalente ipocrite a Occidentului, însemna intrarea într-un nou deşert, după o traumă cu rezonanțe până în ultima fibră a ființei psihice şi fizice.

Gheorghiu-Dej şi întreaga ierarhie subalternă de partid şi de stat urmăriseră cu îngrijorare vizibilă „evenimentele din Ungaria" şi ecoul lor în populația românească şi înregistraseră cu iritare timorată unele încercări de solidarizare, mai ales în cercurile studențeşti sau printre intelectualii neconformişti. Simțeai imediat că tot ce se întâmplase în Ungaria nu era privit de echipa comunistă de la Bucureşti decât din perspectiva pericolului reprezentat pentru propria putere monolitică de către acest exemplu de revoltă radicală mai întâi împotriva ierarhiei şi structurilor staliniste şi, până la urmă, împotriva sistemului comunist ca atare. Şi nu era greu să-ți dai seama că de la vârful piramidei a pornit imediat către aparatul de supraveghere şi represiune semnalul strângerii şurubului.

Ion Donat şi discipolul lui

Nu va trece mult şi Dinu va fi confruntat cu consecinţele care au rezultat pentru propriul lui caz din atitudinea Securităţii după evenimentele din Ungaria. Dar încă mai înainte de această cotitură intervenită în comportarea şi în metodele de investigaţie şi presiune ale organelor de urmărire, Dinu se zbătuse să-şi mai găsească un cuib de schimb pentru domiciliul din Calea Moşilor, care, pentru a rămâne practicabil, avea nevoie să se evite o permanenţă care contrazicea „legenda" lansată iniţial în interior, plus pericolul de a bate, mai devreme sau mai târziu, la ochi cuiva din afară. Au fost mai multe încercări neizbutite. Mai întâi a fost o ofertă generoasă din partea istoricului Ion Donat, pe care îl cunoscuse prin Vlad.

Ion Donat era un bărbat înalt şi slab (trecuse prin închisoare, unde contractase o tuberculoză), care, în ciuda unui dar al comunicării, se mişca prin viaţă tăcut, parcă puţin căzut pe gânduri, precis în afirmaţii şi întrebări, dar învăluindu-şi propria personalitate în discreţie grijulie. Un om cu convingeri ferme, dar neafişate cu uşurinţă, un perseverent, la care tenacitatea nu-şi trăgea forţa din vitalitate, ci din fidelitatea faţă de idee, fire sfioasă, dar neînfrântă, un curajos tăcut, un sentimental cu nuanţe ascetice. Ştia că Dinu e căutat de Securitate, dar niciodată, nici măcar ca tendinţă, nu a manifestat vreo precauţie. Relaţia între el şi Dinu s-a ţesut din prima clipă şi până la urmă dintr-o spontană solidaritate umană şi naţională, din dialogul izvorât din afinităţi, căutări nedelimitate şi mărturisire senină. Împreună cu Donat, Dinu putea intui mai limpede decât oricând caracterul trecător al fazei istorice în care trăiau, percepeau la unison continuitatea care fundamentează destinul ireductibil al României, peste tragicul intermezzo comunist, iar trecutul putea arunca nu numai umbre, ci şi lumini către viitor.

Într-un timp, începuseră să se întâlnească în camera lui Donat în trei, Dinu, Vlad şi el, pentru a reflecta mai sistematic

şi confrunta modele ale unei Românii viitoare. Văzându-l pe Dinu din nou la strâmtoare, Donat a spus că ar putea contribui şi el cu o soluţie, cel puţin temporară, oferindu-i lui Dinu să doarmă un număr de zile pe săptămână, dacă nu chiar toată săptămâna, în locuinţa lui, formată dintr-o cameră cu pat dublu. Şi de data aceasta, Donat reacţionase cu suava lui promptitutinde la o situaţie grea, Dinu nici nu se gândise la această posibilitate.

Locuinţa lui Donat era o cameră într-o casă de parter, cu grădină mică în care florile creşteau frumoase, deşi erau lăsate mai mult în grija lui Dumnezeu. Vecinii păreau oameni cumsecade. Şi totuşi venirile şi plecările lui Dinu, faptul că el dormea acolo, erau prea vizibile. Lipseau justificările necesare, Dinu era o figură prea nouă. Acestea şi alte motive uşor reperabile pentru ochiul, de acum specializat, al lui Dinu au făcut ca nopţile în care a dormit la Donat să nu se poată transforma într-o formulă de durată, căci nu erau îndeplinite condiţiile conspirativităţii necesare.

Şi totuşi, găsirea unor ascunzători alternative devenise presantă şi datorită unei întâmplări cu cauze şi intenţii nu tocmai clare, dar potenţial periculoasă. Într-o după-amiază, Dinu se găsea singur în camera din Moşilor 147, Ion Hristodoru fiind plecat în concediu, când a sunat cineva la intrarea din faţă. În mod reflex şi contra precauţiilor obişnuite, s-a ridicat, a trecut prin hol şi a deschis. În faţa uşii aşteptau doi bărbaţi, îmbrăcaţi ca pentru o vizită, unul tânăr şi înalt, celălalt mai matur şi mic de statură. Au spus că ar vrea să stea de vorbă cu Ion Hristodoru. Dinu a simţit că un pericol plutea în aer, dar s-a comportat foarte natural şi liniştit: „Ion Hristodoru se află în concediu pentru încă două săptămâni. M-a rugat să trec din când în când să-i ud nişte flori şi să văd dacă totul este în ordine.“ Cei doi aveau o mină amabilă, poate puţin prea zâmbitoare. Dinu se aştepta la orice, dar nu detectase în ochii lor o curiozitate sau o atenţie aparte îndreptată spre propria lui persoană. Dar şi aceasta putea fi numai tactică sau truc fizionomic profesional. Nu şi-au declinat nici o calitate, dar nici pe el nu l-au întrebat nimic

despre numele, profesia lui, însă l-au rugat să-i primească pentru câteva minute. Au luat loc şi, continuând să ignore propriul rol, au dirijat acea discuţie, vagă şi în acelaşi timp încărcată de o curiozitate cu iz profesional, exclusiv asupra lui Ion Hristodoru. Cum îi merge în general, cum o duce la serviciu, dacă are vreo problemă? „Are o problemă sufletească. Nu se poate consola de faptul că l-a părăsit soţia la care ţinea foarte mult. Se poate spune că n-a ieşit încă din depresiunea sufletească determinată de acea despărţire. Este pentru mine un motiv de a-l vizita mai des, de a căuta să-l remontez puţin." „Deci alte probleme nu are?" „Cred că nu, pentru că e o fire foarte deschisă şi ar fi vorbit despre ele." „Am fi vrut să vorbim cu dânsul personal, dar nu e urgent şi e bine că am găsit pe cineva care îl cunoaşte bine." S-au ridicat şi i-au mulţumit lui Dinu, strângându-i călduros mâna şi au plecat aşa cum veniseră. Dinu regreta că răspunsese la sonerie şi că îi introdusese în casă. Mai mult ca sigur era vorba de doi securişti, dar Dinu avea sentimentul că vizita lor îl privea, într-adevăr, pe Hristodoru, pentru o chestiune ce nu era de importanţă majoră. Totul se terminase în coadă de peşte, dar, la urmă, ei îi făcuseră impresia că se achită de o obligaţie profesională de rutină şi că sunt chiar mulţumiţi că au putut vorbi cu cineva care îi cunoştea starea actuală a fostului moşier devenit asiduu achiziţioner de materiale al CFR-ului. Ei trecuseră fără nici o dificultate peste faptul că Dinu se găsea în camera celui plecat în concediu. Dar această întâlnire mai bine nu ar fi avut loc. Şi nu se putea şti dacă ei nu vor reveni. Dinu nu mai mirosea vreun pericol imediat, dar nici nu putea ignora această apariţie a unor securişti în Calea Moşilor 147 şi nici faptul că ei au dat ochii cu el, chiar dacă nu cu el vroiseră să vorbească. Din clipa aceea se pierduse ceva din sentimentul de ocrotire pe care i-l putuseră da până atunci pereţii, obloanele, interiorul, chiar mobilierul vechi al camerei în care îl primise cu bunăvoinţă şi prietenie Ion Hristodoru.

Ion Donat persevera în ideea de a-i găsi un loc de dormit lui Dinu. A vorbit în sensul acesta cu un student care locuia la un cămin de studenţi. Elementul favorizant îl constituia

vacanța care golise căminul, dar el rămăsese în Bucureşti. Dinu ar fi putut dormi un timp în al doilea pat aflat în camera lui. Cu acest prilej, el şi-a dat seama că Ion Donat avea în acel tânăr student un discipol în sensul profund al cuvântului. El nu numai că era inițiat în valoarea şi necesitatea istorică a rezistenței pe termen lung împotriva teoriei şi practicii comuniste, dar era şi dispus la riscuri şi sacrificii. Convorbirea cu studentul l-a pus pe Dinu în fața unui reprezentant al mentalității noii generații de studenți. Cu toate că nu trecuseră decât opt ani de când el însuşi terminase facultatea, Dinu, care prin forța lucrurilor nu se mai putuse întreține cu noii studenți, a resimțit o falie între modul de a gândi şi de a reacționa al celor de atunci şi al celor de acum. Tinerii aceştia nu mai puteau nutri nici aşteptările şi nici resimți atât de intens frustrările pe care le trăiseră Dinu şi colegii lui într-un timp când România îşi pierduse una după alta nu numai bătăliile interne pentru păstrarea unui anumit grad de independență, ci şi principalele speranțe într-o replică autentică a Occidentului la politica sovietică de aservire a țărilor din răsăritul Europei. Studenții de acum nu erau nicidecum câştigați pentru comunism, dar nu mai aveau motive de a crede în reversibilitatea lui într-un alt sistem previzibil. Cel cu care vorbea Dinu făcea parte dintre studenții care cultivau în mintea şi în inima lor o utopie nealterabilă privind prăbuşirea cândva a comunismului, dar nici aceştia nu puteau face abstracție de felul cum evoluase între timp situația internațională, de consolidarea puterii comuniste interne, de un fel de normalitate a acceptării inevitabilului.

„Ştiu de la alții că după 1947 s-au format organizații clandestine anticomuniste. Că mulți tineri au încercat atunci diferite forme de rezistență națională. Că au fost nenumărate căderi şi condamnări. Dar cunoştințele mele nu sunt precise, întâmplările tulburi; obiectivele îmi apar clare, dar sunt legate de un timp pe care nu ne este chiar atât de uşor să-l reconstituim."

Dinu vedea în ochii studentului o solidaritate peste timp, dar şi o depărtare admirativă, însă nerecuperabilă. Ceea ce era încă atât de prezent pentru el parcă începuse să-şi piardă contururile

realității pentru celălalt, care totuşi aproba, dar nu găsea drumul înapoi, vroia continuarea împotrivirii, dar nu întrevedea drumul înainte. Dinu simțea că o parte din istoria lui şi a prietenilor săi deja risca să devină un text în hieroglife pentru tinerii care nu trăiseră şocul istoric de atunci. Diferența de vârstă dintre el şi interlocutorul lui era mult mai mică decât cea dintre experiențele lor trăite. Începea să-i fie teamă că tot ce a fost ar putea să se transforme într-un fel de film patetic, de epocă.

Simțea nevoia de a nu lăsa să se mistuie coordonatele şi motivările real-istorice ale acțiunilor de împotrivire de atunci; dorea să-i transmită studentului ceva mai mult decât recapitularea eşecurilor inevitabile ale unor naivități romantice, cât de respectabile ar fi fost ele la vremea lor.

„Noi nu credeam că putem schimba istoria lumii. Era o încercare de a salva ceva din moştenirea noastră istorică şi de a spune «nu» unui viitor țesut din minciună şi teroare. Vroiam să luptăm, în primul rând, pentru că iubeam România, nu pentru că îi uram pe trădătorii ei. Comunismul care începea să se instaureze în România, în umbra tancurilor sovietice, nu ne apărea ca un rău local cu care te răfuieşti de azi pe mâine, ci ca un rău, aş zice, supraistoric, metafizic. Nu era nevoie să formulezi totul chiar aşa, dar domnea un simțământ general de acest gen. În aceasta ne socoteam solidari nu numai cu cei mulți şi simpli şi cu cei mai luminați din propriul nostru popor, ci cu o luptă de mari proporții care începuse să încingă întreaga planetă şi în care comunismul era în ofensivă. Cei mai cinstiți refuzau să-i mintă pe alții sau să se mintă pe ei înşişi. Microbul fatal se vedea cu ochiul liber în minciuna publicată zilnic cu litere de o şchioapă în comunicatele şi presa de stat şi de partid. O fi fost treaba vreunui comunist „idealist“ (dacă mai putea fi vorba de aşa ceva după procesele şi epurările dezlănțuite de Stalin încă înainte de război în Rusia) să se adapteze la politica minciunii permanente, dar noi nu ne puteam împăca în nici un caz cu ea. În timp, tentația resemnării, ca urmare a oboselii, alimentată şi de egoismul comun al Marilor Puteri, de indiferența maselor din Occident şi de alienarea elitelor de acolo, faptul brut al acceptării generale, cu gir occidental, a inacceptabilului puteau să arunce o

umbră de îndoială sau chiar de incomprehensiune asupra înfruntării noastre de atunci. Eu înțeleg, trebuie să înțeleg această schimbare de percepție, poate chiar de sensibilitate, dar cine ar putea dori ca istoria să devină pentru noi o Mare Moartă?"

„O capitulare definitivă ar fi ceva împotriva ființei noastre. Şi, în sensul acesta, nici nu se poate vorbi de o înfrângere a dumneavoastră, de vreme ce, sub forme care în parte îmi scapă, lupta contra ideologiei şi aservirii acesteia va continua. Numai că noi suntem mai puțin încrezători, mai lipsiți de modele, mai izolați şi, în acelaşi timp, mai controlați."

„Cred că şi în cazul în care unii dintre dumneavoastră vor considera că ce am făptuit noi a fost până la urmă un foc de paie există mai departe, sub cenuşa adaptării, forțe care mocnesc şi îşi aşteaptă vremea. Dumnezeu are răbdare." „Mai puțină are Securitatea. I-am spus domnului Donat că puteți dormi la mine." „Există o altă intrare practicabilă în afară de cea supravegheată de portar?" „Nu." „El se află la locul lui şi acum, pe timpul vacanței, cu aceeaşi regularitate?" „Da. Dar poate că e mai puțin vigilent. Sau găsim câte un pretext. Eu nu am avut nici un conflict cu el." „Totuşi, tocmai pentru că eşti aproape singur în tot căminul, nu se poate ca el să nu îşi dea seama. Este prea periculos. Iar în cazul că ne denunță, dumneata, care niciodată nu ai avut vreo legătură cu mine, cu familia, nu ai avea nici o acoperire sau explicație, ai fi imediat inculpat pentru omisiune de denunț. Riscul este prea mare." „Totuşi, camera mea este o posibilitate şi eu vreau să încercăm!"

Dinu i-a promis că va ține seama de oferta lui, dar mai întâi va mai căuta. Însă în sinea lui hotărârea era luată, cu regretul că ea implica întreruperea dialogului în lungul căruia pentru o clipă se simțise brusc însingurat şi îmbătrânit peste măsură, ca, pe urmă, să regăsească drumul reîntoarcerii către firul neîntrerupt al luptei, învălmăşite de duşmanul văzut şi nevăzut, dar comună, a amândurora, a lui, cel din umbră, şi a liniştitului, nebătător la ochi, dar curajos, învățăcel al istoricului Ion Donat.

Căutări dincolo de „junglă“

Greutatea de a găsi o nouă ascunzătoare se dovedea atât de mare, încât Dinu a trebuit să se abată, cel puțin temporar, de la doctrina lui bazată pe ideea că Bucureştiul este patria fugarului, pentru că e hățişul care oferă cele mai mari şanse de a te pierde în mulțime şi a dejuca urmărirea.

Şerban Săndulescu, vărul lui Dinu, păstrase în anii aceia o strânsă legătură cu el. Lucrul acesta fusese posibil în ciuda rudeniei, pentru că unchiul lui Dinu (tatăl lui Şerban) se despărțise de mult de mama acestuia şi se recăsătorise, iar Şerban, rămânând la mama lui, recăsătorită şi ea, stabilindu-se în Bucureşti, făcuse tot posibilul ca, pe hârtie, să apară total despărțit de tatăl lui şi crescut numai de mamă, în noua ei familie. Aceasta, pentru a nu avea greutăți la studii din pricina originii şi trecutului politic burghezo-moşieresc al tatălui lui. Aşa se ajunsese ca el să facă excepție de la regula de fier a lui Dinu, căutat de Securitate, de a pune distanță între el şi rudele lui, prin care l-ar fi pândit pericolul de a fi depistat de urmăritori.

Şerban era cu şase ani mai mic decât el, fuseseră legați încă din copilărie, iar Bucureştii erau locul unde, la bine şi la rău, relația lor, care de la o vreme o includea şi pe Irmgard, se adâncise, făcând din rudenie o prietenie, bazată şi pe o strânsă comuniune de idei. Văzându-l pe Dinu la strâmtoare, Şerban şi-a bătut capul şi a ajuns la ideea de a încerca o găzduire a lui, chiar temporară, la o mătuşă a sa care locuia la Curtea de Argeş, îl cunoştea bine pe Dinu, era curajoasă şi anticomunistă. Era judecătoare, dar avusese cândva curajul ca, împotriva voinței partidului şi a inspectorilor judecătoreşti, să-i dea câştig de cauză doamnei Niculina Mihalache, soția lui Ion Mihalache, într-un proces judecat în 1948 la tribunalul de la Câmpulung Muscel. După ce autoritățile comuniste îi confiscaseră, la Topoloveni, pământul lui Ion Mihalache, vroiseră să îi ia şi cele o sută de pogoane ale Niculinei Mihalache, care

a fost fiică de preot. Spre stupefacția mai-marilor din regiune, doamna Stanca, mătușa lui Șerban, respinsese măsura administrativă ilegală și dăduse o sentință judecătorească în favoarea soției fostului vicepreședinte al Partidului Național Țărănesc. Cei de față relataseră că grefierul tribunalului, pur și simplu, tremura de teamă când s-a citit această sentință îndrăzneață. E adevărat că judecătoarea, doamna Stanca, supranumită de comuniști „cucoana", se înrudea cu Brâncovenii, dar nimeni nu se așteptase, la vremea aceea, la o hotărâre în favoarea doamnei Mihalache, și urmarea a fost mutarea mătușii lui Șerban de la tribunalul Câmpulung la judecătoria Brezoi. Cum se spunea în culisele tribunalului din Câmpulung, „ca să scape de ea." Inspectorii judecătorești raportau că „e neadaptabilă."

Acum era judecătoare la Curtea de Argeș, fiind căsătorită cu un inginer silvic, pe care Dinu îl cunoscuse drept un om curajos și de convingeri asemănătoare. De altfel, Șerban, conform regulii, nu intenționa să le spună totul despre Dinu, dar să caute să se convingă împreună dacă ar fi loc și suficientă siguranță pentru o ședere discretă, de o lună, două, a lui la Curtea de Argeș. Aflaseră și ei că e vorba de o regiune unde atenția Securității este sporită din cauza prezenței în munți a partizanilor conduși de colonelul Arsenescu, dar Dinu nu putuse să-și găsească alt bârlog, și Șerban vroia ca ei să joace această carte, mai ales cunoscându-și bine mătușa de la Curtea de Argeș.

Dinu era mai puțin optimist. Se mai adăuga și faptul că era slăbit și bolnav de stomac.

Au fost primiți excelent de doamna Stanca și soțul ei. În fond, Dinu se găsea la o asemenea ananghie în materie de ascunzătoare, încât și câteva zile însemnau o mare păsuire. Stăteau de vorbă până noaptea târziu, ascultau Radio Europa Liberă, își împărtășeau ideile și își însăilau speranțele. Soțul mătușii lui Șerban i-a dus și puțin în munte, la Cumpăna, de unde au coborât cu o drezină. Pe drumul spre Cumpăna și înapoi, Dinu nu numai că se reîntâlnea cu muntele, care pentru el întruchipa un fel de sigiliu geografic al permanențelor

indestructibile, dar afla şi multe despre lucrările lacului de acumulare şi mai ales despre strămutările forţate întreprinse de Securitate printre ţăranii de la poalele muntelui pentru a tăia legăturile şi baza de aprovizionare a partizanilor. Se procedase cu brutalitate şi totală ignorare a tradiţiilor, drepturilor şi legăturilor cu glia, atât de adânc înrădăcinate în sufletul ţărănesc. Şi totuşi, chiar în Curtea de Argeş nu s-a putut niciodată înfăptui cealaltă siluire a voinţei ţărăneşti: colectivizarea.

Dar pe o zonă foarte întinsă, tocmai pentru că identitatea şi neatârnarea ţărănească erau mai împlântate în istoria încă vie (iar partizanii din munţi nu erau decât una dintre confirmările cele mai tragice ale acestei continuităţi), Securitatea îi tratase pe nenumăraţi ţărani ca pe nişte simple obiecte deplasabile şi modificabile după bunul plac al represiunii duse până la capăt. Dinu îşi amintea de un pasaj din Giovanni Papini: „Comunismul este războiul oraşului împotriva satului, al primitivului tehnicizat împotriva intelectualului corupt, al Asiei împotriva Europei."

Într-o dimineaţă, Dinu a vizitat, împreună cu Şerban, mânăstirea Curtea de Argeş. Auzise că într-o noapte starețul fusese trezit din somn de un călugăr din pricina a două maşini cu securişti care veniseră să deschidă mormintele regale aflate acolo şi să le smulgă osemintele. Starețul sosit în grabă s-a năpustit asupra securiştilor lovindu-i cu bastonul, iar aceştia – minune! – au dat bir cu fugiţii. Ajuns la locul acela, într-o clipă în care biserica era goală, şi găsindu-se în faţa lespezilor sub care se odihneau rămăşiţele pământeşti ale regilor României, Dinu s-a simţit inundat de un sentiment de adâncă recunoştinţă. Încet, încet, apăsarea din ultimele zile i se ridica de pe inimă, şi a făcut ceva care nu fusese prevăzut în programul acelei călătorii: a jurat că nu va depune slabele lui arme până când România nu va fi descătuşată.

În ciuda bunăvoinţei şi a sentimentelor frăţeşti ale gazdelor, Dinu, care a mai poposit două zile, a trebuit totuşi să ţină seama de faptul că regiunea era împănată cu securişti şi că nu tocmai aici putea el să-şi facă o nouă vizuină.

L-a ajutat în clipa aceea prietenia cu fratele fostului său coleg de la Colegiul Carol I din Craiova, Radu Porumbaru,

care, între timp, trecuse Dunărea înot şi, după multe peripeţii, se afla în Canada.

Ionică Porumbaru, care îi însoţise în excursia din munţii Retezat, era inginer constructor. Un tânăr neînsurat, înclinat spre o viaţă activă şi întreprinzătoare, nu numai prin firea lui nesedentară, ci şi prin gustul de a străbate peisajele şi a contempla destinele cele mai diferite, care, de altfel, i se destăinuiau cu atât mai mult cu cât el însuşi nu făcea deloc caz de propriul său destin. Aceste peregrinări înscrise nu numai în fişa lui profesională, ci şi în fiinţa lui mai adâncă îl duseseră în ultimul timp la un şantier înjghebat din temelie de el şi tovarăşul lui de lucru şi acţiune, inginerul Luca Pânzaru, în regiunea Oradea, la Suplacul de Barcău. Acolo, aveau misiunea de a construi o crescătorie pentru zece mii de porci.

„De la început, am stabilit între noi doi ca cei pe care îi angajăm pentru echipa permanentă a şantierului să nu fie membri de partid." Unul dintre rezultatele acestei strategii a fost angajarea fostului plutonier de jandarmi Popescu, respins pretutindeni. „E un om inteligent şi corect, care ne este recunoscător pentru că i-am dat o şansă. Important este că, politiceşte, el gândeşte la fel ca noi şi, pe deasupra, şi-a păstrat unele relaţii amicale cu unii dintre foştii jandarmi care au fost vărsaţi la Securitate, trupele de intervenţie ale MAI etc. M-am convins de seriozitatea şi lealitatea lui faţă de noi. Mă ţine la curent cu unele lucruri pe care le mai află de la foştii lui camarazi deveniţi securişti. Fiind omul meu de încredere, eu am vorbit cu el despre venirea ta la Oradea, bineînţeles, fără a-i descrie situaţia ta reală, dar spunându-i totuşi că ai anumite probleme şi că noi trebuie să găsim o formulă nebătătoare la ochi de ocrotire sau camuflare a ta pe lângă şantierul nostru. El a propus să dormi, cel puţin un timp, într-o cameră unde şi-a instalat un fel de birou pe care îl foloseşte singur. Este şi un pat acolo. El are cheia, şi seara nu intră nimeni în acea încăpere, care are totuşi o destinaţie şi o justificare foarte normală. Dar tu vei dormi mai întâi câteva zile la hotel cu mine, vei inspecta camera-birou şi împrejurimile şi vom decide împreună cum putem organiza prezenţa ta discretă la Oradea."

„Ionică, cu siguranță că nu va fi prea ușor de aranjat acest lucru, dar momentan nu am altă posibilitate, și chiar un timp scurt petrecut la Oradea este prețios."

De altfel, în legătură cu șantierul de la Suplacul de Barcău mai trecuse pe acolo și Radu Corbea, cu care Dinu trebuise să-și rărească într-un timp contactele, întrucât și acesta era dosit în urma unei căutări la sediul cooperativei în care ițele Miliției și cele ale Securității se încâlceau periculos. Acum își încerca șansa și Dinu, care a dormit câteva nopți, neanunțat, în camera de hotel de la Oradea a lui Ionică și, pe urmă, a probat și „dormitorul" improvizat în biroul lui Popescu. Oradea i s-a păstrat în amintire ca o permanentă înserare încețoșată în care pendula între cele două locuri de dormit clandestine. Biroul avea o fereastră către stradă, în fața căreia trăgea niște perdele cenușii, din spatele cărora se auzeau pașii pe trotuar ai puținilor trecători nocturni. Și ei, ca și atmosfera zilnică a orașului, stilul sau stilurile lui, i-au rămas străini. Se pregătea, cu inima îndoită, pentru un răstimp de convieţuire cu el, drămuită până la a deveni himerică, dar curând nici această existență semireală nu s-a putut înfiripa. Nu numai că omul de încredere al lui Ionică Porumbaru, care beneficia de unii ochi, de urechi și șoapte care nu ar fi ajuns niciodată până la ei, l-a anunțat pe Porumbaru că apariția „domnului Dinu a atras atenția și e observat" (nu era vorba încă de identificarea lui ca fiind urmărit de Securitate, dar aceasta ar fi fost numai chestiune de timp), dar i-a relatat prietenului lui Dinu niște informații în care granița dintre faptele brute și prelucrarea lor prin imaginația înfierbântată chiar a securiștilor, poate de grad mai mic, care i le suflaseră lui Popescu, fostul lor camarad din Jandarmerie, era greu de discernut.

Totul începuse cu capturarea unor partizani la Baia Mare sau Satu Mare. Comandantul Securității din Oradea a vrut să se deplaseze imediat la fața locului. În sensul acesta, a ordonat adjunctului să pregătească un avion cu care să plece pentru a cerceta și aduna toate datele necesare raportului pe care vroia să-l înainteze Ministerului de Interne. Preparativele erau în

curs de desfăşurare, când s-a primit un telefon anunțând vizita ministrului însuşi la Oradea. Atunci comandantul l-a însărcinat pe adjunct să contramandeze zborul ordonat. Adjunctul – şi aici începea partea cea mai aventuroasă a informațiilor colectate de Popescu –, s-a deplasat, într-adevăr, la aeroport, dar, în loc să revoce ordinul de zbor, s-a îmbarcat el pe avion şi, în aer, i-a pus pilotului pistolul la tâmplă, obligându-l să se îndrepte spre Iugoslavia, unde a aterizat, ducând cu el şi o parte din documentația pe care vroise să o ia cu el comandantul.

Niciodată Dinu şi Ionică nu vor putea şti exact ce se întâmplase, dar a intervenit un element de natură a confirma alarma care coincisese în timp cu tentativa de ascundere a lui Dinu la Oradea, căci Ionică a primit un telefon de la Lascu, fostul lui coleg de la Colegiul Carol I din Craiova, între timp devenit colonel de Securitate cu funcție importantă în Ministerul de Interne de la Bucureşti.

Lascu venise la Colegiul Carol I, ca elev refugiat, după cedarea părții de nord a Ardealului, ocupată de Ungaria. Ionică Porumbaru îl invitase să petreacă seara de Crăciun în mijlocul familiei lui, îl luase şi în vacanța de vară la moşia pe care o aveau în Mehedinți şi întreținuse relații prieteneşti cu el. Acum, Lascu îl anunța prin telefon că vine în misiune la Oradea şi vrea să ia masa cu el în oraş. Când Popescu a auzit de acest telefon şi că Ionică îl va întâlni pe colonelul Lascu, aproape că a intrat în panică: „Domnule inginer, Lascu vine din partea serviciului de cadre MAI să facă o anchetă la Securitatea din Oradea. E un om foarte periculos. Toată Securitatea de aici tremură de el. Mai ales după cele ce s-au întâmplat. Pentru numele lui Dumnezeu! Feriți-vă de el!“ Dar lui Ionică nu-i era frică de Lascu. Ştia prea bine de schimbarea lui la față securistă, dar considera că Lascu îşi suspenda lupta de clasă față de el, purtându-i nu numai recunoştință pentru felul cum îl primise şi îl ajutase să nu se simtă singur în refugiul lui craiovean, dar şi o reală simpatie. „Domnule Popescu, nu-ți face griji. Față de mine, Lascu nu e un şarpe periculos. Veninul de care se tem şi cei de la Securitate nu şi-l descarcă împotriva mea.“

În aceste condiții, Ion Porumbaru a luat masa cu colonelul Lascu la un restaurant din centru. La început, s-a discutat ca între foşti colegi de liceu, în special despre trecutul craiovean, cu năzdrăvăniile lor şcolăreşti, la care treptat ardeleanul, mai aşezat, începuse să participe şi el, despre ce mai fac băieții din seria lor etc. ca, deodată, colonelul Lascu să-l interpeleze, cu o mină serioasă, pe Ionică Porumbaru: „Măi Ionică, tu ar trebui să te fereşti de Dinu Rogojeanu şi de Radu Corbea." „Lascule, îi ştii şi tu. Erau cu doi ani mai mici ca noi la Colegiu. Sunt doi băieți valoroşi şi au fost colegi şi prieteni cu frate-meu." „Dar de ce umbli, bă, cu ei? Dă-i dracului, bă! Ăştia sunt periculoşi. Nu ți-e de ajuns că tatăl tău a stat la Aiud? Eu n-aş avea cum să te scap. Dă-i dracului şi basta!" Se vedea că Lascu nici nu visa de prezența, prin preajmă, a lui Dinu, dar avea cunoştință de urmărirea lui. „Măi, Lascule, nu ştiu ce aveți voi să le reproşați, dar prieteniile nu se schimbă de azi pe mâine!" „Ionică, eu nu aş vrea ca tu să ajungi în puşcărie. Ascultă-mă pe mine!"

Ionică nu i-a cântat în strună şi a schimbat subiectul. Lascu a revenit la calmul şi jovialitatea colegială. Mai mult decât atât, din tonul şi atmosfera convorbirii emana în mod neîndoielnic impresia că el personal, indiferent de metamorfoza lui şi puterea pe care i-o da funcția, nu ar întreprinde nimic care să-i dăuneze în vreun fel sau altul lui Ionică.

După această întâlnire neaşteptată, mai degrabă benignă, dar semnificativă, Ionică şi Dinu nu au tras concluzia unui pericol iminent, ci numai că urmărirea lui Dinu ajunsese până la Lascu. Dar au hotărât totuşi că, având în vedere şi prevenirea venită din partea lui Popescu, trebuie să se renunțe la proiectul de adăpostire a lui Dinu în zona Oradea. „Ştii ce? Încercăm altă formulă. Plecăm amândoi la Prejmer, lângă Braşov, unde tot grupul nostru construieşte o păstrăvărie. Eu am acolo o cameră pe lângă şantier şi vedem dacă nu poți petrece cel puțin un timp la Prejmer. Poate ne aranjăm chiar pe termen lung... Mâine dimineață o luăm din loc!"

Pentru Dinu, convorbirea dintre Ionică Porumbaru şi Lascu nu rămăsese fără urme. Faptul că acesta îl menționase în avertismentul lui nu numai pe el, ci şi pe Radu Corbea, pe care

Dinu reuşise iniţial să îl scoată din raza periculoasă a organizaţiei şi deci nu fusese nici implicat şi nici căutat atunci când aceasta a căzut, putea prefigura nu numai o extindere a cercetării Securităţii, ceea ce era de aşteptat, dar şi posibilitatea ca securiştii, la un moment dat, să mărească miza incriminării, încadrându-i cumva pe prietenii lui Dinu sub acuzaţia colectivă de ajutor organizat în favoarea unui urmărit pentru activităţi antistatale. În discuţia lui Ionică Porumbaru cu Lascu chiar apăruse şi expresia "duşmani ai poporului." Ionică minimaliza oarecum proporţiile neliniştitoare ale semnalului dat de Lascu. Aşa era firea lui Ionică şi, pe urmă, Lascu i-o fi speriat pe securiştii de la Oradea, dar pe el, fostul coleg de la Craiova, nu-l putea intimida. Şi mai era ceva: Ionică vroia să-l ajute mai departe pe Dinu.

Despicarea firului în patru era şi aşa străină de el. Drumul lui era cel al unei înţelepciuni spontane şi al încântării în faţa nesfârşitei diversităţi a oamenilor, dublată la Ionică de statornicia lui faţă de o neclintită scară de valori. Aşa că nici nu vroia să discute dacă după cele revelate de venirea colonelului Lascu la Oradea nu ar fi cazul ca Dinu şi el să facă o mică pauză în relaţiile lor. Dimpotrivă, şi fără ezitări şi gânduri mohorâte, l-a luat pe Dinu şi au pornit-o nu înapoi la Bucureşti, ci spre o altă radă salvatoare, spre Prejmer.

Primele două-trei zile păreau promiţătoare. Ionică Porumbaru organizase acolo un şantier cu o echipă de zece, doisprezece muncitori care îşi făceau treaba cu pricepere şi conştiinciozitate şi se înţelegeau foarte bine cu inginerul. Ei credeau că şi Dinu este un inginer care poate că va rămâne mai mult timp pe şantier. Îl şi acceptaseră ca atare în acea atmosferă de echipă autonomă, departe de centrală şi având interese comune şi ierarhia ei proprie. Se aflau nu departe de marginea pădurii, iar Ionică îl familiariza pe Dinu cu locurile şi treburile în desfăşurare. Făceau plimbări, îşi povesteau experienţele şi întâmplările acumulate în ultimul timp. Era o lume închisă, dar tot timpul în mişcare, cu psihologii neartificiale şi parcă impermeabilă la comunism.

Tocmai atunci această minisocietate se mărise prin sosirea a doi dulgheri trimişi de centrala de la Bucureşti, tatăl şi fiul. Această mişcare banală de personal de şantier a avut urmări neaşteptate.

Nu trecuseră mai mult de două, trei zile, când doi muncitori aduşi de Ionică încă de la început pe şantier au venit la el şi i-au povestit: „Domnu' inginer, cu ăştia nou veniţi se întâmplă ceva ciudat. Tatăl e cu adevărat muncitor dulgher. Dar fiul se dă dulgher, dar e altceva. Tatăl ştie meserie, se mişcă la lucru cum trebuie, are mâini de muncitor ca noi. Dar fiu-său nu cunoaşte treaba şi are mâini albe, nebătătorite, de om care stă la birou. Noi ne cunoaştem bine unii pe alţii. Am simţit că nu e lucru curat. Am deschis mai bine ochii şi a ieşit ceva la iveală. Noaptea, după ce toţi au adormit – sau credea că toţi dorm –, băiatul s-a ridicat din pat, şi-a luat ţoalele şi a ieşit tiptil afară. Pe urmă, îmbrăcat, a luat-o către şoseaua din dreptul pădurii. Acolo, a aşteptat puţin, până s-a oprit o maşină din care au coborât doi, cu care a stat apoi de vorbă preţ de un sfert de oră sau ceva mai mult, după care ăia au plecat cu maşina, iar el s-a întors la baracă şi s-a strecurat tiptil în pat. Treaba asta se întâmplă cam o dată la două nopţi. Nouă nici el, nici tată-său nu ne-au suflat un cuvânt. Totul e pe ascuns. Noi ne-am gândit că e securist, ca şi ăia din maşină. Nu ne-a plăcut povestea şi am vrut s-o ştiţi şi dumneavoastră..."

Ionică Porumbaru auzise mai de mult că Securitatea intrase în alarmă din cauza unor partizani care ar fi apărut în regiune. „Probabil că Securitatea vrea să dea de urma unor oameni de legătură ai partizanilor sau de cei care îi aprovizionează, iar tânărul fals dulgher are misiunea de a iscodi aici", conchidea Ionică, după ce i-a comunicat lui Dinu cele spuse de muncitori. „Este o coincidenţă care iarăşi ne încurcă socotelile. Căci, în felul acesta, terenul este minat şi pentru mine. E de ajuns ca ăsta să-şi noteze numele meu şi să-l dea mai departe şi am sărit în aer, chit că el umblă după alt vânat!" „Din păcate, ai dreptate. Înseamnă că nici aici nu e bine pentru tine. Ne întoarcem la Bucureşti. Eu nu exclud

posibilitatea de a găsi mai târziu vreun şantier unde să te putem camufla, dar deocamdată nu merge."

Ionică Porumbaru nu era omul promisiunilor deşarte şi tot l-a ajutat pe Dinu până la urmă, dar în alt fel, nu aciuindu-l pe un şantier de-al lui, unde, cum îşi amintea Dinu, acum adăpostit într-o celulă la închisoarea Malmaison, întâmplările uluitoare şi în acelaşi timp riscante s-au ţinut lanţ.

Nonconformismul politic al lui Ionică, dublat de mărinimia practicată în angajările pe şantier, l-au adus în prezenţa unor oameni cu biografii şi dosare insolite sau explozive. De pildă, Pop Machedon, preot greco-catolic, care a divorţat de nevastă atunci când aceasta s-a hotărât să intre în gospodăria colectivă cu întreaga familie. Trebuind să meargă într-o audienţă la prefectură, a trebuit să-şi depună buletinul de populaţie la portar. Când s-a întors din audienţă a aflat că între timp doi indivizi dăduseră buzna peste portar şi furaseră toate buletinele de populaţie depuse în ziua aceea. Cu greu şi-a dobândit un alt buletin de populaţie. După doi ani, omul angajat de Ionică se pomeneşte urmărit şi, până la urmă, arestat de Securitate. Ce se întâmplase? Securitatea depistase nişte partizani undeva în Maramureş şi le-au înconjurat adăpostul. Somaţi să se predea, ei au acceptat şi au ieşit din bordei cu mâinile în sus, dar al treilea a dus într-o clipă mâna la pistolul ascuns în sân şi l-a împuşcat pe căpitanul de Securitate, iar ceilalţi au aruncat grenade şi, în deruta provocată, au fugit cu toţii. Pătrunzând în bordeiul părăsit, securiştii au găsit buletinele de populaţie răpite, printre care şi pe cel al lui Pop Machedon, motiv de urmărire şi anchetare.

Sau cazul lui Laurenţiu Oană. Într-o zi, Ionică a dat telefon la Bucureşti pentru a solicita nişte materiale necesare pe şantier. Şeful lui Ionică i-a spus că îi va trimite un om. Ionică îi răspunde că nu ar mai avea nevoie de oameni pe şantier, dar şeful i-a zis „că trebuie să mănânce şi omul acesta o pâine." Răspunsul lui Ionică: „În regulă. Fac un referat că am nevoie de un om." La sosirea lui Laurenţiu Oană, Ionică îl întreabă: „Domnu' Oană, ce ştiţi dumneavoastră să faceţi?" Răspuns: „Sunt doctor în drept la Viena. Am fost preşedinte al

Camerei Deputaților, ca deputat liberal de Bistrița-Năsăud. Sunt proprietarul unei exploatări forestiere cu funicular de şapte kilometri la Sângiorz Băi. Am avut o vilă tot acolo, două blocuri în Bucureşti, pe bulevardul Dacia 110 şi, în partea de sud a Bucureştilor, o fazanerie la care a fost şi ambasadorul Germaniei, Manfred von Killinger." „Domnule Oană, vă rog nu spuneți mai departe toate acestea. V-am găsit o locuință, aveți hrană bună. Treaba o facem noi!"

După două luni, Laurențiu Oană îi spune toate acestea şefului organizației de bază, Bercea, care înființase prima gospodărie colectivă din județul Botoşani. „Domnule Bercea, îți spun chestia asta pentru că eşti un băiat isteț. Ştiu că eşti comunist. Dar dumneavoastră vă duceți de râpă în doi, trei ani. Atunci să vii la mine la moşie, că am eu grijă să nu pățeşti nimic." Urmează vizita maşinii de la județeana de partid. Ionică intră de data aceasta în panică. I se cere să-l aducă pe Laurențiu Oană şi să-i lase singuri. Dar totul s-a terminat altfel decât se aşteptase Ionică. Din cauza următoarei întâmplări: Laurențiu Oană, fiind prefect de Bistrița-Năsăud în 1924, este doborât în alegeri de partidul lui Averescu, care purcede la arestarea câtorva comunişti. Laurențiu Oană, „ca să le-o facă averescanilor", îl apără în proces şi obține punerea în libertate a unuia dintre ei, care acum devenise ministru comunist şi vroia să-l treacă pe Oană pe lista celor care i-au ajutat pe comunişti în ilegalitate. Triumf final: pensie şi drept de a primi locuință în fostul lui bloc din bulevardul Dacia.

Asemenea aventuri de şantier nu erau prielnice ascunderii lui Dinu, dar Ionică l-a ajutat pe altă cale.

*

Întors la Bucureşti, Dinu a trebuit să rişte din nou incursiuni, târziu în noapte, în mansarda lui Irmgard, cu grijă ca portarul Pavel în nici un caz să nu-l observe, după ce îl convinseseră că s-au despărțit, sau în camera dintr-un bloc, pe Calea Moşilor, a lui Constantin, unde, iarăşi, nu era bine să fie văzut